POHJOIS-KARJALA
Maakuntaliitto

Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040 2. vaihe

Liite 2. Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Luonnos 17.6.2024

LIITE 2

Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Sisällys

Maakuntakaavamerkinnät ja määräykset 3
Maisemaryhmä ja sen toiminta 4
Arviointikriteeristö 5
Kohdekuvaukset, maisema-alueiden päivitys 6
Yleiskartta esityksestä maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 6
1. Kortemäki, Heinävesi 7
2. Kypäräjärvi, Heinävesi 11
3. Vihtarin mäkiasutus, Heinävesi 15
4. Hattuvaaran vaarakylä, Ilomantsi 19
5. Ilomantsinjärven vaaramaisema, Ilomantsi 23
6. Mekrijärven kylämaisema, Ilomantsi 27
7. Mutalahti, Ilomantsi 31
8. Ahvenisen-Koussan kylämaisema, Joensuu 35
9. Hyypiän ja Raatevaaran vaaramaisema, Joensuu 39
10. Koveron kylämaisema, Joensuu 43
11. Mulon kumparekylä, Joensuu 47
12. Pohjankylän asutusmaisema, Joensuu 51
13. Sarvingin kylämaisema, Joensuu 55
14. Tuupovaaran vaarakylät, Joensuu 59
15. Paalasmaan saaristokylä, Juuka 63
16. Vuokon kylämaisema, Juuka 67
17. Hummovaaran kylämaisemat, Kitee 71
18. Villalan kylämaisema, Kitee 75
19. Haarajärven-Ruppovaaran kylämaisema, Kitee 79
20. Kunonniemen tuotantomaisema, Kitee 83
21. Potoskavaaran kylämaisema, Kitee 87
22. Jakokosken kylämaisema, Kontiolahti 91
23. Egyptinkorven asutusmaisema, Lieksa 95
24. Nurmijärven kylämaisema, Lieksa 99
25. Viensuun kylämaisema, Lieksa 103
26. Vuonislahden kylämaisema, Lieksa 107
27. Kaatamon-Ristin kylämaisema, Liperi 111

28. Liperin kirkonkylän kulttuurimaisema, Liperi 115
29. Roukalahden kylämaisema, Liperi 119
30. Jokikylän kylämaisema > Savikylän ja Jokikylän maisemat, Nurmes 123
30. Savikylä > Savikylän ja Jokikylän maisemat, Nurmes 127
31. Lipinlahden kylämaisema, Nurmes 131
32. Saramon kylämaisema, Nurmes 135
33. Puukarin kylämaisema, Nurmes 139
34. Sysmän-Lappalan kylämaisema, Outokumpu 143
35. Huutokosken-Lahtolahden maisema-alue, Polvijärvi 147
36. Ruvaslahden-Oriniemen tuotantomaisema, Polvijärvi 151
37. Sotkuman kylämaisema, Polvijärvi 155
38. Tuopanjoen-Kuhnustan maisema-alue, Polvijärvi, Juuka 159
39. Jouhkola-Akkalan kulttuurimaisema, Tohmajärvi 163
40. Patsolan Selkäkylä, Tohmajärvi 167
41. Peijonniemen kylämaisema, Tohmajärvi 171
42. Riikolan kylämaisema, Tohmajärvi 175
43. Värtsilän Jänisjokilaakso, Tohmajärvi 179
Uudet maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 183
44. Viiniranta-Taipaleenjoki, Liperi 183
45. Oravilahvi, Rääkkylä 186
Maisema-alueiden poistot 189
Hoilolan-Saaroisten kylämaisema, Joensuu 189
Nivan kylämaisema, Joensuu 193
Puhoksen tuotantomaisema, Kitee 197
Suorlahden kylämaisema, Kitee 201
Pyytivaaran vaarakylä, Kontiolahti 205
Martonvaaran vaaramaisema, Polvijärvi 209
Solan kylämaisema, Polvijärvi 213
Petravaaran kylämaisema, Tohmajärvi 217
Tikkalan kylämaisema, Tohmajärvi 221
Ehdokkaat, jotka eivät nousseet maisema-alueiksi 225
Onkamon kannaksenkylän kylämaisema, Tohmajärvi 225
Kotalahti, Kontiolahti 229

Maakuntakaavamerkinnät ja määräykset

Maakuntakaavassa osoitetaan sekä valtakunnallisesti että maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet osoitetaan maakuntakaavassa valtioneuvoston päätöksen 18.11.2021 mukaisesti. Tässä koosteessa keskitytään maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden määrittämiseen maakuntakaavassa.

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ma/mv)

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeät alueet.

Suunnittelumääräys

Alueen suunnittelussa ja käytössä on otettava huomioon arvokkaan maisema-alueen kokonaisuus, ominaispiirteet ja maisema-arvot sekä turvattava ja edistettävä niiden säilymistä.

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ma/mm)

Osa-aluemerkinnällä osoitetaan maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet.

Suunnittelumääräys

Alueen suunnittelussa ja käytössä on otettava huomioon arvokkaan maisema-alueen kokonaisuus, ominaispiirteet ja maisema-arvot sekä turvattava ja edistettävä niiden säilymistä.

Kuva 1. Jakokosken kylämaisema Kontiolahdella.

Aineistolähteet:

Kohteiden vuoden 2023 drone- ja maantasakuvat ellei toisin mainittu: Joni Tukiainen ja Eemil-Oskari Osmala.

Kartat: Maanmittauslaitos (peruskartat ja ilmakuvat 2024), Museovirasto (muinaisjäännökset 2024) ja Pohjois-Karjalan maakuntaliitto.

Kohdekuvauksien sisältöä on poimittu mm. seuraavista lähteistä: Pohjois-Karjalan maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnit kesällä 2010 ja keväällä 2012 (Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2013), Pohjois-Karjalan kulttuuriympäristöt (Julkaisu 83, Pohjois-Karjalan liitto 2004), Pohjois-Karjalan kulttuurimaisemainventointi (Julkaisu A 55, Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1990) ja Maakunnan parhaat maisemat - Etelä-Savon valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi, osa 2 (Etelä-Savon maakuntaliitto 2011–2013).

Maisemaryhmä ja sen toiminta

Maisema-arvioinnin tueksi perustettiin maisemaryhmä, johon kutsuttiin (22.9.2023) jäseniä kunnista, viranomaisista ja järjestöistä. Maisemaryhmän tehtävänä oli tuoda arviointiin paikallistuntemusta ja aiheeseen laajempaa asiantuntijanäkemystä, mitkä muodostuivat tärkeimmiksi kriteereiksi valittaville organisaatioille ja henkilöille. Kunnat huomioitiin seutukunnittain, jotta kokoonpano pysyisi tiiviinä noin 10 hengen ryhmänä.

Jäsenorganisaatiot / jäsenmäärä (varsinainen + varajäsen)

- Seutukunnat:
    - o Pielisen Karjala, 1+1
    - o Joensuun seutu, 1+1
    - o Keski-Karjala, 1+1
- P-K:n ELY-keskus, 2 (luonnonsuojelu, kulttuuriympäristöt)
- Pro Agria, 1+1
- Pohjois-Karjalan kylät, 1+1
- Pohjois-Karjalan alueellinen vastuumuseo, 1+1
- Metsänhoitoyhdistys Pohjois-Karjala 1+1
- Museovirasto, 1+1
- Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, 1+1
- Maaseudun sivistysliitto, 1+1
- UEF, 1

Kuntia edusti kolme varsinaista ja kolme varajäsentä seuraavasti:

- Juuka, Lieksa ja Nurmes alueelta eli Pielisen Karjalasta yksi varsinainen ja yksi varajäsen
- Ilomantsi, Joensuu, Kontiolahti, Liperi, Polvijärvi ja Outokumpu alueelta eli Joensuun seudulta yksi varsinainen ja yksi varajäsen
- Heinävesi, Kitee, Tohmajärvi ja Rääkkylä alueelta eli Keski-Karjalasta yksi varsinainen + yksi varajäsen

Ryhmän kokoonpano oli onnistunut ja toiminta aktiivista. Kestoltaan 2-3 tunnin kokouksia järjestettiin yhteensä yhdeksän. Maisemaryhmässä maakuntaliiton edustaja toimi samalla puheenjohtajana ja sihteerinä esitellen toiminnan, työn tarkoituksen ja tarkasteltavat maisema-alueet. Rajauksia tarkasteltiin monipuolisesti ennalta laadittujen kohdekorttien ja paikkatieto-ohjelman avulla.

- Kokoukset 1-2: Yhteiset pelisäännöt, maisemien kriteerit
- Kokoukset 3-8: Rajausten tarkastus ja mahdollisesti uusien maisema-alueiden määrittäminen
- Kokous 9: Kaavaluonnokseen valittavien maisema-alueiden kokonaisuuden tarkastelu

Kaikista maisema-alueista laadittiin kohdekortit, joissa kuvataan maisema-alueen arvot, esitellään tällä hetkellä voimassa olevassa maakuntakaavassa esitettyjen kohteiden rajaukset sekä tähän päivitykseen esitetyt muutokset peruskarttojen ja ilmakuvien avulla. Lopuksi esitetään valikoituja näkymiä droonilla kuvattujen viistoilmakuvien avulla ja näkymä ihmisperspektiivistä, jos sellainen on ollut saatavilla.

Arviointikriteeristö

Maakunnallisesti arvokkaat alueet edustavat maakunnan sisäisiä erityispiirteitä; ne voivat olla harvinaisia tai hyvin säilyneitä kohteita, joissa maakunnan sisäiset maisemien erityispiirteet tulevat esille. Pohjois-Karjalan erityispiirteisiä maisema-alueita ovat järvenlaskuympäristöt ja vaaranlakiasutukset.

Maakunnallisesti maisemallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt ovat perinteisessä asussa säilyneitä, elinvoimaisia, luonnoltaan ja kulttuuriperinnöltään monipuolisia maaseudun kulttuurimaisemia. Maisemassa on havaittavissa koko maassa tapahtunut maatalouden rakennemuutos, jonka seurauksena maaseudun maisemakuvan pienipiirteisyys on vähentynyt huomattavasti sekä karjatalouteen perustuva maatalous vähentynyt. Yleinen suuntaus viljelymaisemassa koko maakunnassa on maatalouden keskittyminen tietyille tehokkaasti viljellyille alueille ja muualla erityisesti kylien reuna-alueilla peltojen metsittäminen, kesannointi ja luontainen metsittyminen. Pohjois-Karjalan harvaan asuttujen alueiden autioituminen näkyy myös maisema-alueilla ja erityisesti syrjäisemmillä alueilla monet pihapiirit ovat autioituneet.

Maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden kriteereitä ovat:

- Maisema-alue muodostaa maisemakokonaisuuden, jolla tarkoitetaan maaseudun kulttuurimaisemia, erityisesti viljelymaisemia, mutta myös muita alkutuotannon synnyttämiä maisemia.
- Luonnonarvot ja luonnonpiirteet
- Maiseman ja maankäytön historiallinen kehitys ja kehityksen jatkuminen
- Symboli- ja identiteettiarvot
- Elinvoimaisuus
- Maisemamaakunnan erityispiirteet
- Kulttuuriset erityispiirteet

Maisema-alueen arvoja nostavia tekijöitä:

- Maisemakuvan yhtenäisyys, vaihtelevuus ja vaikuttavuus
- Maisema kuvaa alueellisia erityispiirteitä
- Lähi- ja kaukomaisemat
- Luonnon monimuotoisuus
- Perinteinen maatalous
- Perinteinen tilajaotus ja rakennuskanta

Maisema-alueen arvoja laskevia tekijöitä:

- Maisemahäiriöt
- Luonnonarvoja alentavat vauriot ja häiriötekijät
- Maisemien umpeutuminen
- Hoitamattomuus
- Maisemakuvaan sopimaton rakentaminen

Kohdekuvaukset, maisema-alueiden päivitys

Yleiskartta esityksestä maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi

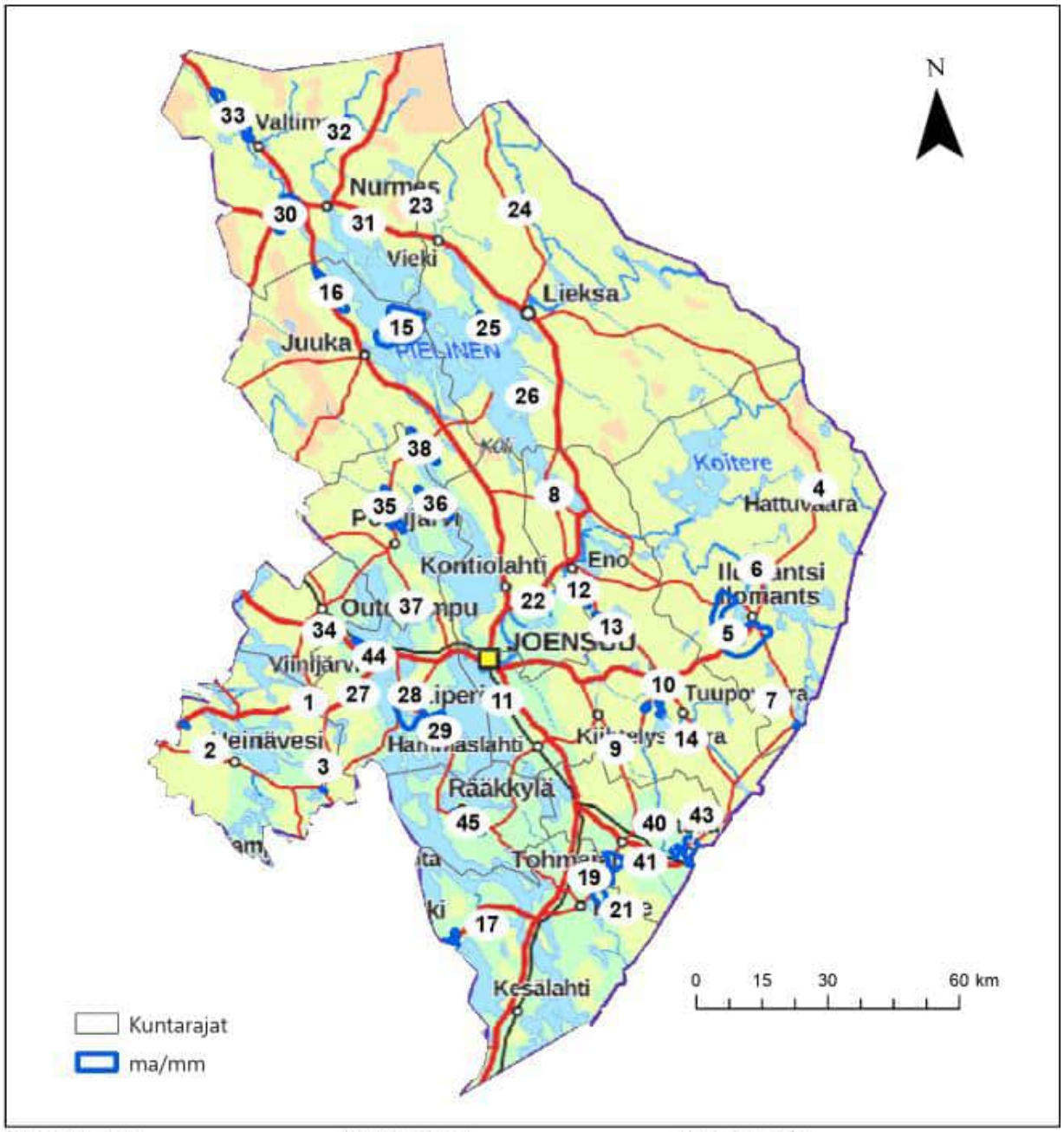

Nro	Maisema-alue
1	Kortemäki
2	Kypärärjärvi
3	Vihtarin mäkiasutus
4	Hattuvaaran vaarakylä
5	Ilomantsinjärven vaaramaisema
6	Mekrijärven kylämaisema
7	Mutalahti
8	Ahvenisen-Kousan kylämaisema
9	Hyypiän ja Raatevaaran vaaramaisema
10	Koveron kylämaisema
11	Mulon kumparekylä
12	Pohjankylän asutusmaisema
13	Sarvingin kylämaisema
14	Tuupovaaran vaarakylät
15	Paalasmaan saaristokylä

Nro	Maisema-alue
16	Vuokon kylämaisema
17	Hummovaaran kylämaisema
18	Villalan kylämaisema
19	Haarajärven-Ruppovaaran kylämaisema
20	Kunonniemen tuotantomaisema
21	Putoskavaaran kylämaisema
22	Jakokosken kylämaisema
23	Egyptinkorven asutusmaisema
24	Nurmijärven kylämaisema
25	Viensuun kylämaisema
26	Vuonislahden kylämaisema
27	Kaatamon-Ristin kylämaisema
28	Liperin kirkonkylän kulttuurimaisema
29	Roukalahden kylämaisema
30	Savikylän ja Jokikylän maisemat

Nro	Maisema-alue
31	Lipinlahden kylämaisema
32	Saramon kylämaisema
33	Puukarin kylämaisema
34	Sysmän - Lappalan kylämaisema
35	Huutokosken Lahtolahden maisema-alue
36	Ruvaslahden-Oriniemen tuotantomaisema
37	Sotkuman kylämaisema
38	Tuopanjoen-Kuhnustan maisema-alue
39	Jouhkola-Akkalan kulttuurimaisema
40	Patsolan Selkäkylä
41	Peijonniemen kylämaisema
42	Riikolan kylämaisema
43	Värtsilän Jänisjokilaakso
44	Viiniranta-Taipaleenjoen maisema
45	Oravilahti

1. Kortemäki, Heinävesi

Maisema-alueen kuvaus

Kortemäki ja muutaman tilan muodostama viljelyaukea Kortelammen itäpuolella muodostavat avoimen ja tasapainoisen kokonaisuuden. Peltoaukea on raivattu korkean moreenimäen laelle. Kylätie kiertää mäen laen tuntumassa ja pienet talot ja niiden pihapiirit muodostavat kehän ylärinteelle. Maisemakuvassa on vaaramaisuutta ja voimakkaita korkeuseroja. Runsaat havumetsät muodostavat eheät kehykset kylien ympärille. Mäen laelta on järvinäkymiä, pisin on näkymä itään Kortelammen yli vastarannalla sijaitsevalle peltoaukealle, jolla on kolme tilaa pienine peltoineen keskellä metsää. Horisontissa näkyvät Juojärven Pölläsenlahti sekä Pohjois-Karjalan mäet.

Kortemäen laen loivemmat osat ovat viljeltyjä ja laidunnettuja. Pihapiirit ovat avoimia. Mäen rinteellä on metsälaidunta. Kiviaitaa ja kasattuja kivikasoja on tien varressa ja raja-aitoina. Alueelta tunnetaan yksi irtolöytö, Lammaslahden pihapiiristä, gneissinen vasarakirveen ns. barbaarinen jäljitelmä. Se kuuluu luultavasti kivikauden loppupuolelle, aikaan noin 1600–1000 eKr. Puolivalmiin kirveen hamarapäähän on veistetty karhunpää, joka kuitenkin on jäänyt keskeneräiseksi.

Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan järviseutujen raja-alueen edustava viljely- ja asutusmaisema, jolle ovat tyypillisiä pitkät näkymät ympäröivään mäkimaastoon, järvimaisema ja pienipiirteiset loivemmille rinteenosille raivatut pelto- ja laidunalueet useine pienine talouskeskuksineen.

Kortemäen tiedot: Etelä-Savon maakuntaliitto. Maakunnan parhaat maisemat - Etelä-Savon valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi (2011–2013. Leena Lahdenvesi-Korhonen), osa 2.

Voimassa oleva maakuntakaava

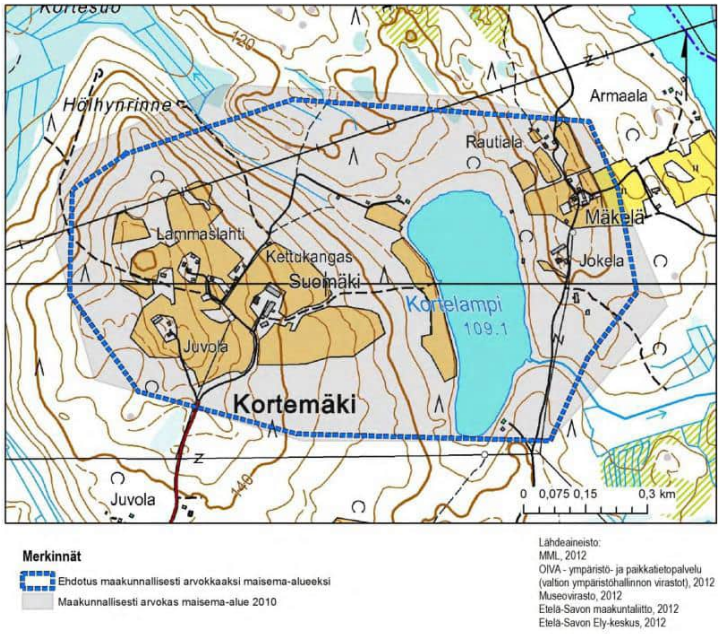

Kuva 2. Heinävesi, Kortemäen maisemaa (2013).

Maisema-alueen päivitys

Pieni maisema-alue, mutta näkymät ovat komeat. Maisematyyppi poikkeaa Heinävedellä pohjoiskarjalaisesta maisemasta, joten myös pienet kohteet ovat arvokkaita. Maisema-alueen rajaus säilytetään ennallaan.

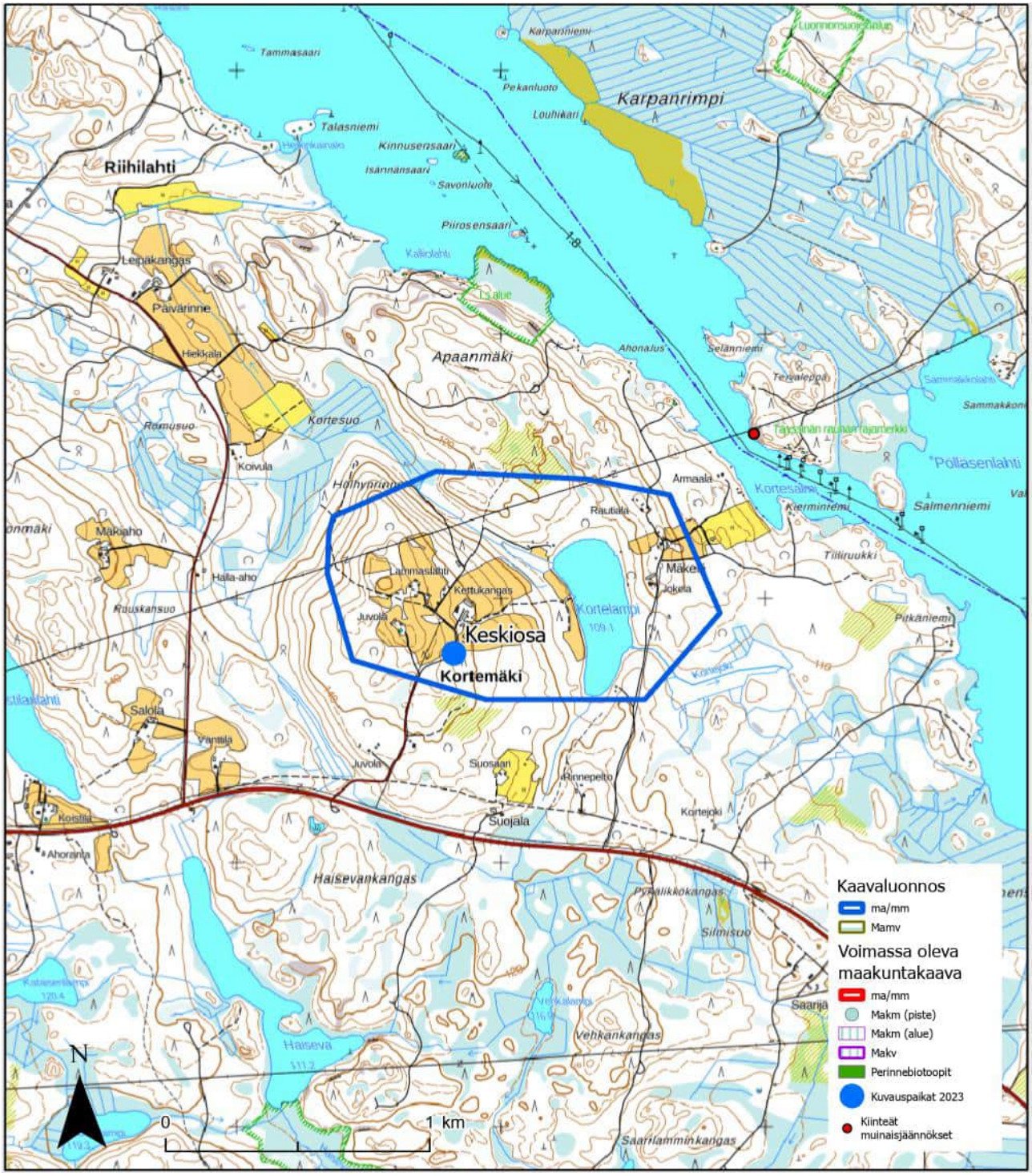

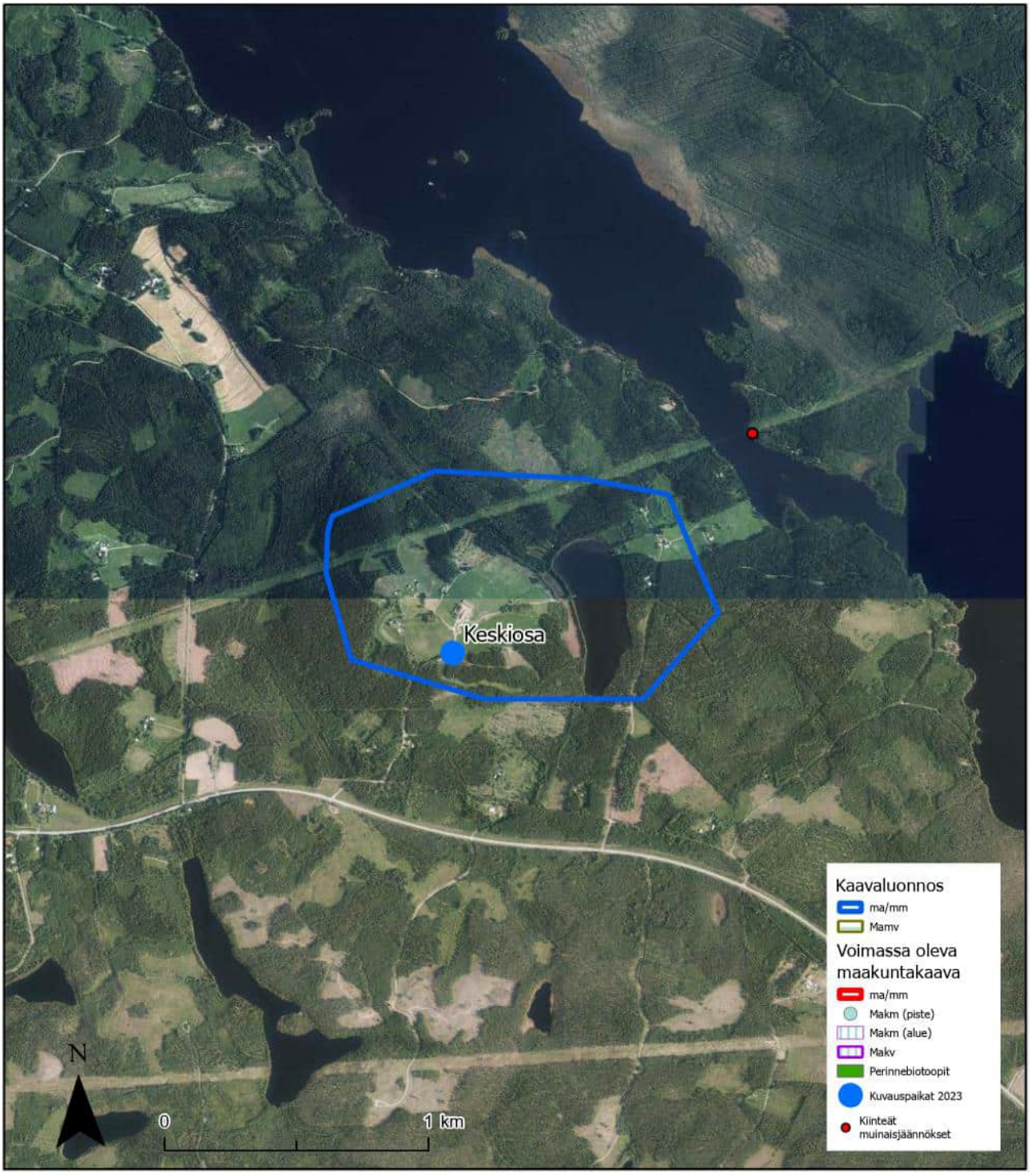
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 3. Kortemäki, pohjoiseen, 80 m korkeus.

Kuva 4. Kortemäki, länteen, 80 m korkeus.

Kuva 5. Kortemäki, näkymä pohjoiseen (2023).

2. Kypäräjärvi, Heinävesi

Maisema-alueen kuvaus

Kypäräjärven maisema-alue sijaitsee Varkaus-Joensuu-maantien varressa, Kypärän ja Porkan välisellä ranta-alueella parinkymmenen kilometrin päässä Heinäveden kirkonkylältä länsi-luoteeseen. Alue on ollut asuttua jo 1500-luvulla ja se on Heinäveden vanhimpia. Kypäräjärven kylä kuului aiemmin Leppävirtaan ja liitettiin Heinäveden pitäjään vuonna 1861. Alueen pellot on raivattu Ukonvuoren kaakkoisrinteelle ja Porkanmäen juurella olevalle rantatasanteelle, jotka muodostavat kannaksen järvien väliin. Kylätie erkanee valtatieltä ja kulkee peltoaukeiden läpi. Se on kapea pientareinen hiekkatie. Kannaksen kapeimmassa kohdassa on puro, joka yhdistää Porkka-järven ja Kypärä-järven toisiinsa. Ympäröivät mäet ovat kallioisia ja metsäisiä. Alueen kehysmetsät ovat kuusivaltaisia. Kylätieltä aukeaa näkymiä, joita hallitsevat pellot. Pellot ulottuvat lähelle rantaa.

Peltoaukealla on useita pihapiirejä. Rakennusten joukossa on perinteisiä talonpoikaistaloja monine puisine talousrakennuksineen. Pihaistutuksina on joitakin pihakuusia sekä kuusi- ja koivurivejä. Raja-aitoina on siellä täällä kiviaitaa. Kypäräjärvellä oli aikanaan kestikievari vanhan Karjalantien varressa, kievarin paikka on nykyisen Joensuun tien varressa vaikka itse kievarirakennus on kadonnut. Kypäräjärvellä on poltettu pieniä kaskia vielä 1928. Pohjois-Savon järviseudun, Pohjois-Karjalan järviseudun ja Suur-Saimaan seudun raja-alueen mäki- ja järvimaisema, jonka kulttuuripiirteet kertovat kaski- ja peltoviljelystä sekä pitkäaikaisesta asutuksesta.

Kypäräjärven tiedot: Etelä-Savon maakuntaliitto. Maakunnan parhaat maisemat - Etelä-Savon valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi (2011–2013. Leena Lahdenvesi-Korhonen), osa 2.

Voimassa oleva maakuntakaava

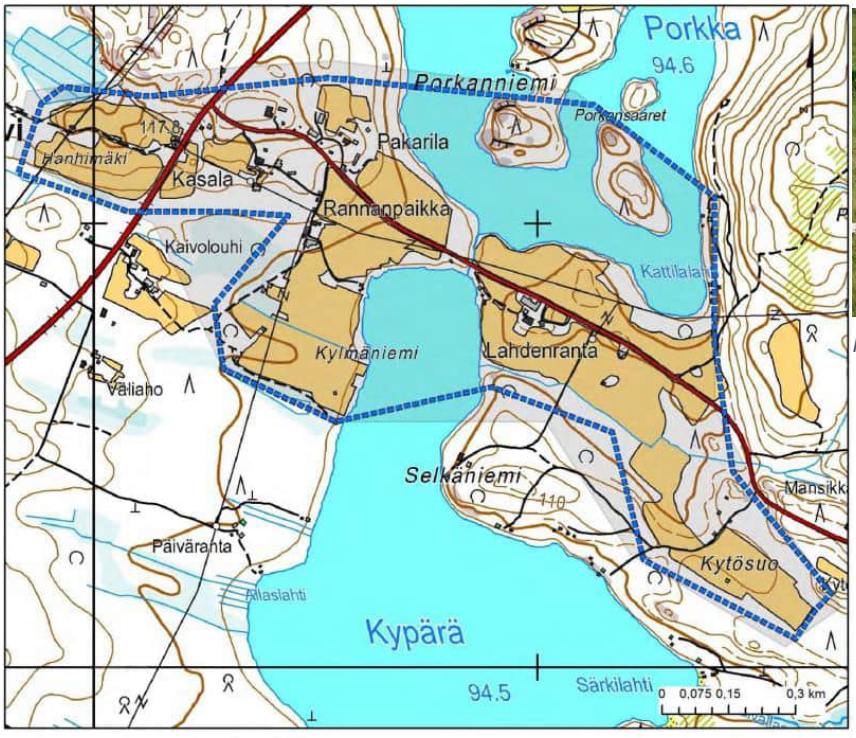

Kuva 6. Kypäräjärvi, Heinävesi (2013).

Maisema-alueen päivitys

Peltojen reunustama viljelty kannas moreenimäkien puristuksessa. Sijainti valtatie 23:n varrella avaa maisemia myös ohikulkijoille. Pinta-alallisesti alue on pieni, mutta rinnastuu Heinäveden muihin maisema-alueisiin. Maisema-alueen rajaus jätetään ennalleen.

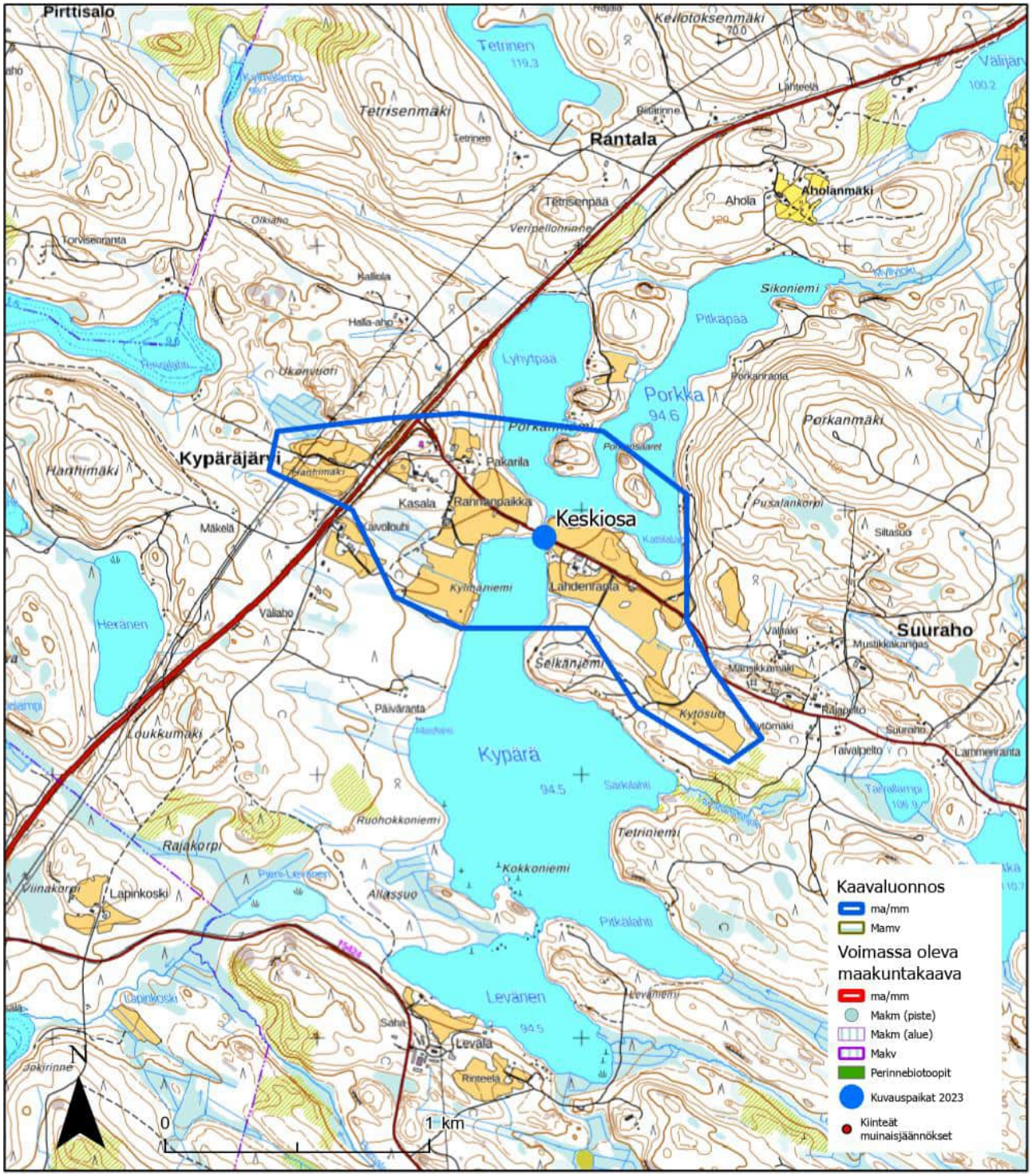

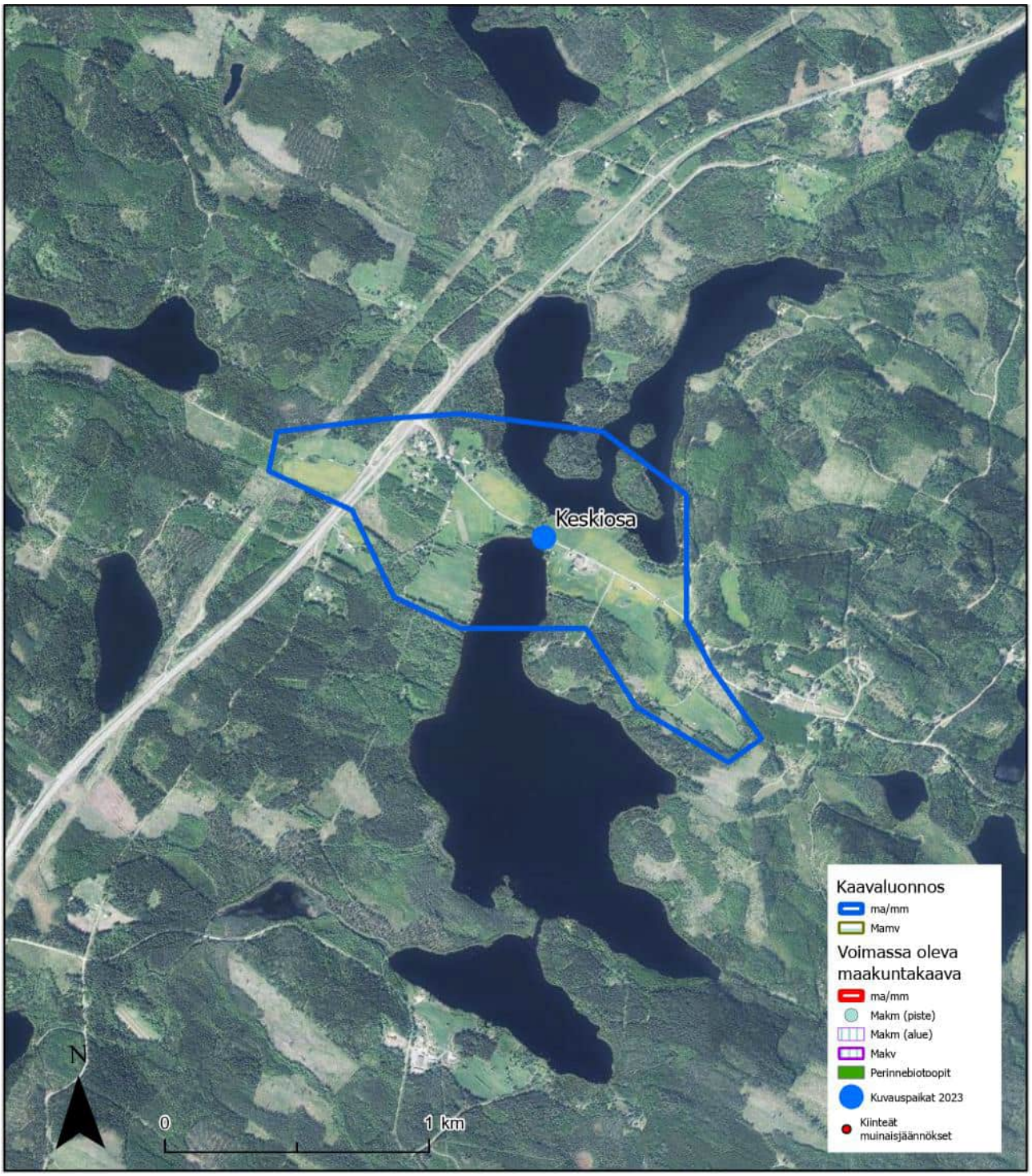
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 7. Kypäräjärvi, länteen, 80 m korkeus.

Kuva 8. Kypäräjärvi, itään, 80 m korkeus.

Kuva 9. Kypäräjärvi, näkymä itään (2023).

3. Vihtarin mäkiasutus, Heinävesi

Maisema-alueen kuvaus

Vihtarin maisema-alue sijaitsee 23 kilometriä Heinäveden keskusta kaakkoon. Maisema-alue muodostuu Mattilan ja Hannolan sekä Koivukallion viljelysten ympärille. Peltoalueita kehystävät rehevät lehtipuuvaltaiset reunavyöhykkeet. Alueen metsät ovat käenkaali-mustikkatyypin sekametsiä. Metsät kehystävät maisema-aluetta, mutta maisema-alueen sisällä puustoisuus on vähäistä.

Tilojen rakennukset muodostavat löyhät neliömäiset pihapiirit luode-kaakko-suuntaiselle harjanteelle. Pohjoisrinteessä on lisäksi muutama erillinen talousrakennus ja tupa. Tiloja erottaa vanha pisteaita, joka jakaa mäen kahtia. Aita reunustaa lisäksi Mattilan pihapiiriä. Hannolan tilaan liittyy kaksi perinteistä latoa puistomaisen hakamaan laidalla. Maisema on avoin ja loivasti kumpuileva. Mattilan luonnonsuojelualue, laaja vanha metsäalue sijaitsee maisema-alueen välittömässä läheisyydessä sen etelä ja länsipuolella. Vihtari on asutukseltaan ja viljelyksiltään pieni, muutaman tilan muodostama kokonaisuus. Tyyppinä se edustaa hyvin alueelle tyypillistä pienimuotoista mäkiasututusta

Vihtarin tiedot: Etelä-Savon maakuntaliitto. Maakunnan parhaat maisemat - Etelä-Savon valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi (2011–2013. Leena Lahdenvesi-Korhonen), osa 2.

Voimassa oleva maakuntakaava

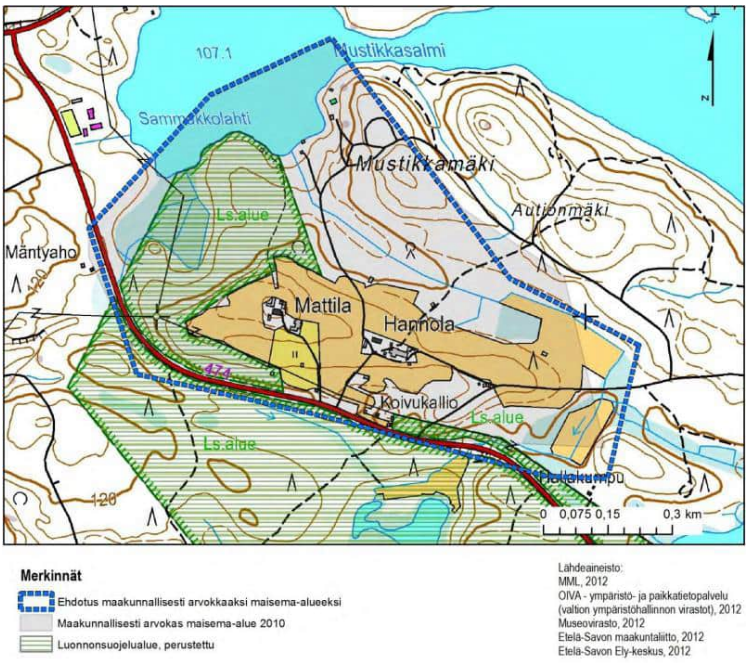

Kuva 10. Vanha maatila Vihtarissa (2013).

Maisema-alueen päivitys

Maisema-alueen muodostaa parin tilan kaunis pihapiiri. Aluetta kehittää Ilmari Räsäsen säätiö, joka sai Mattilan tilan haltuunsa testamentilla. Testamentin vakaa toive oli, että tila tulee pitää asuttuna ja sen tulee toimia luonnonsuojelun ja perinnemaisemien hoidon edistäjänä. Luonnonsuojelun mallitilana toimivaa Mattilaa käytetään apuna ja esimerkkinä hankkeissa, joilla pyritään edistämään luonnonsuojelua ja perinnemaisemien säilyttämistä. Maisema-alue säilytetään kaavassa tukemaan tätä tarkoitusta.

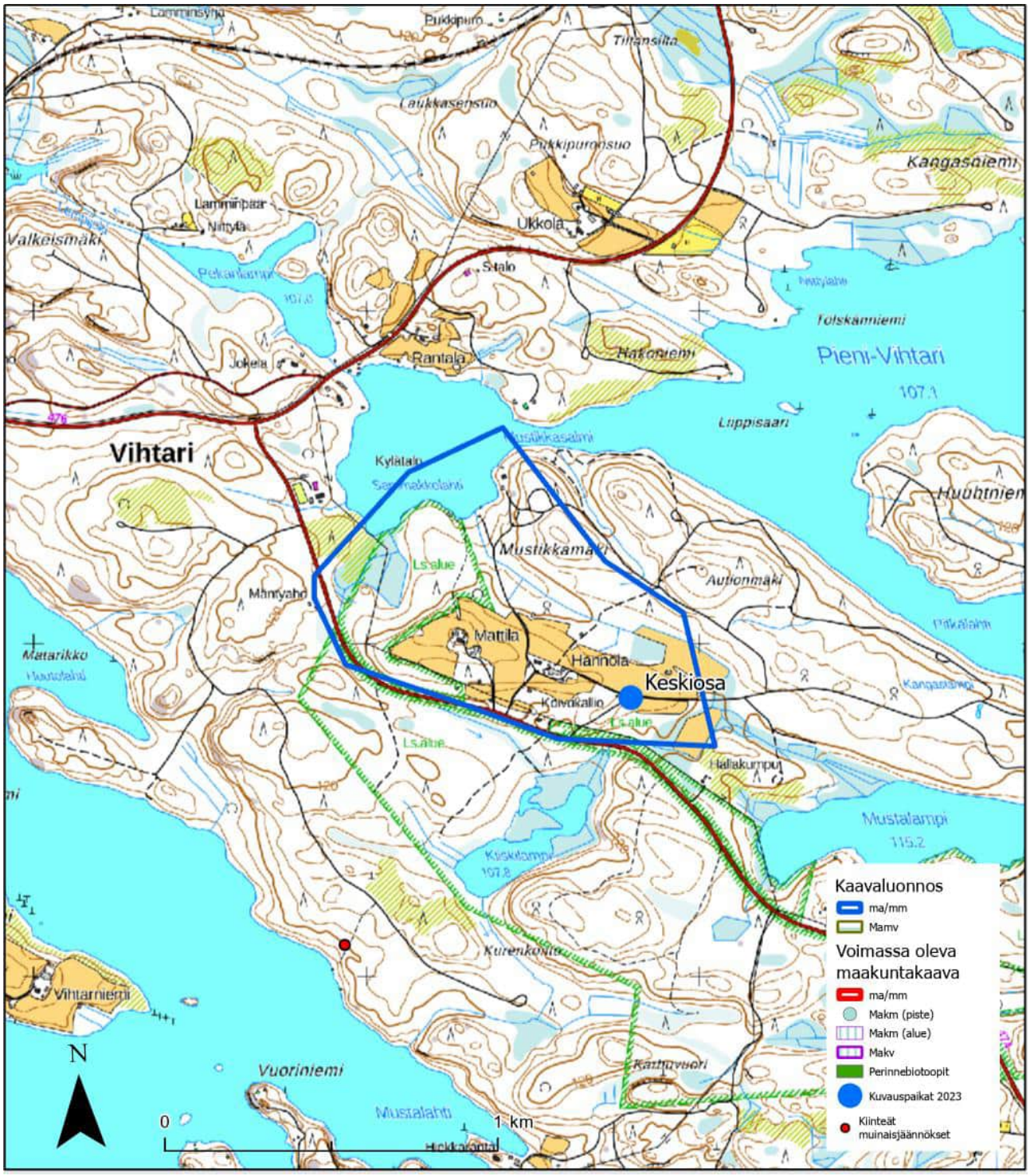

Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 11. Vihtari, länteen, 80 m korkeus.

Kuva 12. Vihtari, itään, 80 m korkeus.

Kuva 13. Vihtari, kuvattuna itään (2023).

4. Hattuvaaran vaarakylä, Ilomantsi

Maisema-alueen kuvaus

Hattuvaaran vaarakylä sijaitsee Ilomantsin kunnassa yli 30 kilometrin päässä Ilomatsin keskustasta koilliseen. Hattuvaaran vaarakylä kuuluu Vaara-Karjalan maisemamaakuntaan. Hattuvaara on tyyppiesimerkki Koillinen erämaa -maisematyypistä. Koillinen erämaa -maisematyypille on tyypillistä, että maat ovat harvaan asuttuja, joilla vaarat ja suot vuorottelevat.

Hattuvaara on 1700-luvulla perustettu kylä, joka sijaitsee muuten lähes asumattomalla salomaalla laajahkon vaaran laella ja rinteillä. Kylä edustaa harvaan asutun erämaisen alueen vaarakylämaisemia. Kylämaiseman arvo perustuu lähinnä ortodoksisiin kulttuuriperinteisiin, vanhaan asutukseen, säilyneeseen rakennuskantaan ja miljööseen.

Hattuvaaran vaarakylä on edustava esimerkki harvaan asutun erämaisen alueen vaarakarjalaisesta kylästä. Soiden keskellä sijaitseva Hattuvaara on tiivis kyläkokonaisuus, joka sisältää ortodoksisia kulttuuriperinteitä, yksittäisiä vanhoja tiloja ja kauniita vaaraviljelysmaisemia. Mikäli maatalous loppuu alueelta, ovat maisema-arvot vaarassa kadota.

Voimassa oleva maakuntakaava

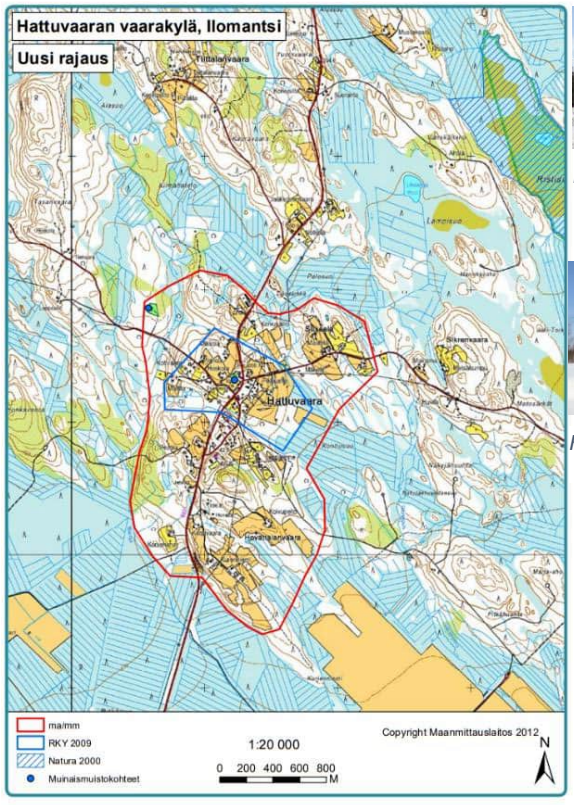

Kuva 1. Koivukallion arvokas pihapiiri.

Kuva 2. Näkymä Pikkuahosta kaakkoon.

Maisema-alueen päivitys

Rajaus noudattaa Hattuvaaran pinnanmuotoja. Rajausta pienennetään kohdistumaan valtakunnallisen RKY-alueen ympärille käsittämään lähinnä vain peltoaukeat ja vanhan ortodoksisen hautausmaan.

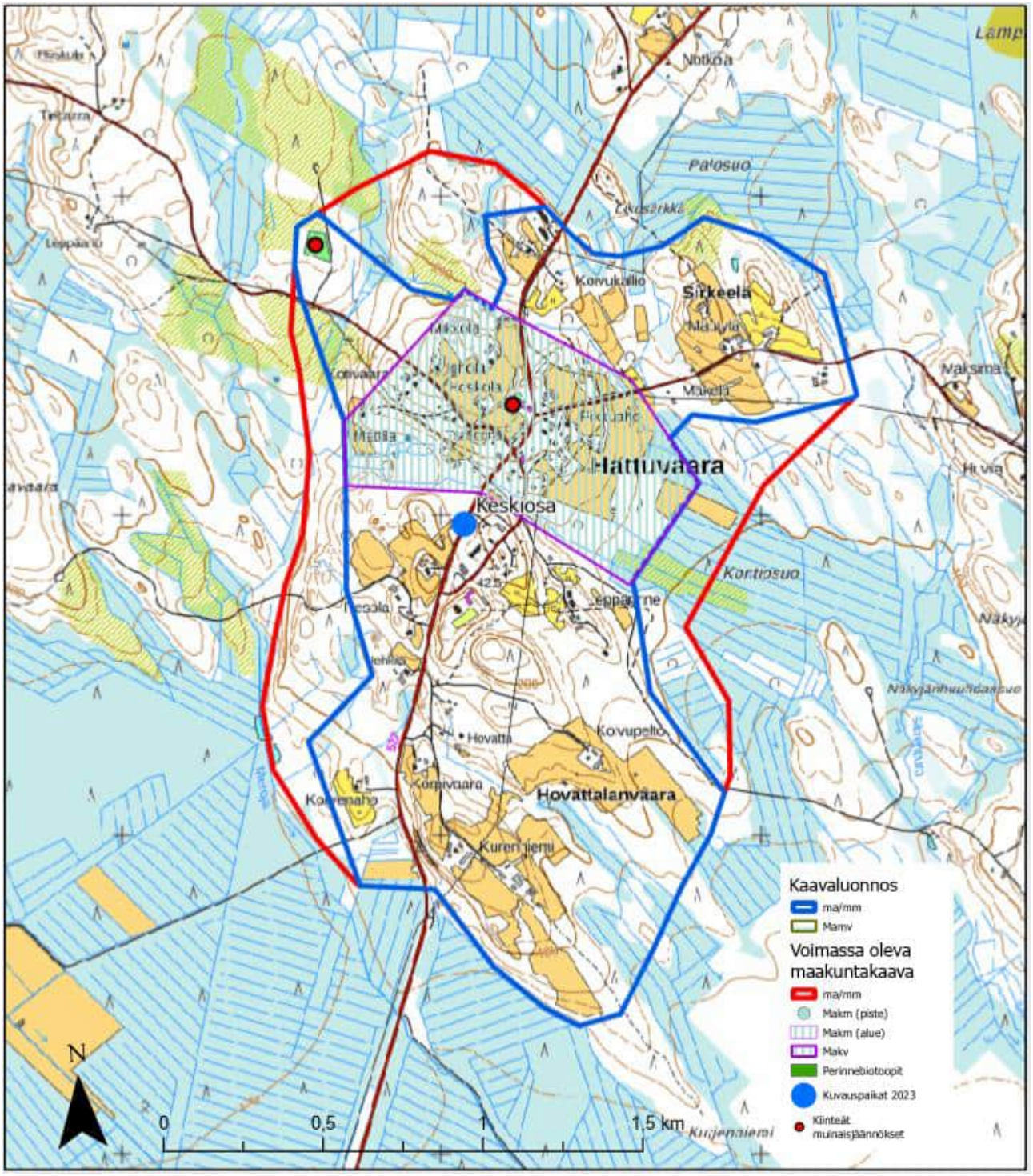

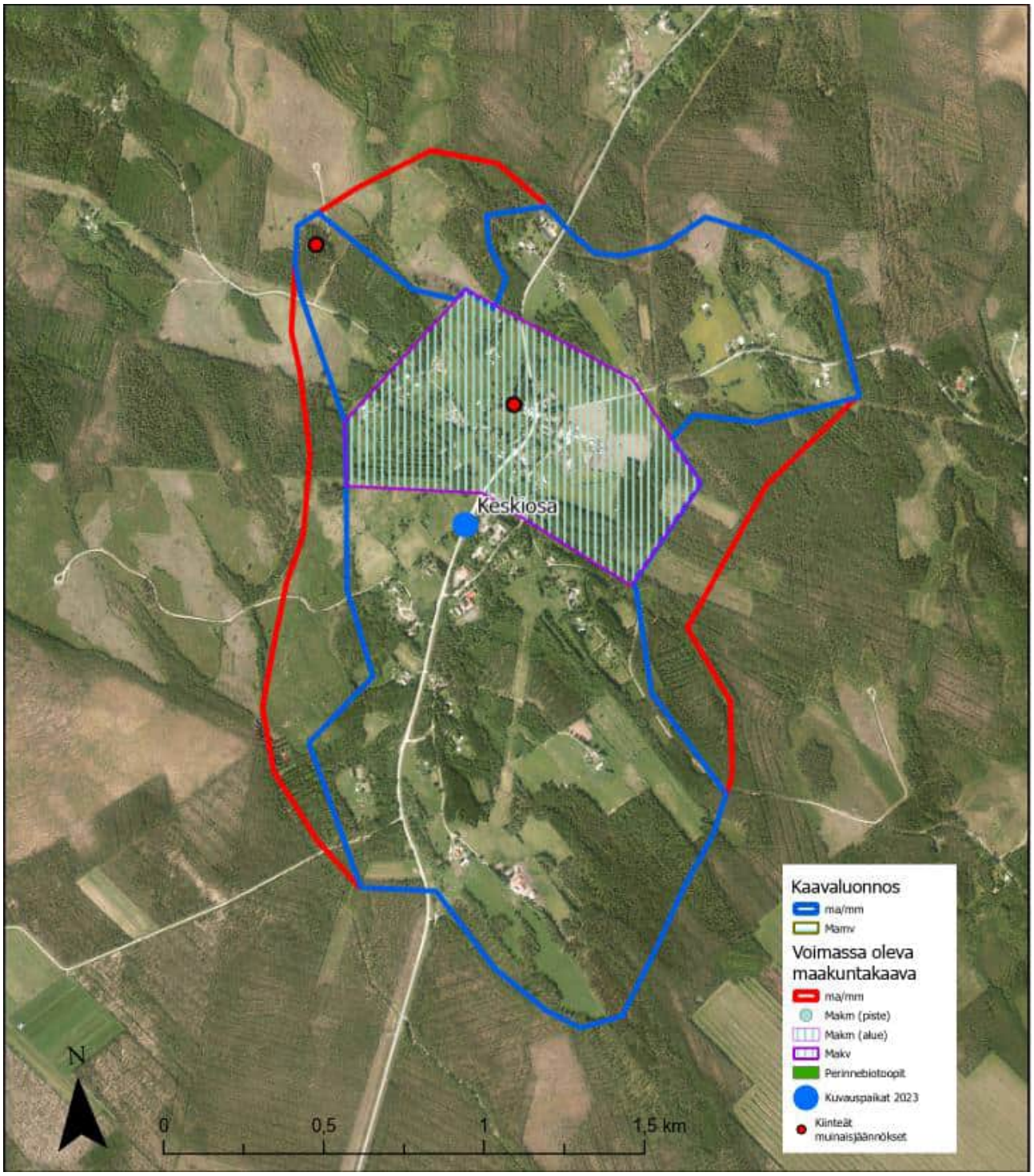
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
0,5
1
1,5 km

Kuva 14. Pohjoiseen, 80 m korkeus

Kuva 15. Länteen, 80 m korkeus

Kuva 16. Itään, 80 m korkeus

5. Ilomantsinjärven vaaramaisema, Ilomantsi

Maisema-alueen kuvaus

Ilomantsinjärven vaaramaisema sijaitsee Vaara-Karjalan maisemaseudulla. Alue edustaa Ilomantsin vaara- ja suomaa -maisematyyppiä. Laaja maisema-alue muodostuu soiden reunustamasta Ilomantsinjärvestä ja Ilomantsin taajamaa ympäröivistä viljellyistä vaaraketjuista.

Ilomantsin vaarakylät ovat yksi edustava esimerkki maamme yhdestä kansallismaisemasta, Vaara-Karjalan vaarakylistä. Ilomantsinjärveä ympäröivä vaarojen muodosta ketju koostuu yhteensä kuudestatoista toisiinsa liittyvästä vaarasta. Näitä ovat Meskenvaara, Haapovaara, Markunvaara, Parppeinvaara, Iknonvaara, Pahkavaara, Ontronvaara, Väyrynvaara, Haapovaara, Issakka, Kurkela, Maukkula, Puustinvaara, Seppälänvaara, Porrasvaara ja Heinävaara.

Alue on tyypillistä ja edustavaa Vaara-Karjalaista maisemaa. Yleisilmeeltään alue on säilynyt elävänä ja elinvoimaisena, vaikka paikoittain perinteisestä peltoviljelystä on luovuttu ja vaaranrinteitä metsitetty. Viljanviljelyä on korvannut marjanviljely, minkä ansiosta maisema on säilynyt suhteellisen avoimena.

Voimassa oleva maakuntakaava

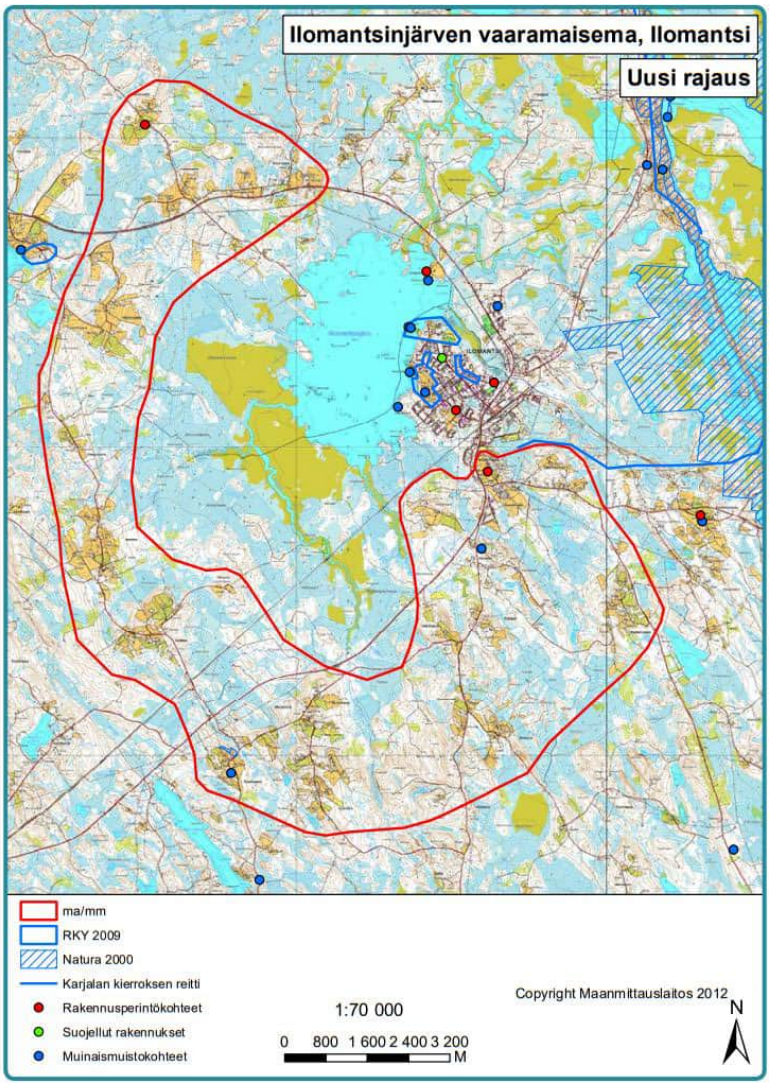

Kuva 17. Iknonvaara

Kuva 18. Issakan kulttuurimaisemaa

Maisema-alueen päivitys

Maisema-alueeksi rajataan Ilomantsinjärveä ympäröivät vaarakylät. Maisemanhoito on alueella aktiivista. Vanhaa rajausta täydennetään huomioimalla Kuuksenvaaran pellot alueen itäosassa. Niiden maisemallinen arvo on noussut edellisen inventoinnin jälkeen.

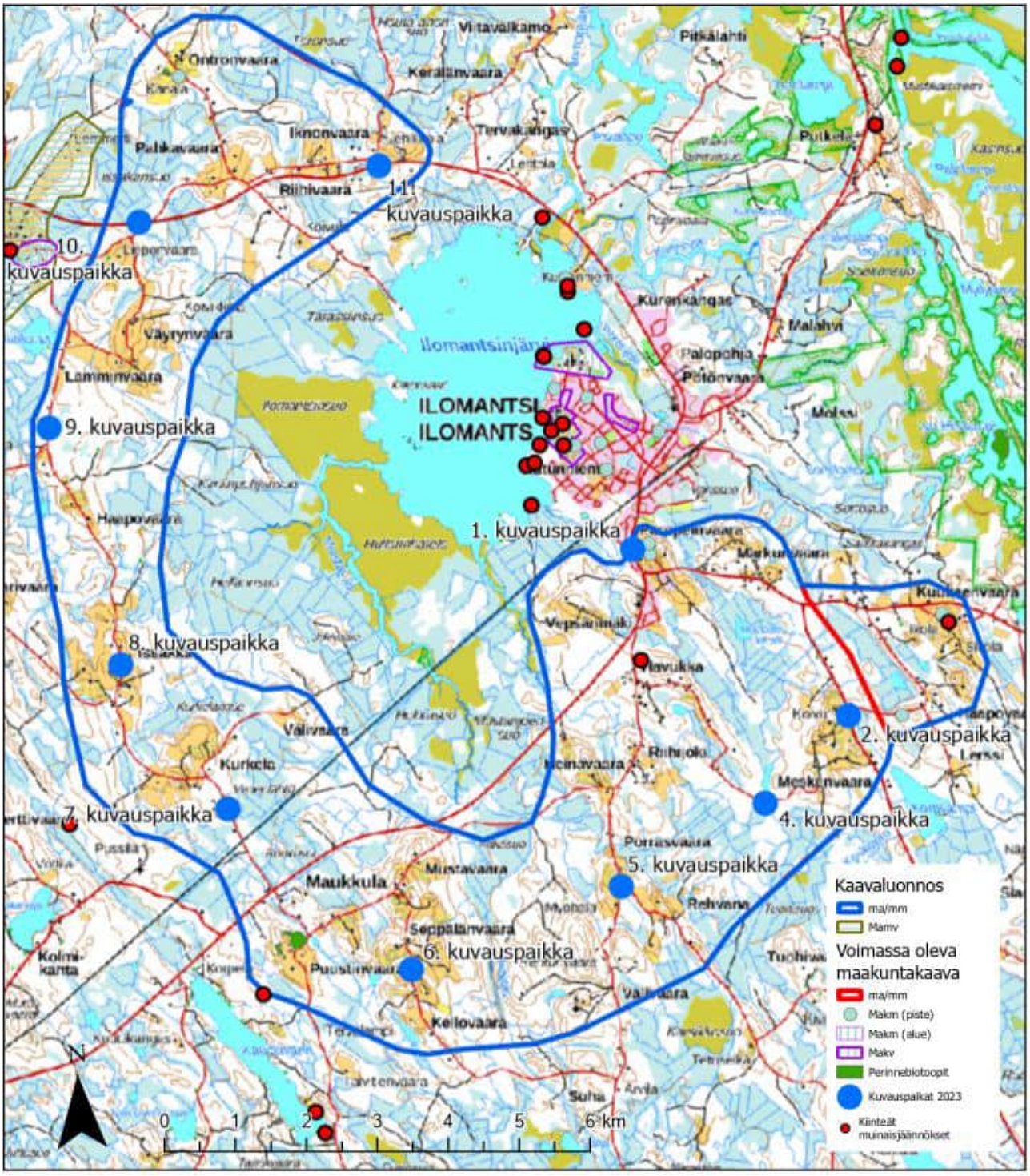

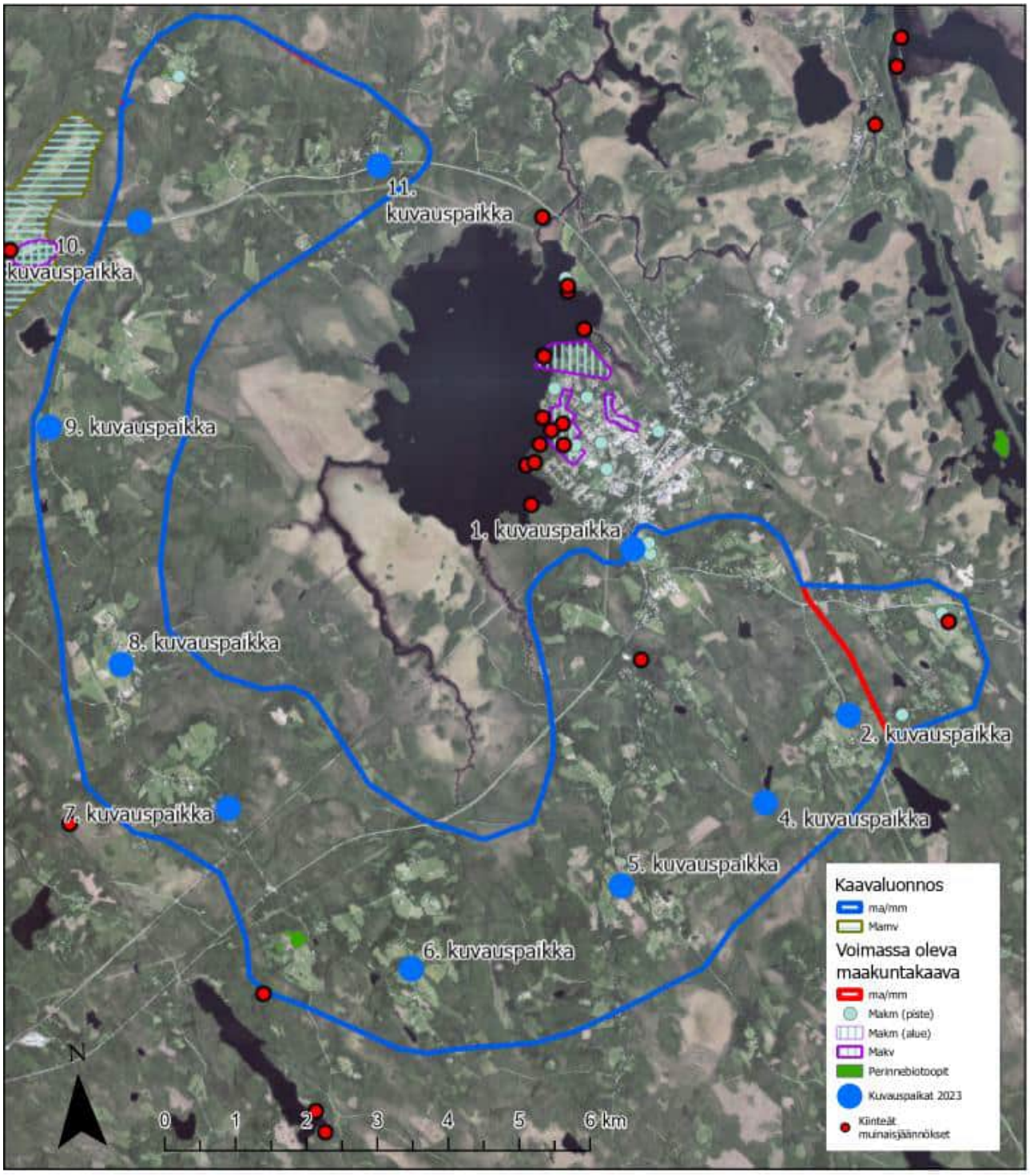
11.
kuvauspaikka
10.
kuvauspaikka
9. kuvauspaikka
1. kuvauspaikka
8. kuvauspaikka
2. kuvauspaikka
7. kuvauspaikka
4. kuvauspaikka
5. kuvauspaikka
6. kuvauspaikka
N
0
1
2
3
4
5
6 km
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset

Kuva 19. Kuvauspaikka 1, etelään, 120 m korkeus

Kuva 20. Kuvauspaikka 9, itään, 120 m korkeus

Kuva 21. Kumpuilevaa peltoa. Kuvauspaikka 11.

6. Mekrijärven kylämaisema, Ilomantsi

Maisema-alueen kuvaus

Mekrijärven kylä sijaitsee Koitajoen ja Mekrijärven välissä sijaitsevalla kannaksella Ilomantsin keskustasta noin kymmenen kilometrin päässä pohjoisessa. Mekrijärven kylä kuuluu Vaara-Karjalan maisemamaakuntaan. Mekrijärven kylä on tyyppiesimerkki Ilomantsin vaara- ja suomaa -maisematyyppistä. Maisematyyppiä leimaavat laajat suoalueet ja Ilomantsissa kaakosta luoteeseen suuntautuvat harjujaksot, jolla Mekrijärven kyläkin sijaitsee. Kylässä on säilynyt vanhaa rakennuskantaa, ja kylänpellot sijaitsevat yhdellä loivasti kumpuilevalla aukealla.

Maisema-alueen eteläosassa sijaitsee Kirviinsärkän maakunnallisesti arvokas harjualue, joka näkyy Mekrijärventielle. Mekrijärveen pistävä Meskenniemi on jyrkkäpiirteinen ja näyttävä harju, jolla sijaitsee kesämökkejä. Maisema-alue ulottuu luontevasti Meskenniemeen saakka. Alueen suurimmat pellot muodostavat avoimen viljelymaiseman maisema-alueen keskiosaan. Maisema-alueen kaakkoisosassa sijaitsee oman maisematilan muodostavat peltokuviot, jotka ovat marjaviljelyksiä. Mekrijärvi on virkeä kylä, jossa yhdistyvät asutus- ja kulttuurihistoria sekä maatalouden ylläpitämät peltomaisemat ja arvokkaat harjumuodostumat. Maisema-alue on tyyppiesimerkki Ilomantsin vaara- ja suomaa -maisematyyppistä ja on arvoiltaan maakunnallisesti arvokas.

Voimassa oleva maakuntakaava

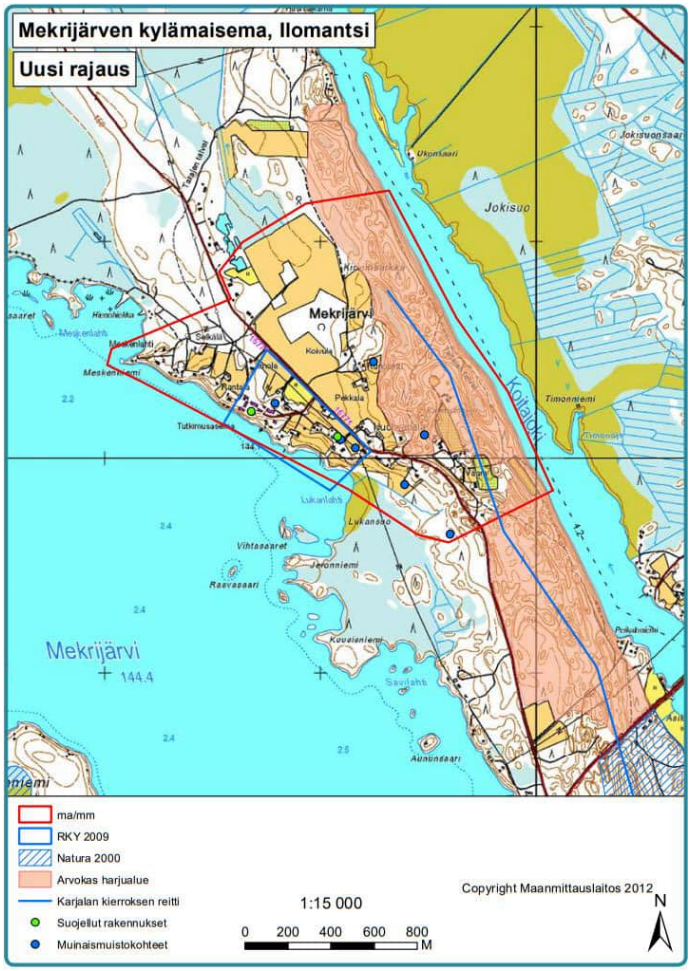

Kuva 22. Mekrijärven kylätien maitolaituri

Maisema-alueen päivitys

Rajausta muutettiin vastaamaan RKY-kohteen ulkorajaa ja kaakossa sijaitseva soranottoalue poistettiin siitä. Alueella korostuu toisaalta kulttuuriarvot, toisaalta luonnonkaunis harjuketju vesialueiden välissä.

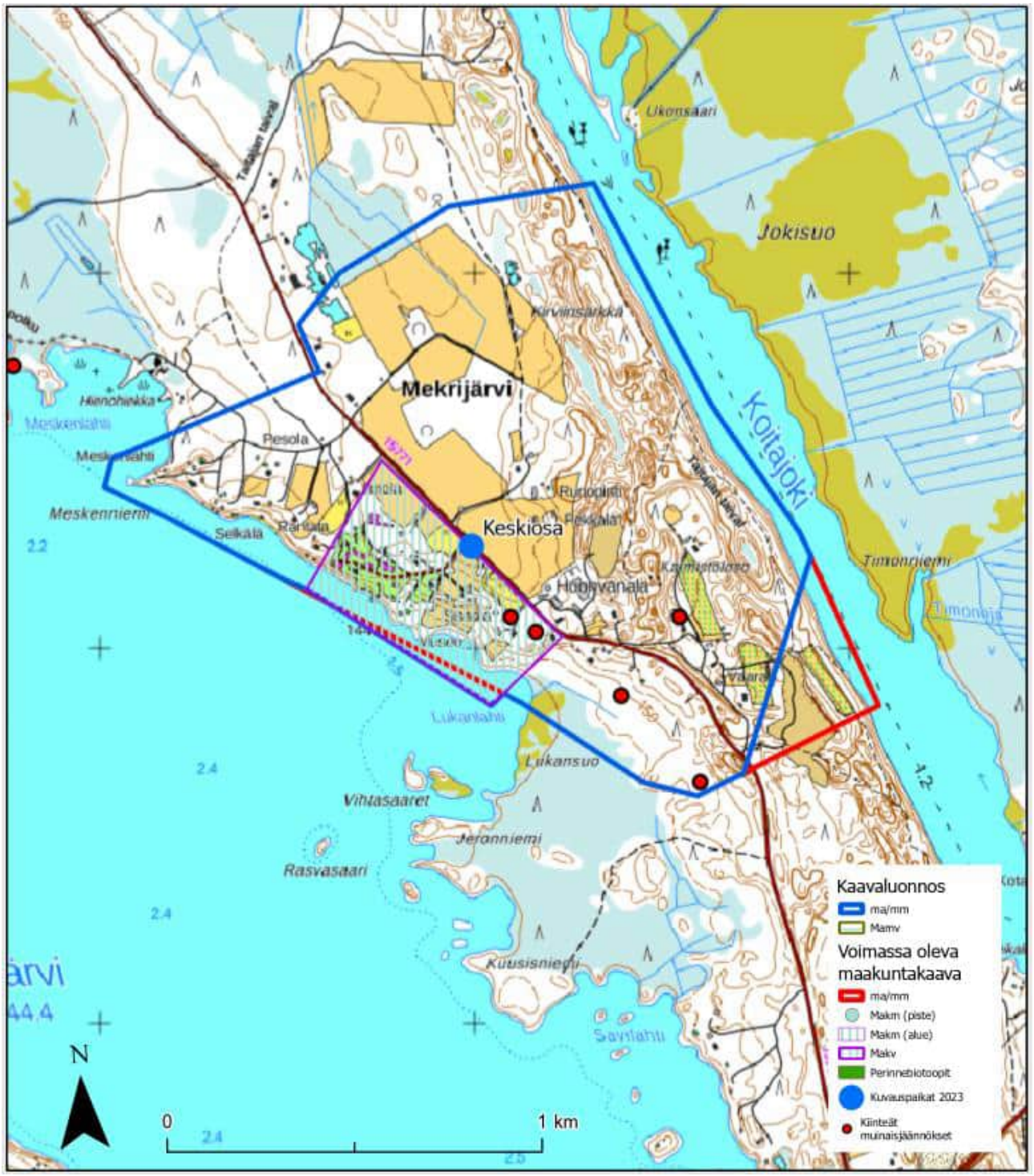

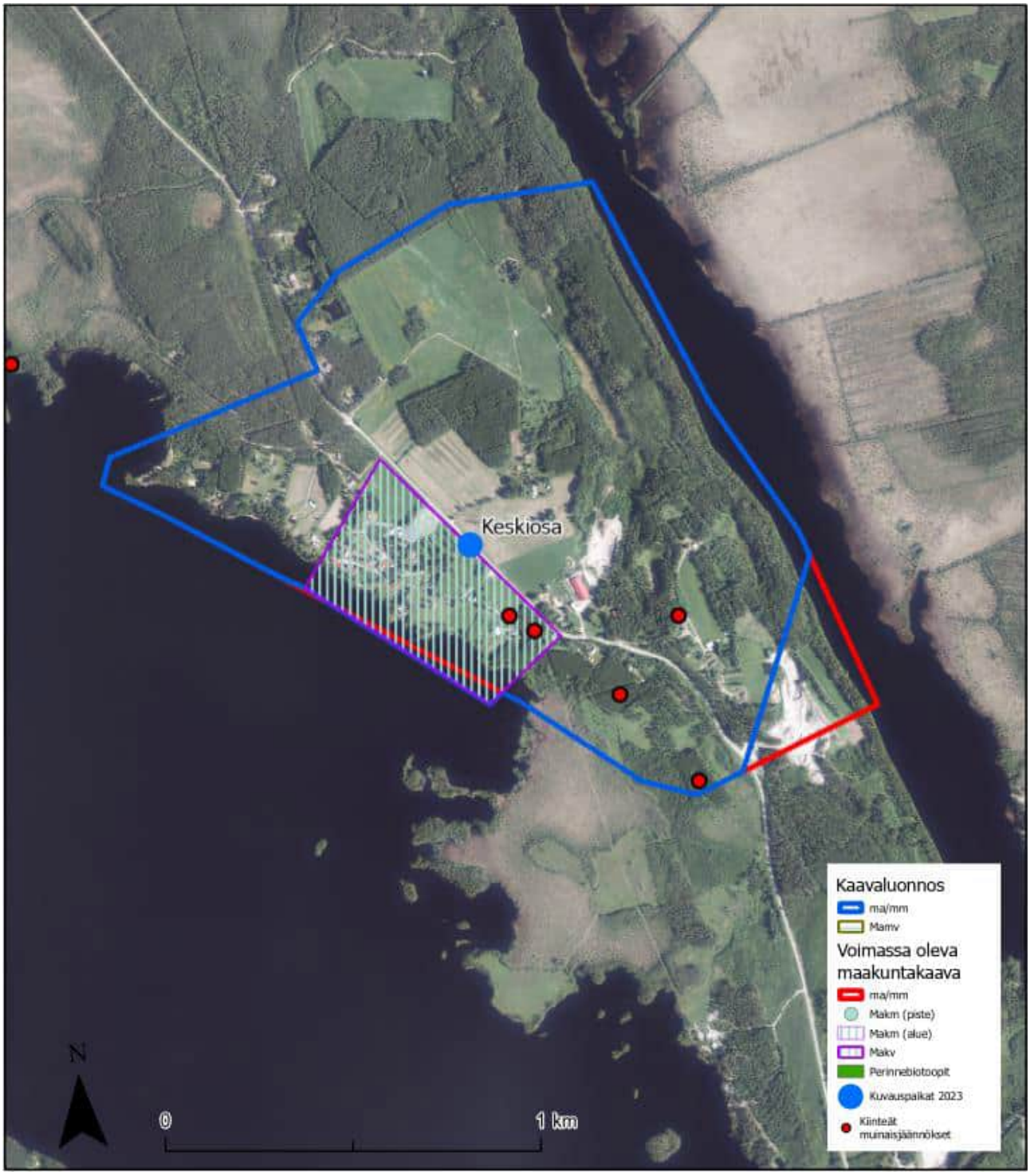
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 23. Länteen, 80 m korkeus

Kuva 24. Itään, 80 m korkeus

Kuva 25. Niitty ja vanhoja rakennuksia

7. Mutalahti, Ilomantsi

Maisema-alueen kuvaus

Melaselän ortodoksikylät sijaitsevat Ilomatsin kunnassa lähellä Venäjän rajaa. Alue kuuluu Vaara-Karjalan maisemamaakuntaan. Mutalahden rantakylä on tyyppiesimerkki Ilomantsin vaara- ja suomaa -maisematyypistä. Viime sotien jälkeinen rajanveto on jakanut vanhan Melaselän ympärille ryhmittyneen ortodoksikylien järjestelmän kahtia. Pääkylä Melaselkä kuuluu menetettyihin kyliin. Suomen puolelle jääneet kylät ovat Mutalahti, Ostronsaari ja Nehvonniemi.

Mutalahti on luonnonkauniilla paikalla vesistön äärellä sijaitseva sopusuhtainen kyläkokonaisuus. Kylärakenteessa on maassamme ainutlaatuista Aunuksen ortodoksikylien tuntua. Kylä sijaitsee Satulaisen ja Mutalahdenselän välisillä niemillä, jotka erottaa kapea salmi. Niemiä yhdistää maisema-alueen läpi kulkeva Mutalahdentie. Kylän pääosa on yhdellä kumpareella oleva taloryhmä, jonka ympärillä aukeaa laidunmaan muodostama yhtenäinen avoin maisematila. Niityt ulottuvat rantaan saakka. Rakennuskannasta suurin osa on jälleenrakennuskauden puolitoista kerroksista tyyppiä. Muutamat uudet rakennukset sopivat melko hyvin tiiviiseen kyläytimeen. Pohjoispuolella on koivikon ympäröimä tsasouna, joka on vihitty käyttöön vuonna 1961 ja kalmisto. Maisemaa jäsentävät monin paikoin perinteiset pisteaidat ja pihakuuset, rannassa venevajat ja saunat. Arvokkaimmat pihapiirit ovat Tienreuna ja Karhapää.

Voimassa oleva maakuntakaava

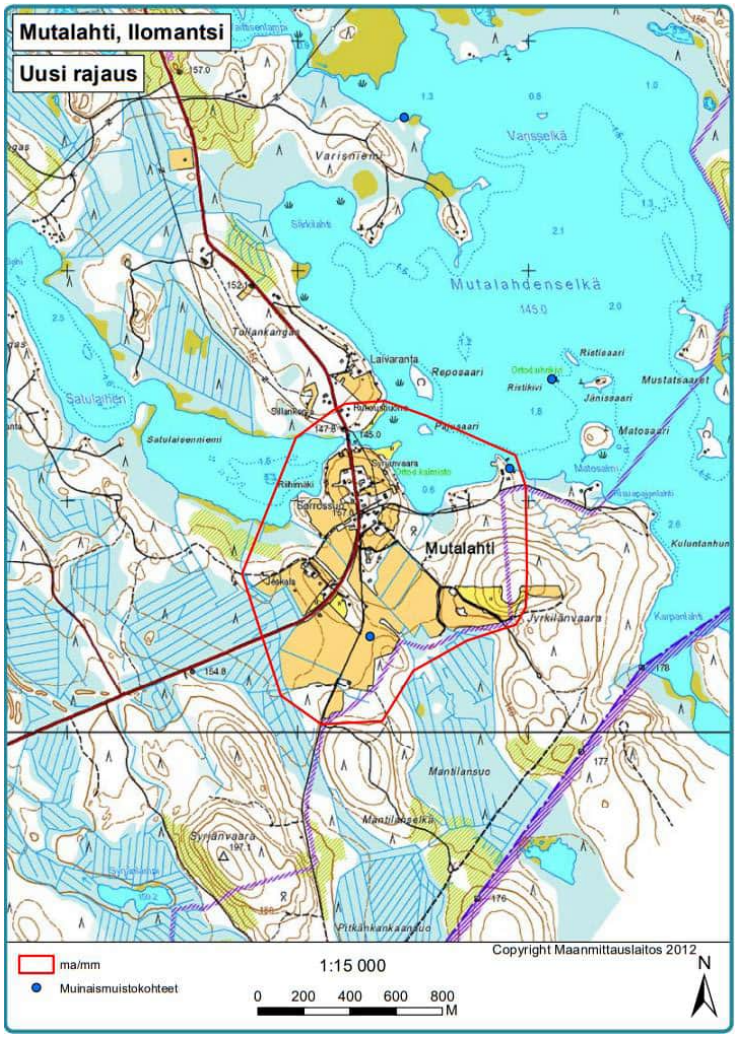

Kuva 27. Näkymä etelään sillan yli Mutalahden kylänraitille.

Kuva 26. Mutalahden tsasouna.

Maisema-alueen päivitys

Itärajaa muutettiin vastaamaan rajavyöhykettä ja Jyrkilänvaaran metsäalueita rajattiin pois. Maisema-alueen arvojen todettiin säilyneen.

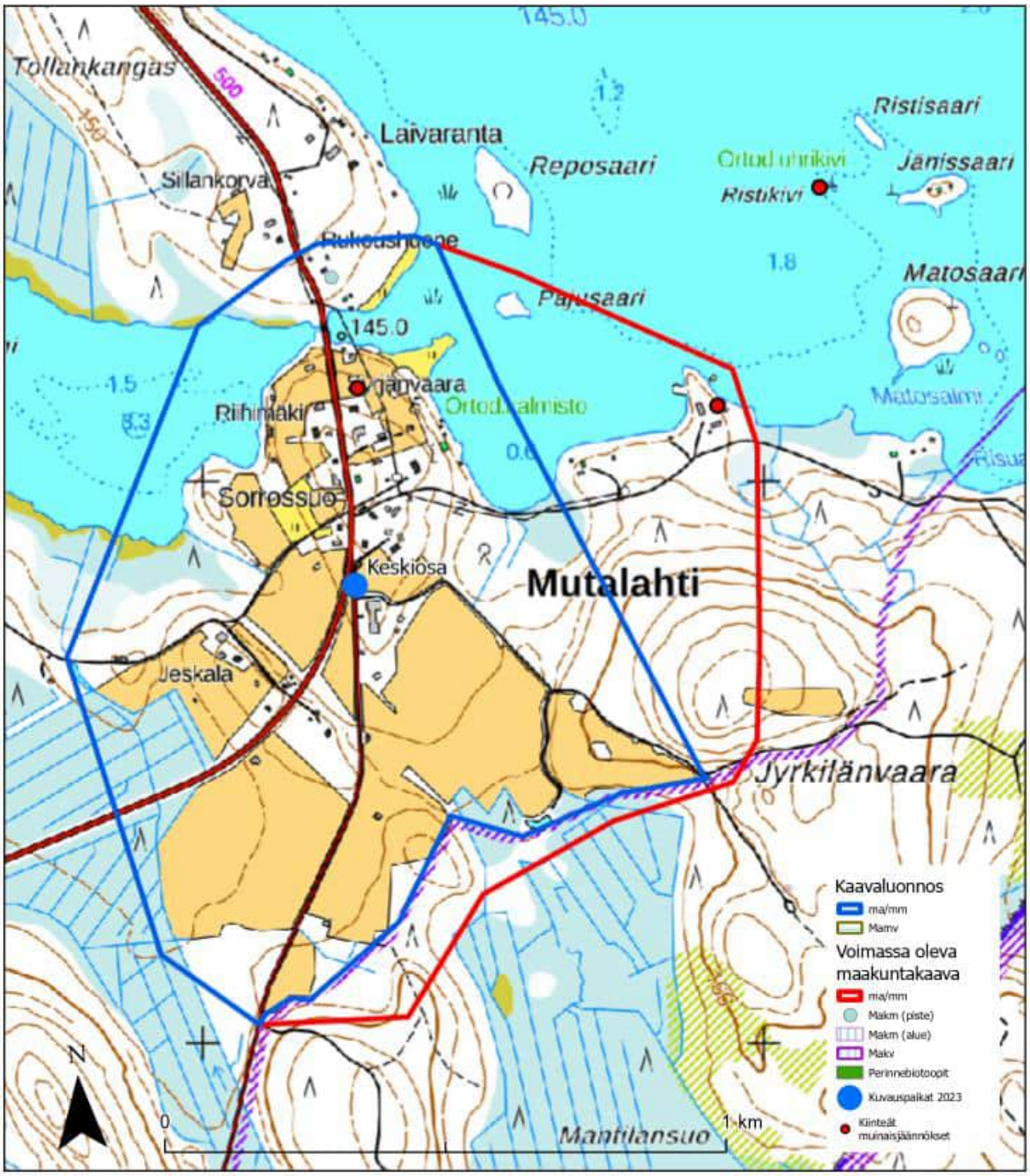

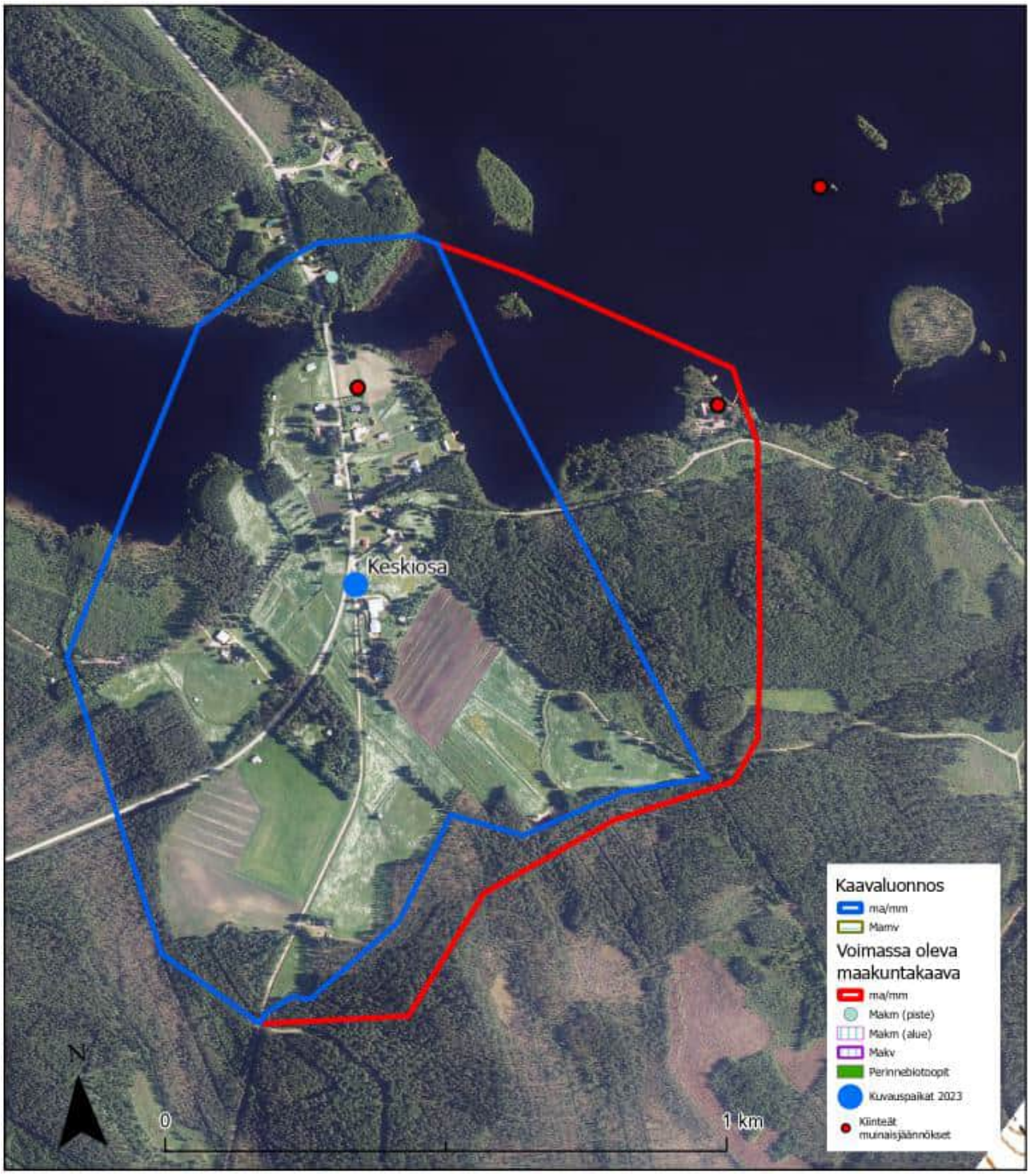
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 28. Pohjoiseen, 80 m korkeus

Kuva 29. Etelään, 80 m korkeus

Kuva 30. Kahden tien piennarta viistoilmakuvan kuvauspaikalla.

8. Ahvenisen-Koussan kylämaisema, Joensuu

Maisema-alueen kuvaus

Kylä edustaa Vaara-Karjalan maisema-aluetta ja Pielisen allas -maisematyyppiä. Alueen maisema-arvot perustuvat erittäin vaihtelevaan ja monipuoliseen kokonaisuuteen, jossa hallitsevina elementteinä ovat harjumaasto ja vesiympäristö. Ahvenisen-Kousan kylältä avautuu näkymä Kolin vaarajonolle ja Pielisen selkävedelle, jolla on kansallinen symboliarvo. Pielisen altaan ympäristöllä, mukaan lukien Ahvenisen-Kousan kylät, on matkailullista ja virkistyskäytöllistä merkitystä.

Ahvenisella on asuttu jo 8000–9000 vuotta sitten. Vuonna 1618 Enonkylässä oli kymmenen taloa. Taloista kolme sijaitsi Koussassa ja kaksi Laukkalansaaressa. Ahvenisen kylä on muodostunut vanhojen liikennereittien kannalta edulliselle paikalle sekä vesistöjen että harjujakson leikkauskohtaan. Pellot ja talot sijaitsevat kapealla rantatasangolla, joita jyrkkärinteiset vaarat rajaavat. Vaarat huipentuvat lopulta Kolille, ja vaarajakson loppuosa onkin nähtävissä Laukkalansaaresta käsin. Alueella on geomorfologisesti arvokkaita harjualueita. Kulttuurihistorian kannalta Ahvenisella on sijainnut Enon varhaisin kappelikirkko vuosina 1753–1818. Ensimmäisen kappelin paikka oli Puhakkalan Kirkkolassa paikalla, joka nykyään tunnetaan Kalmistopeltona. Kolmas kappelikirkko rakennettiin Kirkkoniemeen, johon on perustettu muistomerkki. Ahvenisen kylällä maaseudun viljelymaisema on säilynyt maiseman kannalta tärkeillä paikoilla avoimena. Avoimuus on kuitenkin vähentynyt erityisesti alueen reuna-alueilla, ja paikoin kylämaisema on hoitamatonta.

Voimassa oleva maakuntakaava

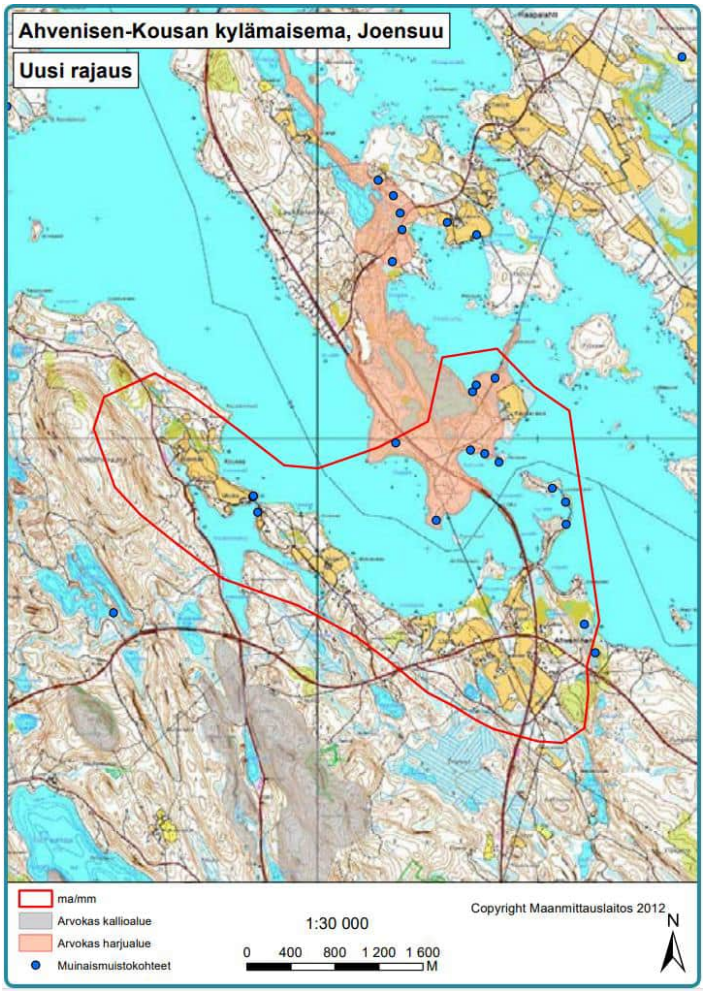

Maisema-alueen päivitys

Rajausta leikattiin Koussan suunnassa huomioimaan lähinnä pellot, mutta toisaalta pohjoisessa Laukkalansaaren suunnalla rajaukseen otettiin mukaan enemmän luonnonkaunista harjua.

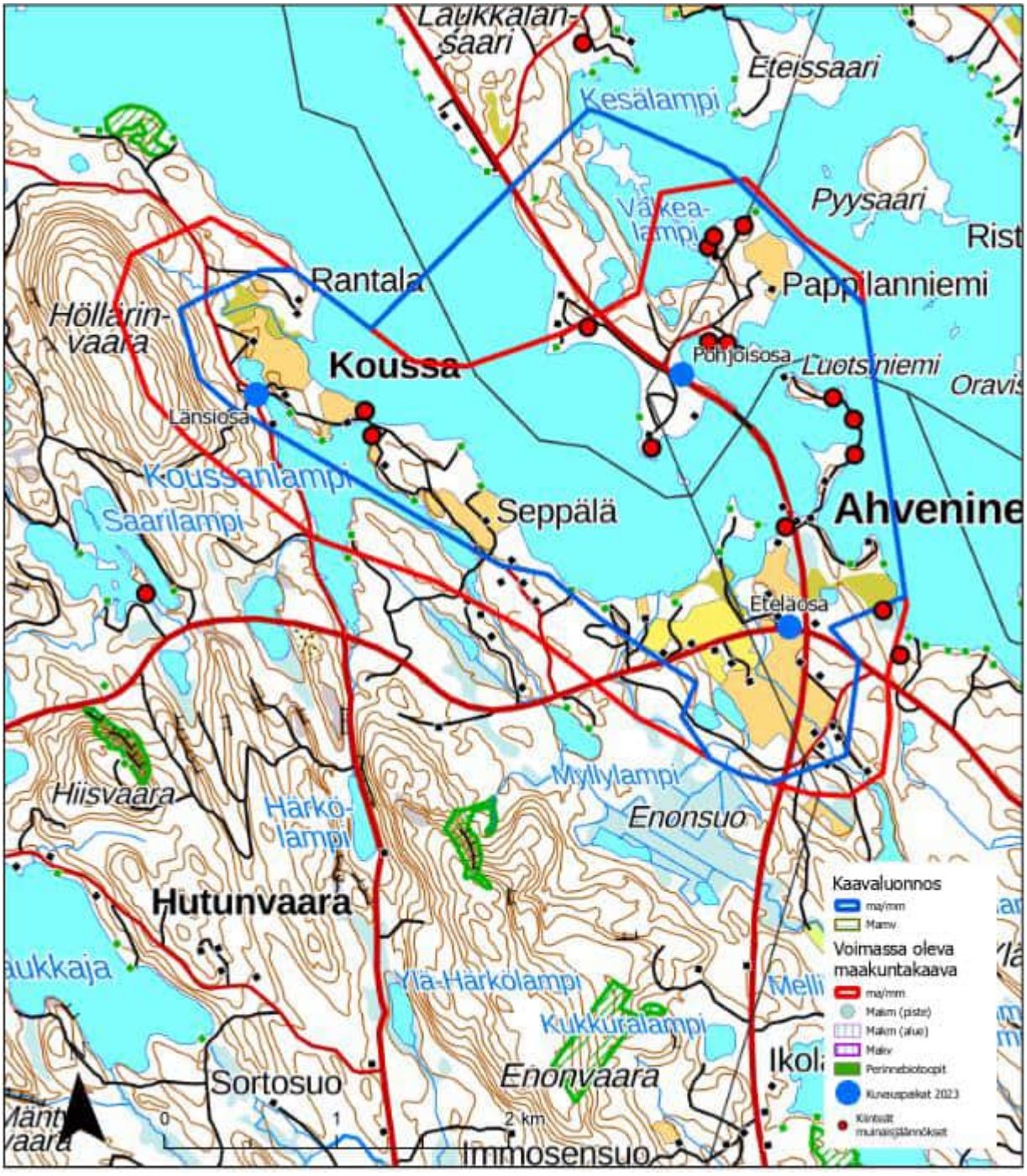

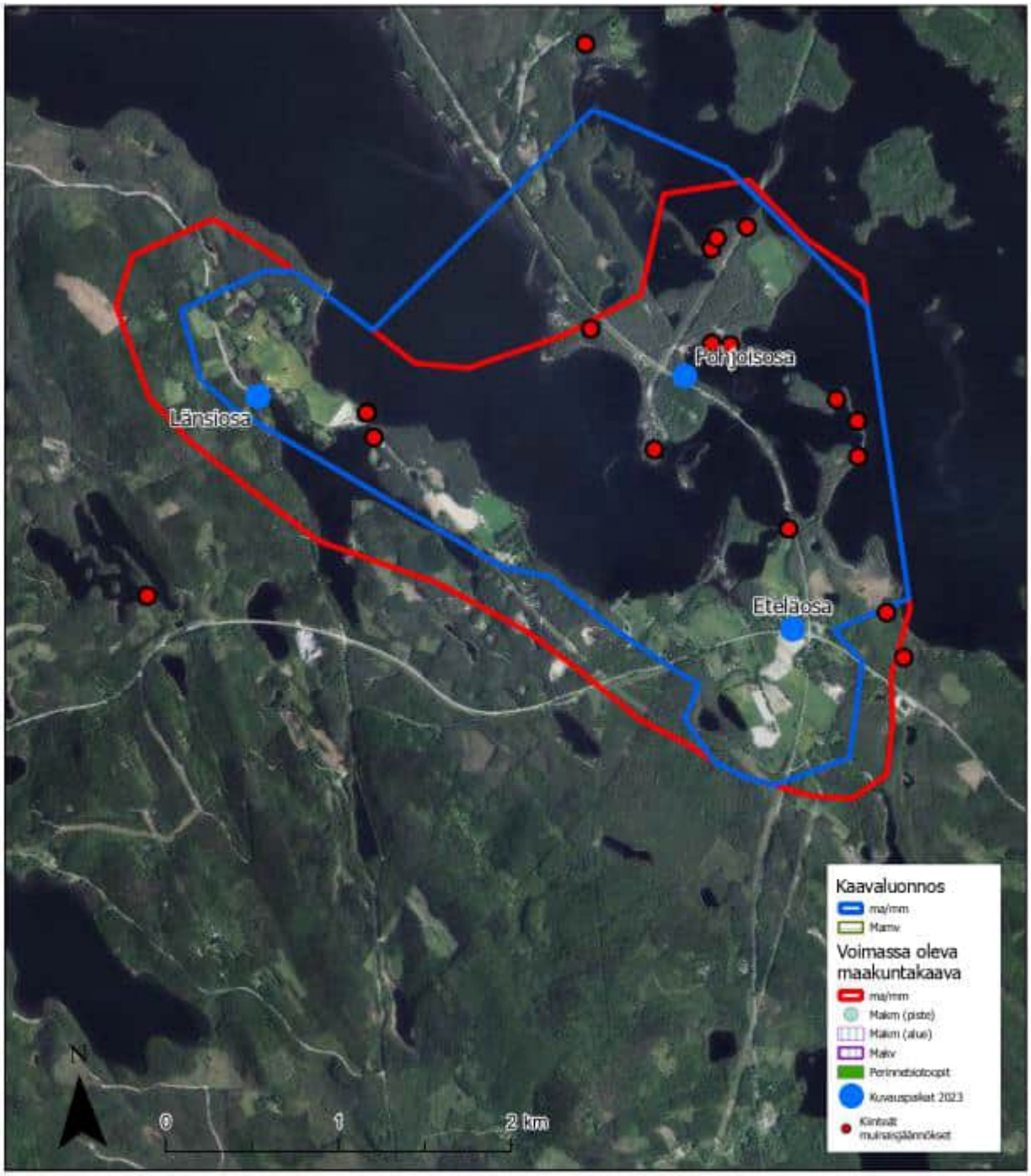
Pohjoisosa
Länsiosa
Etelä osa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 31. Eteläosa, länteen, 80 m korkeus

Kuva 32. Eteläosa, pohjoiseen, 80 m korkeus

Kuva 33. Viljelymaisemaa kuvattuna eteläosan viistoilmakuvauspaikalta (2023)

9. Hyypiän ja Raatevaaran vaaramaisema, Joensuu

Maisema-alueen kuvaus

Vaarakylät kuuluvat Vaara-Karjalan maisemamaakuntaan. Hyypiän ja Raatevaaran vaarakylät ovat Eteläisen Vaara-Karjala -maisematyypin tyyppiesimerkki. Maisema-alue muodostuu vanhan maantien varteen nousseista nuorehkoista vaarakylistä, jotka ovat maisemiltaan ja rakennuskannaltaan melko hyvin säilyneitä. Kylät ovat saaneet alkunsa isonvihan aikaisesta piilopirttiasutuksesta 1700-luvulla. Vaaroilta avautuu ajoittain avaria näkymiä länteen soisen alangon yli. Talot sijaitsevat vaarojen ylä- ja alarinteillä maantien läheisyydessä harvana nauhana. Kylätienä kumpuilee 1700-luvulta peräisin oleva vanha Tohmajärvelle saakka ulottunut maantie. Maantie kulkee vaarojen rinteillä niin, että korkeuserojen vaihtelun huomaa selvästi.

Hyypiän ja Raatevaaran maisema-alueelle on tehty maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma. Yleissuunnitelmassa on maisema-alueelle listattu viisi perinnemaisemakohdetta, neljä luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää kohdetta ja yksi maisemallisesti merkittävä kohde.

Maisemallisesti merkittävä kohde on Lähtelän tilan eteläpuolella peltojen välissä kulkeva kivikkoinen puukujanne. Hyypiän ja Raatevaaran vaaramaisema on kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas. Maisema-alueen arvoa laskee peltojen metsittäminen etenkin maisema-alueen eteläosassa.

Voimassa oleva maakuntakaava

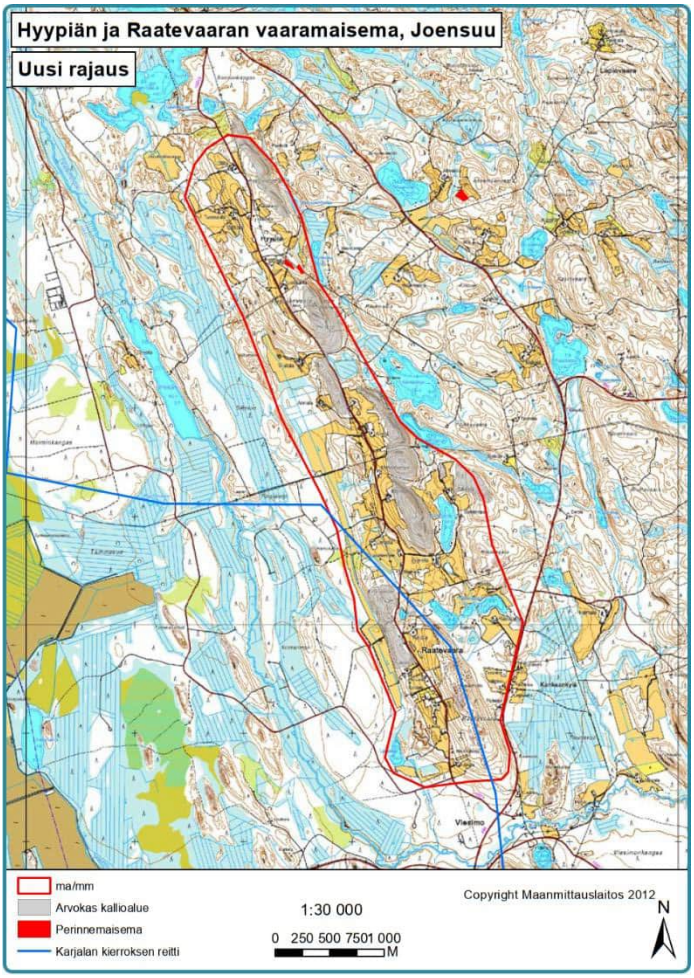

Kuva 34. Näkymä Kivelän hevostilalle (2013).

Maisema-alueen päivitys

Maisema-alue tarjoaa hienoja näkymiä kyläalueelle tultaessa. Maisema-alueen rajausta ei muokattu.

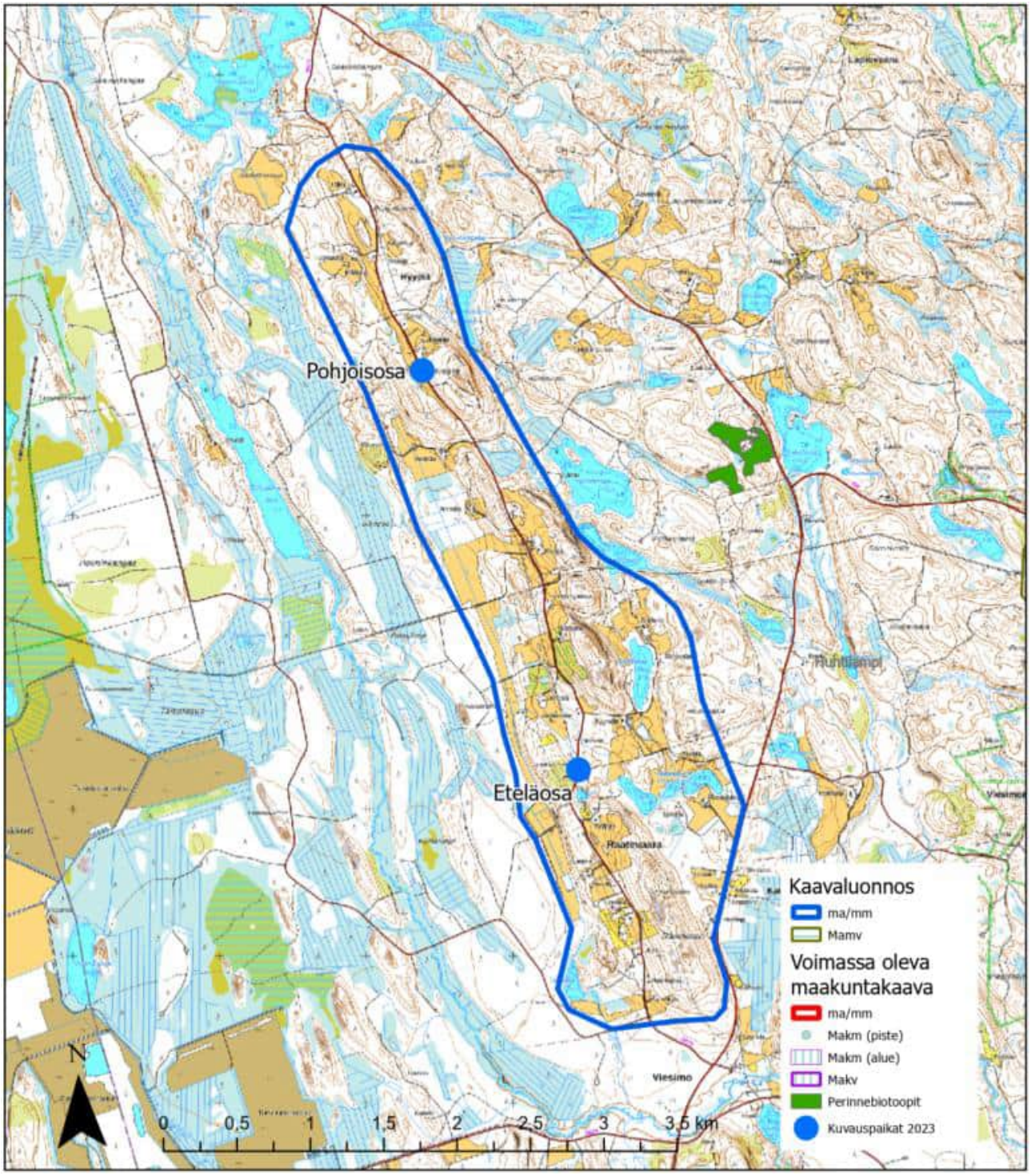

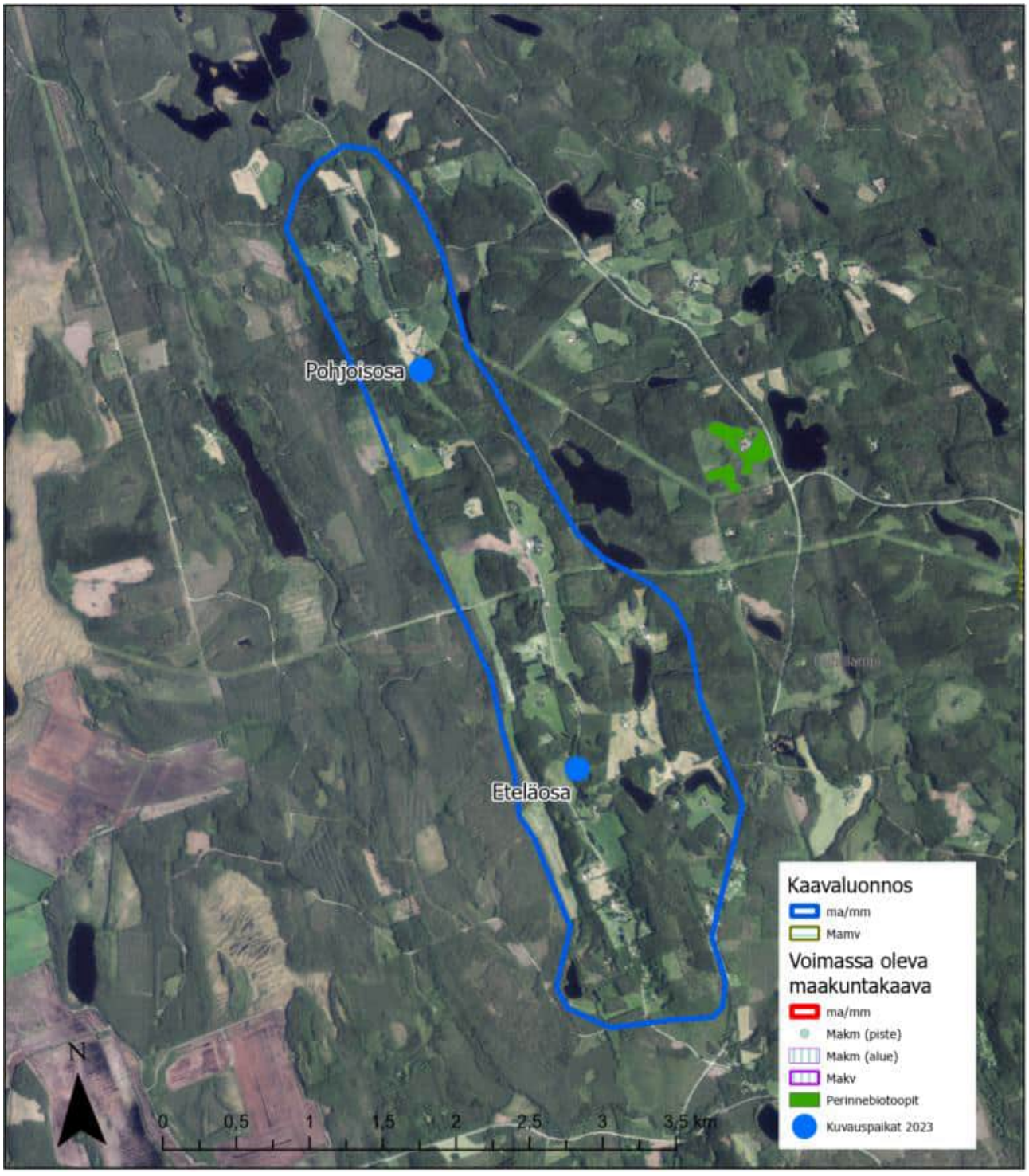
Pohjoisosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
N
0
0,5
1
1,5
2
2,5
3
3,5 km

Kuva 35. Eteläosa, itään, 80 m korkeus

Kuva 36. Pohjoisosa, etelään, 120 m korkeus

Kuva 37. Alueen pohjoisosa, joka tässä on kuvattu pohjoiseen päin 80 m korkeudesta

10. Koveron kylämaisema, Joensuu

Maisema-alueen kuvaus

Koveron asutus kuuluu Pohjois-Karjalan vanhimpaan asutuskerrostumaan. Kovero on vanha ortodoksikylä, jossa Eteläiselle Vaara-Karjalalle tyypillinen rinneasutus on ollut edustavaa. Tyypiltään Kovero on ollut tiivis nauhakylä, joka on sijainnut kahtena rivinä vaaran rinneterassilla. Kylän keskeisellä paikalla sijaitsee Herman Alaskalaisen tsasouna. Maisema-alueen arvot perustuvat asutushistoriaan, ortodoksisuuteen ja maisemallisiin arvoihin. Sotahistoriallisesti Ristivaara on ollut tärkeä paikka, koska vaaran laella on sijainnut viime sotien aikana lennonvalvontatorni.

Maisemallisesti kylä on sijoittunut lähes sata metriä Koveron Lastujärven tasosta nousevan Ristivaaran länsipuolelle. Maisemakuva muodostuu vaihtelevaksi vaaran rinteeseen sijoittuvasta Koveron kylämaisemasta ja kylän länsipuoleisesta vesimaisemasta. Kylällä on myös sotahistoriallisia ja rakennushistoriallisia arvoja. Kovero on toiminut maantieliikenteen solmukohtana ja Tuupovaaran keskuksena 1910-luvulle asti.

Kyläalueella on paljon uutta rakentamista. Vaaran rinteitä on joko metsitetty tai jätetty luontaisesti metsittymään ja laiduneläimet ovat oleellisesti vähentyneet. Maisema-alueen rajausta on pienennetty 3. vaihemaakuntakaavaan.

Voimassa oleva maakuntakaava

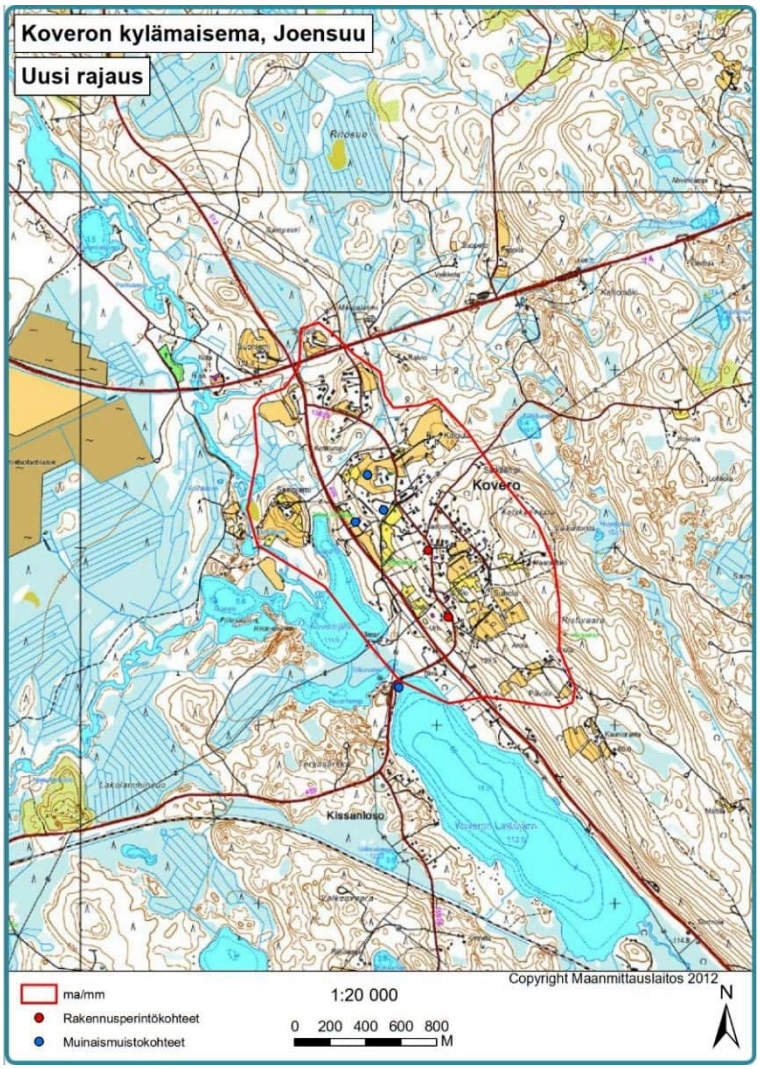

Kuva 38. Koveron Ikolan tilan metsittyneitä peltoja (2013).

Maisema-alueen päivitys

Rajausta leikattiin pohjoisesta, eteläosasta sekä leikaten tielinjaa pitkin maisema-alueen keskiosassa. Koverolla on runsaasti historiallisia arvoja. Talot ovat lähekkäin toisiaan, mikä ei ole maakunnassa tyypillistä. Jäljelle jäänyt maisema-alue on pieni kooltaan koostuen lähinnä maisemapelloista.

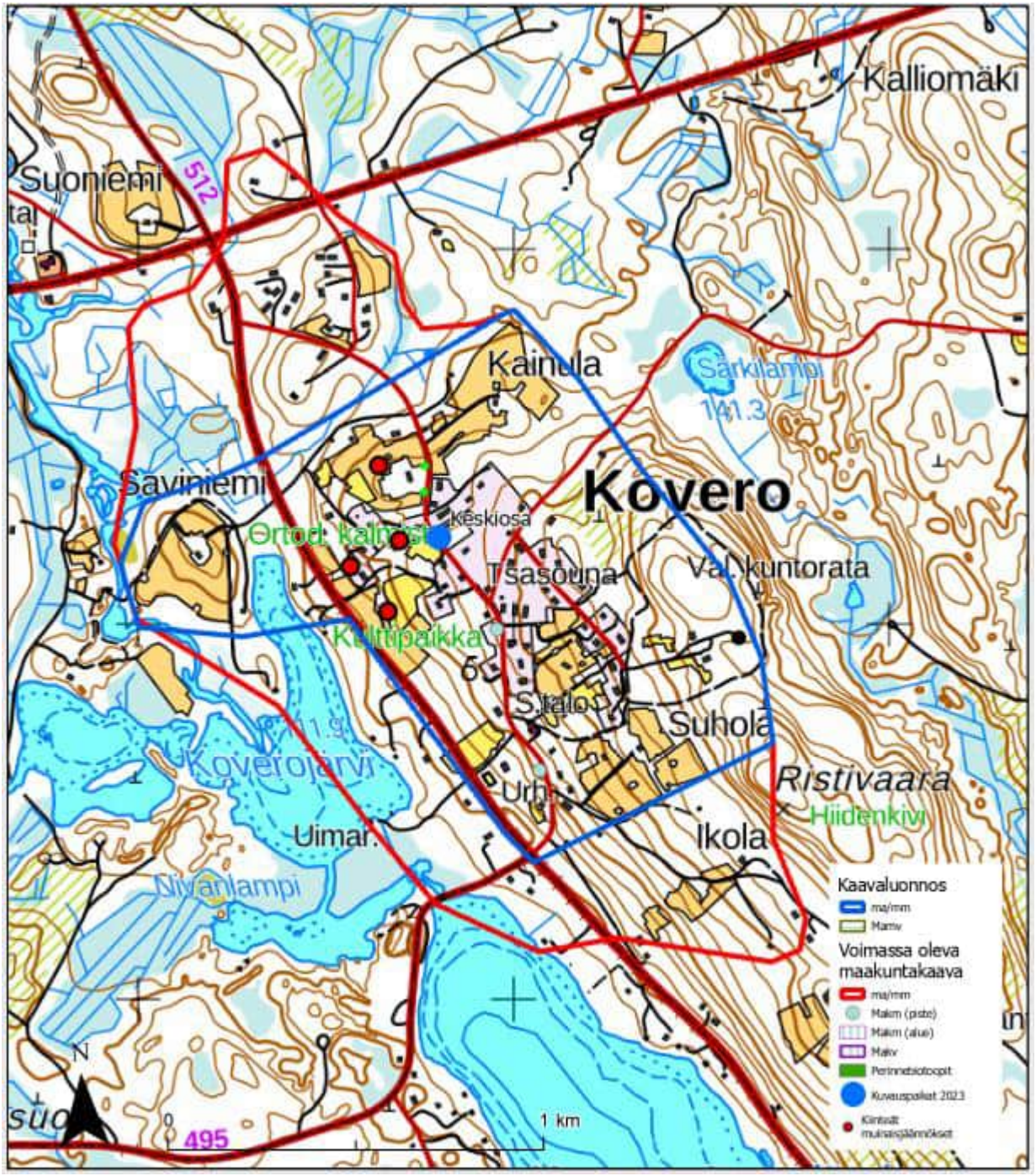

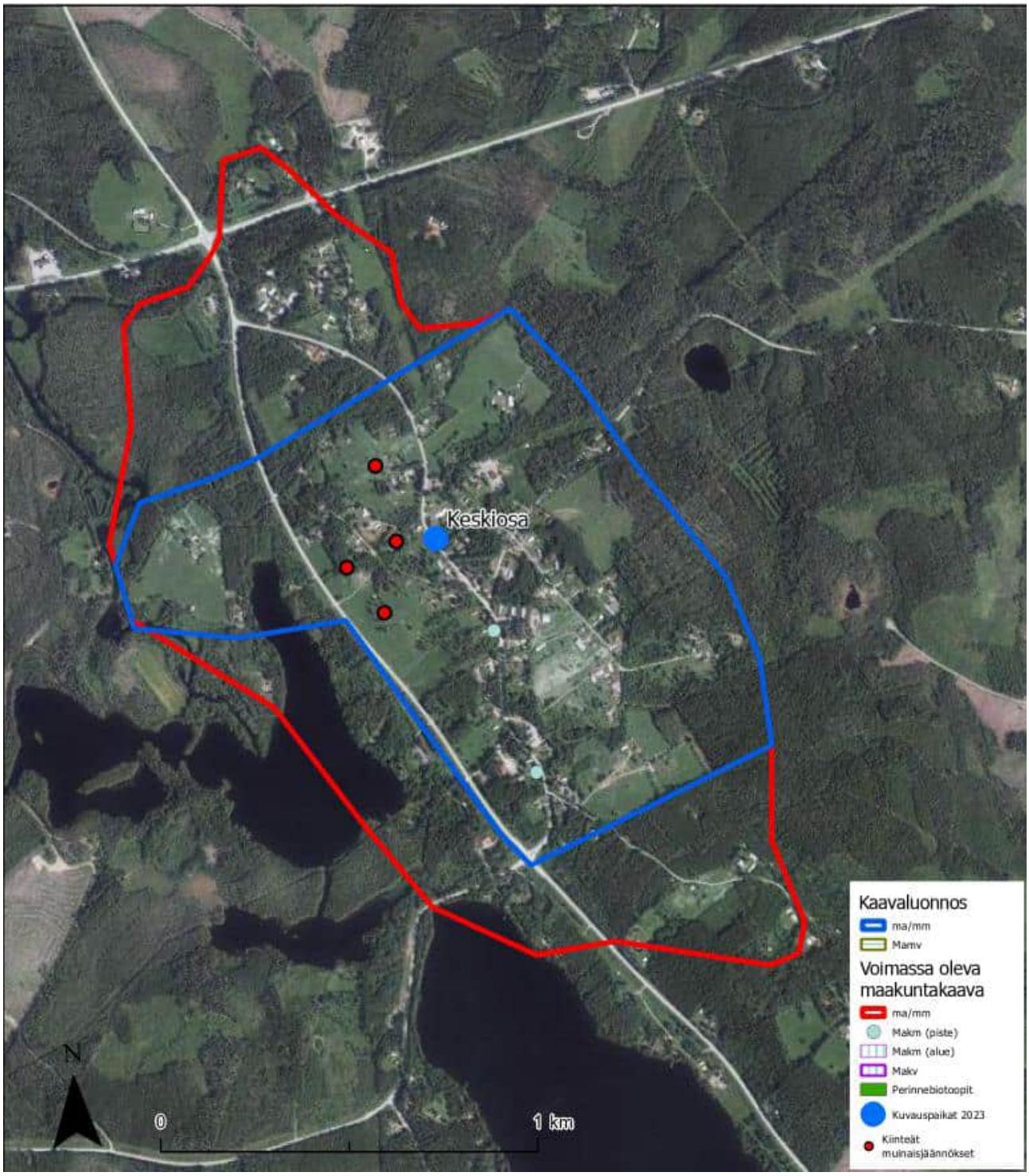
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 39. Keskiosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 40. Keskiosa, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 41. Koverontien ja Tuupovaarantien välisiä peltoja. Retki muinaisjäännöspaikalle v. 2020 (Jukka Nykänen).

11. Mulon kumparekylä, Joensuu

Maisema-alueen kuvaus

Mulo kuuluu Itäisen Järvi-Suomen Pohjois-Karjalan järviseutuun ja Pyhäselän-Höytiäisen viljelytasanko -maisematyyppiin. Mulon kumparekylä on pinnanmuodoiltaan Pohjois-Karjalan järviseudulle ominaista melko tasaista loivasti kumpuilevaa aluetta. Pyhäselän-Höytiäisen viljelytasangolle on tyypillistä, että suuret järvialtaan tasaavat ilmaston mantereisuutta, jolloin monin paikoin olosuhteet ovat otollisia rehevällekin kasvillisuudelle. Mulon kumparekylä, jossa maisemat ovat avoimia ja jossa tilakeskukset ovat asettuneet matalille kallioisille kumpareille, on tyyppiesimerkki Pyhäselän-Höytiäisen viljelytasanko -maisematyypistä. Kylän kulttuuriympäristön arvo perustuu muutamaan erinomaisesti säilyneeseen pihapiiriin, rakennuskantaan ja talojen sijoittumiseen kumpareiden päälle. Viljely- ja laidunmaisemat ovat poikkeuksellisen viehättäviä ja avoimia. Mulon alueen pellot ovat pohjoiskarjalaisittain varsin hyvää viljelysmaata. Monet alueen pelloista ovat syntyneet purojen perkausten myötä. Maisema-alueen rajauksen taustalla on jo poistunut vuoden 1993 RKY-alue.

Mulo näyttää syntyneen Hammaslahden luoteiseksi naapuriksi jo 1500-luvulla. Mulo mainitaan vuonna 1618 kolmetaloisena. Isonjaon aikana vanhimmat talot ovat sijainneet miltei poikkeuksetta kahdella kumpareella nykyisten Mörkölän ja Ollilan välillä. Kylän uudisosa täytti itäpuoliset kunnaat. Mulo sai vuonna 1894 rautatien, jonka varteen kasvoi liike- ja sivistyskeskus syrjään vanhimmasta kylästä. Mulon kumparekylän rakennuskanta muodostuu eri aikakausien rakennustyyleistä. Vanhempaa rakennuskantaa on Pekkalan, Tannilan, Tössilän, Rajalan, Tyynelän, Kokkilan ja Ollilan tiloilla. Erillään Pyhäselän rannassa sijaitsee 1800-luvun alussa perustettu Rantalan (Ahlbacka) tila, jossa on huvilatyyppinen päärakennus. Rantalan tilan vuonna 1872 valmistunut navetta on Pohjois-Karjalan maakunnan kookkaimpia. Elinvoimainen maatalous näkyy suurina tuotantorakennuksina.

Voimassa oleva maakuntakaava

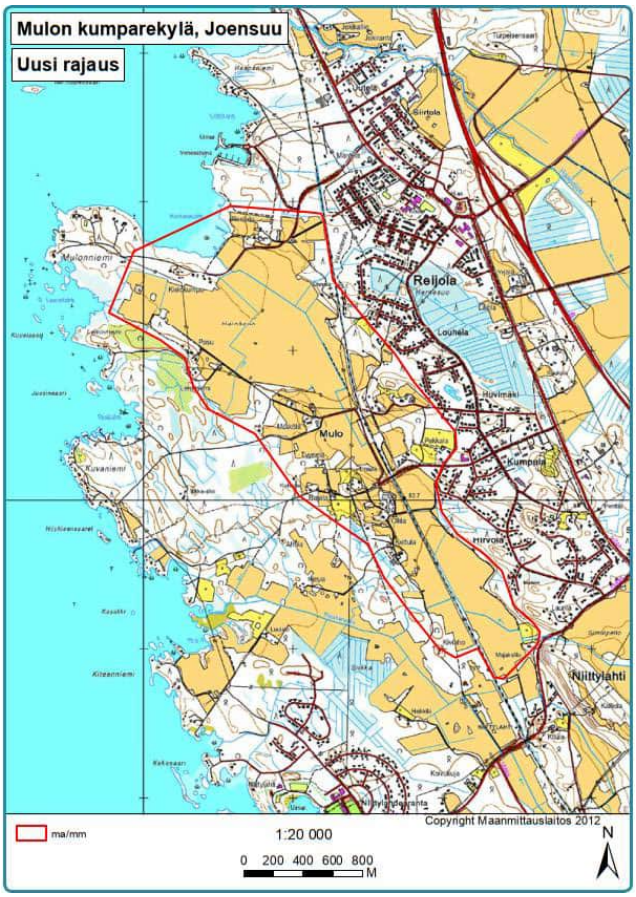

Kuva 43. Ollilan tilan maatalousrakennukset (2013).

Kuva 42. Maisema-alueen eteläosa (2013)

Maisema-alueen päivitys

Maisema-arvot alueella ovat säilyneet. Maisema-aluetta täydennettiin eteläosasta lisäämällä viljelykäyttöön edellisen inventoinnin jälkeen otettu pelto.

Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 44. Eteläosa, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 45. Keskiosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 46. Maisema-alueen keskiosan peltoaukeaa (2023).

12. Pohjankylän asutusmaisema, Joensuu

Maisema-alueen kuvaus

Vuonna 1743 suoritettu Alimmaisen Sarvinkijärven lasku on ensimmäinen tunnettu järvenlasku Suomessa. Kylä on muodostunut Jakojärven pohjalle Alimmaisen Sarvinkijärven laskun yhteydessä muodostuneelle vesijättömaalle. Pohjankylä on syntynyt 1920- ja 1930-lukujen torpparivapautuslain ja asutuslakien seurauksena. Asutus sijaitsee kahden jyrkkärinteisen harjujakson välisessä laaksossa nauhamaisesti, mutta asutus ei ole kuitenkaan tyypillistä nauha-asutusta. Alueen rakennuskanta muodostuu sotien jälkeisistä tyyppitaloista.

Pohjankylä sijaitsee Eteläisen Vaara-Karjalan maisema-alueella. Maanviljelys on edelleen vallitseva elinkeinomuoto. Pellot ovat pääosin viljelyskäytössä, mutta maisema on erityisesti reuna-alueilla sulkeutumassa. Alueen itäpuolella on maakunnallisesti arvokas harjualue (ge-1).

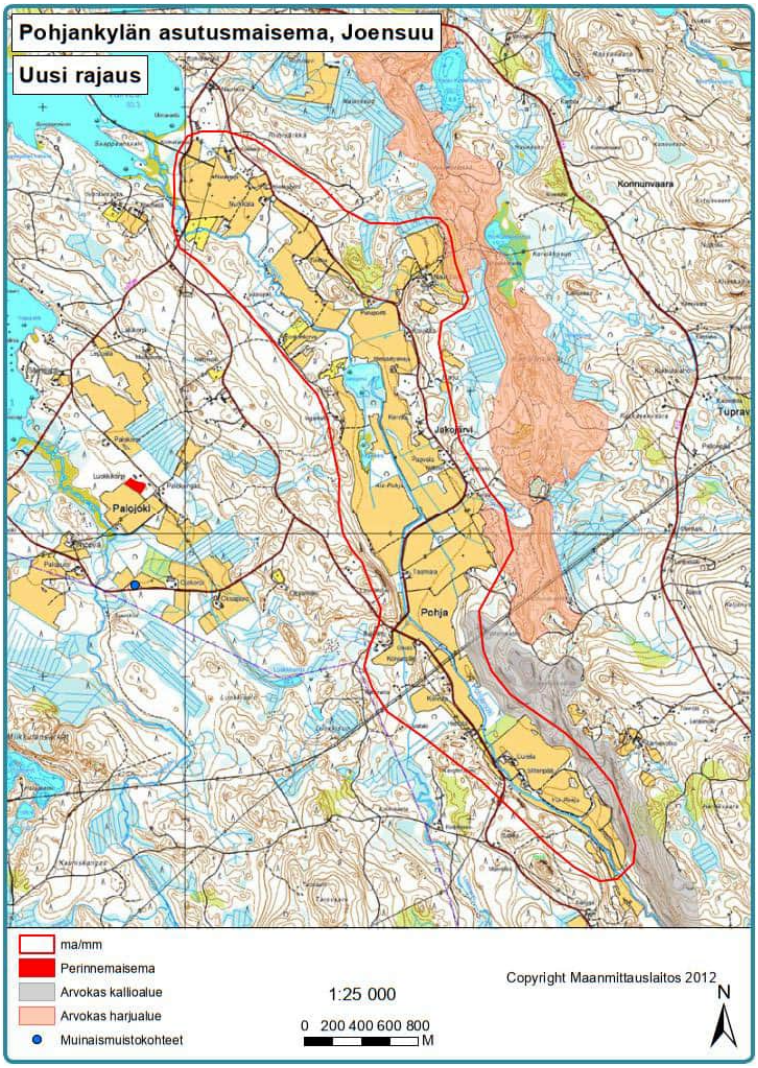

Kuva 47. Pohjankylän paikoin taantuvaa kulttuurimaisemaa (2013).

Maisema-alueen päivitys

Järvenlaskun maisema on edelleen hyvin nähtävissä. Maisema-alue jätetään kaavaan ennalleen. Rajaus on vesijättömaisen rantaviivaa mukaileva. Pellot ovat aktiivisessa käytössä.

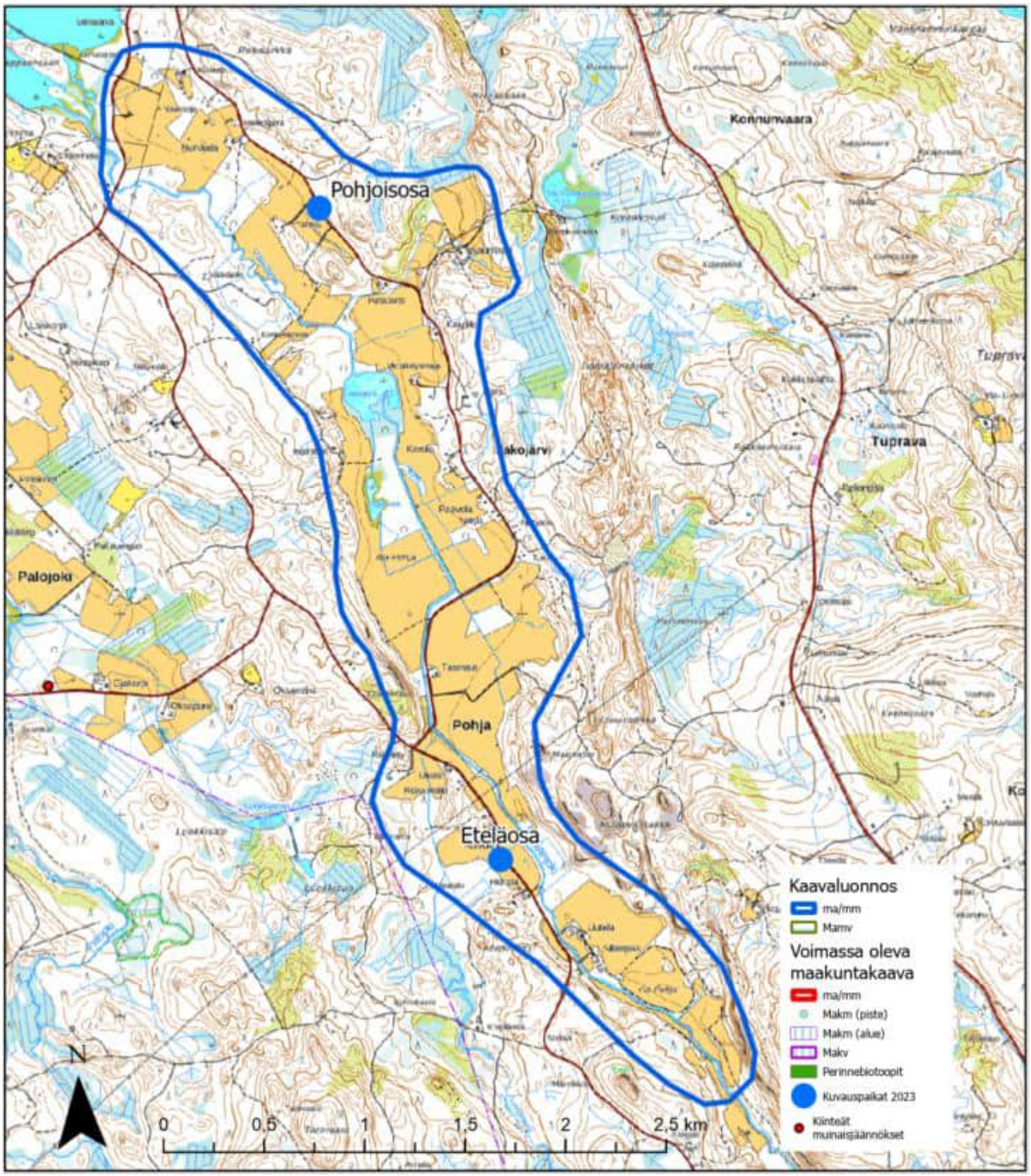

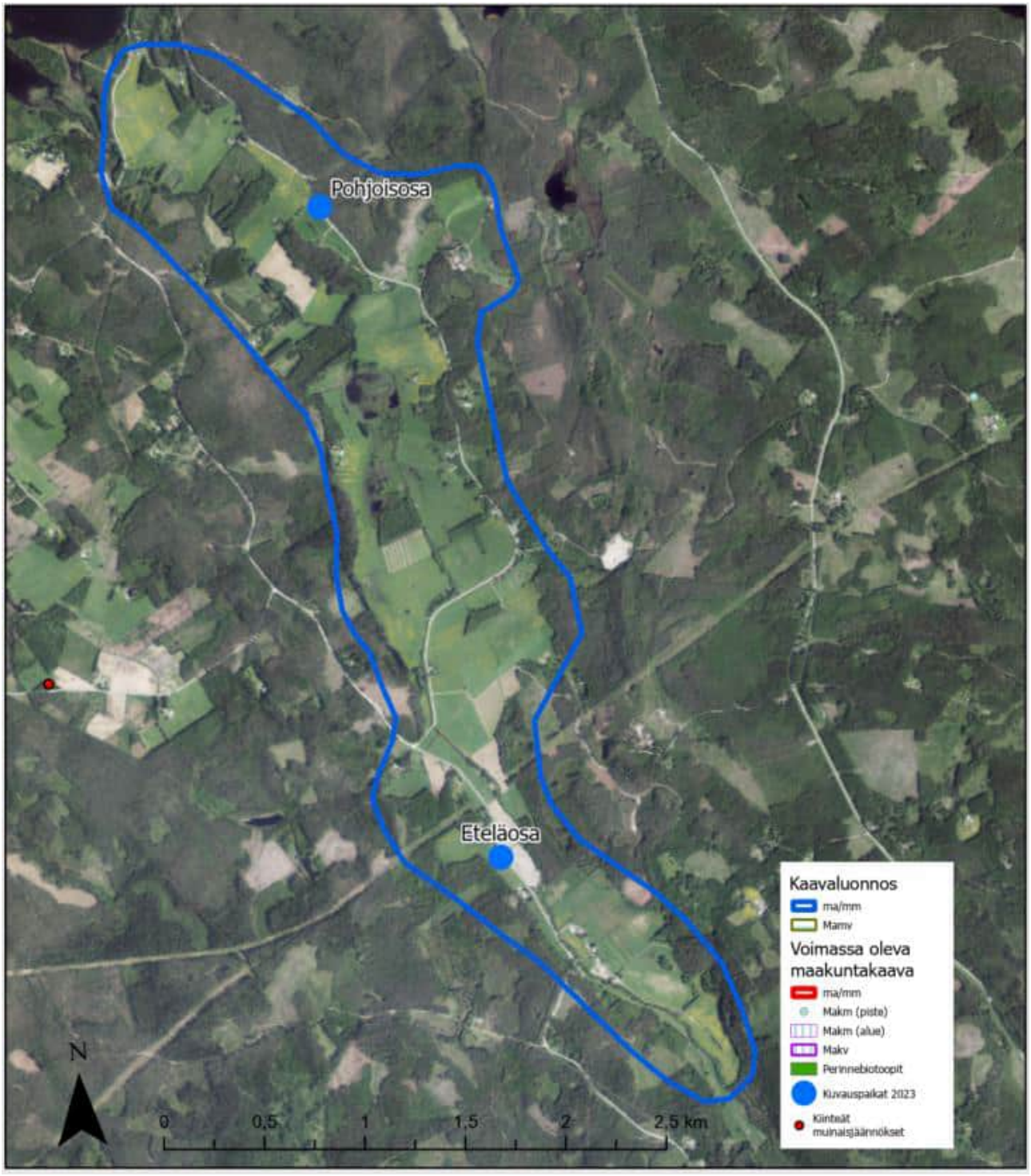
Pohjoisosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
0,5
1
1,5
2
2,5 km

Kuva 48. Pohjoisosa, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 49. Eteläosa, pohjoiseen, 80 m korkeus.

Kuva 50. Pohjoisosan kuvauspaikalta kopterin noustessa (2023).

13. Sarvingin kylämaisema, Joensuu

Maisema-alueen kuvaus

Sarvinki sijaitsee eteläisen Vaara-Karjalan maisema-alueella. Kylä on syntynyt Alimmaisen Sarvinkijärven järvenlaskun (v. 1743) seurauksena. Maisematyypiltään kylä ei edusta tyypillistä vaarakarjalaista maisemaa, vaan kylän sijainti jokilaaksoa myötäilevänä on Itä- Suomessa maisemallisesti poikkeuksellinen. Kylä sijaitsee luode-kaakko-suuntaisessa jokilaaksossa, joka on syntynyt hallitsemattoman järvenlaskutoimituksen seurauksena. Kyseiset vesijättömaat on mainittu olleen aluksi erinomaisia heinämaita. Myöhemmin aluksi ravinnerikas maaperä on kuitenkin köyhtynyt. Pellot muodostavat kylän tärkeimmän maisemaelementin. Vanhimmat talot ovat olleet asuttuina jo 1600-luvun lopusta alkaen.

Ympäröivä alue jakautuu kahteen topografialtaan erilaiseen maisemaan. Kaakkoispuoli on loivasti nousevaa metsäistä rinnettä, joilla asutus on tyypillistä rinneasutusta. Lounaispuoli on tasaista peltoaukeaa, joka on syntynyt järvenlaskun jälkeen. Maisema-alueen kaakkoispuolella sijaitsee suojeltu harjualue. Maisema-alueen luoteispuolella sijaitsee Sarvinginjoen kalliot -niminen arvokas kallioalue. Alueen koillispuolella oleva Riikolan tila on Sarvingin edustavinta kulttuurimaisema-aluetta. Alueella sijaitsee vanhaa rakennuskantaa ja eläimiä. Rakennukset ovat valtaosaltaan rakennettu sotien jälkeen, mutta kylässä on myös muutamia arvokkaita rakennusperintökohteita. Arvokkaita rakennusperintökohteita kylällä ovat Pohjarannan talo, Sarvingin vesimylly (1862), Anttilan pihapiirissä sijaitsevassa Lappalaisen aitta ja Tupravan tuulimylly (1898). Muita merkittäviä kulttuuriympäristökohteita ovat ortodoksisen kalmiston paikalla sijaitseva muistomerkki ja kyläkeskuksen vieressä kulkevassa purossa sijaitseva 1950-luvulta peräisin oleva uittoränni, joka on rakennettu uudelleen.

Voimassa oleva maakuntakaava

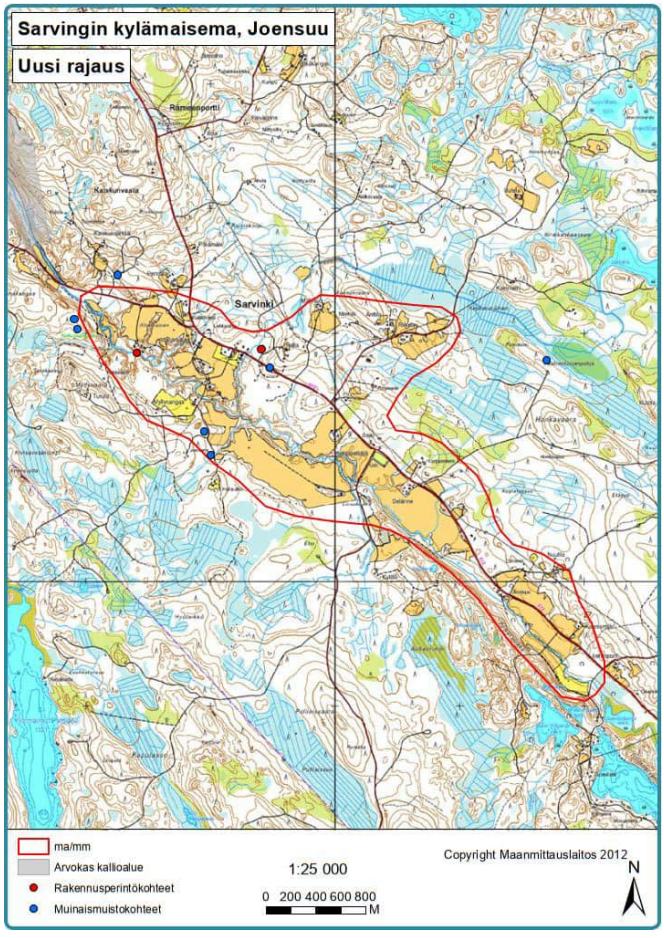

Kuva 51. Riikolan tila on esimerkki edustavasta ja elinvoimaisesta kulttuurimaisemasta (2013).

Maisema-alueen päivitys

Maisema-alueen koillisosasta leikataan peltoalueesta täysin erilliset pienehköt pellot pois. Muuten alue todetaan säilyttäneen maisemalliset järvenlaskussa syntyneet erityispiirteensä.

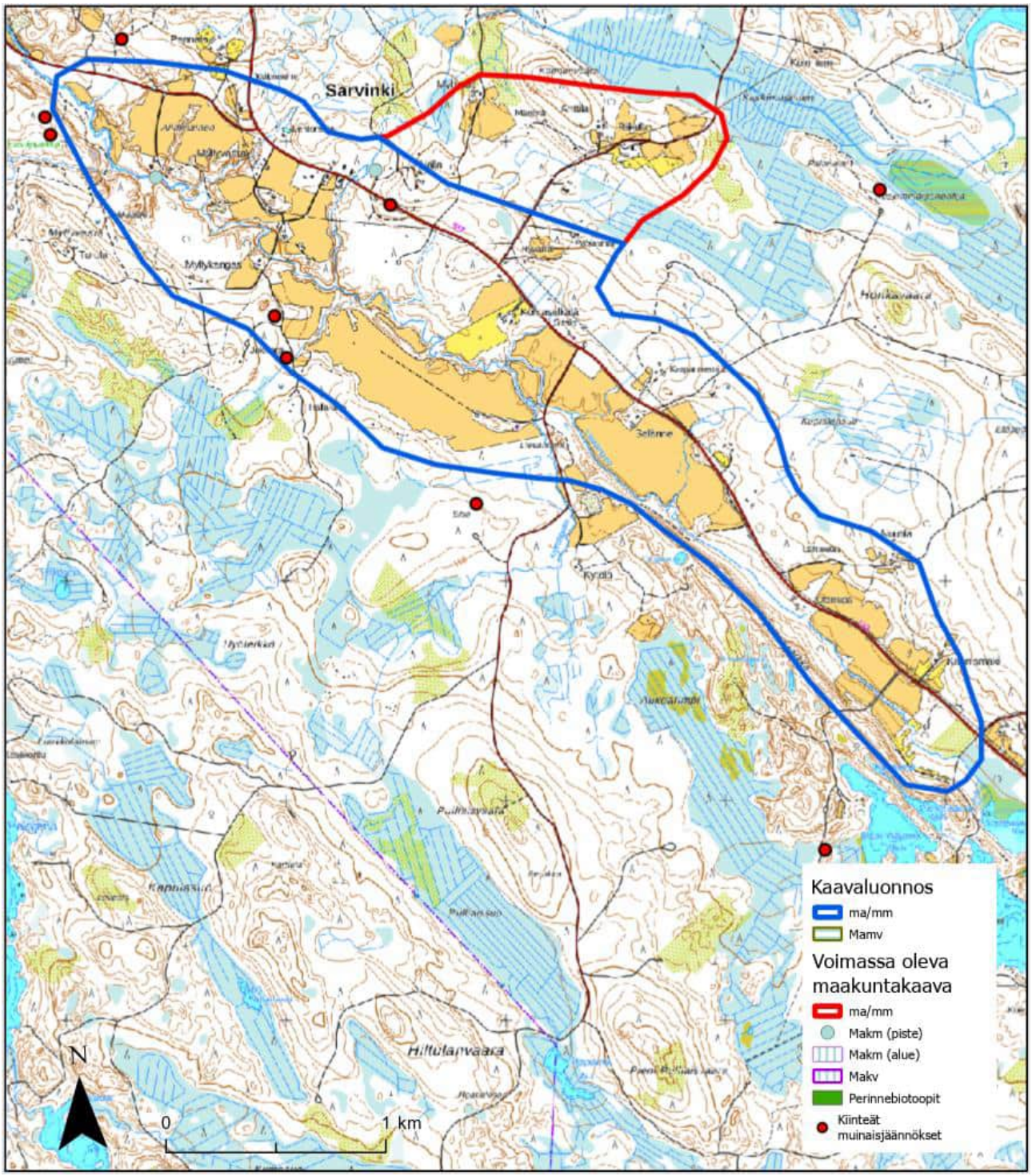

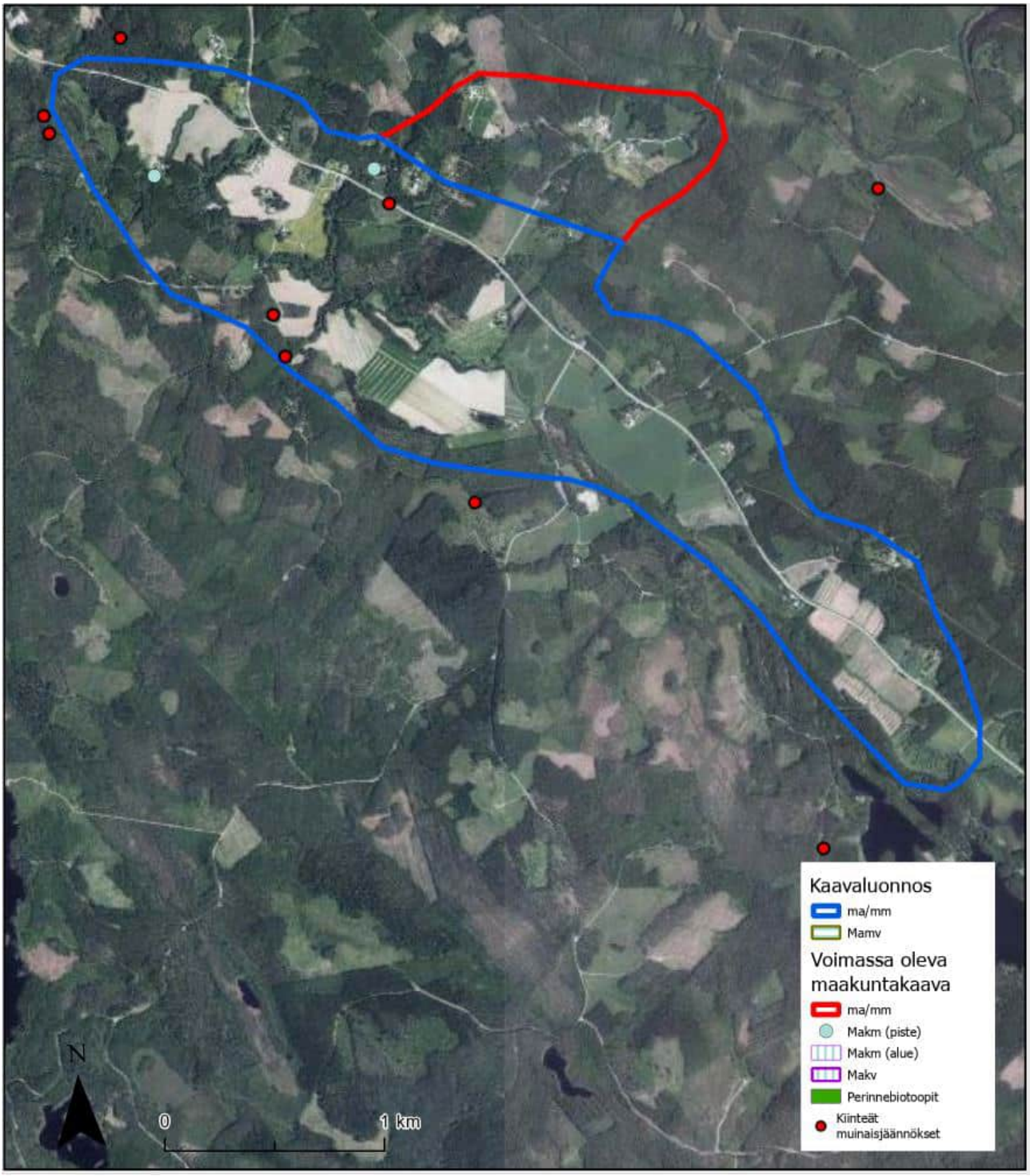
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 52. Pohjoisosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 53. Eteläosa, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 54. Maisema-alueen eteläosa länteen kuvattuna (osasuurennus).

14. Tuupovaaran vaarakylät, Joensuu

Maisema-alueen kuvaus

Tuupovaaran vaarakylien maisemakokonaisuus muodostuu Luostarinsuota ympäröivistä Luostarinvaarasta, Huosiovaarasta ja Konnunniemestä. Vaarakylät kuuluvat Vaara-Karjalan maisemamaakuntaan ja Eteläinen Vaara-Karjala -maisematyyppiin. Tuupovaaran vaarakylillä maanviljely on keskittynyt Vaara-Karjalan maisemamaakunnalle tyypillisesti korkeille, huuhtoutumattomille ja ilmastoltaan edullisille lakialueille. Tyypillisimmillään vaaranlakikylässä on koko vaara peltona, talot harvassa eri puolilla vaaraa ja vaaran laella komea kyläkuusi. Asutus on seudulla yleisesti ottaen harvaa, rakennukset väljästi ja säännöttömästi ryhmiteltyjä. Kylät ovat usein vain muutamien isojen talojen muodostamia. Pitkälle ulottuvat näkymät korostavat vaarakylien avaruuden tuntua.

Luostarinvaaran pellot kohoavat ympäröivästä suomaastosta parhaimmillaan 40 metriä. Alue on asutettu ruptuurisodan jälkeen, jolloin viisi taloa muodosti asutuskeskittymät kahden vaaran laella. Luostarinvaaran vanhoja tiloja edustaa ainakin Tuomaala ja Anttila. Konnunniemi Loitimojärveen pistävällä niemellä periytyy jo 1400-luvulta. Kylä eli suuruuden aikaa 1600-luvulla, mutta pysyi myöhemminkin Tuupovaaran suurimpana kylänä. Luostarinvaaran ja Huosiovaaran avoimet pellot erottuvat hienosti vaaramaisemassa ja nostavat maisema-arvoa. Tahvolan rakennukset kuvastavat rakennetun kulttuuriympäristön kerroksellisuutta. Konnunniemi on ollut alueensa keskuskylä, jolle on kuulunut oma hautausmaa ja siellä on istuttu käräjiä. Huosiovaara verrattuna Luostarinvaaraan ja Konnunniemeen ei ole asutushistoriallisesti vaarakylistä arvokkaimpia ja vanhimpia. Maisemiltaan alue rinnastuu edellä esitettyihin käsittäen Huosiovaaran kauniit näkymät ja Pyörävaaran puoliavoimen maisematilan.

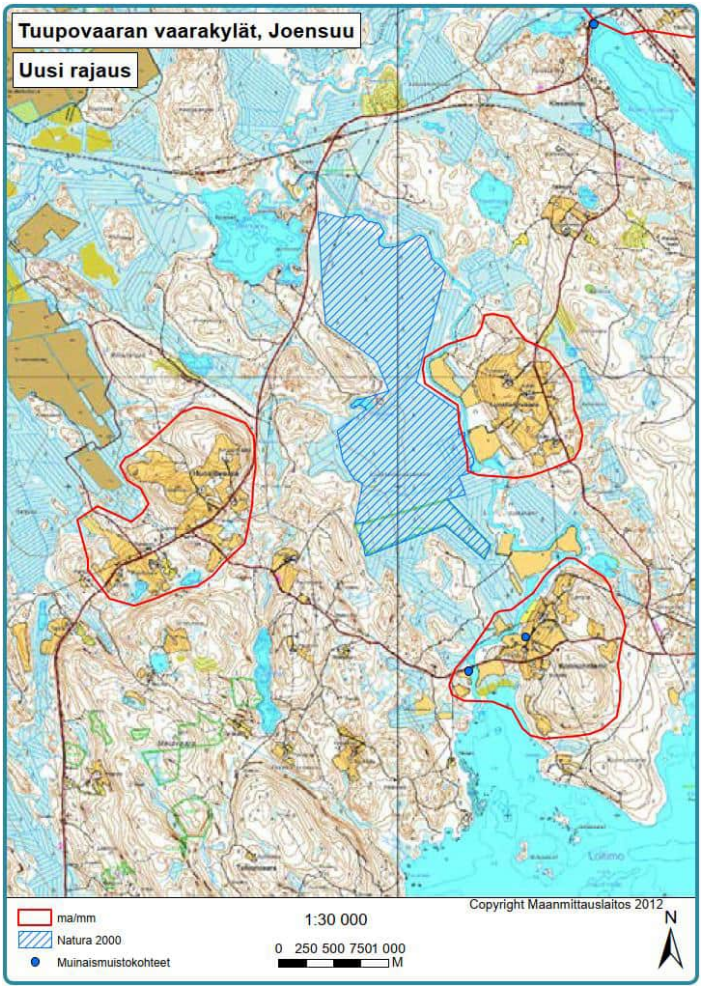

Kuva 57. Maisema Luostarinvaaralta etelään (2013).

Kuva 56. Tuupalan vaaranrinnetila.

Kuva 55. Näkymä Huosiovaaran laelle.

Maisema-alueen päivitys

Kolmen kylän kokonaisuus tuo hyvin esille vaara-asutuksen periaatteet ja historian maakunnan asuttamisessa. Kokonaisuuden kylillä on näkyvyys toisiinsa, minkä todettiin olevan tärkeä lisäarvo. Maisema-alue jätetään ennalleen.

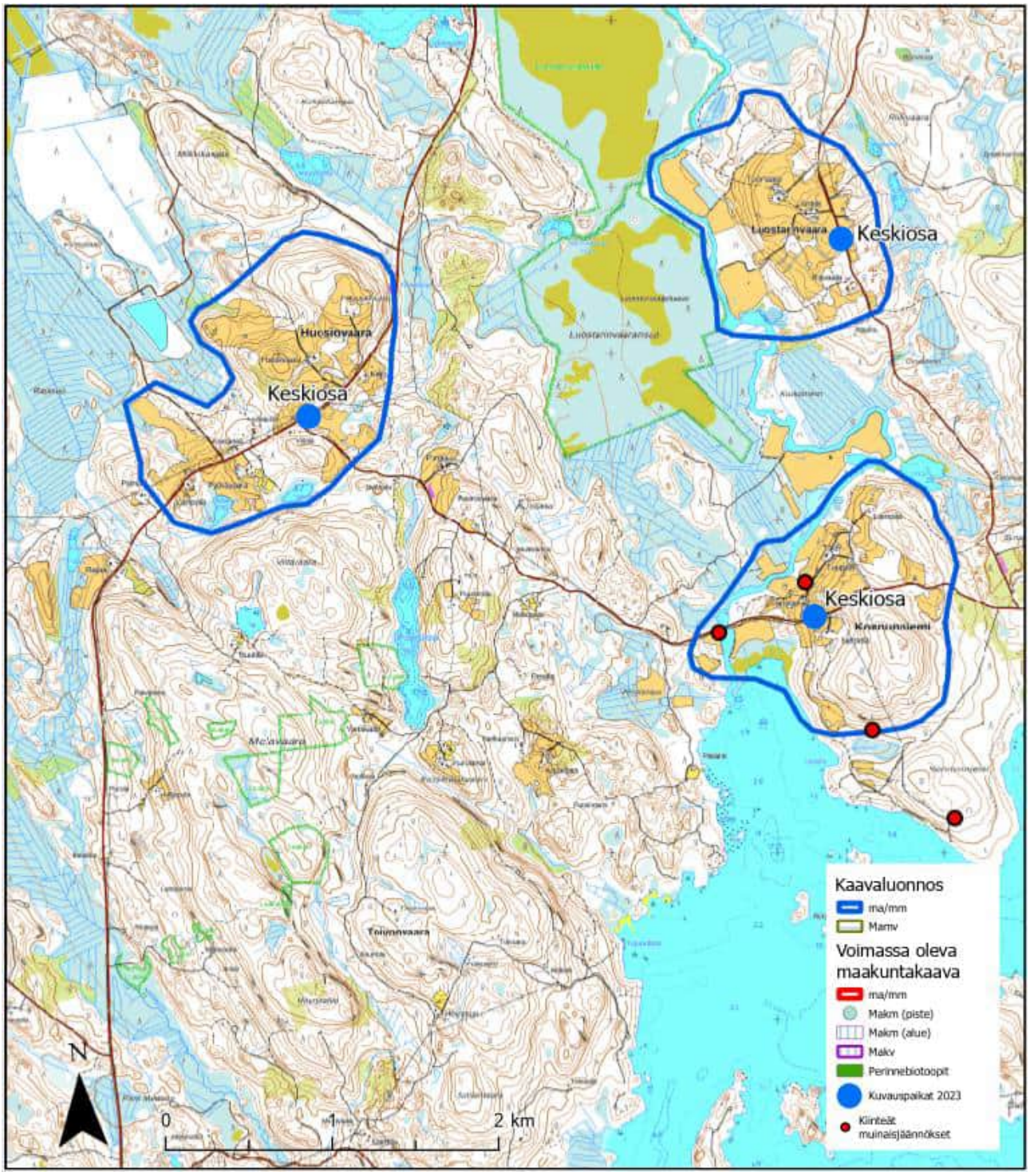

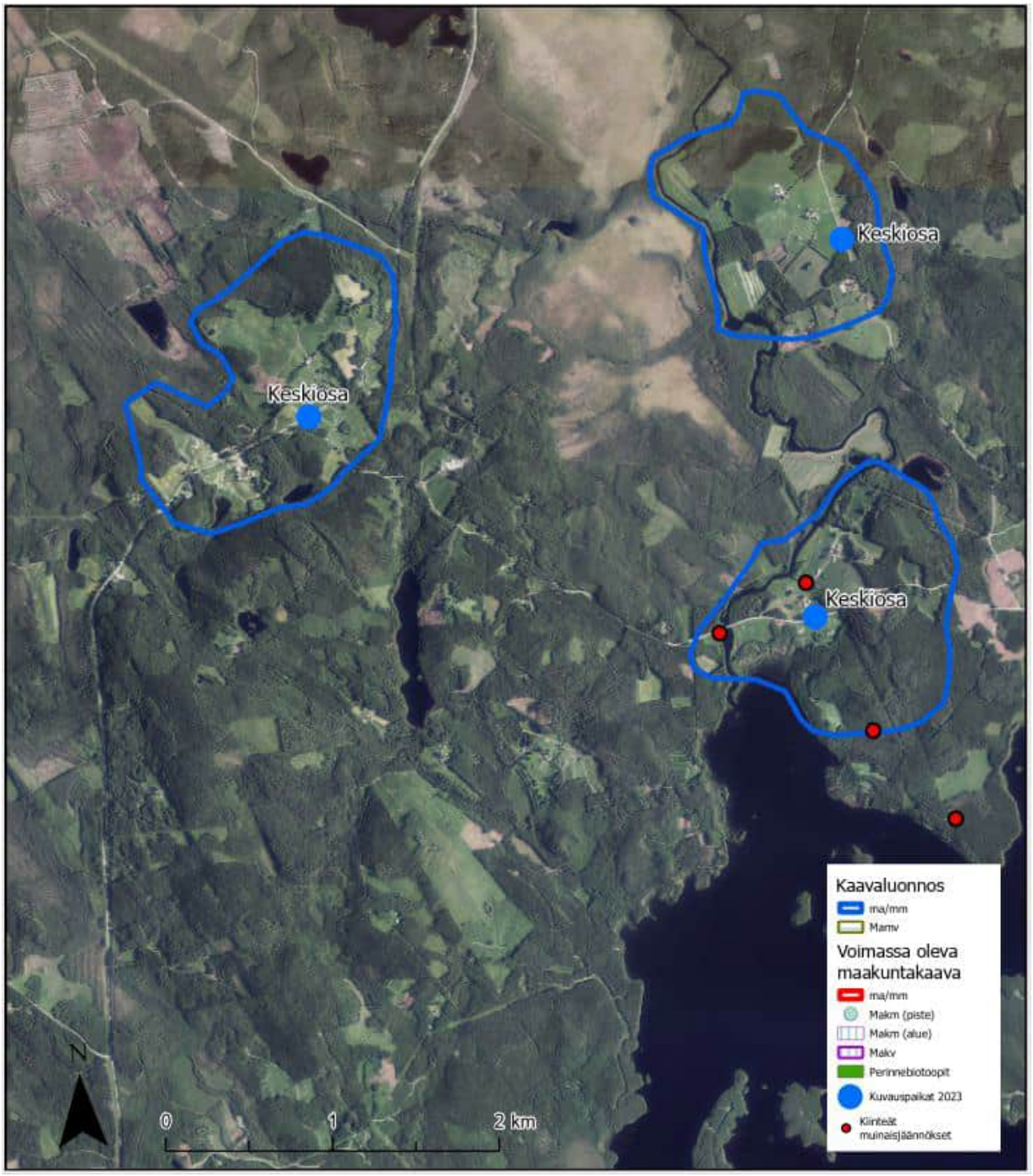
Keskiosa
Keskiosa
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 58. Luostarinvaara, länteen, 80 m korkeus.

Kuva 59. Konnunniemi, länteen, 80 m korkeus.

Kuva 60. Huosiovaara 80 m korkeudesta pohjoiseen kuvattuna.

15. Paalasmaan saaristokylä, Juuka

Maisema-alueen kuvaus

Paalasmaa on esimerkki saaristoasutuksesta. Alueen luonnonympäristön vaihtelevuus ja jylhyys korkeine vaaroineen muodostavat kylämaiseman tärkeimmät arvot. Paalasmaa edustaa Vaara-Karjalan ja tarkemmin Pielisen altaan aluetta. Paalasmaan suurin arvo muodostuu jylhien kuusipeitteisten vaarojen, Pielisen avaran maisematilan ja kulttuurimaiseman kohtaamisesta. Paalasmaan asuttaminen tapahtui 1700-luvulla, jolloin Vuokon kylästä siirrettiin neljä taloa. Luonnonympäristön vuoksi tilat ovat sijoittuneet harvakseltaan saaren sisäosiin kylätien varteen, vaarojen alarinteille ja vaarojen välisiin laaksoihin. Luonnonympäristön ja tilojen sijoittumisen vuoksi kylällä ei ole varsinaista kyläkeskusta, vaan asutus sijaitsee 4–5 talon ryhmässä. Yksittäiset peltoaukeat ovat pienialaisia, ja peltoalueet sijaitsevat pääosin pienillä kumpareilla talojen ympärillä. Rakennuskanta on peräisin viime sotien jälkeiseltä jälleenrakennuskaudelta. Paikoittain sijaitsee myös matalia 1970- ja 1980-lukujen tiiliverhoiltuja omakotitaloja. Rakennetun kulttuuriympäristön kohteista on nostettu esille kansakoulu ja Kuuselan pihapiiri, Ollilan vuoraamaton harmaahirsinen asuinrakennus, Hiekkalan asuinrakennus, Marttilan päärakennus vuodelta 1910 sekä Paalasmaan kappelikirkko.

Paalasmaan kulttuurimaisemalliset arvot, jotka pohjautuvat maanviljelykseen, ovat voimakkaasti taantuneet. Rakennusperintökohteet ovat myös pääosin huonokuntoisia ja käyttämättömiä. Alueen arvot perustuvat nykyään asutushistoriaan ja luonnonmaisemaan. Paalasmaan ja Paalasmaan viereisen saaren, Toinensaaren, saaristoasutus on maakunnan mittakaavassa arvokas, vaikkakin se perustuu nykyisin pitkälti historiallisiin arvoihin.

Voimassa oleva maakuntakaava

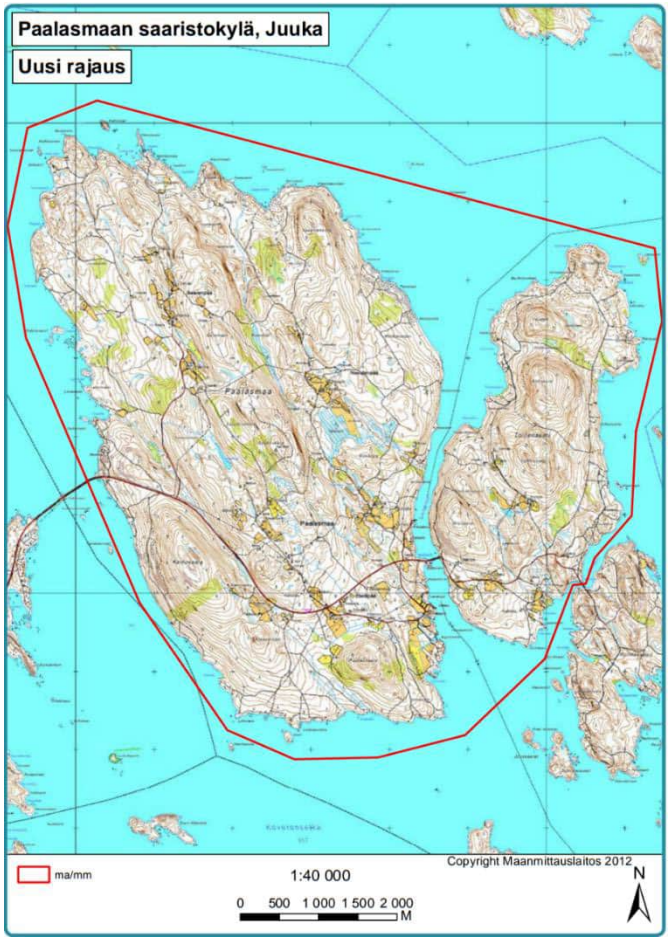

Kuva 61. Paalasmaan sulkeutumassa olevaa kulttuurimaisemaa (2013).

Maisema-alueen päivitys

Maisema-alueen muodostavat kaksi suurta ja korkeaa saarta, joissa on jylhää metsämaisemaa ja historiallisia kulttuurisia jäänteitä (mm. tsasouna, rukoushuone ja näkötorni). Maisemallisesti arvokkain osa on kuitenkin puuttunut rajauksesta. Täydennetään maisema-aluetta lisäämällä mukaan saaristotie, josta avautuu laajoja näkymiä Pieliselle.

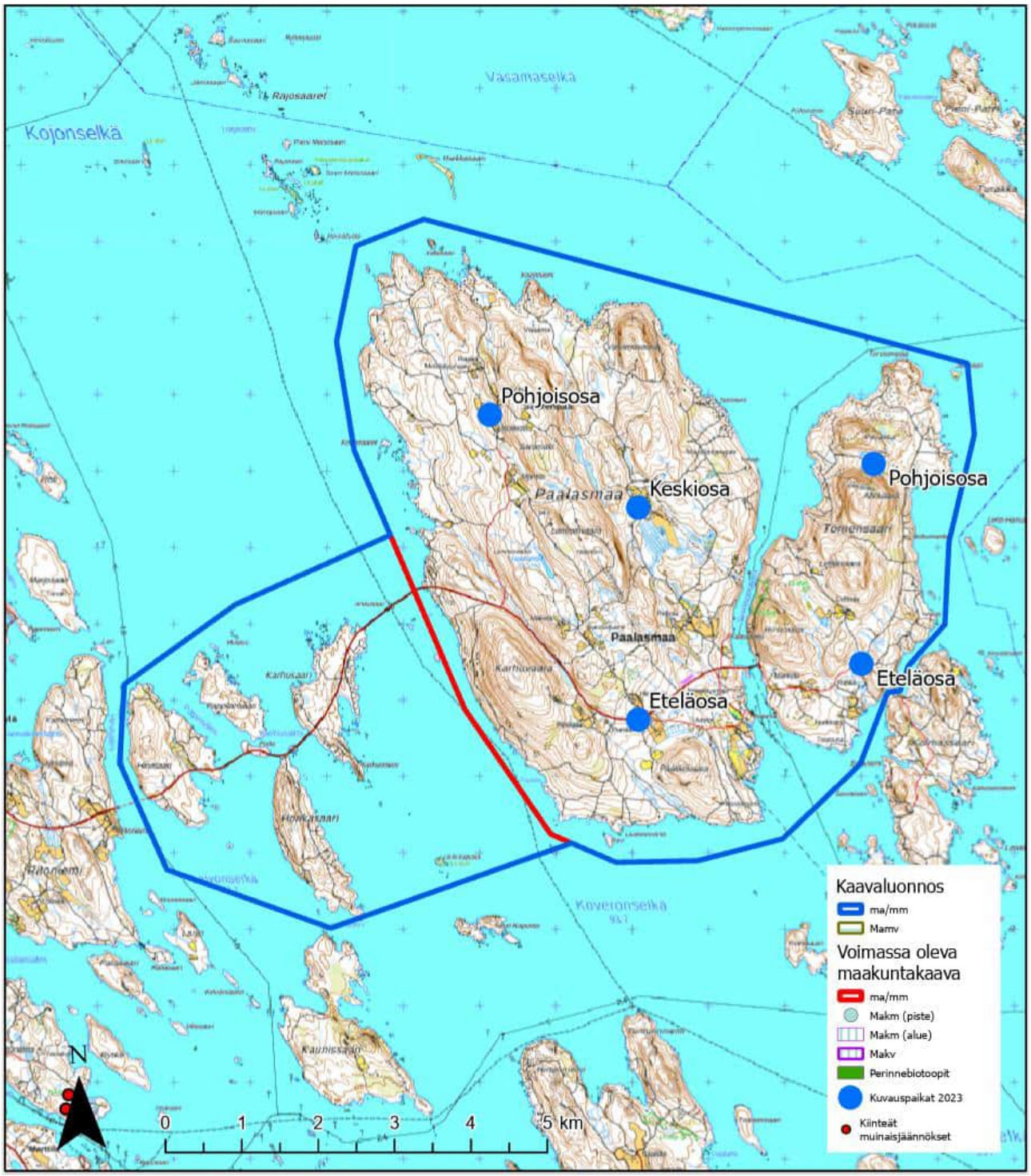

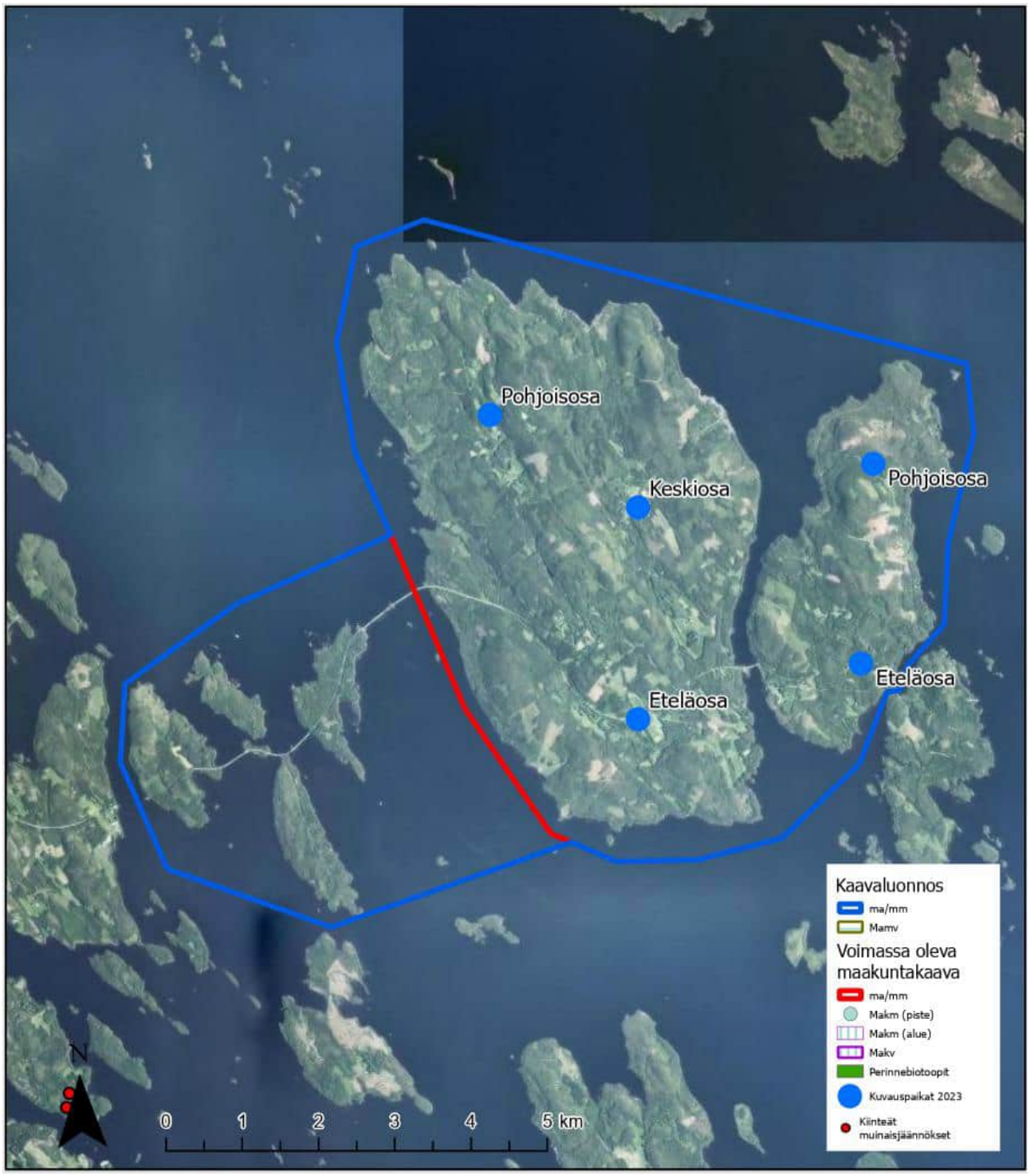
Pohjoisosa
Keskiosa
Pohjoisosa
Eteläosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2
3
4
5 km

Kuva 62. Paalasmaa, keskiosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 63. Paalasmaa, Toinensaari, pohjoisosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 64. Paalasmaan keskiosan pusikoituvaa niittyä (2023).

16. Vuokon kylämaisema, Juuka

Maisema-alueen kuvaus

Vuokon kylämaisema edustaa Vaara-Karjalan ja Ylä-Karjalan jokilaaksojen toiminnallista maisemakokonaisuutta. Maisemaelementeiltään kylä on vaihteleva, ja kylässä yhdistyvät viljelys-, vesi- ja vaaramaisema vaikuttavalla tavalla. Hallitsevina maisemaelementteinä ovat korkeiden ja jylhien vaarojen reunustamat viljelymaisemat. Kylän pellot ovat syntyneet Vuokonjärven laskujen seurauksena syntyneille vesijättömaille. Vuokonjärveä laskettiin ensimmäisen kerran ilmeisesti 1780-luvulla, ja toisen kerran vuosina 1833–1836. Ensimmäisessä laskussa järven pinta aleni puolisen metriä ja toisessa noin kolme metriä. Tulokset innoittivat uusiin järvenlaskuihin vielä vuosina 1873–1878.

Keski-Vuokko on vanhan Vuokon kylän asutushistoriallinen keskipiste. Se on Juuan toiseksi vanhin kylä, josta mainitaan vuodelta 1618 neljä taloa. Arvokkaasta rakennetusta kulttuuriympäristöstä voidaan mainita 1800-luvulta peräisin oleva Simolan päärakennus ja 1900-luvun alusta oleva Nykyrilän päärakennus. Keski-Vuokossa on kunnostettu vanhoja kiviaitoja ja rakennettu tsasouna. Vuokkojoen vanha luonnonkivistä rakennettu kaariholvikivisilta Keski-Vuokossa on vuodelta 1833. Alueen keskellä sijaitsee Vuokonjärven lintuvesien suojelualue. Alue kuuluu maakuntakaavassa valtaosaltaan peltobiotalousalueeseen (pb). Härkilouhen alue on myös merkitty maakuntakaavaan arvokkaana kallioalueena (ge-2).

Voimassa oleva maakuntakaava

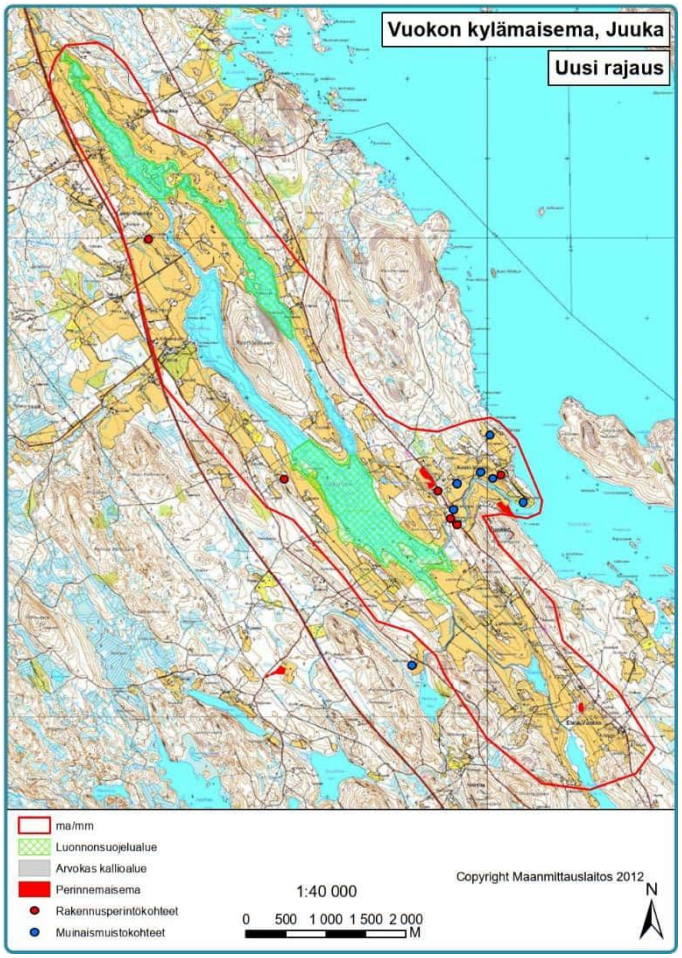

Kuva 65. Keski-Vuokon kulttuurimaisemaa (2013).

Maisema-alueen päivitys

Mukaan on lisätty selkeänä jatkumona Kajaanintien varren peltomaisema alueen pohjoisosasta. Kiteenpuron tilalle suunniteltua aurinkovoimahanketta, joka ulottuu hieman myös maisema-alueelle ei ole rajauksessa huomioitu.

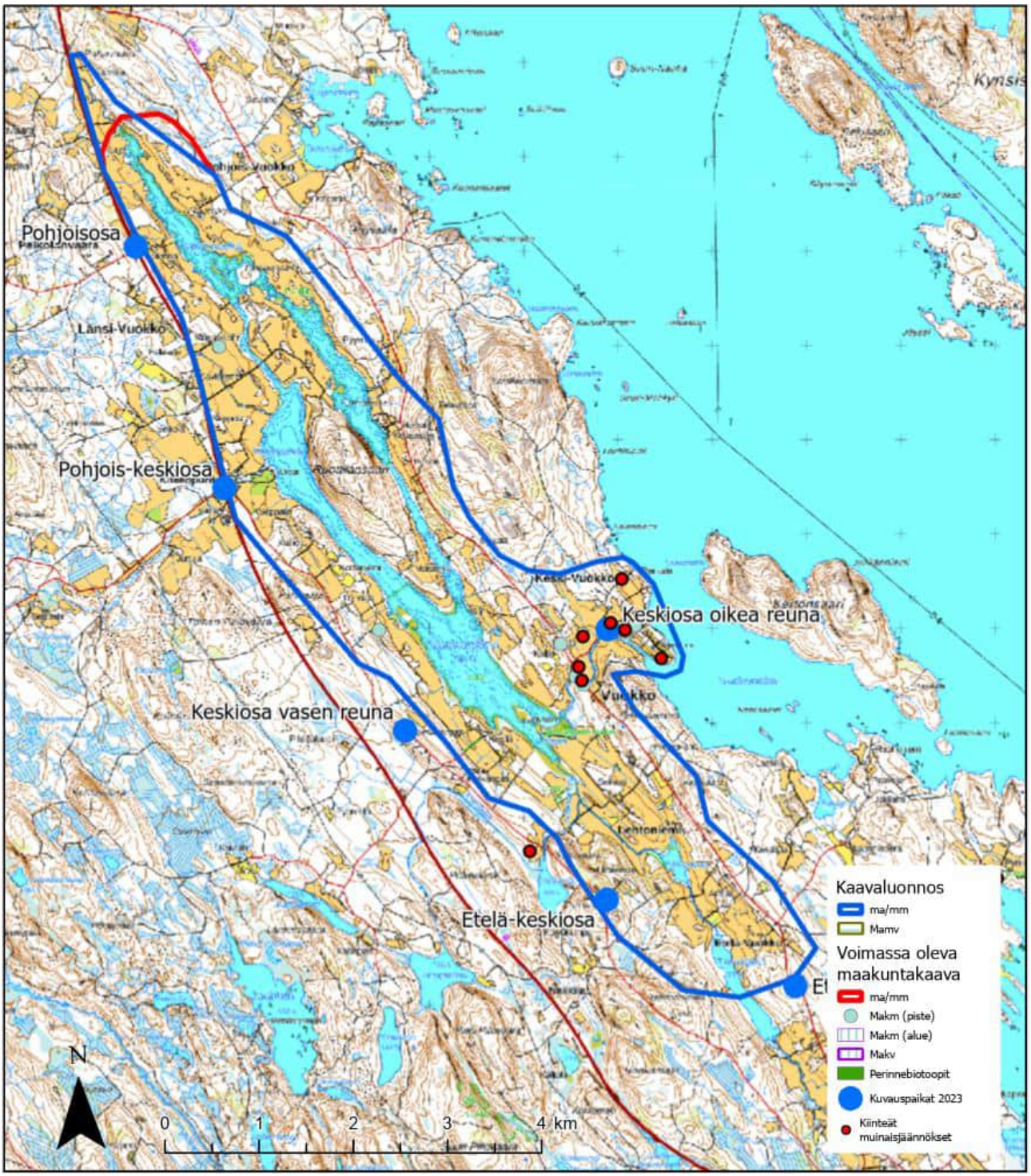

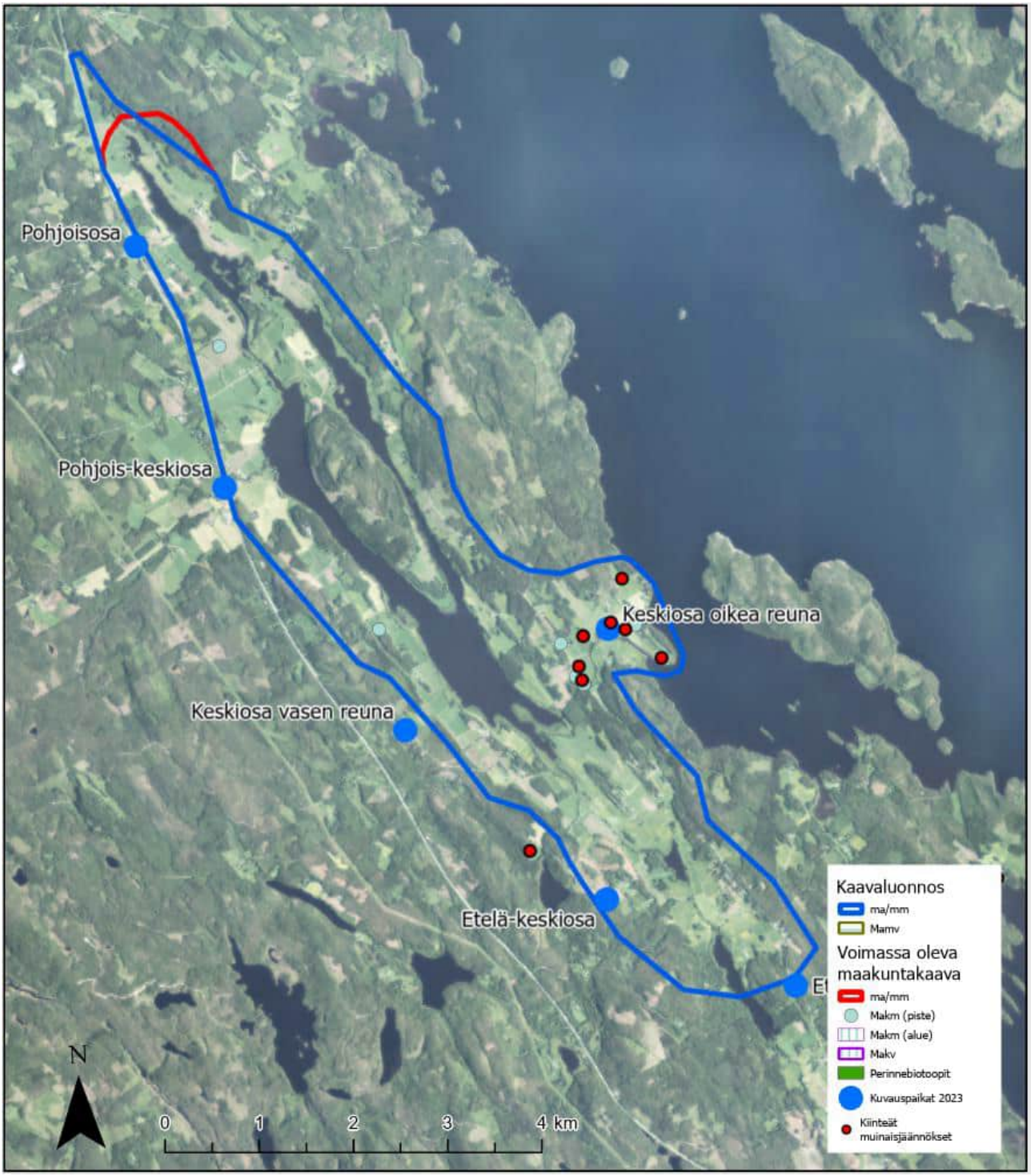
Pohjoisosa
Pohjois-keskiosa
Keskiosa oikea reuna
Keskiosa vasen reuna
Etelä-keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2
3
4 km

Kuva 66. Pohjoisosa, itään, 120 m korkeus.

Kuva 67. Pohjois-keskiosa, itään, 120 m korkeus.

Kuva 68. Pohjoisosan niittyä Kajaanintien varresta kuvattuna.

17. Hummovaaran kylämaisemat, Kitee

Maisema-alueen kuvaus

Hummovaara sijaitsee Kesälahden pohjoisosassa Puruveden ja Karjalan Pyhäjärven välisellä kannaksella. Hummovaara edustaa Suur-Saimaan maisemaseutua ja Puruveden seudun maisematyyppiä. Hummovaaran kulttuuriympäristöarvot muodostuvat Elias Lönnrotin runonkeruumatkasta Kesälahden Hummovaaraan. Petäjä, jonka juurella Lönnrotin kerrotaan laulattaneen Juhana Kainulaista vuonna 1828, on säilynyt merkkipaikkana kylällä. Kainulaisen vanha savupirtti sijaitsi nykyisen matkailukäyttöön rakennetun Juhanantuvan pihapiirin keskellä. Tilalla on vuonna 1888 rakennettu riihi. Pihapiirissä on neliosainen riviaitta ja vuonna 1906 rakennettu luonnonkivinavetta. Hummovaaraa ja Lönnrotinpetäjää lähellä sijaitsevat vanhat uhrikivet. Pirunpöydäksi nimetyssä uhrikivessä on 78 kuppia. Kuppeihin on laitettu viljaa, leipää, teurasverta ja marjoja.

Ensimmäiset asukkaat elivät Puruveden, Paasveden ja Pyhäjärven välisillä kannaksilla jo kivikaudella. Hummovaaran pysyvän asutuksen syntyminen ajoittuu 1500- ja 1600-lukujen vaihteeseen. Hummovaaran kylä oli Isovihan aikaisen venäläisten miehityksen vuosina 1713–1721 haluttua riitamaata. Kesälahden kylien välisistä rajoista riideltiin pitkälle 1700-lukulle. Riitahuhta on saanut nimensä isojaon yhteydessä syntyneistä riidoista. Maisemallisesti merkittävin alue on Mustalahden ja Riitahuhdan kulttuurimaisemat laajoine laidunalueineen ja 900 metrin kiviaitoineen.

Voimassa oleva maakuntakaava

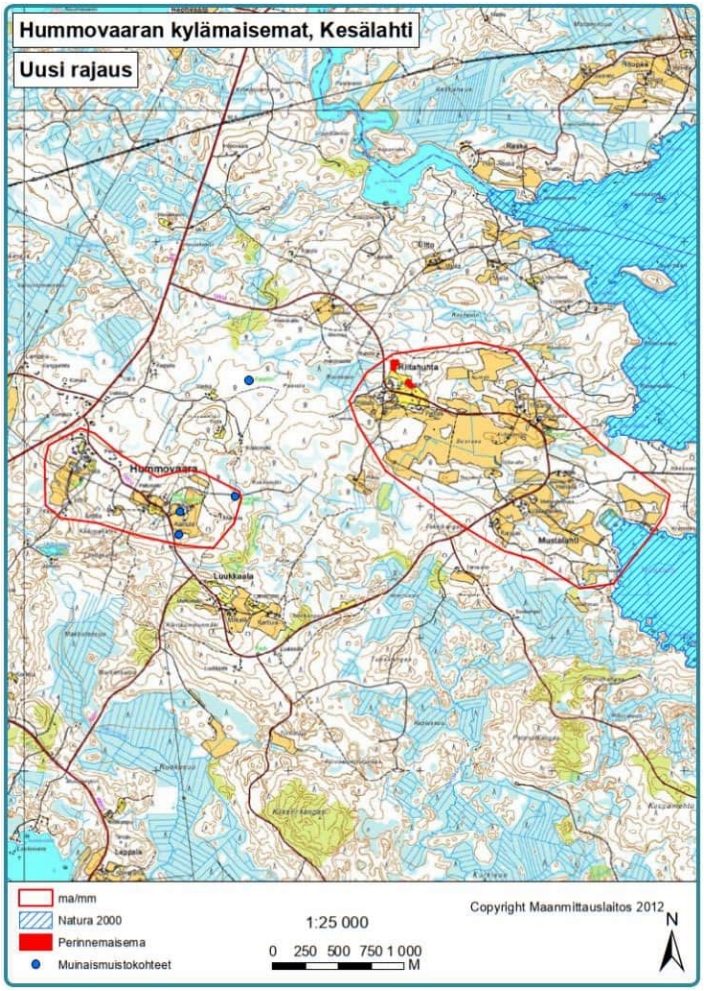

Maisema-alueen päivitys

Kyseessä on kaksi erityyppistä aluetta samassa maisemakohteessa. Hummovaarassa korostuu kulttuuri- ja Riitahuhdassa maisema-arvot. Riitahuhdan alue on aktiivisessa viljelykäytössä. Maisema-alueen rajaus päätettiin jättää ennalleen.

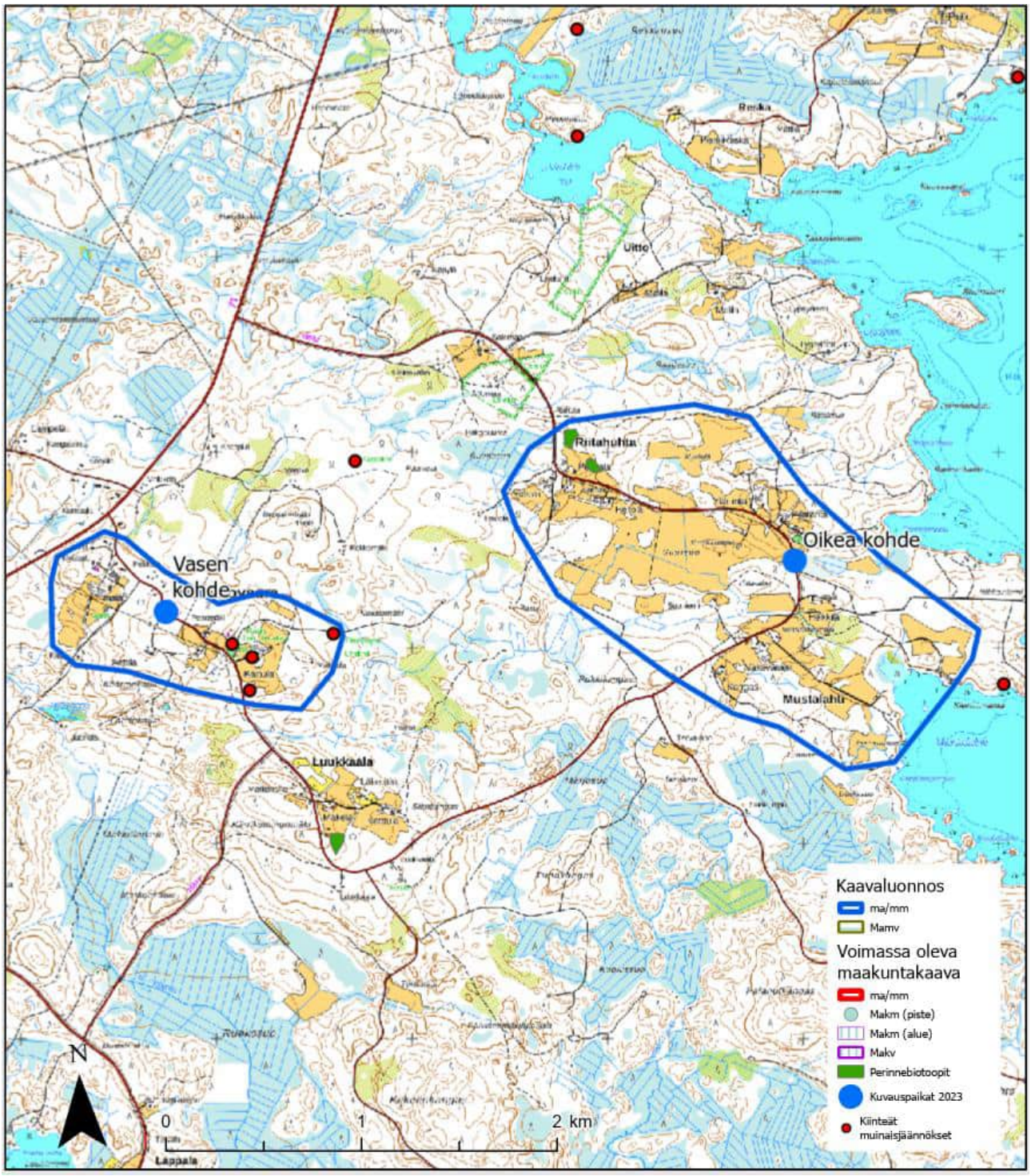

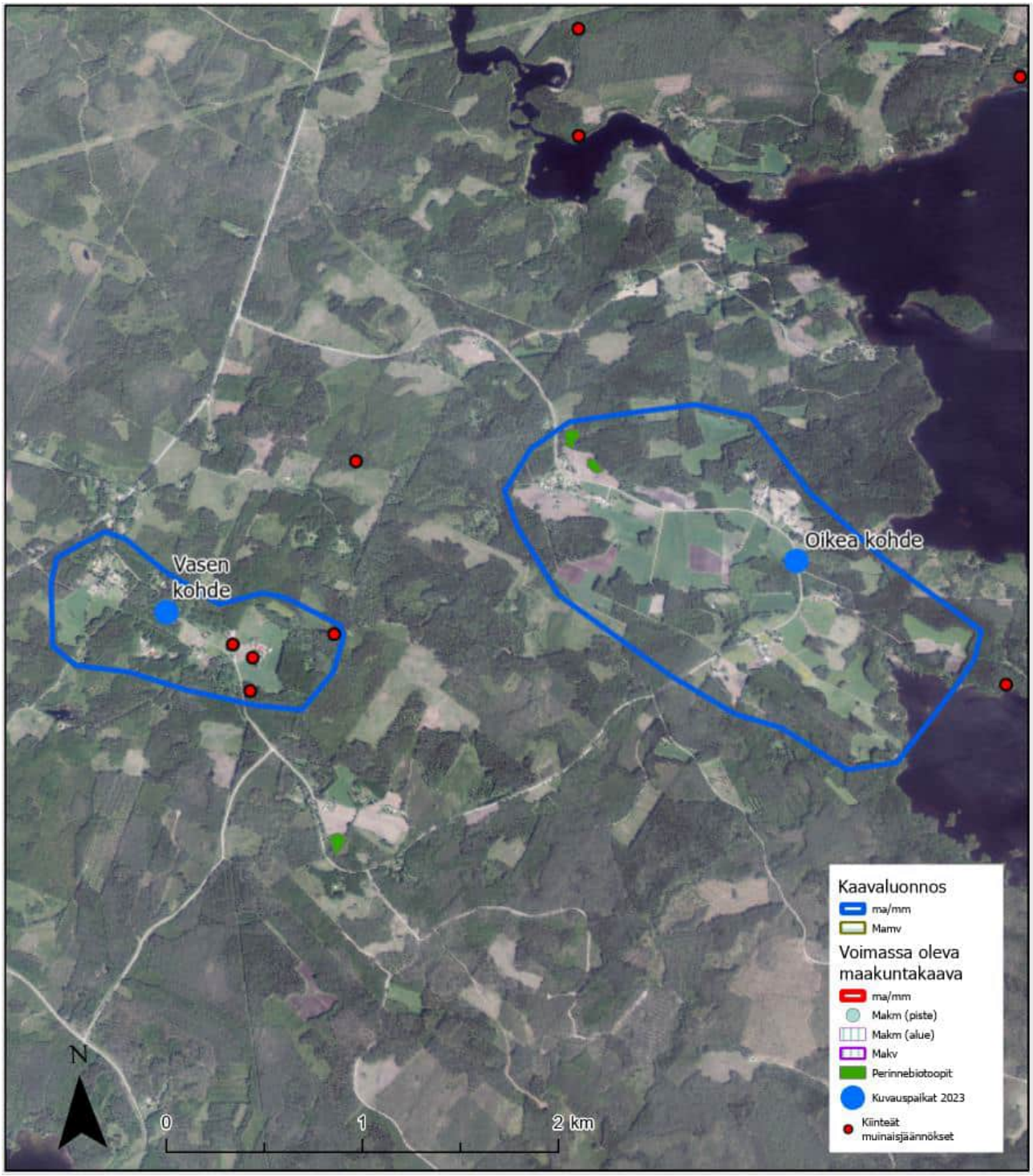
Vasen kohde
Oikea kohde
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 69. Hummovaara, vasen kohde, etelään, 80 m korkeus.

Kuva 70. Riitahuhta-Mustalahti, oikea kohde, etelään, 80 m korkeus.

Kuva 71. Riitahuhta-Mustalahti, oikea kohde, pohjoiseen, 80 m korkeus.

Kuva 72. Näkymä Väkeväisen tilan kohdalta kohti Mustalahtea (Jukka Nykänen 2024).

18. Villalan kylämaisema, Kitee

Maisema-alueen kuvaus

Kiteen Kesälahden lounaisosa kuuluu Suur-Saimaan maisemaseutuun, jolle on tyypillistä vesistöt, karut moreenimaat ja kalliot sekä kuivat puolukkatyypin harjujen kangasmetsät. Villala on tyypillistä Puruveden seudun maisematyypille ominaista karua ja kumpuilevaa kylämaisemaa. Puoliavoimet viljelymaisemat ja suljetut metsämaisemat vuorottelevat.

Villala sijaitsee Paasiveden ja Puruveden välisellä kannaksella. Villala on Laatokalta päin levinneen karjalaisasutuksen läntisimpiä asuinpaikkoja. Kylä on saanut pysyvän asutuksen 1500-luvun lopulla. Vuoteen 1631 saakka kylällä oli 15 taloa. Puolet asukkaista oli vielä tässä vaiheessa ortodokseja, siis karjalaisia. Kyläkeskus sijaitsee suhteellisen tiiviisti rakennetun kylänraitin, vanhan Savonlinnantien varrella. Villalan kylä on ollut 1900-luvun alussa vireä. Kylältä löytyy edelleen kauppa, maamiesseurantalo, työväentalo ja huoltoasema. Oma kirkko on rakennettu vuonna 1955.

Voimassa oleva maakuntakaava

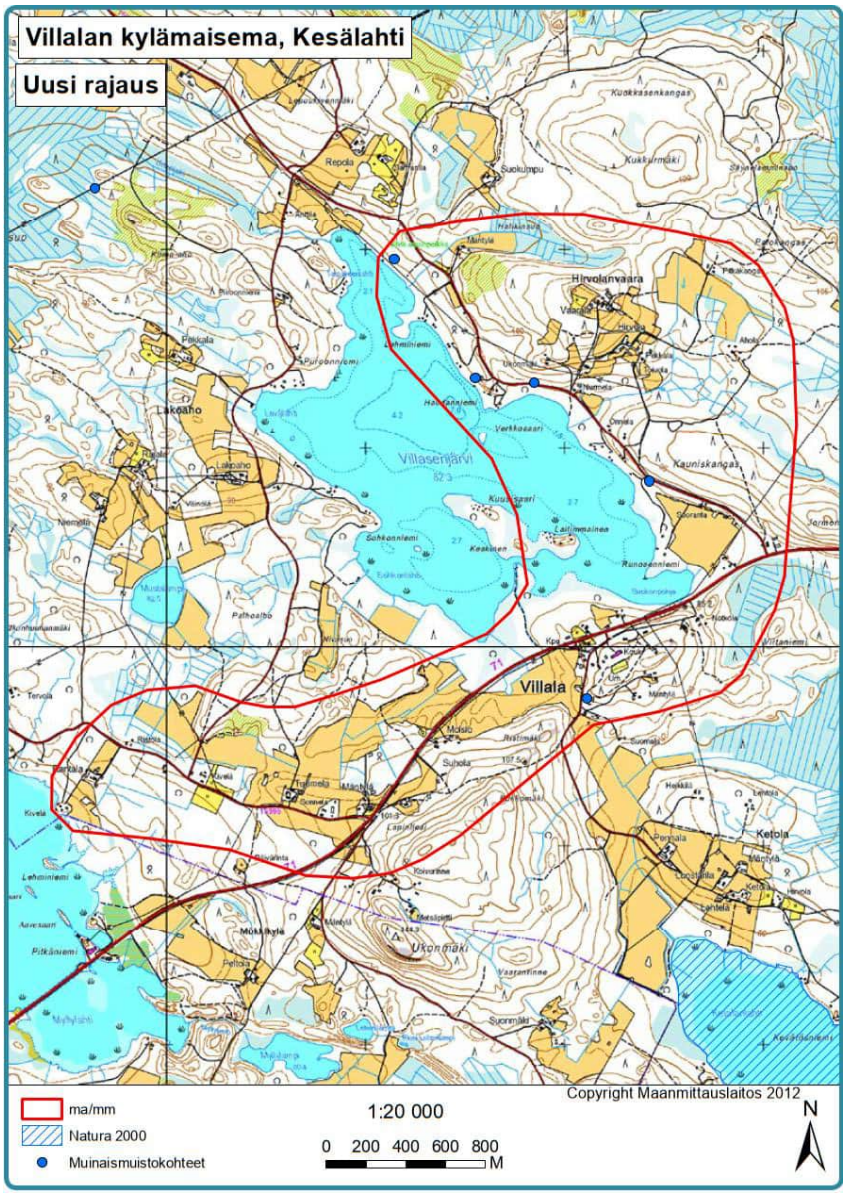

Maisema-alueen päivitys

Maisema-alueen rajausta muutettiin kapeammaksi. Ketola on suora jatkumo avautuvaan peltomaisemaan, joten se lisättiin rajaukseen. Maisema-alue ulottuu uudessa rajauksessa kahden eri vesistön rannoille.

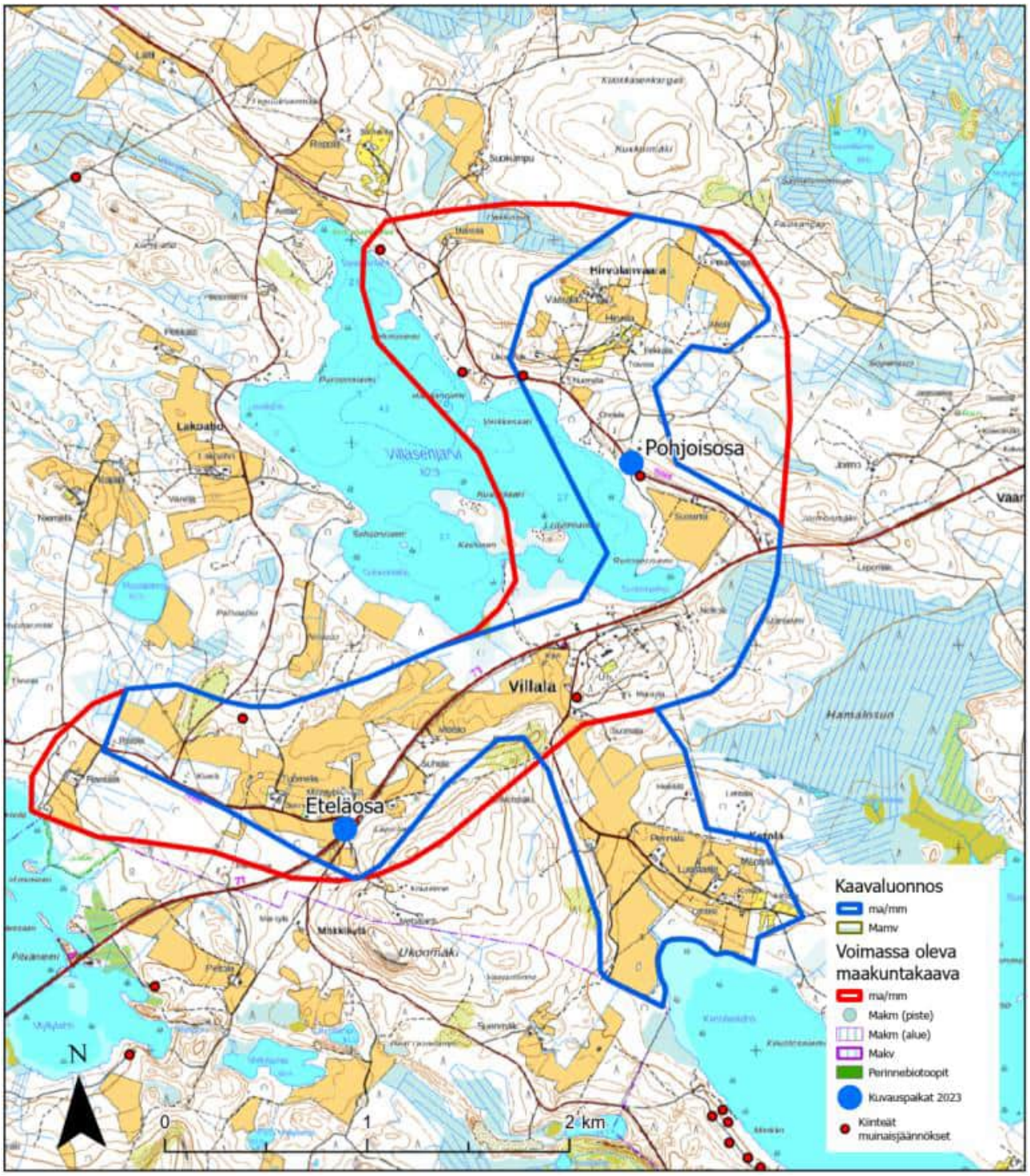

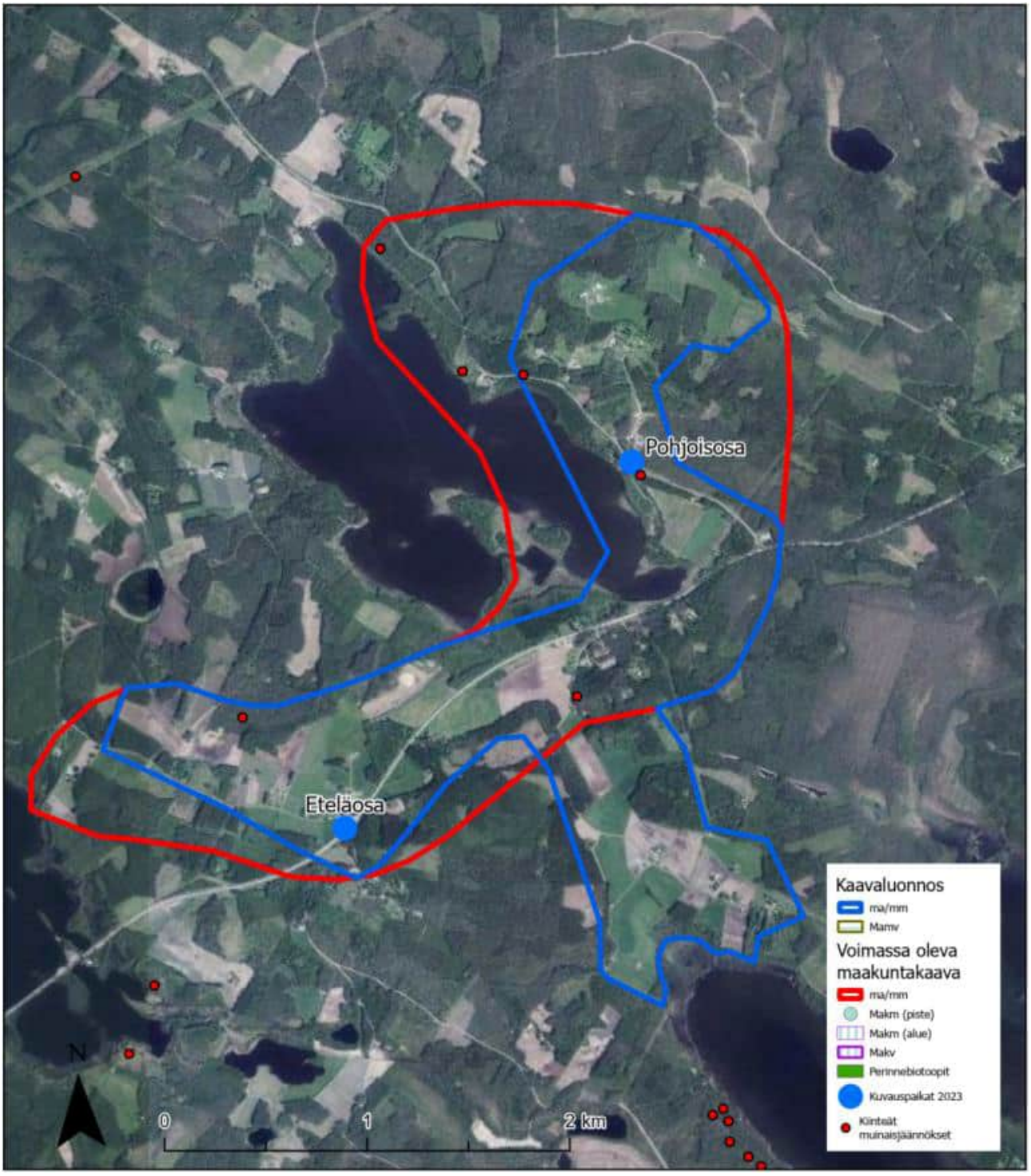
Pohjoisosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 73. Villala, eteläosa, pohjoiseen, 80 m korkeus.

Kuva 74. Villala, pohjoisosa, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 75. Villalan eteläosan voikukkapeltoa (2023).

19. Haarajärven-Ruppovaaran kylämaisema, Kitee

Maisema-alueen kuvaus

Haarajärven–Ruppovaaran kylämaisema sijaitsee Laatokan Karjalan maisemaseudulla. Sen maisemakuva on tyypillistä järvisuomalaista, mutta eroaa suotuisan ja leudon ilmaston sekä maaperän viljavuuden ansiosta siitä omaksi alueekseen. Ruppovaaran kylä sijaitsee pääosin Toiseen Salpausselkään liittyvällä harju-/ reunamuodostumaselänteellä. Etenkin Ruppovaaran kylätie tarjoaa kumpuilevassa maastossa vaikuttavia näköaloja kumpareen lakipelloilta alas Kiteenjärven rantapelloille. Kasvillisuus on Laatokan Karjalalle tyypilliseen tapaan rehevää. Kookkaat pihakuuset ja kuusikujanteet sekä leveäkasvuiset yksittäiset männyt jäsentävät melko avointa kylä- ja viljelymaisemaa.

Kiteen Haarajärvi on perustettu 1500-luvulla, jolloin se sijaitsi Tohmajärveltä tulevan ja edelleen Kiteen kirkonkylälle ja länteen Tolosenmäelle suuntautuvien teiden risteyksessä. Ruppovaara ilmestyi omaksi kyläkseen vuoden 1631 maakirjaan. Kylän talot sijaitsivat Ruppovaaran lounaisrinteellä nauhakylänä (nykyinen Kylänseläntie). Tilakeskusten rakennuskanta on melko sopusointuista. Eheitä pihapiirikokonaisuuksia on useita. Maakunnallisesti arvokasta rakennuskantaa edustaa Karhula eli Hirvosen hovi, joka on keskeinen osa maakunnallisesti arvokasta Haarajärven-Ruppovaaran kylämaisemaa. Arkkitehtonisesti hieno päärakennus on vuodelta 1903. Seudullisesti arvokkaan Pirholan tilan päärakennus on 1800-luvulta. Haarajärvi ja Ruppola edustavat elinvoimaista maaseutualuetta, jossa vanha kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskanta ja uusi rakennuskanta luovat elävän ja sopusuhtaisen kylämaiseman. Maatalous on kylillä vahvassa asemassa.

Voimassa oleva maakuntakaava

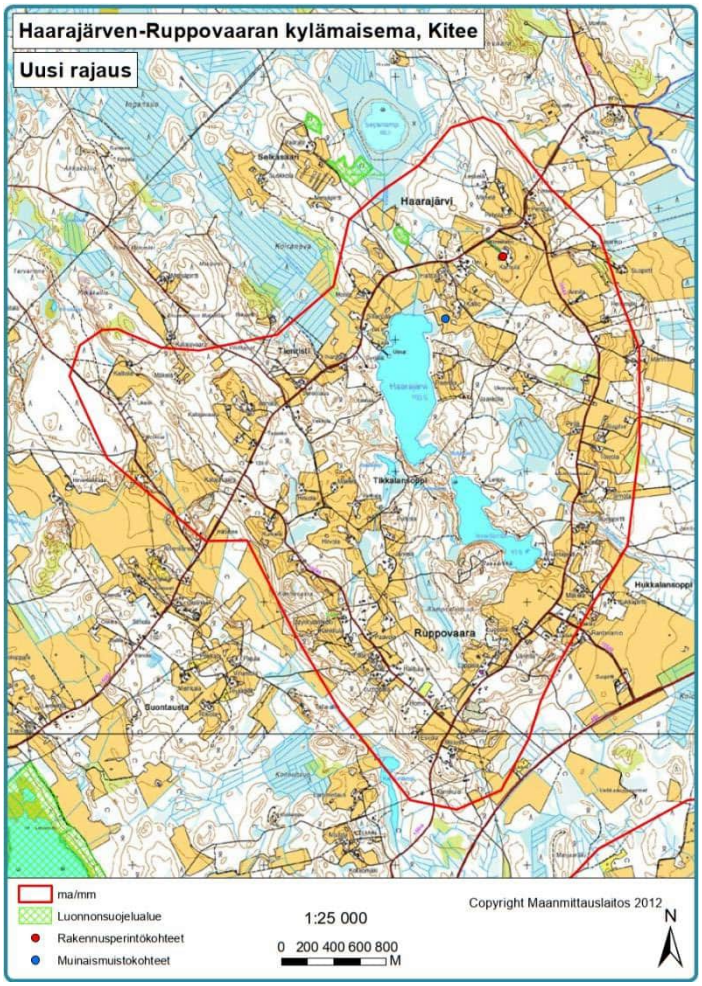

Kuva 76. Haarajärven kulttuurimaisemaa (2013).

Maisema-alueiden päivitys

Nykyinen rajaus perustellaan lähinnä topografialla, mutta peltoaukeat levittäytyvät huomattavasti laajemmalle alueelle. Uusi rajaus huomioi Suontaustan pellot ja vanhan pihapiirin ja leikkaa luoteessa ja pohjoisessa etenkin metsäalueita pois.

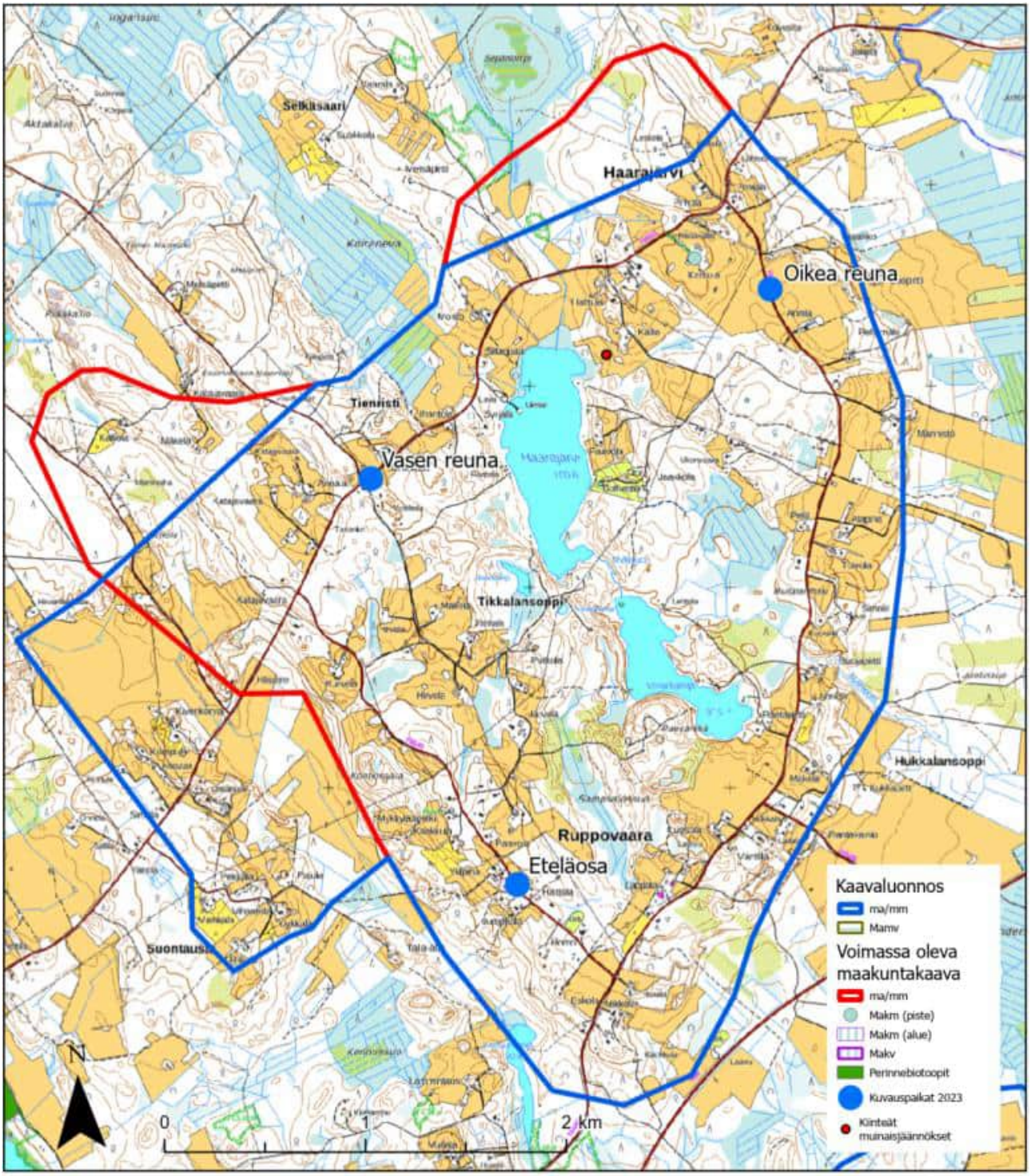

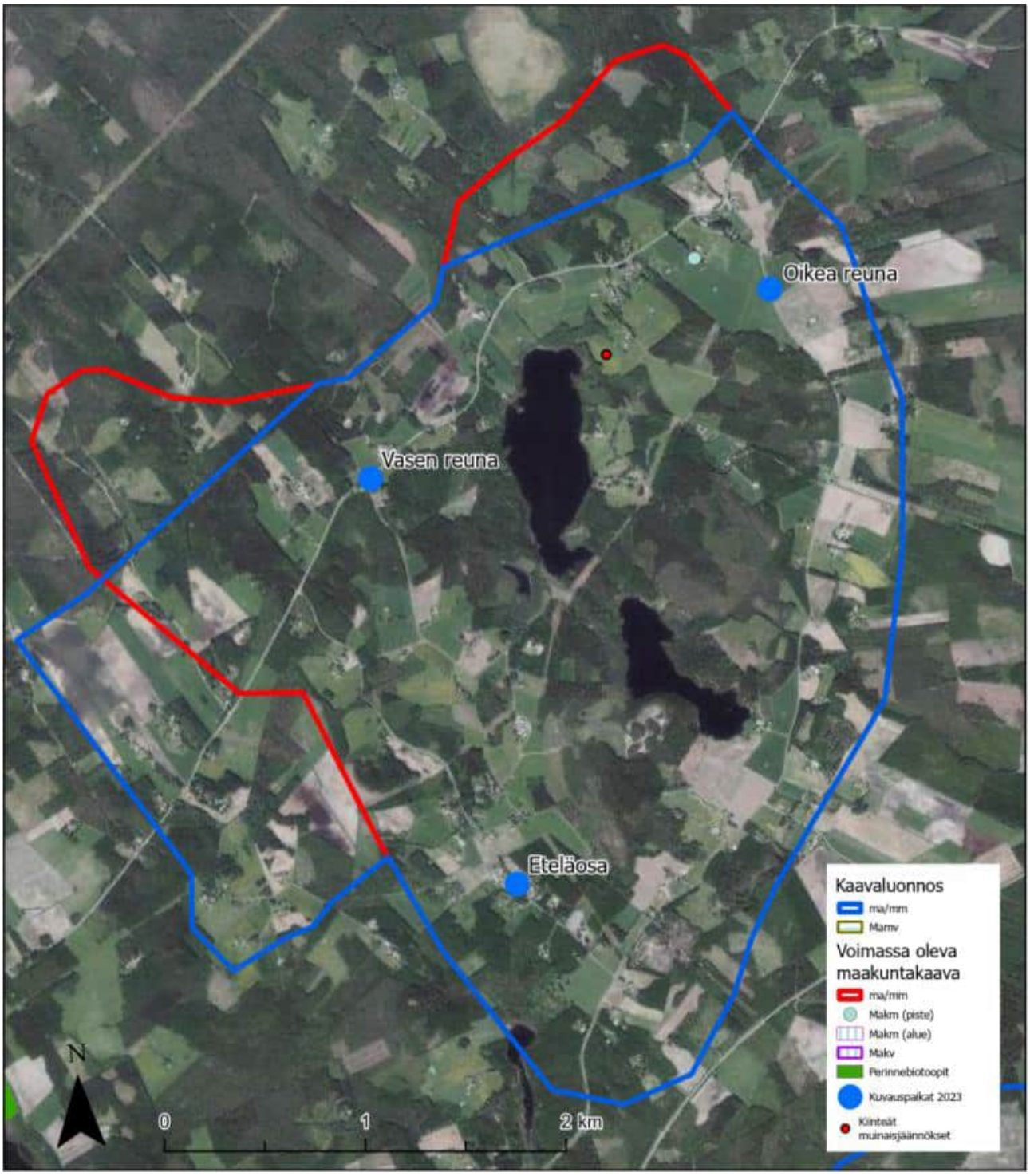
Oikea reuna
Vasen reuna
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 77. Haarajärvi, oikea reuna, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 78. Ruppovaara, eteläosa, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 79. Tienristi, vasen reuna, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 80. Ruppovaara, eteläosa, pohjoiseen, 120 m korkeus. Tilan pihapiiri.

20. Kunonniemen tuotantomaisema, Kitee

Maisema-alueen kuvaus

Kunonniemi Kiteejärven pohjoisrannalla kuuluu Laatokan Karjalan maisemaseutuun ja muodostuu kumpareasutuksesta ja Humalajärven laskun seurauksena muodostuneista vesijättömaista. Alueella yhdistyvät perinteinen kyläasutus, jossa tilat sijaitsevat kumpareiden päällä sekä järvenlaskuviljelykset. Kiteenjärveä on laskettu kaksi kertaa yhteensä kolme metriä. Ensimmäinen järvenlasku tapahtui 1780-luvulla ja toinen vuonna 1847. Vuoden 1847 järvenlaskun tärkein tavoite oli Humalajärven kuivattaminen. Järven kuivattaminen ei kuitenkaan onnistunut toivotulla tavalla, sillä järvenpohja oli odottamattoman syvä. Veden vähetessä Humalajärven altaasta lietepohja painui, ja Humalajärvi jäi hetteiseksi luhdaksi. Myöhemmin Humalajärven läpi virtaavaa Humalajokea on pengerretty, jolloin maiden viljelykäyttö on mahdollistunut. Järvenlaskut ovat vaikuttaneet Kiteenjärveen niin, että se on melko pahasti rehevöitynyt.

Kunonniemi on syntynyt alun perin Kiteenjärven ja Humalajärven välisen niemen tyveen. Vuonna 1500 kylä on ollut kaksiosainen, jossa toisessa osassa on ollut kolme taloa ja toisessa neljä. Asukkaat ovat olleet ortodokseja. Kunonniemi on todennäköisesti autioitunut 1500-luvulla, mutta asutettu jälleen myöhemmin. Kylä on kasvanut 1640-luvulla luterilaisasutuksen voimin. Pääkylä on käsittänyt kuusi taloa parvikylänä. Kunonniemen pihapiirit ovat nykyään hyvin edustavia ja ovat sijoittuneet maisemallisesti edullisesti kumpareiden korkeimmille kohdille. Kunonniemen maisema-alueen arvot muodostuvat vanhasta tilajaotuksesta ja rakennuskannasta, hienoista maatalousmaisemista ja järvenlaskulla saavutetuista viljelymaista.

Voimassa oleva maakuntakaava

Kuva 82. Panoraama Humalajärven tasaisesta peltoaukeasta (2013).

Kuva 81. Panoraama Kunonniemen kauniista kulttuuriympäristöstä (2013).

Maisema-alueiden päivitys

Nykyinen rajaus kattaa entisen Humalajärven alueen sekä Kunonniemen vanhat pihapiirit. Alueen rajauksen tärkeimpänä arvona todettiin olevan järvenlaskuhistoria. Maisema-alueen rajaus jätettiin ennalleen.

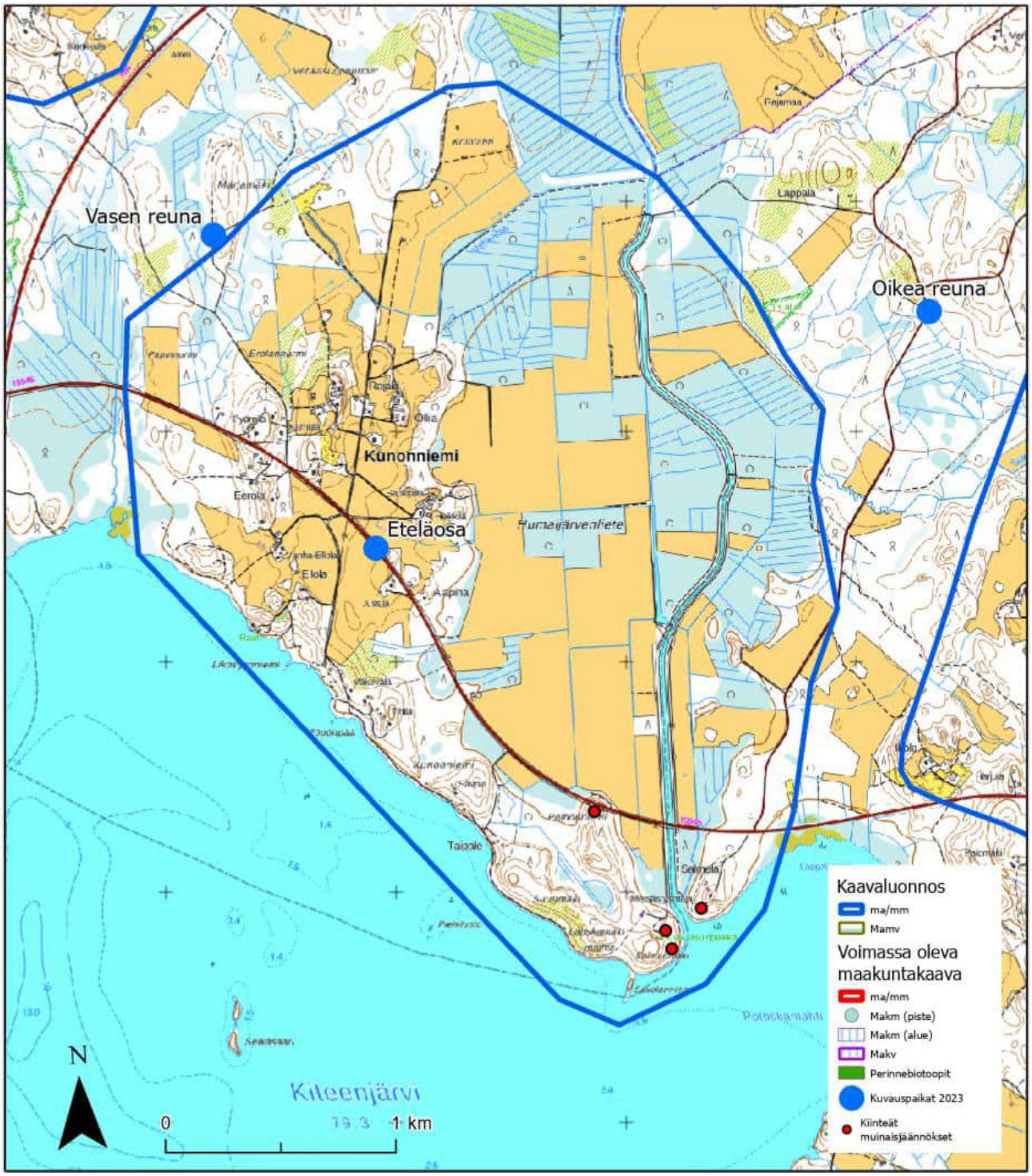

Vasen reuna
Oikea reuna
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 83. Kunonniemi, eteläsa, itään, 80 m korkeus.

Kuva 84. Kunonniemi, vasen reuna, itään, 120 m korkeus.

Kuva 85. Kunonniemi, eteläosa, pohjoiseen, 80 m korkeus.

Kuva 86. Kunonniemen eteläosan viljelymaisemaa. (Jukka Nykänen 2024)

21. Potoskavaaran kylämaisema, Kitee

Maisema-alueen kuvaus

Potoskavaaran kylä sijaitsee Suuri-Heinäjärven ja Kiteenjärven välisellä kannaksella valtakunnallisesti arvokkaan Kiteenlahden maisema-alueen koillispuolella. Potoskavaaran kylämaisema on osa Laatokan Karjalan maisemaseutua. Potoskavaara kuuluu 1500-luvulla perustettuihin kyliin. Se on mahdollisesti perustettu jo 1400 -luvun puolella, ja on näin ollen yksi Kiteen ja Pohjois-Karjalan vanhimpia asuinpaikkoja. Vuonna 1618 Potoskavaarassa oli 11 taloa ja vuonna 1641 taloja oli 20. Kyläkeskus sijaitsee Suuri-Heinäjärven rannalla, jossa sijaitsevat muun muassa arvokasta rakennusperintöä osoittavat Heinäjoen mylly (1935) ja maamiesseurantalo (1926). Kaunis kylätie myötäilee järven rantaa. Kylätien länsipuolella rinteessä sijaitsee Potoskavaaran koulurakennukset (1910 ja 1953).

Potoskavaaran kylä sijaitsee kauniisti kumpuilevassa Ensimmäisen Salpausselän moreenimaastossa, jossa pellot sijaitsevat kumpareiden laella. Kumpareilta avautuvat kauniit näkymät alas Kiteenjärven rantapelloille. Kylän rakennuskanta on vaihtelevaa, mutta pääosin kylän kulttuuriarvoja kunnioittavaa ja sijoittelultaan maisemarakenteeseen istuvaa. Kylässä on lukuisia hyväkuntoisia tilakeskuksia joko aivan kylätien vieressä tai lyhyiden tilusteiden päässä. Kylän arvo perustuu monimuotoiseen luonnonympäristöön ja arvokkaaseen kulttuuriympäristöön.

Voimassa oleva maakuntakaava

Kuva 87. Potoskavaaran Ilvolan tilan perinnemaisemaa. Tilan hirsinen päärakennus on 1760-luvulta (2013).

Maisema-alueen päivitys

Pohjoisosa leikattiin pienten pirstaleisten peltojen tähden pois. Eteläosan todettiin edustavan alueen tyyppipiirteitä, ja kulttuurillisesti arvoa lisää mylly ja kesäteatteri.

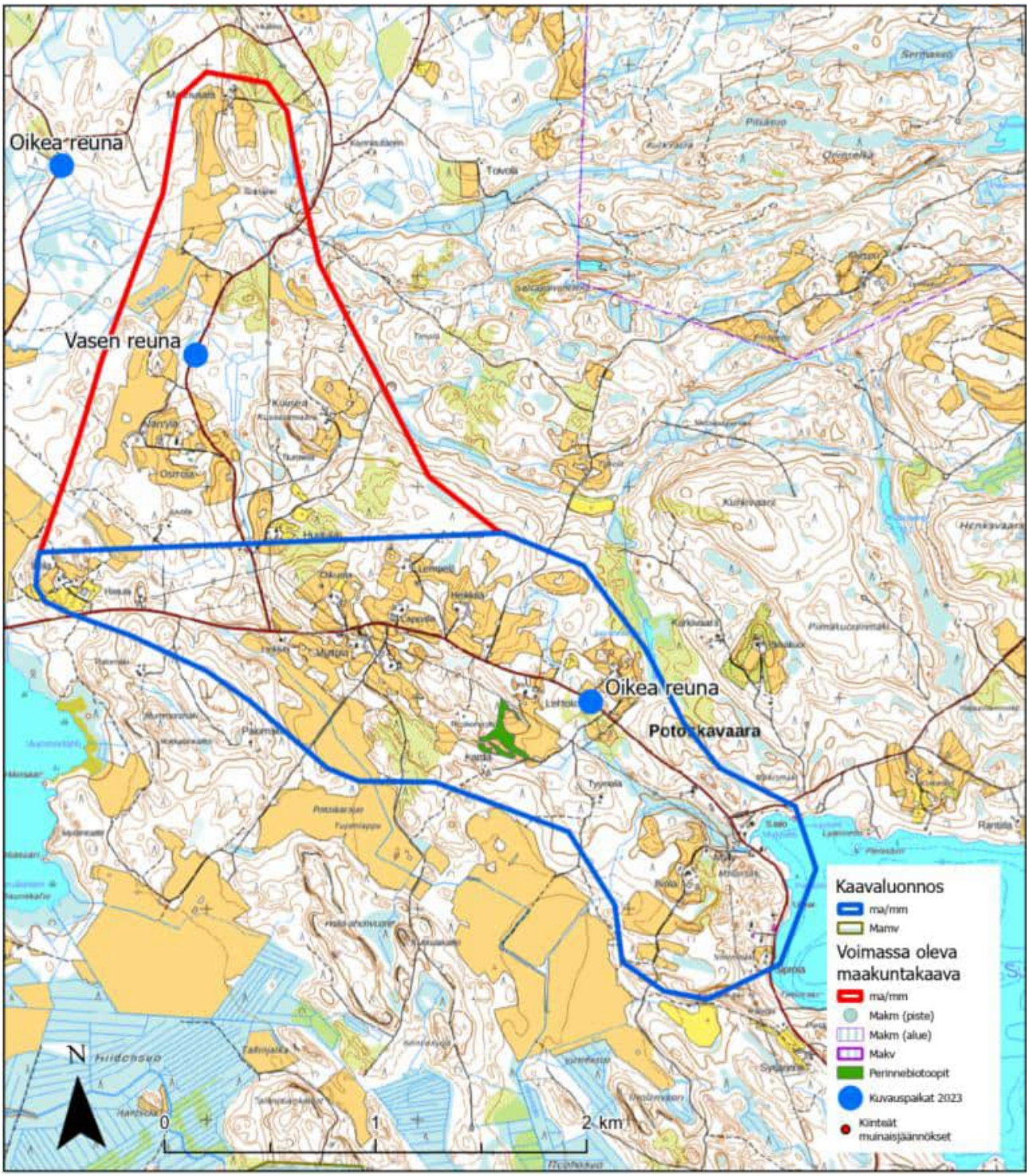

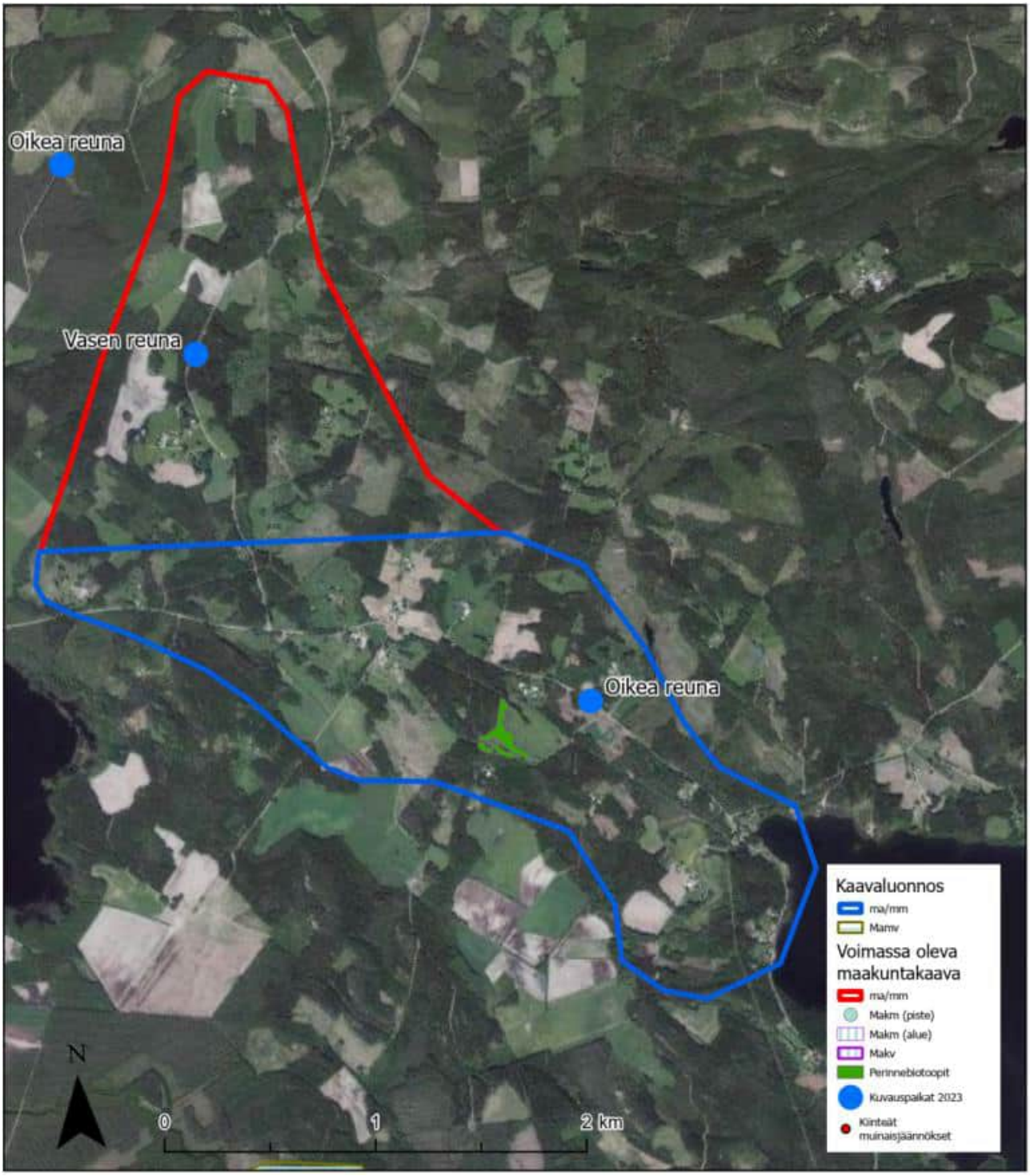
Oikea reuna
Vasen reuna
Oikea reuna
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 88. Potoskavaara, vasen reuna, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 89. Potoskavaara, oikea reuna, etelään, 80 m korkeus.

Kuva 90. Potoskavaaran eteläosan lammaslaidunta ja Muttolan maatilan pihapiiriä (Jukka Nykänen 2024)

22. Jakokosken kylämaisema, Kontiolahti

Maisema-alueen kuvaus

Kylä sijaitsee liikenteellisessä risteyskohdassa. Kylä jakautuu kahteen osaan kantatie 73:n molemmin puolin. Maisema-alueeltaan kylä edustaa Vaara-Karjalaa ja maisematyypiltään Kolin–Kaltimon vaara-aluetta kuitenkin niin, että se sijoittuu Pohjois-Karjalan järviseudun ja Vaara-Karjalan saumakohtaan. Kylän kulttuuriarvot perustuvat alueen liikenne- ja elinkeinohistoriaan sekä kulttuuri- ja rakennushistoriaan. Maisemakuvaltaan kylä on vaihteleva, jossa mäkien ja rinteiden viljelykset vaihtelevat sopusuhtaisesti asutuksen kanssa.

Kylä periytynee 1680-luvulta. Kylä autioitui, mutta asutettiin jälleen Isonvihan jälkeen. Oikotien Kaltimoon valmistuessa 1700-luvun lopulla kylästä muodostui tienristeys. Vanhimpia tiloja ovat vuonna 1728 perustettu Riikola eli nykyinen Ahola Palovaaran etelärinteellä ja Hyvärilä, Kiiskilä sekä nykyisen kansakoulun paikalla oleva Holoppala. Holoppalassa sijaitsee arvokas kivinen laidunniitty.

Kylän viljelysmaisema on säilynyt avoimena ja kylällä on useita toimivia maatiloja. Kylämaisema-arvot ovat säilyneet kylällä reunaosien paikoittaista luontaista metsittymistä lukuun ottamatta hyvin. Kylän elinvoimaisuudesta ovat esimerkkeinä lukuisat uudet omakotitalot, jotka on onnistuneesti sijoitettu kyläraitilta hiukan sivuun. Alueella sijaitsee tähtitorni, arboretum ja kallioon louhittu ravintola. Ensimmäisen maailmansodan linnoitusrakenteita erottuu maastosta.

Voimassa oleva maakuntakaava

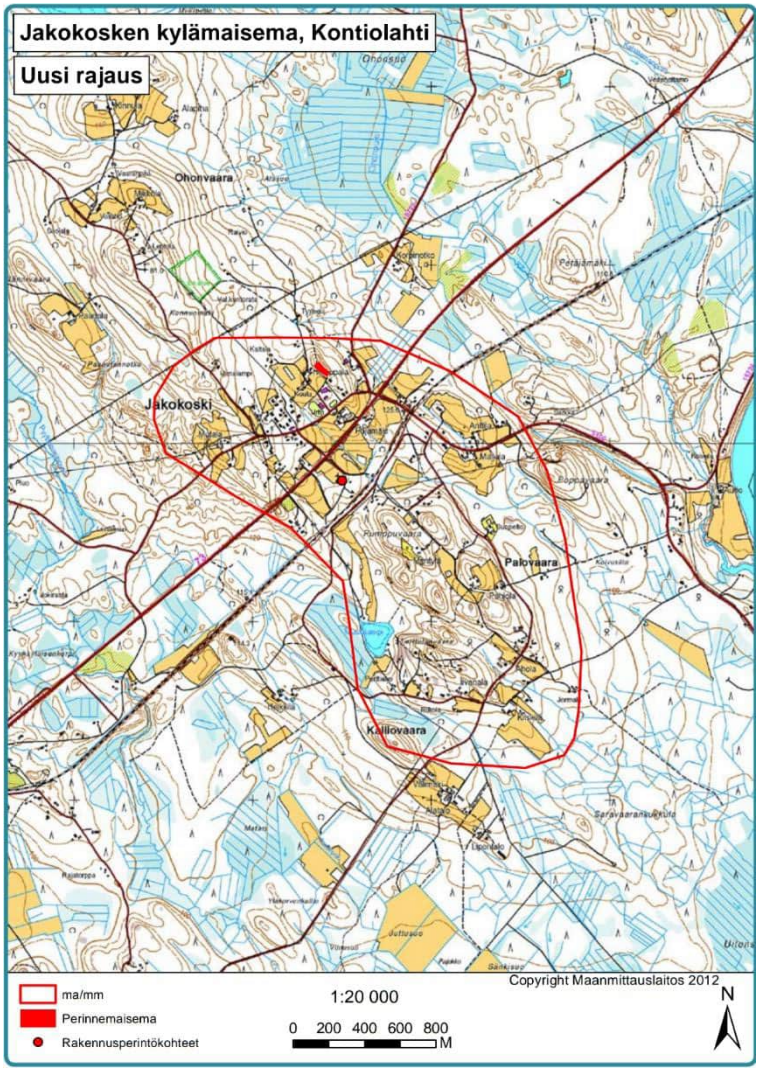

Kuva 91. Jakokosken Pajamäki (2013).

Maisema-alueen päivitys

Maisemakuva on säilynyt pitkälti ennallaan. Aluetta rajattiin idästä ja lännestä metsäalueiden osalta.

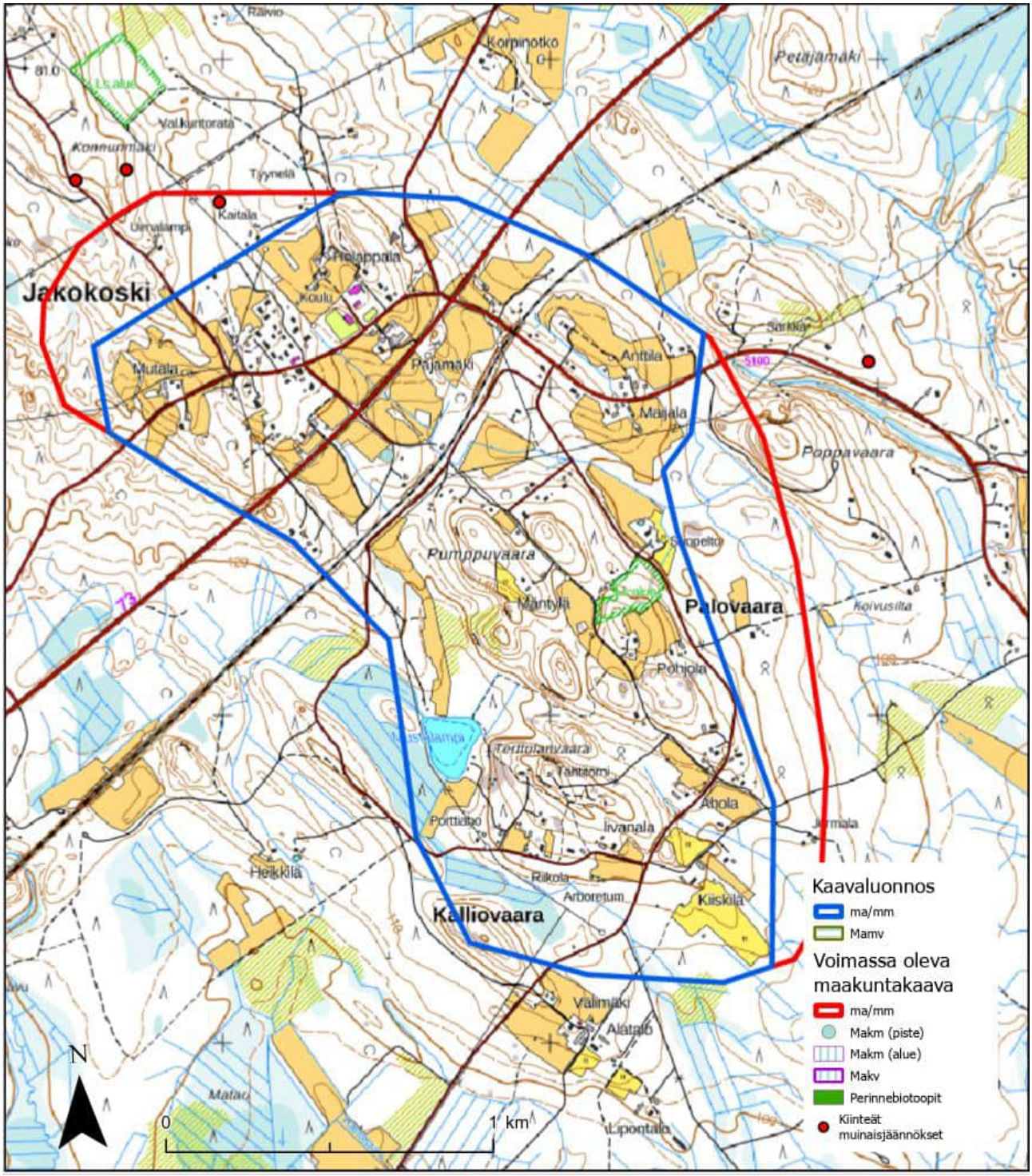

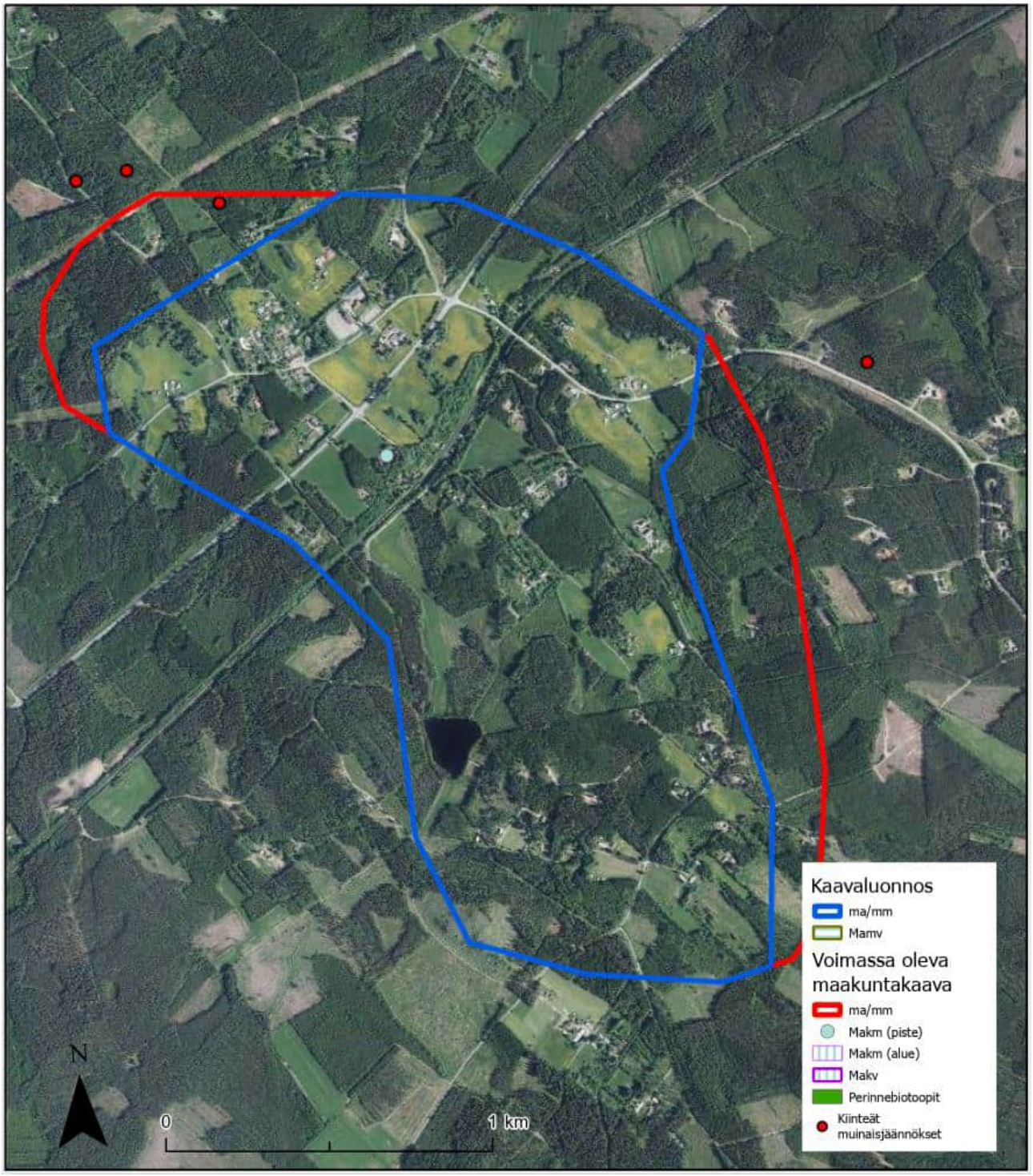
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 92. Jakokoski, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 93. Jakokoski, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 94. Jakokosken seuratalon ympäristöä (2023).

23. Egyptinkorven asutusmaisema, Lieksa

Maisema-alueen kuvaus

Egyptinkorpi sijaitsee Vaara-Karjalan maisema-alueella, ja alue edustaa Koillinen erämaa -maisematyyppiä. Egyptinkorpi on edustava ja ehjä esimerkki sodanjälkeisestä asutuskylästä. Egyptinkorpi on maanhankintalain mukaan 1940-luvulla perustettu kylä, joka edustaa korpeen raivattua pika-asutusaluetta.

Egyptinkorpi sijoittuu kumpuilevien savi- ja hiekkamaiden sekä soiden muodostamaan laaksomaisemaan. Haapopuro ja Syväjoki kulkevat kylän halki kaakko-luodesuuntaisesti. Haapapuron laakson maisemat ovat Syväjoen aluetta kumpuilevampia. Talot sijaitsevat harvakseltaan nauhamaisesti Syväjoen ja Haapapuron laaksoissa. Avoin viljelymaisema on laaja ja yhtenäinen. Peltojen halki kulkevat tiet ovat suoraviivaisia, mikä luo varsin yksitoikkoisen vaikutelman. Egyptinkorven rakennuskanta on valtaosin jälleenrakennuskauden tyyliä. Muutamia uudempia asuinrakennuksiakin on rakennettu. Kylän keskellä sijaitsee entinen Loukun koulu, joka toimii nykyään Loukun seurojentalona.

Voimassa oleva maakuntakaava

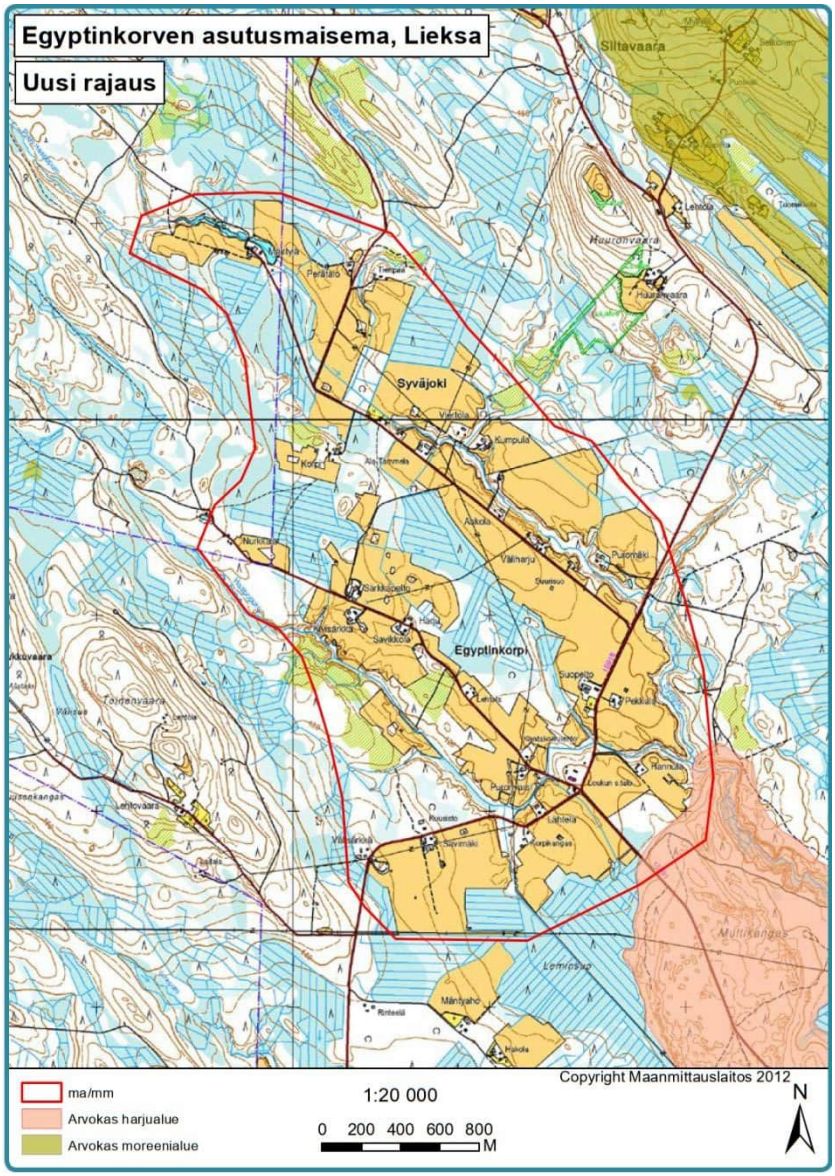

Maisema-alueen päivitys

Hyvä esimerkki sotien jälkeisestä asutustoiminnasta laajoine peltoaukeineen. Aktiivinen kylä, mm. kesäteatteritoimintaa ja laadittu kyläsuunnitelma. Maatalous on säilynyt alueella. Säilytetään rajaus ennallaan.

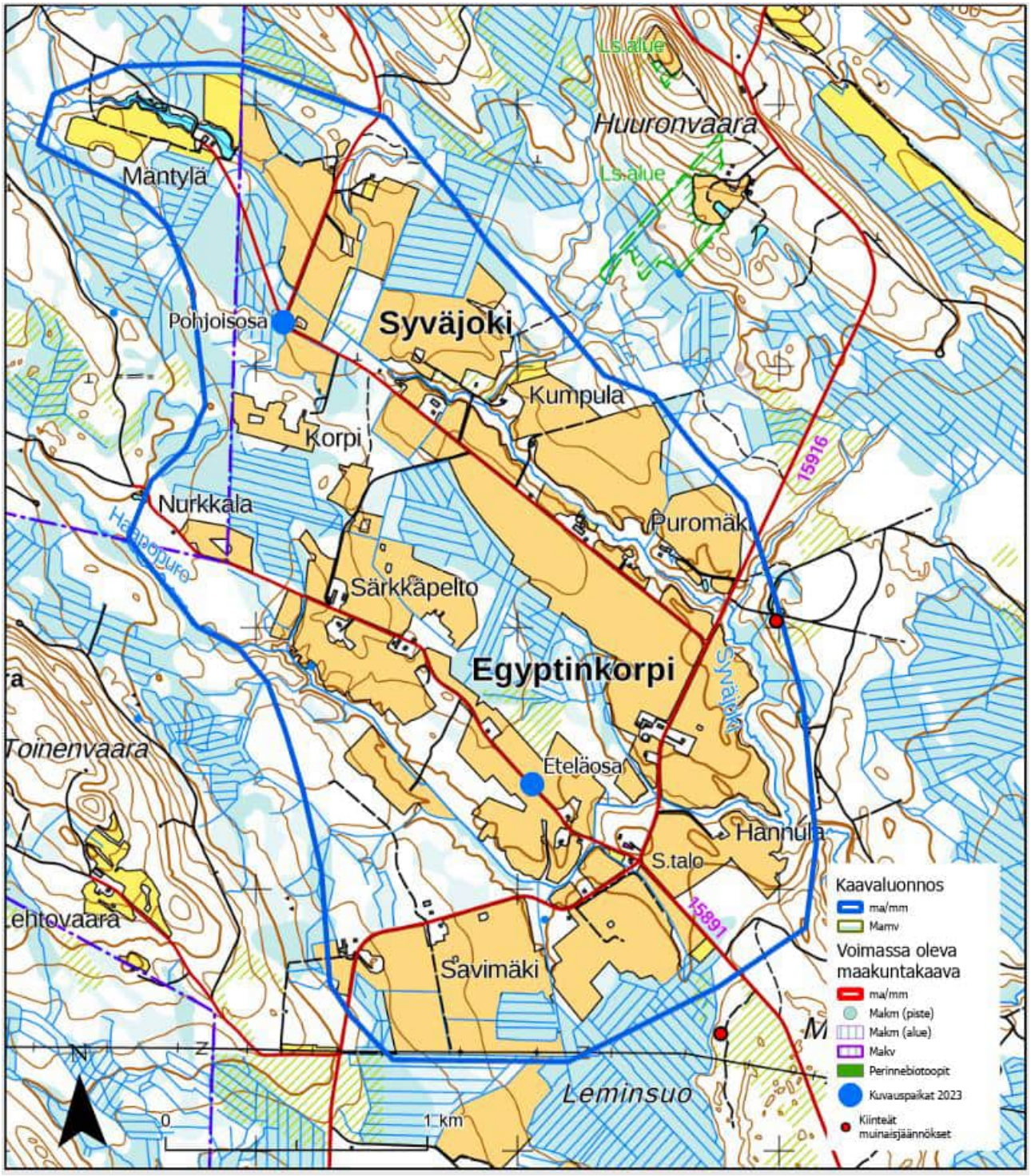

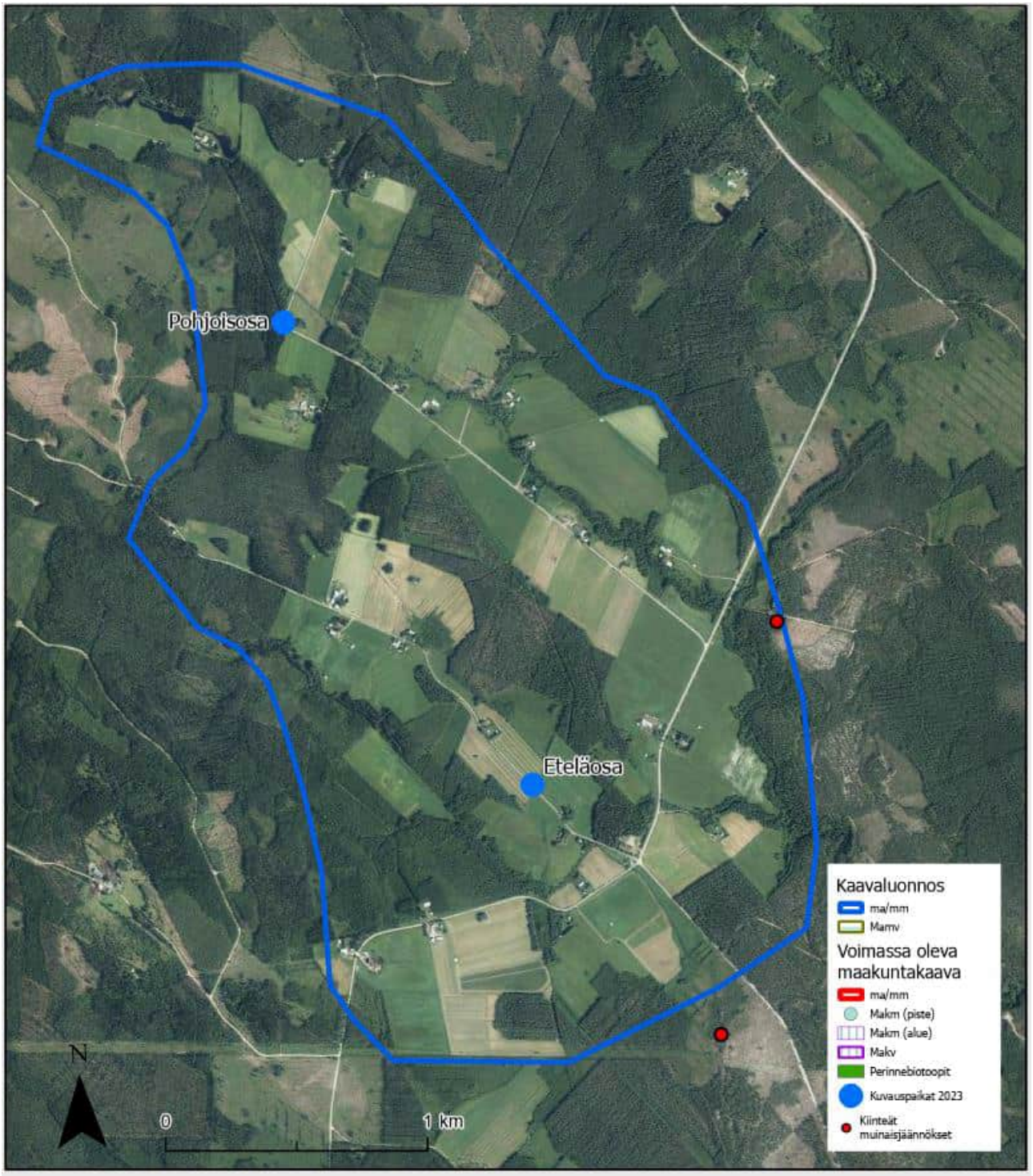
Pohjoisosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 95.Egyptinkorpi, pohjoisosa, itään, 80 m korkeus.

Kuva 96. Egyptinkorpi, eteläosa, pohjoiseen, 80 m korkeus.

Kuva 97. Egyptinkorven niittyjä (2023).

24. Nurmijärven kylämaisema, Lieksa

Maisema-alueen kuvaus

Lieksan Nurmijärvi on tyypillinen vesistöreitin varteen noussut pieni rantakylä. Maisema-alueeltaan kylä edustaa Vaara-Karjalan Koillista erämaa -maisematyyppiä. Tälle maisematyypille on ominaista laajat harvaan asutut erämaiset metsäseudut sekä matalat vaarat ja selänteet. Nurmijärven kylämaisemassa yhdistyvät rakennushistorialliset arvot kauniiseen vesimaisemaan. Myös pienialaiset, mutta näkyvät ja maisemallisesti kauniit rantapellot luovat vaihtelua maisemakuvaan. Sotahistorialliset arvot ovat myös kylällä merkittävät.

Nurmijärven asutushistoria periytyy 1500-luvun lopulta. Pysyvää asutusta Nurmijärvellä on ollut vuodesta 1618. Talot ovat ryhmittyneet Jongunjoen, Kattilalammen ja Muntsurinjärven rannoille. Kylän peltomaat noudattavat yhä tätä vanhaa kylärakennetta. Pienehköt peltoaukeat ovat ryhmittyneet rannoille. Peltoaukeita erottavat kapeat metsiköt estävät kuitenkin yhtenäisen maisematilan muodostumisen. Kyläraitilla seudullisesti arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita ovat tyyliltään talonpoikainen Seurojentalo, Seurala, Tuhkala ja Nurmijärven rajaseutukirkko. Kirkon on piirtänyt arkkitehti Rafael Blomstedt. Kirkko on vihitty käyttöön 18. heinäkuuta 1948. Puuruun kunnostettu etuasemakohde on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristökohde (RKY 2009). Muita sotahistoriallisia kohteita kylällä ovat koillisosassa sijaitsevat panssariesteet.

Voimassa oleva maakuntakaava

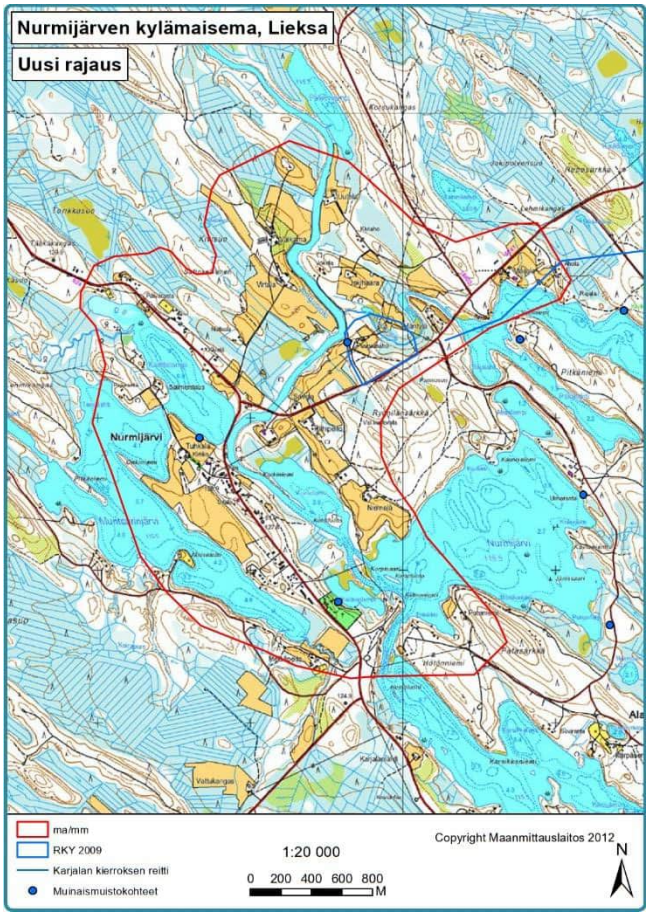

Kuva 98. Nurmijärven panssariesteitä (2013).

Maakuntakaavan päivitys

Alueella on erämaista kauneutta. Kylä on aktiivinen, siellä on kirkko, baari/kauppa ja laadittu kyläsuunnitelma. Matkailua on kehitetty erityisesti luontomatkailuun painottuen. Alueella sijaitsee valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä liittyen sotahistoriallisesti tärkeään Salpalinjaan. Kohteen arvot ovat säilyneet edelleen, joten kaavarajaus pidetään ennallaan.

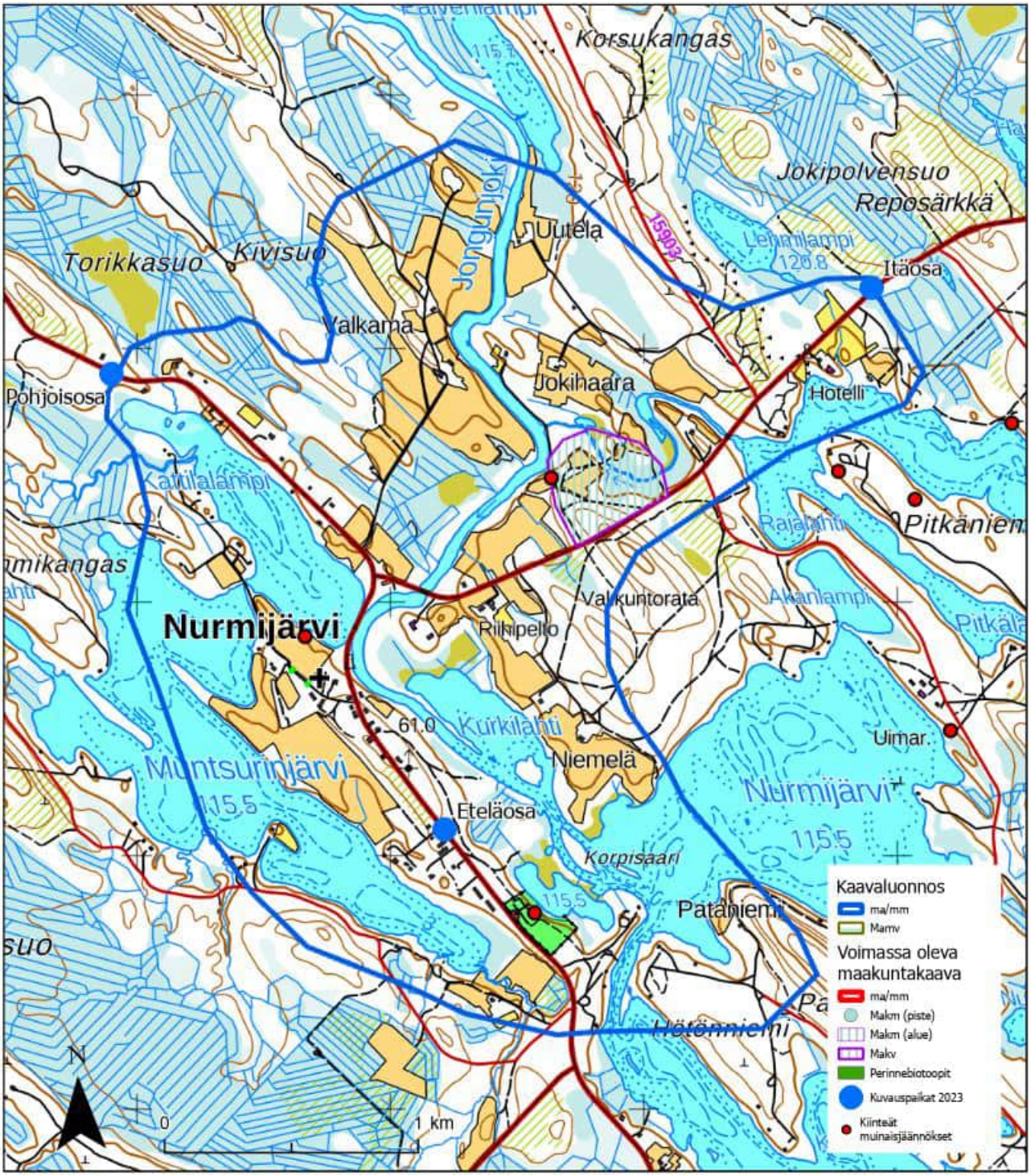

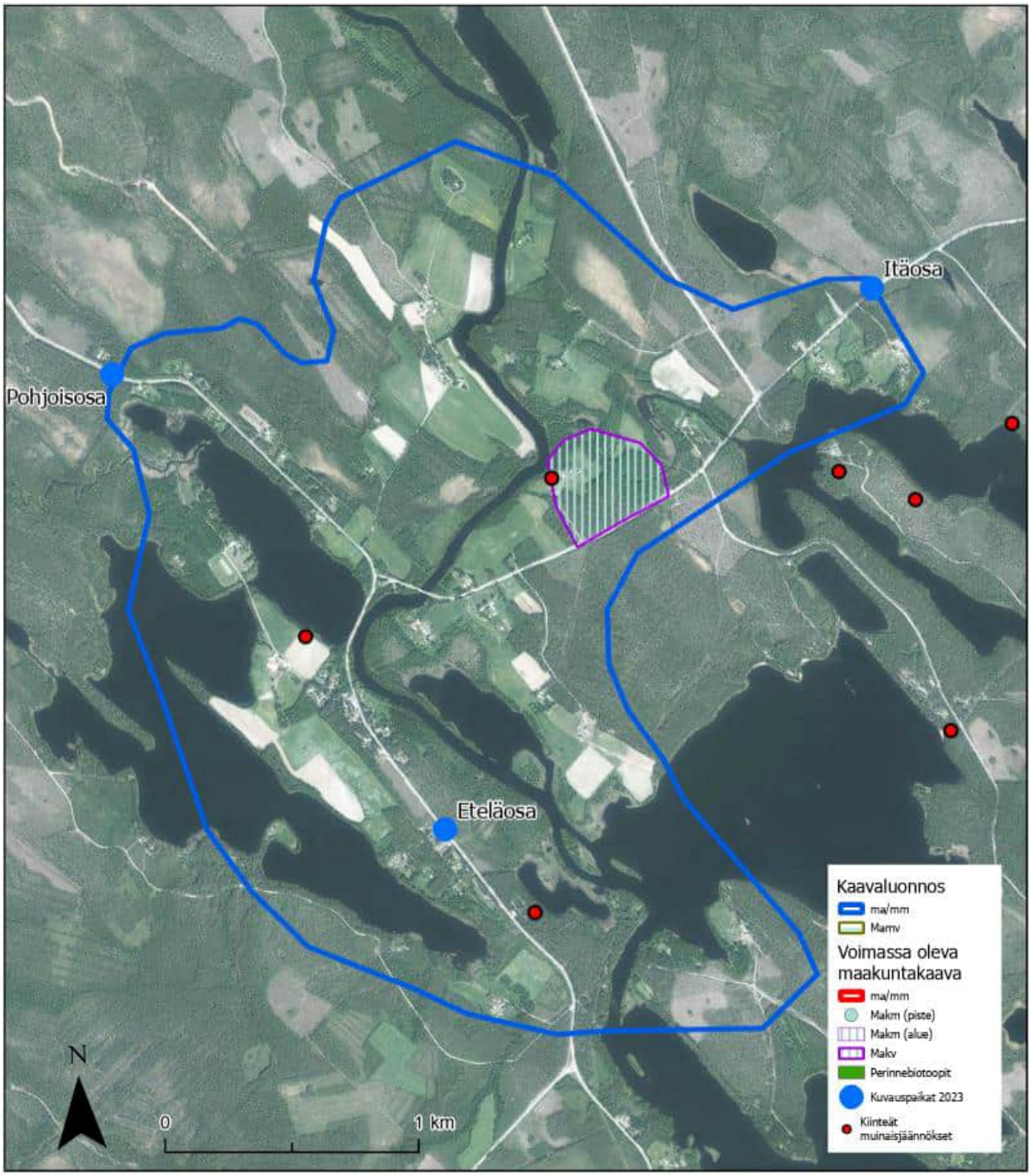
Itäosa
Pohjoisosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 99. Nurmijärvi, eteläosa, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 100. Nurmijärvi, itäosa, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 101. Nurmijärven itäosan jokimaisemaa.

25. Viensuun kylämaisema, Lieksa

Maisema-alueen kuvaus

Viensuu kuuluu Vaara-Karjalan maisemamaakuntaan ja Pielisen allas -maisematyyppiin. Viensuun kylämaisema on muodostunut kapean salmen molemmin puolin kohoavien jyrkkien vaarojen alarinteille. Viensuun luonnonympäristön arvot perustuvat erilaisten maisematilojen vaihteluun. Kylässä hallitsevat sekä kauniit vesimaisemat että vaarat ja harjuselänteet. Kylä rajautuu idässä korkeaan vaarajonoon, jonka juuren rannoille on raivattu kapeita peltokaistaleita. Lehtipuureunus rajaa rantoja monin paikoin. Luonnonympäristön jylhyys korostaa alueen arvoja.

Viensuun historia ulottuu 1500-luvulle, ja on näin ollen Lieksan vanhimpia asuinpaikkoja. Asutus on sijoittunut kylän itäpuolella vaarojen ja vesistöalueiden väliselle loivalle rinnealueelle. Talot sijaitsevat harvakseltaan, eivätkä muodosta selvää ryhmää tai keskusta. Vanhempaa rakennuskantaa on säilynyt melko runsaasti, etenkin aittoja. Lontsinniemellä sijaitsee historiallinen ortodoksikalmisto. Kalmiston ympärillä on kiviaitaa, ja kohteessa on kalmisto ja tsasounan paikka. Oinola, Toivola, Kuusenjuuri, Anttila ja Hoilola ovat mainitsemisen arvoisia pihapiirejä. Kylän muut arvokkaat rakennusperintökohteet ovat Kantelelahden pihapiiri ja Viensuun kunnostettu tuulimylly Pajujärven länsirannalla. Viensuun vanha koulurakennus on jugendtyylinen. Alueen kulttuuriympäristölliset arvot perustavat suhteellisen hyvin säilyneeseen tilajaotukseen ja muutamiin rakennushistoriallisesti arvokkaisiin rakennuksiin. Erityisiä maisemallisia arvoja on Tolvalan eteläpuolella avautuvalla viljelymaisema-alueella, jossa vuorottelevat vesistöt, viljelykset ja jyrkkäpiirteiset vaarat. Alueella on ollut maisemanhoitohankkeita.

Voimassa oleva maakuntakaava

Kuva 103. Näkymä sillalta etelään (2013)

Kuva 102. Näkymä Määttälänvaaran länsirinteeltä jokilaaksoon (2013).

Maisema-alueen päivitys

Muutamia peltoja on metsitetty ja umpeenkasvua on havaittavissa etenkin pohjoisosassa, mutta pääosin maatalous vaikuttaa edelleen elinvoimaiselta. Maisema-arvot korostuvat Viensuunjoen ja Virsulahden ympäristössä. Maisema-aluetta muokataan siten, että Viensuunjoen jokimaiseman osuutta lisätään ja leikataan pohjoisosasta. Myös Sipolansaarta leikataan Kuivasalmen kohdalta.

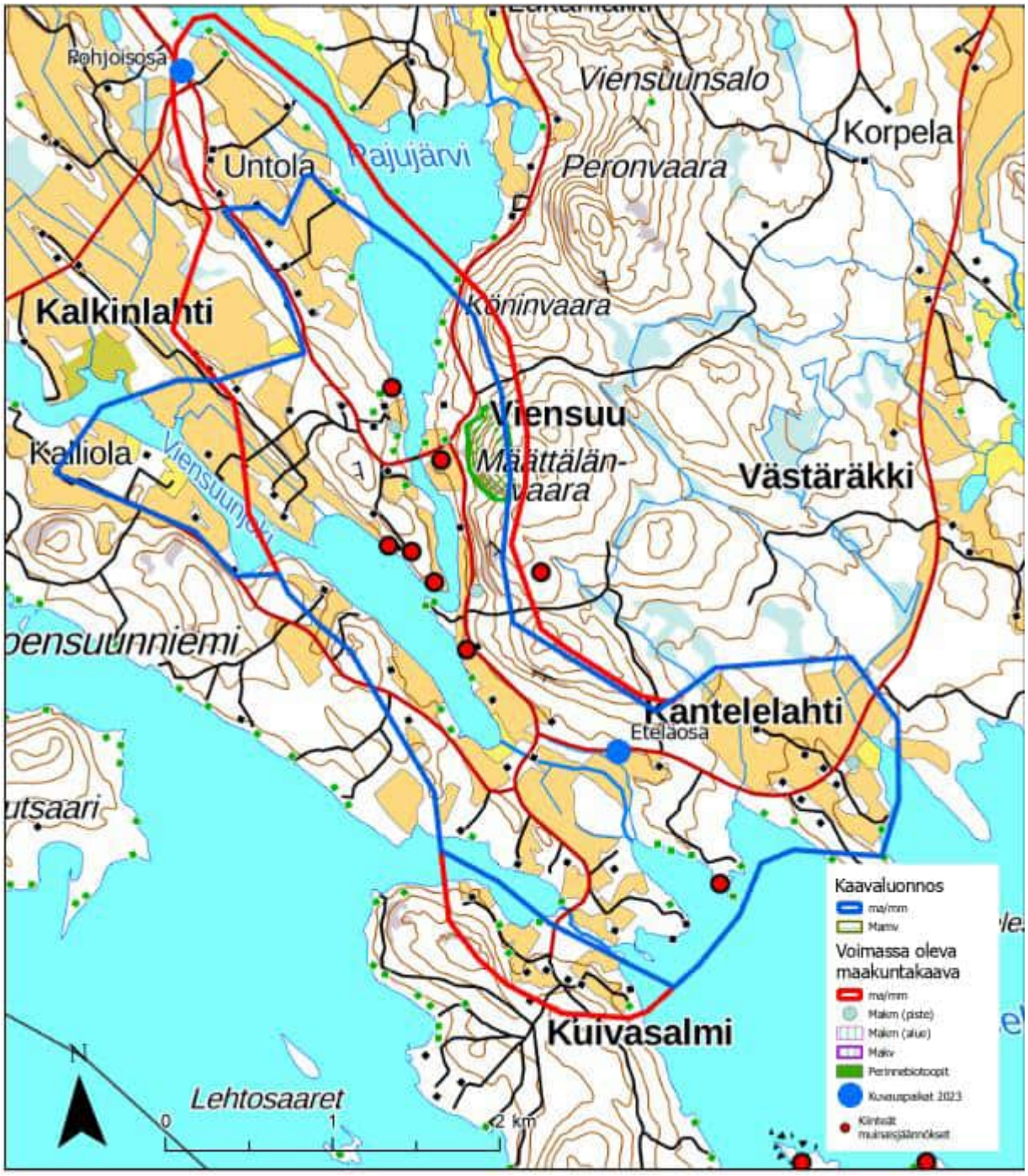

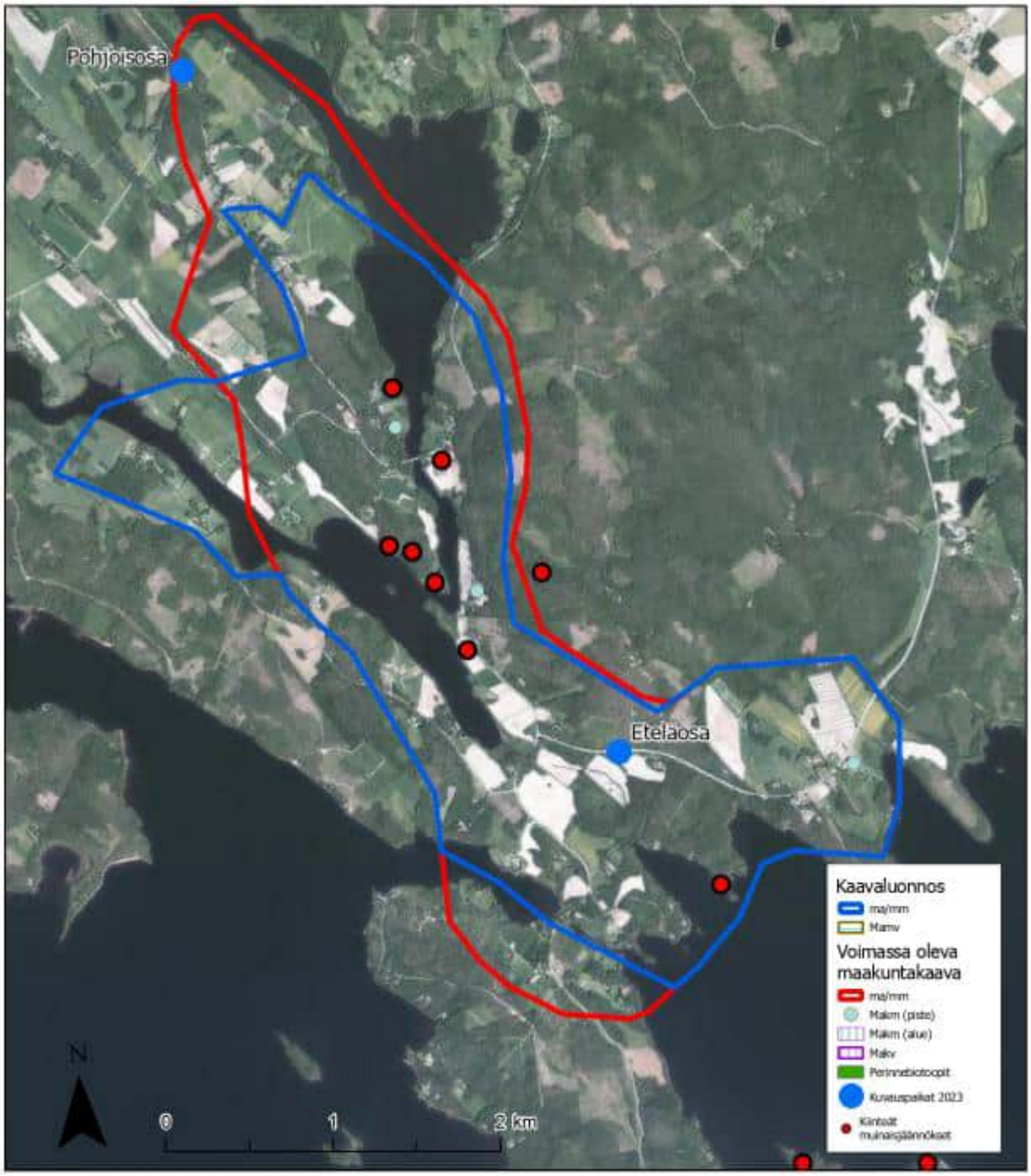
Pohjoisosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 104. Viensuu. Pohjoisosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 105. Viensuu. Eteläosa, etelään, 80 m korkeus.

Kuva 106. Viensuu. Pohjoisosa, itään, 80 m korkeus.

26. Vuonislahden kylämaisema, Lieksa

Maisema-alueen kuvaus

Pielisen ja Jauhiaisen välisellä kapealla harjukannaksella sijaitseva kyläkeskus tarjoaa paikoitellen kauniita kaukonäkymiä. Kylän peltoalue on kapeahko yhtenäinen avoin tila maisema-alueen keskellä, jota muutamat metsäsaarekkeet rikkovat. Jauhiaisen ja Pielisen vesistöt antavat oman vahvan leimansa kylämaisemaan. Vuonislahti kuuluu Vaara-Karjalan maisemamaakuntaan, ja on tyyppiesimerkki Pielisen allas -maisematyypistä. Vireässä kylässä on Pohjois-Karjalan näkökulmasta tiivis kylärakenne.

Vuonislahden asuttaminen periytyy erimielisyyksistä Pielisjärven etelärajan sijainnista enolaisten talonpoikien kanssa. Kylän ensimmäiset talot perustettiin 1640-luvulla aivan rajakohdan äärelle aseman turvaamiseksi. Pitäjän raja lähti Jauhiaisesta suoraan Sokovaaraan. Ensimmäiset asukkaat olivat luterilaisia. Myöhemmin Kolin aluetta asutettiin Vuonislahdesta käsin. Kyläkeskuksen rakennuskanta on hyvin eri-ikäistä. Arvorakennuksia ovat Vuonislahden rautatieasema, asemamestarin asunto, Kotalahden tilan piharakennukset ja tuulimylly, Hiekkalan päärakennus ja Melavaaran päärakennus, Koivulan pihapiiri sekä koulutalo. Pääosa keskusraitin rakennuskannasta on 1950-luvulta.

Maaseudun murroksesta huolimatta Vuonislahti on vielä säilyttänyt palveluitaan, ja kylän pienyritystoiminta erityisesti matkailun ja kädentaitojen alueella on vilkasta. Vuonislahti tunnetaan myös kirjailija Heikki Turusen kotikylänä. Vuonislahti on valittu valtakunnalliseksi vuoden 2002 kyläksi. Vuonislahden kylämaiseman arvot perustuvat sekä asutushistoriaan, rakennusperinteeseen ja liikennehistoriaan että maisema-arvoihin. Vesimaisemat harjuilta Pieliselle ovat erityisen vaikuttavia.

Voimassa oleva maakuntakaava

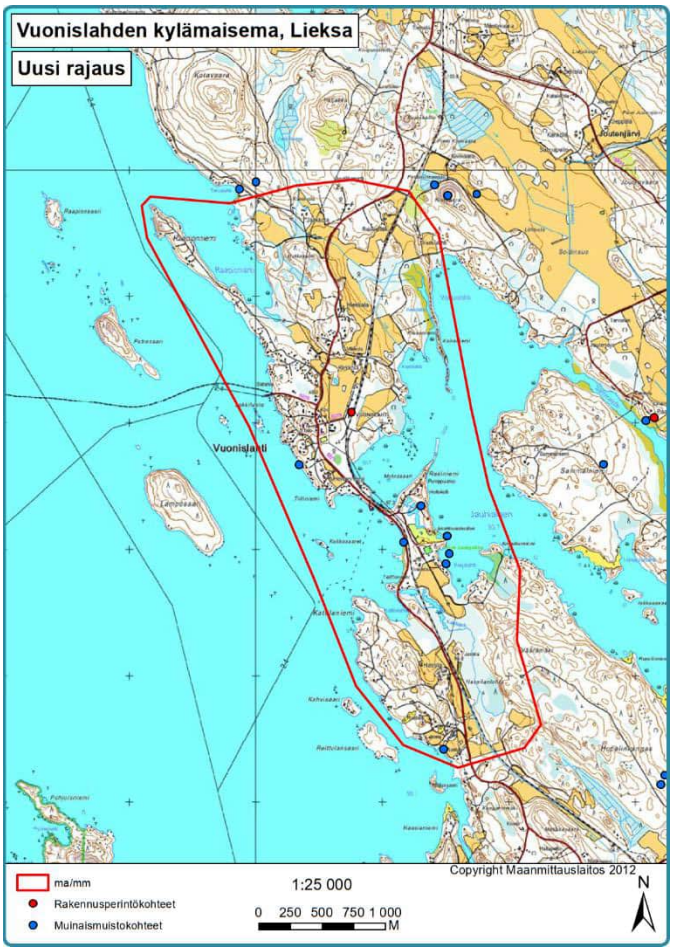

Kuva 107. Vuonislahti. Panoraama peltoaukeasta (2013).

Maisema-alueen päivitys

Ei suuria maisemakuvan muutoksia. Vesistöt, harjut, pellot ja kulkureitit muodostavat alueelle monipuolisen kokonaisuuden. Maisema-alueen rajaus on selkeä. Alue on osayleiskaavassa huomioitu maisema-alueena. Kesämökkien rakentaminen on tuonut kylään elävyyttä. Maisema-alueen rajaus säilytetään ennallaan.

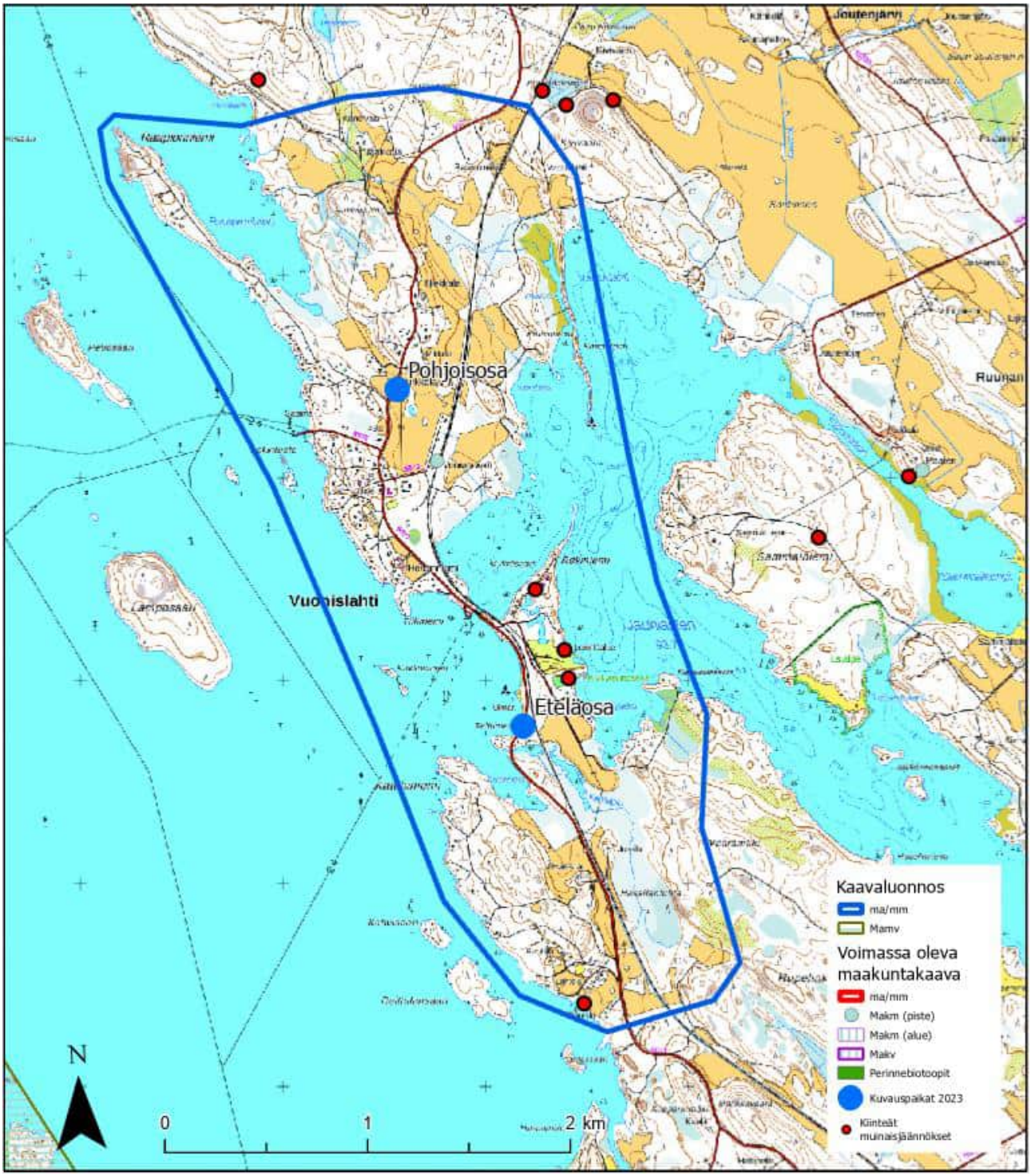

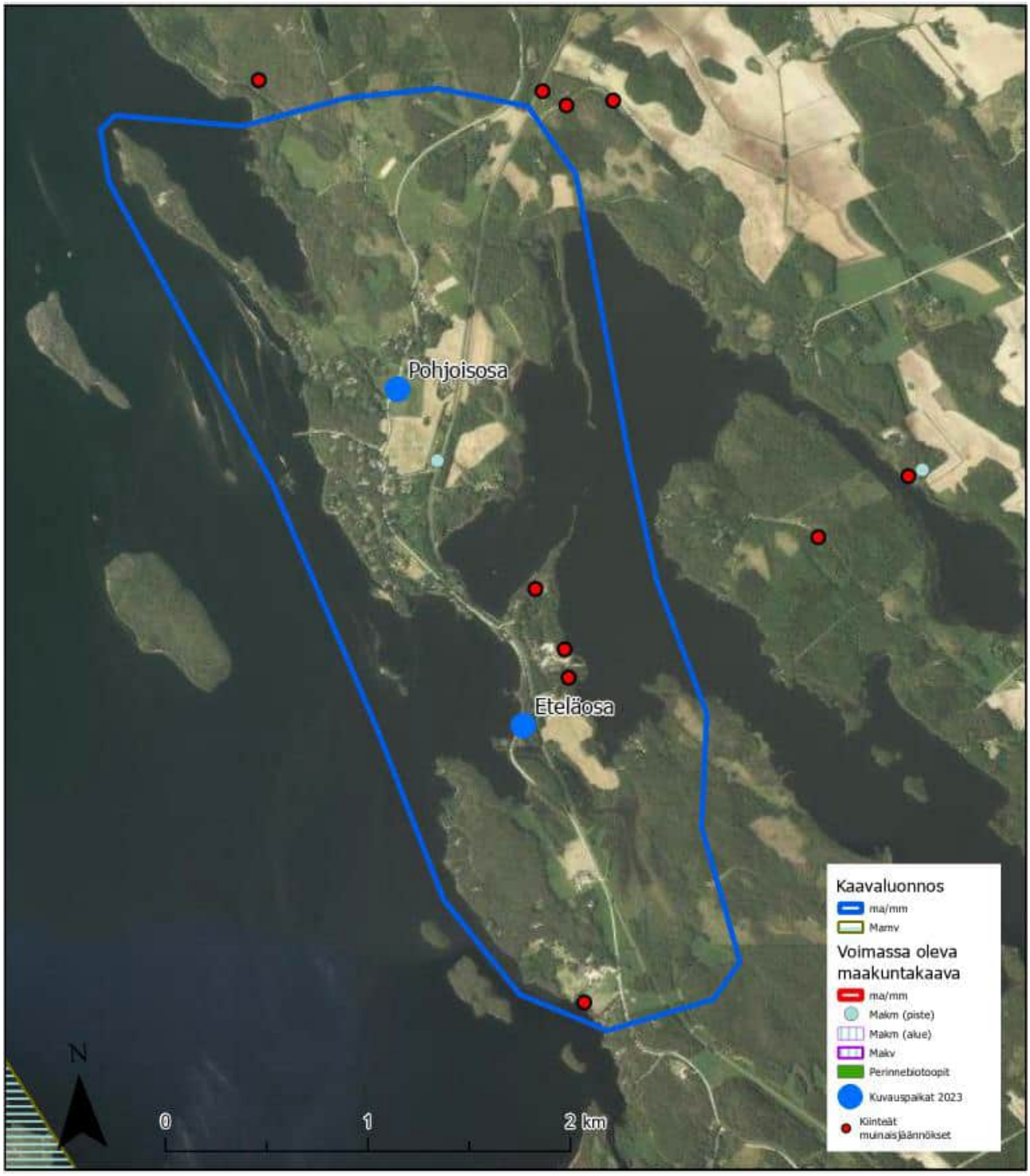
Pohjoisosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 108.Vuonislahti. Pohjoisosa, etelään 80 m korkeus.

Kuva 109.Vuonislahti. Eteläosa, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 110. Vuonislahti. Pohjoisosan tuorerehupeltoa (2023).

27. Kaatamon-Ristin kylämaisema, Liperi

Maisema-alueen kuvaus

Kaatamon ja Ristin kylät edustavat Pohjois-Karjalan järviseutu -maisemaseutua ja Pyhäselän-Höytiäisen maisematyyppiä. Alue on maisematilallisesti ehjä ja topografialtaan ja maankäyttömuodoiltaan vaihteleva. Maiseman kauneus ja viehättävyys perustuu Risti- ja Rikinlammen ympäröivään kumpareisuuteen ja kylää reunustaviin harju- ja moreeniselänteisiin. Täyssinän rauhan rajakivi, joka on nykyään Heinäveden ja Liperin kuntien rajamerkki, sijaitsee alueen länsikulmassa.

Kaatamon kylä on asutettu 1600-luvun alkupuolella. Vanhin asutus sijoittui Ristilammen ympärille. Kaatamon ja Ristin kylien välistä on kulkenut Stolbovan rauhan raja, joka erotti Savon ja Karjalan. Kaatamo siirrettiin Kerimäen emäpitäjästä Liperiin vasta 1820-luvulla. Rakennuskanta on vaihtelevaa, mutta sisältää jonkin verran huomionarvoisia kohteita. Useista pihapiireistä löytyy komeita kivinavettoja. Seudullisesti arvokkaiksi rakennusperintökohteiksi mainitaan Ristin-Kaatamon kansakoulu, joka on rakennettu vuonna 1897 ja Pöllälänmäki, joka on harmaa hirsirakennusten pihapiiri 1800-luvun alusta.

Kaatamon ja Ristinkylän ydinalue on säilynyt pääosin perinteisessä asussaan. Maatalous ja varsinkin lypsykarjatalous on elinvoimaista. Kylätoiminta on myös aktiivista.

Voimassa oleva maakuntakaava

Maisema-alueen päivitys

Rajaus noudattaa Kaatamon peltoaukean rajoja ja erityisen onnistunut itä- ja länsiosaltaan sekä etelässä. Arvokeskustelun tuloksena todettiin, että maisema-alue voi jäädä ennalleen metsäsaarekkeiden ja vesistöjen myötä melko vaihtelevana esimerkkinä maakunnan viljelymaisemista.

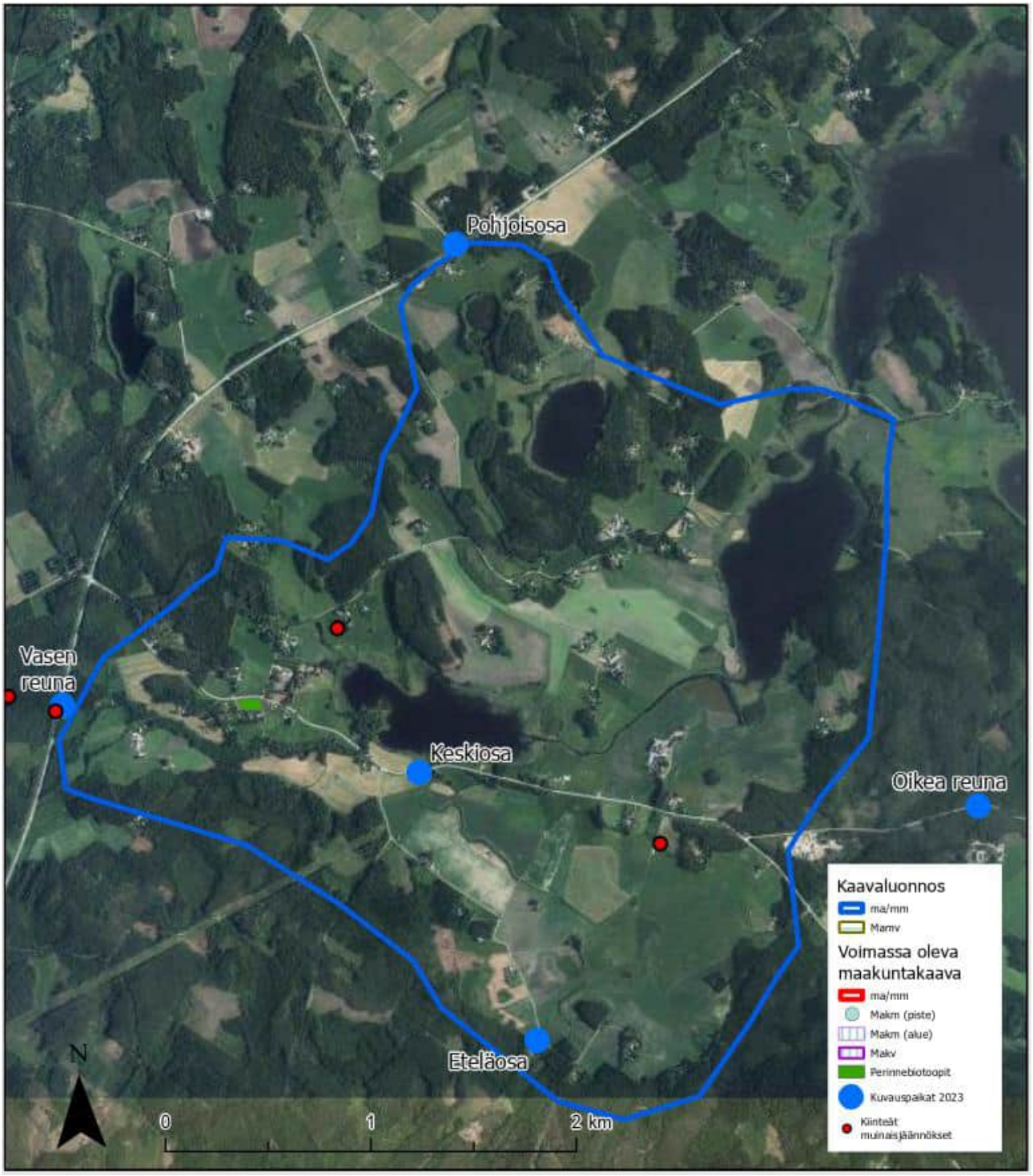
Pohjoisosa
Vasen reuna
Keskiosa
Oikea reuna
Eteläosa
N
0
1
2 km
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset

Kuva 111. Kaatamo-Risti. Eteläosa, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 112. Kaatamo-Risto. Pohjoisosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 113. Kaatamo-Risti. Keskiosa, itään, 80 m korkeus.

Kuva 114. Kaatamo-Ristin maalaismaisemaa tieltä lähellä Ristinlampea (Heikki Viinikka 2024).

28. Liperin kirkonkylän kulttuurimaisema, Liperi

Maisema-alueen kuvaus

Liperi edustaa Pohjois-Karjalan järviseutu -maisemaseutua ja Pyhäselän–Höytiäisen viljelytasanko -maisematyyppiä. Liperin kirkonkylä on vanhan suurpitäjän keskus, joka toimi 1700-luvulla tärkeänä hallinto- ja liikekeskuksena. Kirkonkylän näkymää hallitsee jykevä Liperin punatiilikirkko, joka on rakennettu vuosina 1854–1858. Vanha puinen kunnantalo on kirkonkylän vanhimpia rakennuksia. Ruotsi-Suomeen Stolbovan rauhassa vuonna 1617 liitetyn Käkisalmen läänin hallinnolliset olot muuttuivat vuonna 1651, kun kruunu jakoi syrjäisen maakunnan pitäjiä läänityksinä ansioituneille henkilöille. Alueella sijaitsee kaksi RKY-kohdetta liittyen Pohjois-Karjalan hovit -kokonaisuuteen. Pohjois-Karjalan hovit ovat historiallisesti merkittäviä kruunun virkamiesten hallinto- ja asuinpaikkoja sekä paikallisen kulttuurimaiseman rakentajia.

Liperin suurpitäjä läänitettiin vuonna 1651 vapaaherrakunnaksi, jonka lääninherrana toimi Herman Fleming. Lamminniemen hovi oli Flemingien vapaaherrakunnan ja Suur-Liperin hallinnollinen keskus 1700-luvun puoliväliin saakka. Nykyinen päärakennus on majuri Burghausenin vuonna 1813 rakennuttama. Liperissä Kirkkosalmen rannalla sijaitsevan Simananniemen mansardikattoisen ja punamullatun hovin on rakennuttanut vuonna 1813 kihlakunnan tuomari Edward Hällström. Kruununvouti Gabriel Wallenius perusti Siikasalmen hovin 1760-luvulla. Siikasalmen entisen maatalousoppilaitoksen rakennus esitetään rakennussuojelukohteena.

Alueen maisemalliset arvot perustuvat maaseudun viljelymaisemaan ja alueen eteläosassa viljely- ja vesimaiseman vaihteluun. Alue on laaja, eikä koko alue vastaa maisema-alueinventointiohjeissa maisema-alueelle annettuja kriteereitä. Maisema-alueeseen kuuluu rajausteknisistä syistä taajama-asutusta, johon maisema-alueen arvot eivät perustu.

Voimassa oleva maakuntakaava

Kuva 115. Liperin kulttuurimaisemaa (2013).

Maisema-alueen päivitys

Pohjoisosaltaan rajaus halkoo peltoalueita, mutta muuten kattaa hyvin vesistöjen ja peltojen sekä rakennetun kulttuurin kohteiden kirjon. Liperin keskustaa jää osittain maisema-alueelle. Alueella on pitkä historia agraarikulttuurin ja hallinnon historiassa. Maisema-alueen rajaus jätetään ennalleen.

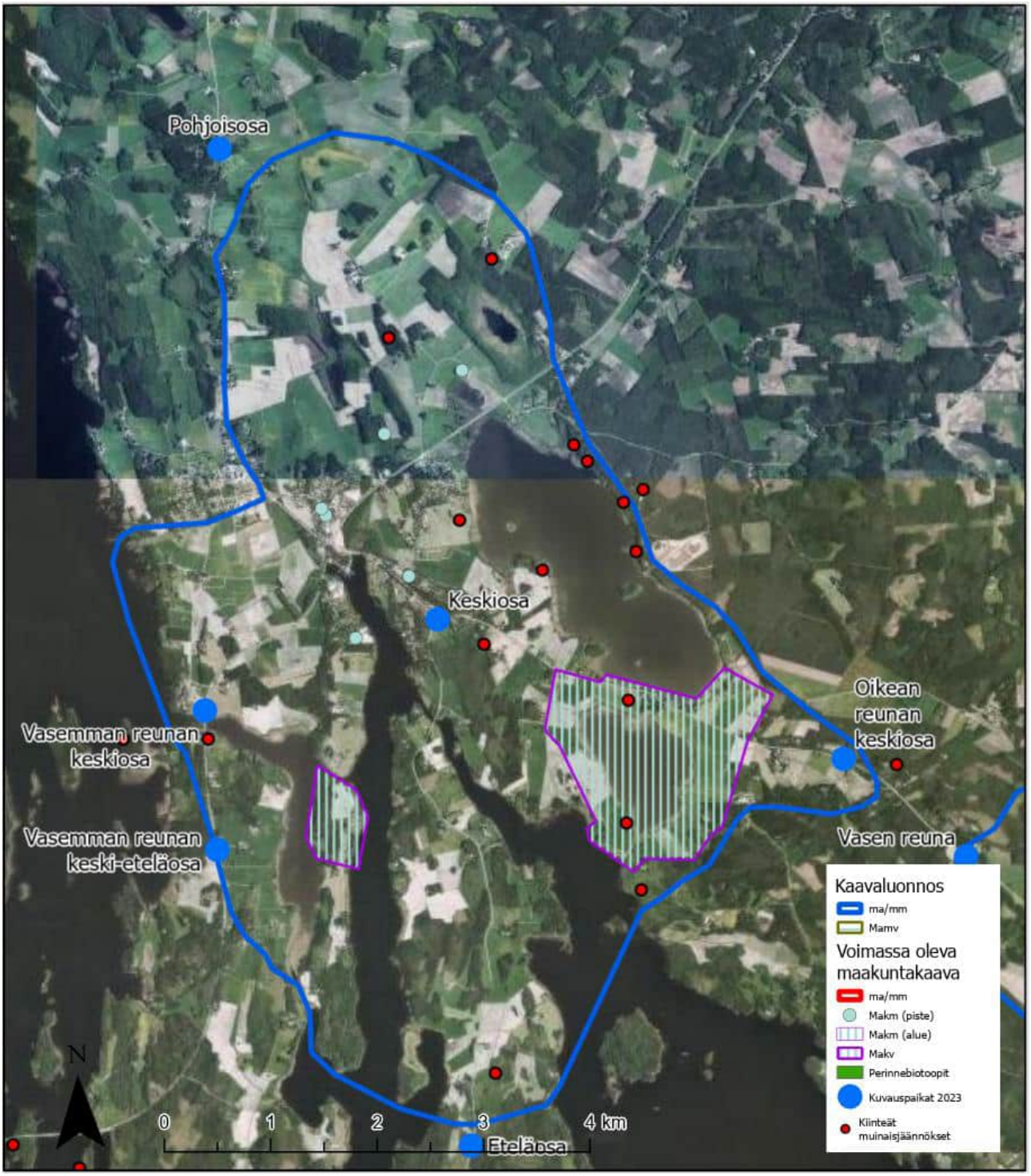
Pohjoisosa
Keskiosa
Oikean reunan keskiosa
Vasemman reunan keskiosa
Vasemman reunan keski-eteläosa
Vasen reuna
Eteläosa
N
0
1
2
3
4 km
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset

Kuva 116. Liperi. Kirkonkylän pohjoisosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 117. Liperi. Kirkonkylän keskiosa, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 118. Liperi. Kirkonkylän vasemman reunan keskieteläosa, itään, 120 m korkeus.

29. Roukalahden kylämaisema, Liperi

Maisema-alueen kuvaus

Roukalahti sijaitsee Pohjois-Karjalan järviseutu -maisemaseudulla, ja se edustaa Pyhäselän–Höytiäisen viljelytasanko -maisematyyppiä. Pyhäselän–Höytiäisen viljelytasanko -maisematyyppi muodostuu Roukalahdelta Heposelän pään kautta Taipaleenjokea Viinijärvelle asti jatkuvan viljavien kylien sarjasta. Roukalahden alue on maakunnalle poikkeuksellisen voimaperäisesti viljeltyä viljelymaisemaa lähes tasaisine peltoineen. Roukalahden asutus ajoittuu 1630-luvun lopulle.

Historiallista rakennuskantaa on säilynyt. Roukalahden kylätalo on 1920-luvulta. Lotma on Roukalahden vanhin pihapiiri, jonka asuinrakennus on 1850-luvulta. Malilan asuinrakennus on 1930-luvun lopulta, aitta 1800-luvulta ja kivinavetta vuodelta 1914. Vuodesta 1787 lähtien olemassa olleen Kievarin pihapiiri on alkuperäinen. Kallela pihapiiri on 1800-luvulta ja Anttila asuinrakennus 1800-luvulta.

Roukalahti on säilynyt maatalousvaltaisena kylänä. Kylän sijainti lähellä Joensuuta ja Liperin kirkonkylää on tuonut kylälle uusia asukkaita, jonka vuoksi kylä on säilynyt asuttuna. Palvelut ovat kylältä kuitenkin hävinneet. Maatalous on kylällä edelleen elinvoimaista, mutta toisaalta peltoja on myös metsitetty. Maisema-alueen reuna-alueilla viljelymaisema on taantunut peltojen metsittymisen myötä. Tehomaatalous on yksipuolistanut Roukalahden viljelymaisemaa. Viljelymaisema säilynee avoimena ja hoidettuna jatkossakin.

Voimassa oleva maakuntakaava

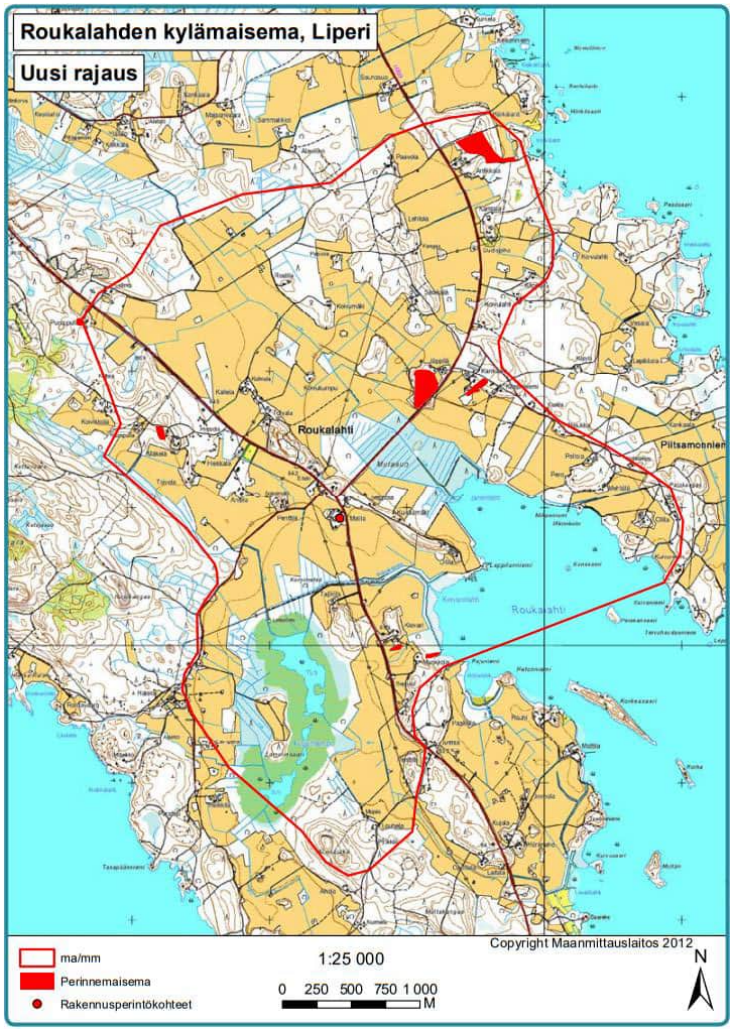

Maisema-alueen päivitys

Maisema-alue päätettiin jättää ennalleen. Varsinkin sen keskiosista avautuu laajoja näkymiä kaikkiin ilmansuuntiin. Lähellä sijaitsee myös Liperin kirkonkylän maisema-alue.

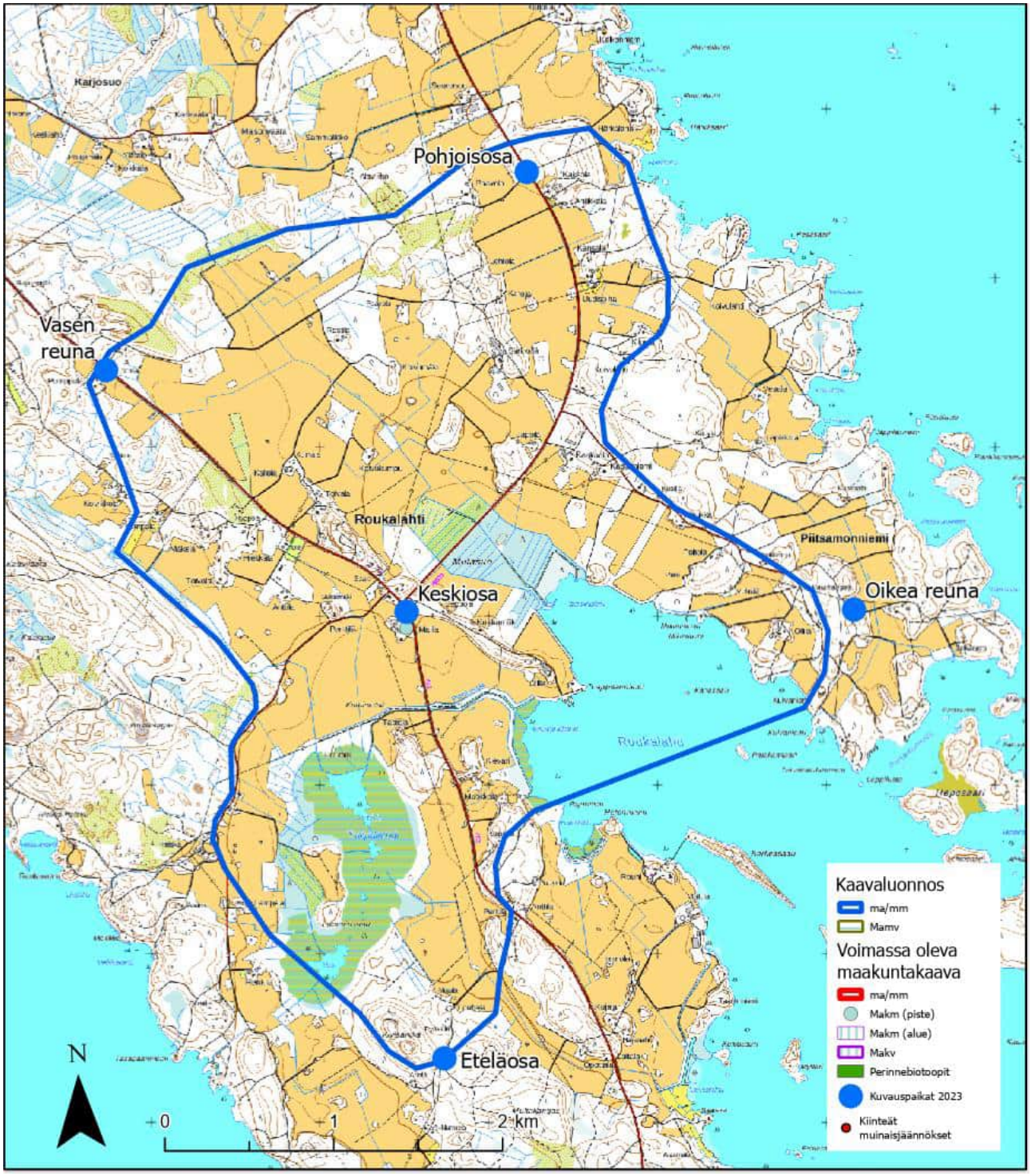

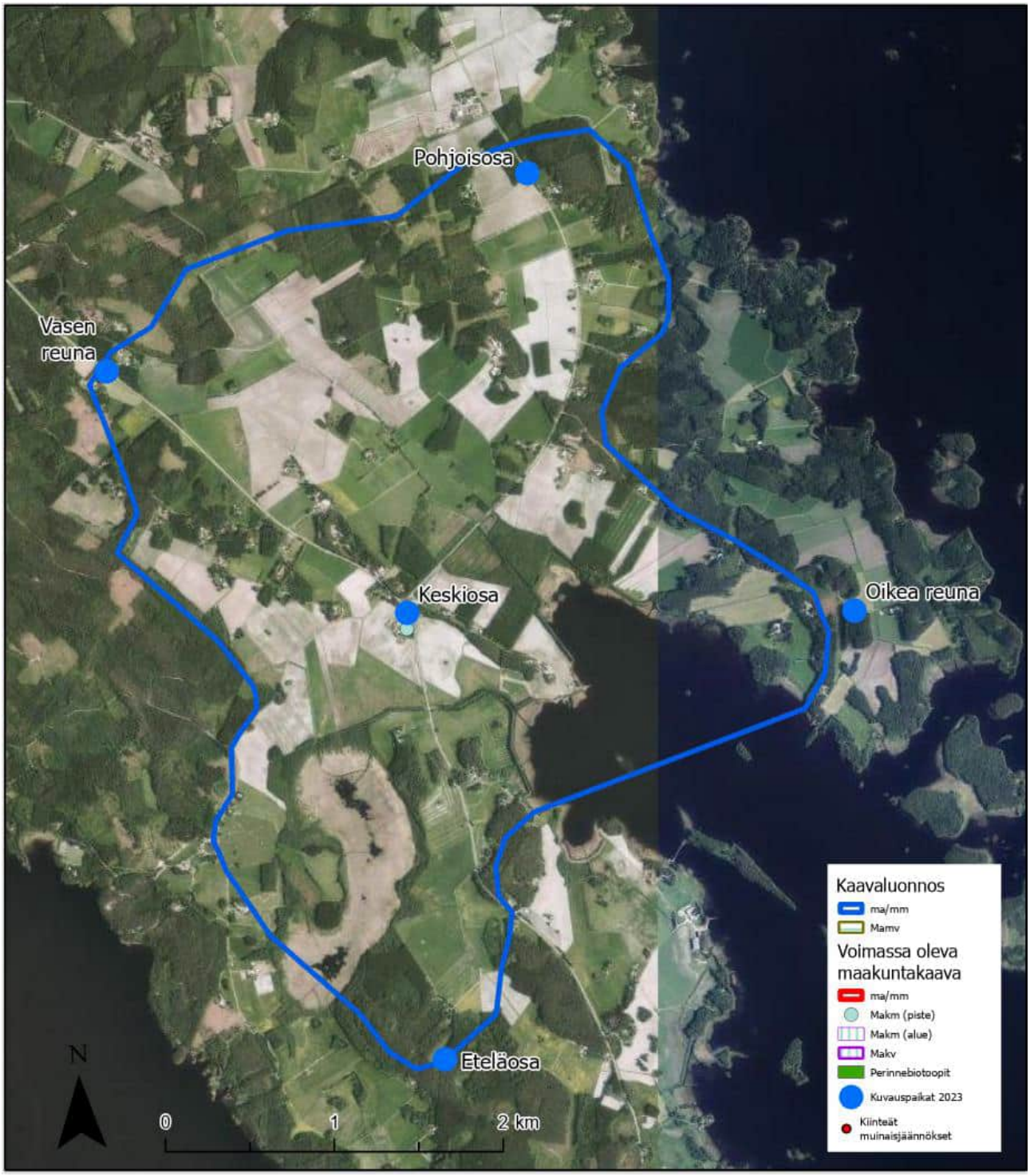
Pohjoisosa
Vasen reuna
Keskiosa
Oikea reuna
Eteläosa
N
0
1
2 km
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset

Kuva 119. Liperin Roukalahti, pohjoisosa, etelään, 80 m korkeus.

Kuva 120. Liperin Roukalahti, eteläosa, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 121. Liperin Roukalahti, keskiosa, länteen, 80 m korkeus.

30. Jokikylän kylämaisema > Savikylän ja Jokikylän maisemat, Nurmes

Maisema-alueen kuvaus

Kylä edustaa Vaara-Karjalan maisema-aluetta ja Ylä-Karjalan jokilaaksot -maisemaseutua. Jokikylä on edustava esimerkki joenrantakylästä, jossa asutus on keskittynyt nauhaksi harjua pitkin kulkevan maantien molemmin puolin. Kylän maisemaelementit muodostuvat Valtimonjoen ja Joki-Vastimon vesimaisemasta sekä niitä ympäröivästä avoimesta peltomaisemasta ja kylää reunustavista harjuista. Kylän keskus on harjuselänteellä mutkittelevan tien varrella, jonka molemmille puolille sijoittuvat kauniit peltomaisemat.

Jokikylän asutuksen synty sijoittuu 1600-luvulle, jolloin kylän viljelys oli pääasiassa kaskiviljelystä. Peltoviljely yleistyi 1600-luvun loppua kohden, samoin karjanhoito. Vuoden 1637 maakirjan mukaan Jokikylä oli yksi Nurmeksen tärkeimmistä karjakylistä. Myllyteollisuus oli myös 1700-luvun aikakauden näkyvimpiä teollisuudenhaaroja. Metsäteollisuus ja puunjalostus alkoivat kehittyä myös 1800-luvun alussa Kuokkasten sahan nousun seurauksena. Jokikylän maakunnallisesti arvokkaasta rakennetusta kulttuuriympäristöstä voidaan mainita seuraavat kohteet: Nurmeksen maatalousoppilaitos (Hovila), Juutila, Jokikylän koulu, Vanha torppa (Eevala), Sippola (porttiaitta) ja Tapiola.

Maatalous on säilynyt kylällä elinvoimaisena. Yhtenä kylämaisemaa uhkaavana tekijänä voidaan mainita maa-ainestenotto. Lähellä sijaitsee Karhunpään valtakunnallinen maisema-alue.

Voimassa oleva maakuntakaava

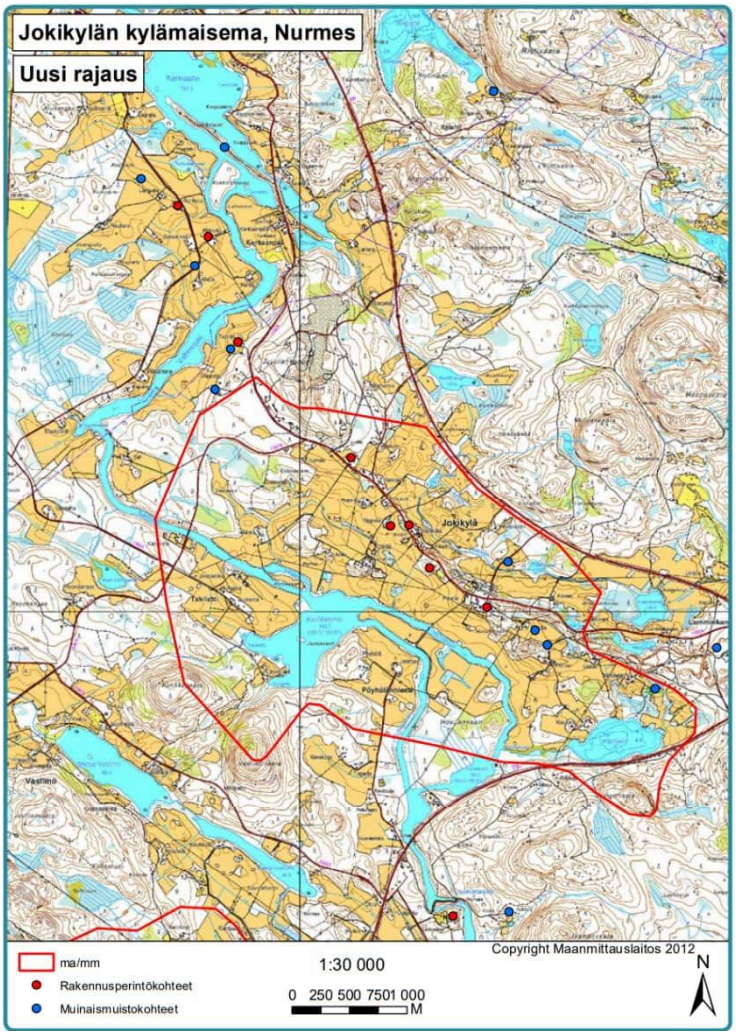

Maisema-alueen päivitys

Alueella on aktiivista viljelyä. Päällekkäisyys valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen kanssa poistetaan ja rajausta tarkastetaan huomioimaan lähinnä vain yhtenäiset peltoalueet. Alue liitetään Kuokkastenkosken kautta Savikylän maisema-alueeseen, jolloin ne yhdessä muodostavat vaarojen kehystämän joenvarsipeltojen jatkumon.

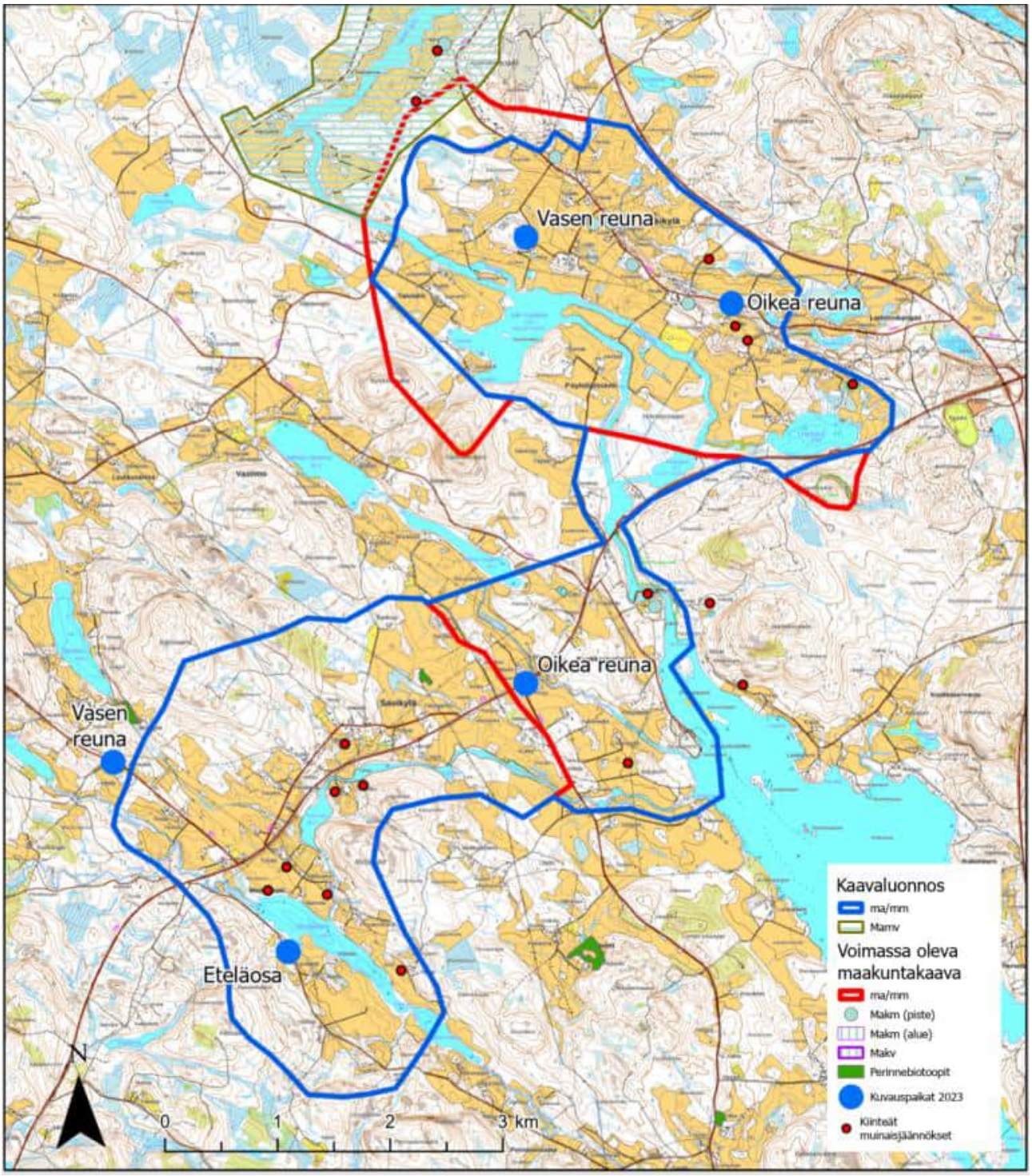

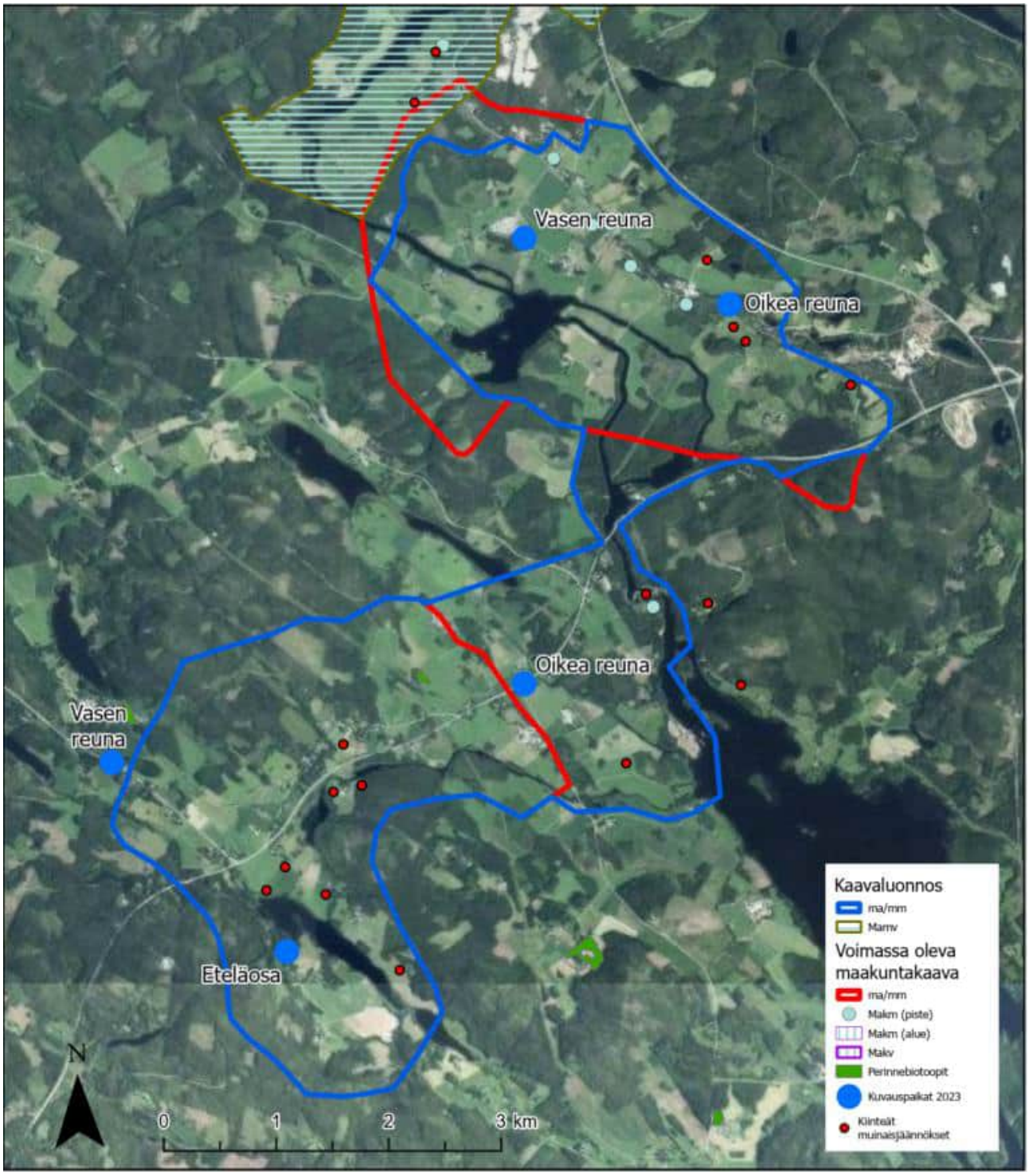
Vasen reuna
Oikea reuna
Oikea reuna
Vasen reuna
Eteläosa
N
0
1
2
3 km
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset

Kuva 122. Nurmes, Jokikylä. Oikea reuna, etelään, 80 m korkeus.

Kuva 123. Nurmes, Jokikylä, vasen reuna, etelään 120 m korkeus.

Kuva 124. Nurmes, Jokikylä, vasen reuna, näkymä peltoaukealta (2023).

30. Savikylä > Savikylän ja Jokikylän maisemat, Nurmes

Maisema-alueen kuvaus

Alue edustaa Vaara-Karjalan maisema-aluetta ja Ylä-Karjalan jokilaaksot -maisematyyppiä. Savikylän arvot perustuvat jylhään, kontrastiseen maisemarakenteeseen. Korkeat ja jyrkkärinteiset Savikylää reunustavat vaarat (Savi-, Hiisi-, Väli-, Mylly- ja Jokivaarat) muodostavat taustan Hiisjoen vesistömaiseman ja Savikylän ympäristön kumpuilevalle viljelymaisemalle. Luterilaisia uudisasukkaita alkoi tulla Savikylään 1600-luvun alkupuolella. Asutus keskittyi Hiisijärvestä Kuokkastensalmeen virtaavan joen varrelle, joka muodostaa leveän, verkkaisesti juoksevan suvannon kylän keskustassa. Nykyinen kyläkeskus sijaitsee Savikyläntien varressa, joka liittyy molemmista päistään Kuopiontiehen. Kyläasutus on taajamamaista. Tihein asutus on purolaakson molemmin puolin olevalla kahdella kumpareella. Maisemallisesti alue on ehjä kokonaisuus.

Kylän rakennuskantaa luonnehtii jälleenrakennuskausi, mutta ajanjakson talousrakennukset ovat saaneet seurakseen kookkaampia, materiaaleiltaankin poikkeavia uudisrakennuksia. Ne sijoittuvat kuitenkin tyylikkäästi pihapiirien osaksi eivätkä nouse hallitseviksi maisemassa. Arvokkaimpia rakennusperintökohteita ovat Toivalan luhtiaitta ja Peltolan kivinavetta. Vielä 1960-luvulla Savikylässä oli viisiopettajainen kansakoulu, maamiesseurantalo, työväentalo ja terveystalo sekä puolenkymmentä kauppaliikettä.

Voimassa oleva maakuntakaava

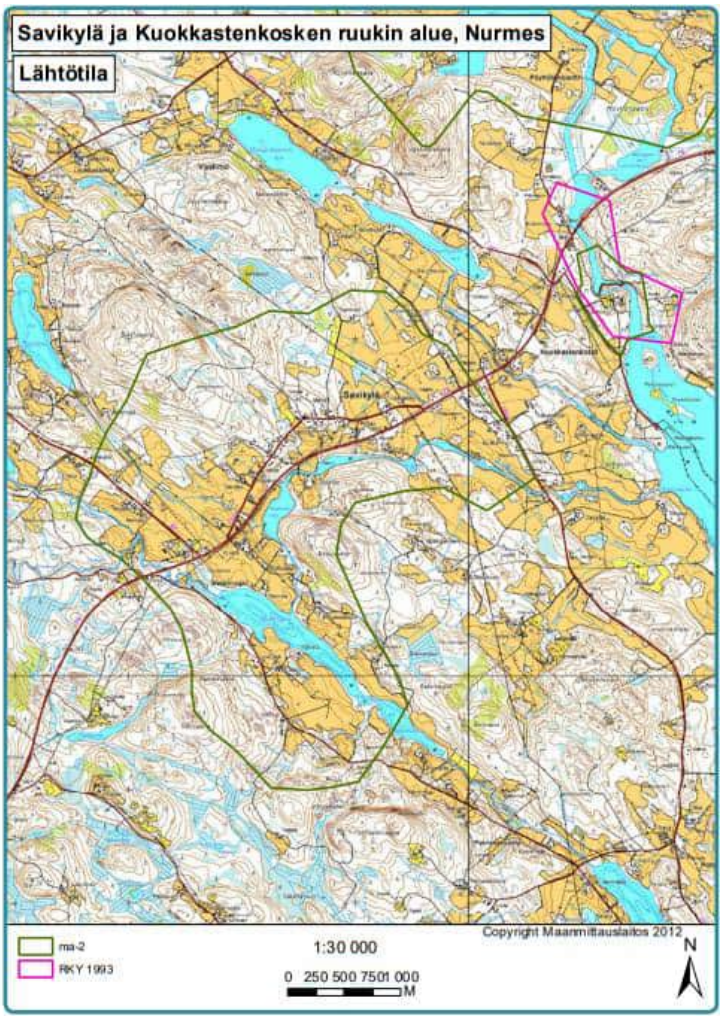

Maakuntakaavan päivitys

Aktiivista viljelyä ja säilynyttä maalaismaisemaa, joka näkyy aluetta halkovalta tieltä hyvin. Alue liitetään Kuokkastenkosken kautta Jokikylän maisema-alueeseen, jolloin ne yhdessä muodostavat vaarojen kehystämän joenvarsipeltojen jatkumon.

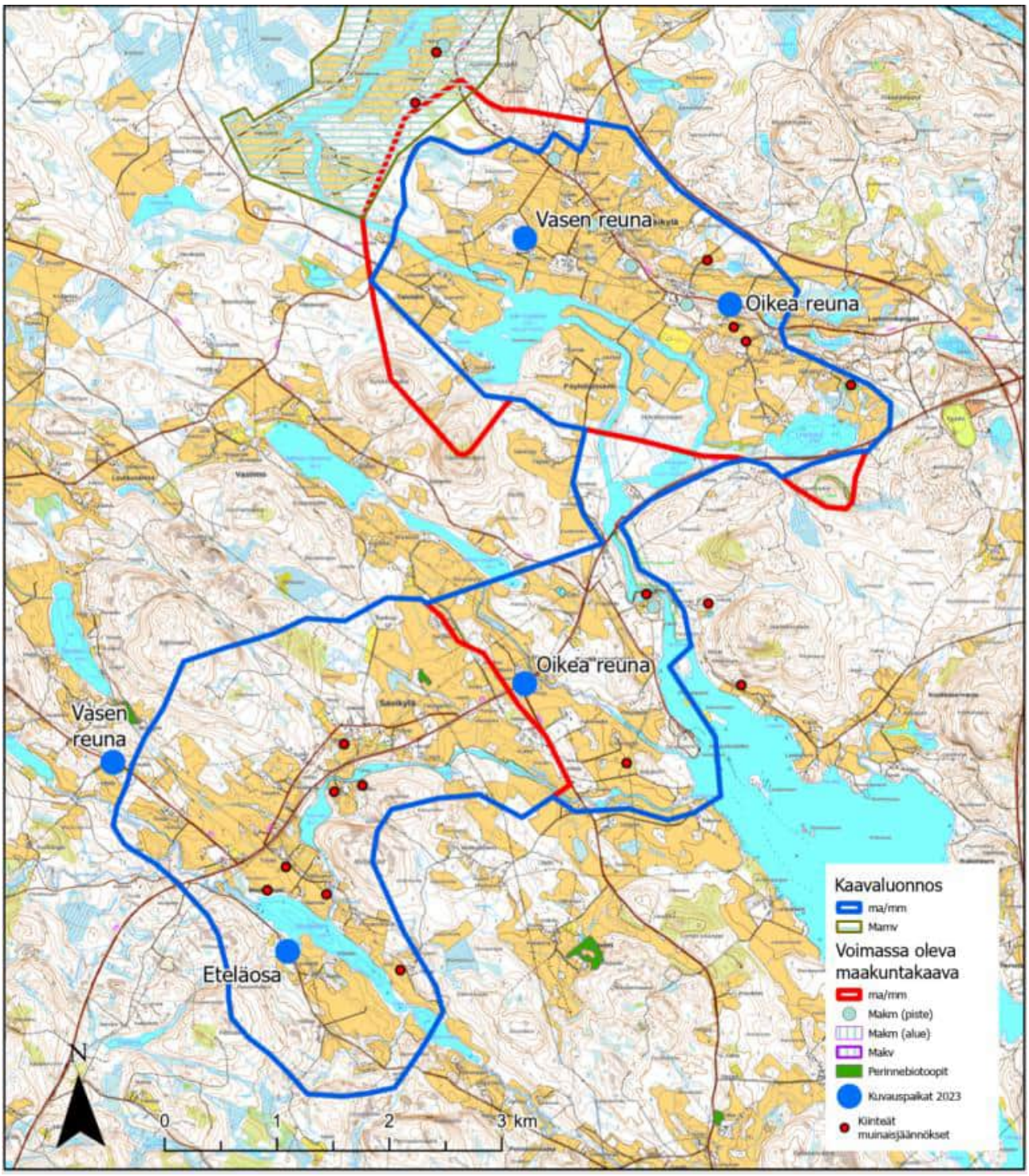

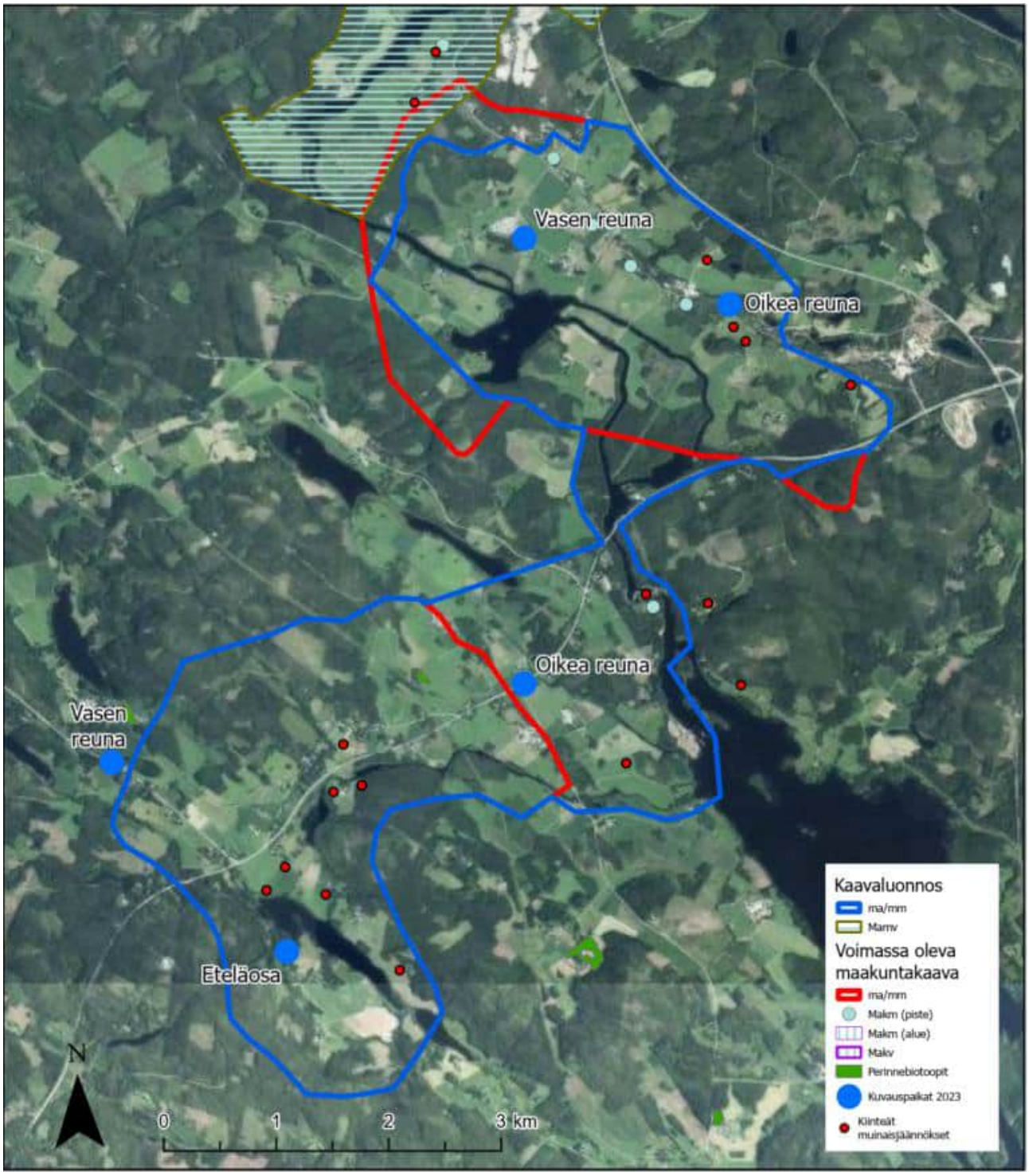
Vasen reuna
Oikea reuna
Oikea reuna
Vasen reuna
Eteläosa
N
0
1
2
3 km
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset

Kuva 125. Nurmes, Savikylä, eteläosa, itään, 80 m korkeus.

Kuva 126. Nurmes, Savikylä, eteläosa, pohjosieen, 120 m korkeus.

Kuva 127. Nurmes, Savikylä, oikea reuna, länteen, 120 korkeus.

31. Lipinlahden kylämaisema, Nurmes

Maisema-alueen kuvaus

Lipinlahden kylämaisema edustaa tyypillistä Pielisen allas -maisematyypin kylämaisemaa. Kylän maisema jakautuu Pielisen vesimaisemaan, viljelysmaisemaan sekä jylhään vaaramaisemaan (Pyssyvaara, Kohtavaara, Saunavaara ja Torniovaara). Vaarojen väliin sijoittuvat laajat peltoaukiot ja lammet. Pielinen rajaa Lipinlahtea lounaasta. Kyläasutus on levinnyt laajalle alueelle. Lipinlahdella on silti havaittavissa yksi kyläkeskus, joka sijoittuu Kohtavaaran pohjois- ja länsipuolelle. Toinen kyläkeskus sijoittuu maisema-aluerajauksen ulkopuolella Kuikaan ja kolmas Kopraksen seutuville. Kauniita ja kulttuurihistoriallisia rakennuksia Lipinlahdessa sijaitsee erittäin paljon. Kohteita ovat muun muassa Nurmeksen evankelisen opiston vanha perinteinen maalaistalo ja pihan pitkä aitta sekä 1960-luvun funkkistyylinen uudempi päärakennus, VR:n entiset asemarakennukset, Mattilan hirsinen päärakennus, joka on mahdollisesti jo 1700-luvulta ja samaisen pihapiirin 1800-luvulta olevat rakennukset, Tuliniemen Kortelan ja Mäkelän tilat, Aatamila eli Kopraksen tila, Paavolan tilan vuodelta 1756 oleva otsa-aitta, Marttilan tila, Moision tila ja Särkkälän vanha päärakennus.

Lipinlahti oli 1600-luvulla kalastuskylätyyppiä**.** Lipinlahdella on siirrytty peltoviljelyyn voimakkaammin 1700-luvulta lähtien. Kyläasutus sijoittuu laajalle alueelle peltojen reunoille. Pienimuotoinen asutus on keskittynyt nauhamaisesti teiden varsille. Rakennettu alue sijoittuu luontevasti ympäristöön. Maisema-aluetta itäosassa rajaava Pyssyvaara on maakunnallisesti arvokas kallioalue. Pyssyvaara on erityisen näyttävä maisema-alueen kaakkoisosassa, jossa Pyssylammesta kohoaa jyrkkäpiirteinen avokalliorinne. Maisema-alueen vaikuttavimmat näkymät avautuvat Kohtavaaran pohjoispuolella Vaaralasta. Maatalous ja avoin viljelymaisema tullevat säilymään kylällä tulevaisuudessakin.

Voimassa oleva maakuntakaava

Kuva 128. Nurmeksen Lipinlahti. Rautatie ja Pyssyvaaraa (2013).

Maisema-alueen päivitys

Pyssyvaara on maisema-alueen pääelementti muuten melko pienellä maisema-alueella. Arvojen todettiin säilyneen. Rajausta muutettiin hieman eteläosasta, jossa on Kohtavaran näkötornin ympäristössä kunnostettu vanhan asuinpaikan pihapiiriä ja alueen polkuverkostoa.

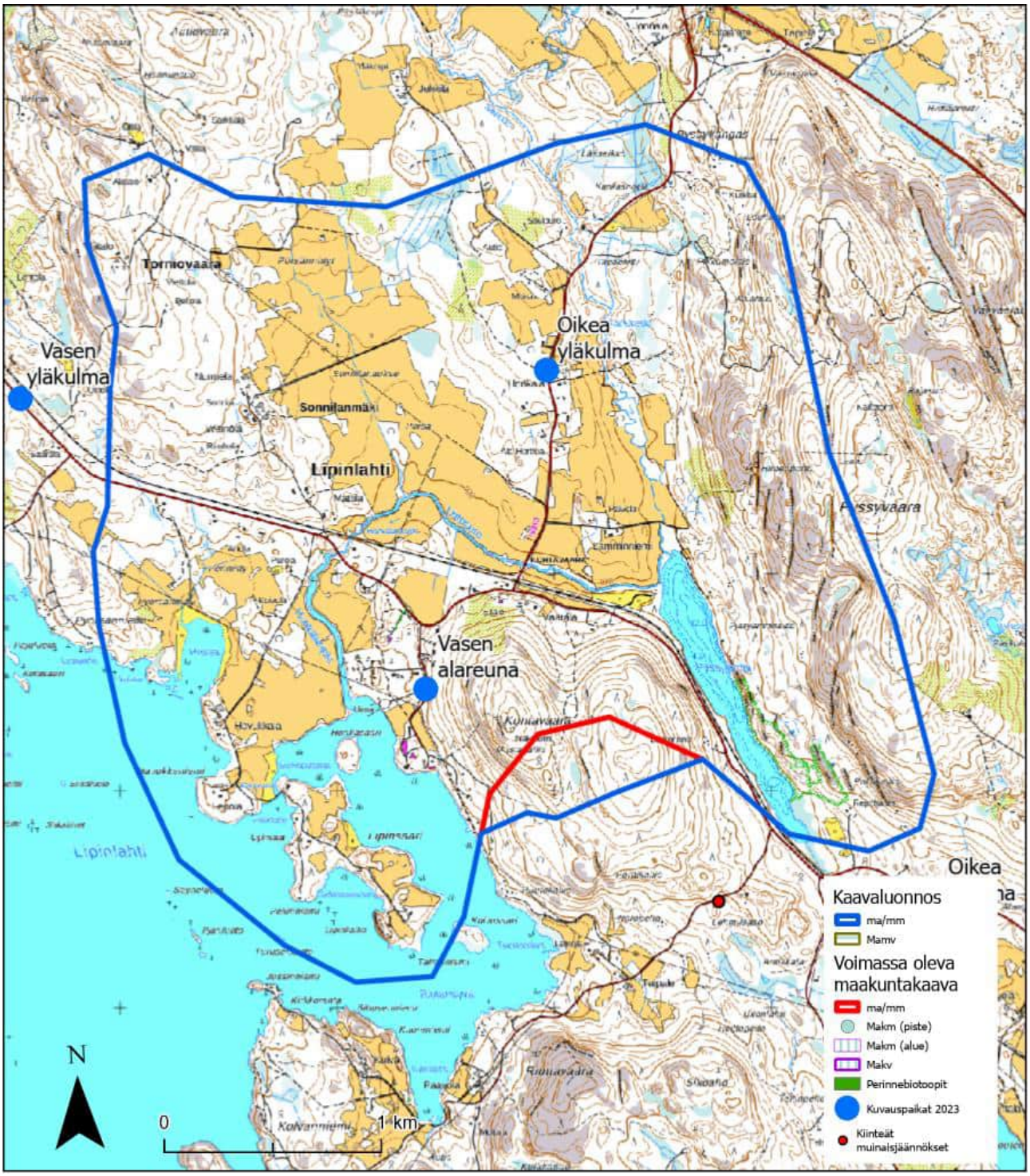

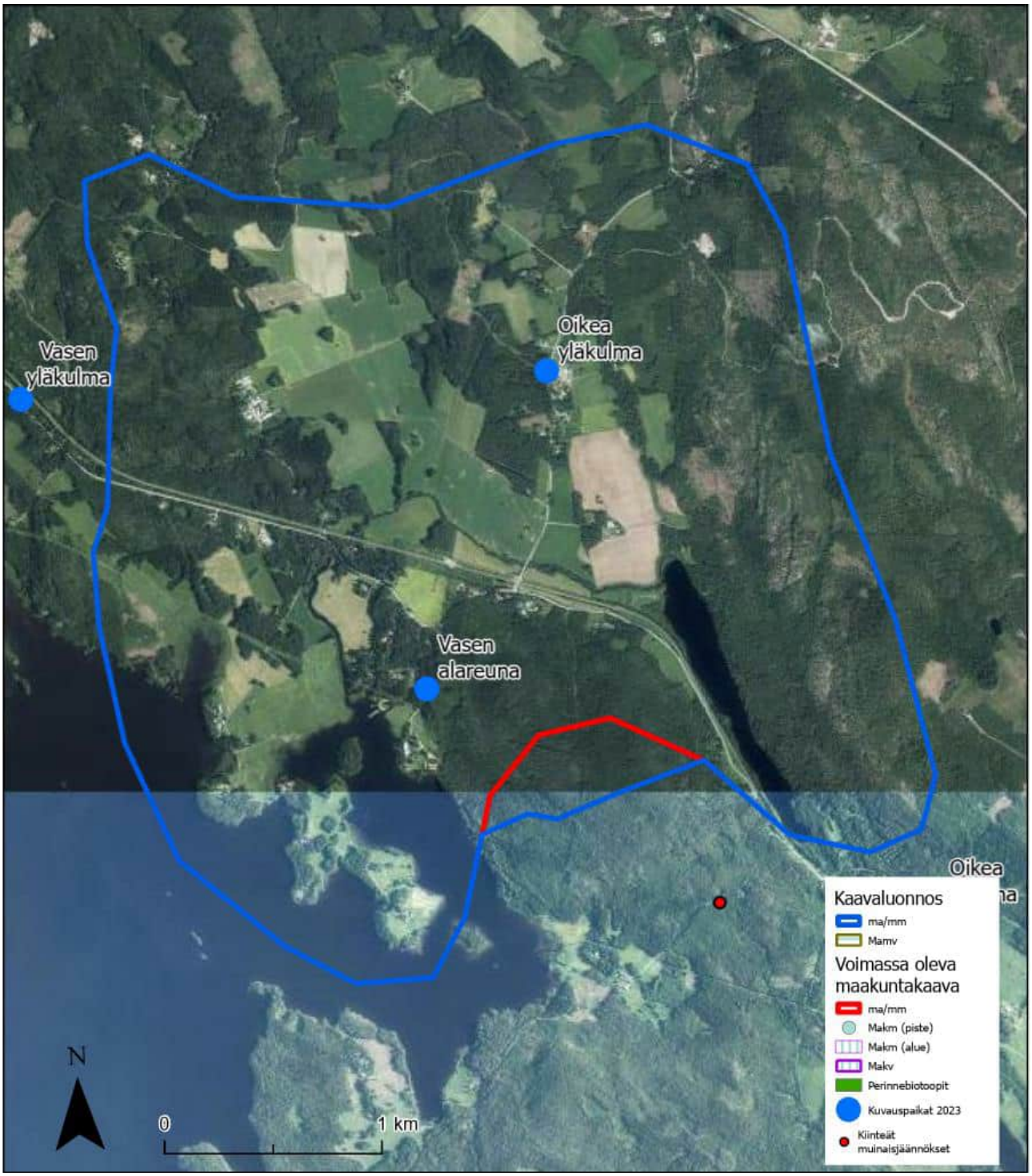
Vasen
yläkulma
Oikea
yläkulma
Vasen
alareuna
Oikea
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva
maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät
muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 129. Nurmes, Lipinlahti, oikea yläkulma, länteen 120 m korkeus.

Kuva 130. Nurmes, Lipinlahti, Oikea yläkulma, etelään 80 korkeus.

Kuva 131. Nurmes, Lipinlahti, osasuurennos näkymästä kohti Pielistä (2023).

32. Saramon kylämaisema, Nurmes

Maisema-alueen kuvaus

Saramon kylämaisema edustaa vaarakarjalaista maisema-aluetta ja Pielisen allas -maisematyyppiä. Saramo on syntynyt vesistöjen varteen. Pohjoisesta laskevat Palojoki, Mäntyjoki ja Mehtojoki yhtyvät muutama kilometri ennen kylän keskustaa Saramojoeksi, joka halkoo kylämaisemaa. Saramojoki koskineen, suvantoineen ja järvineen yhdessä alueen lukuisien vaarojen ja viljelymaiseman kanssa muodostavat perinteisen pohjoiskarjalaisen kylämaiseman. Viljelyalueet sijaitsevat vesistöjen läheisyydessä. Saramon kyläkeskus sijaitsee kapealla vaaranselänteellä Saramojärven ja Saramojoen läheisyydessä. Korkeat vaarat rajaavat idässä kyläkeskuksen maisemaa. Asutus on taloryhmä- ja yksittäisasutusta viljelysten keskellä ja reunoilla. Asutus on sijoittunut vaarojen lakialueille Vaarakylän, Rannankylän ja Riihivaaran ympäristössä. Asutus oli ryhmittynyt 1600-luvulla rannalle kahdeksi muutaman talon käsittäväksi parvikyläksi. Maanviljelystä harjoitettiin etenkin kaskeamiseen soveltuvilla vaarojen rinteillä. Viimeiset kasket Saramolla poltettiin 1920-luvulla. Metsätyöt nousivat tärkeäksi elinkeinoksi maanviljelyksen ja karjanhoidon rinnalle.

Saramon yhtenäinen puurakennuskanta on rakennettu 1920–1950-luvuilla. Kylämaisemassa erottuvat koulutalot ja Kalastajatalo. Arvokkaasta rakennuskannasta voidaan mainita Nuorisoseurantalo Päivölä, joka on rakennettu vuonna 1928, ja koulurakennukset. Vanhempi koulurakennus on vuodelta 1920 ja uudempi kaksikerroksinen puukoulu on vuodelta 1953. Muuta arvokasta rakennuskantaa ovat Lukkarila, joka on ollut asutettuna mahdollisesti jo vuodesta 1645 lähtien, sekä Kourupuro ja Tuulimäki.

Saramon kylän tulevaisuus näyttää kulttuuriympäristön kannalta hyvältä. Kylän maatilat ovat elinvoimaisia ja avoin viljelymaisema hoidettua.

Voimassa oleva maakuntakaava

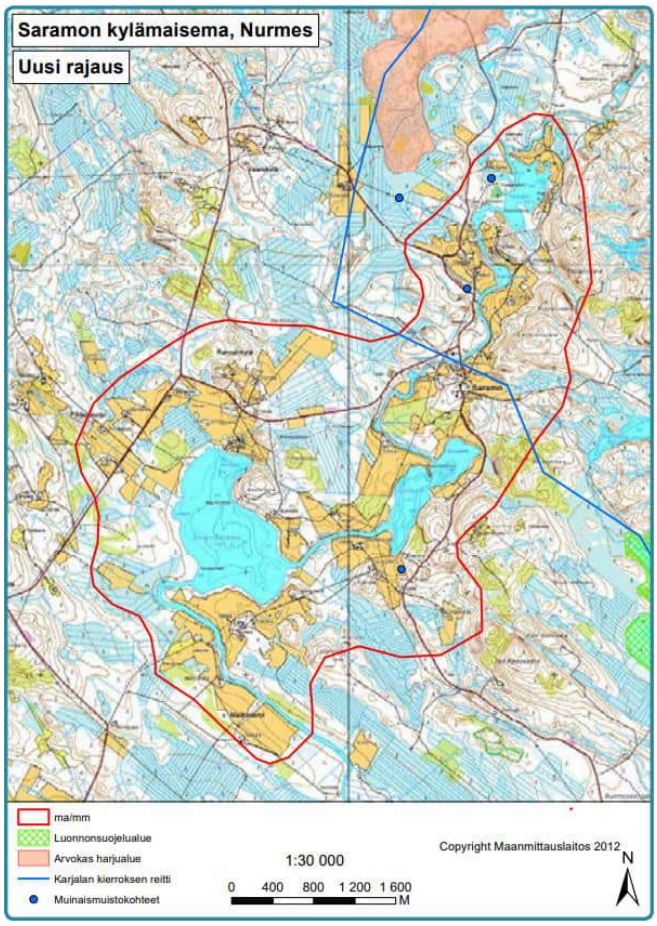

Maisema-alueen päivitys

Saramojokea valuma-alueinaan on lähdetty kunnostamaan. Maisema-alueen toivotaan edesauttavan tätä tavoitetta tarjoten työlle ja hankehauille lisäperusteita. Alue jätetään maakuntakaavassa ennalleen.

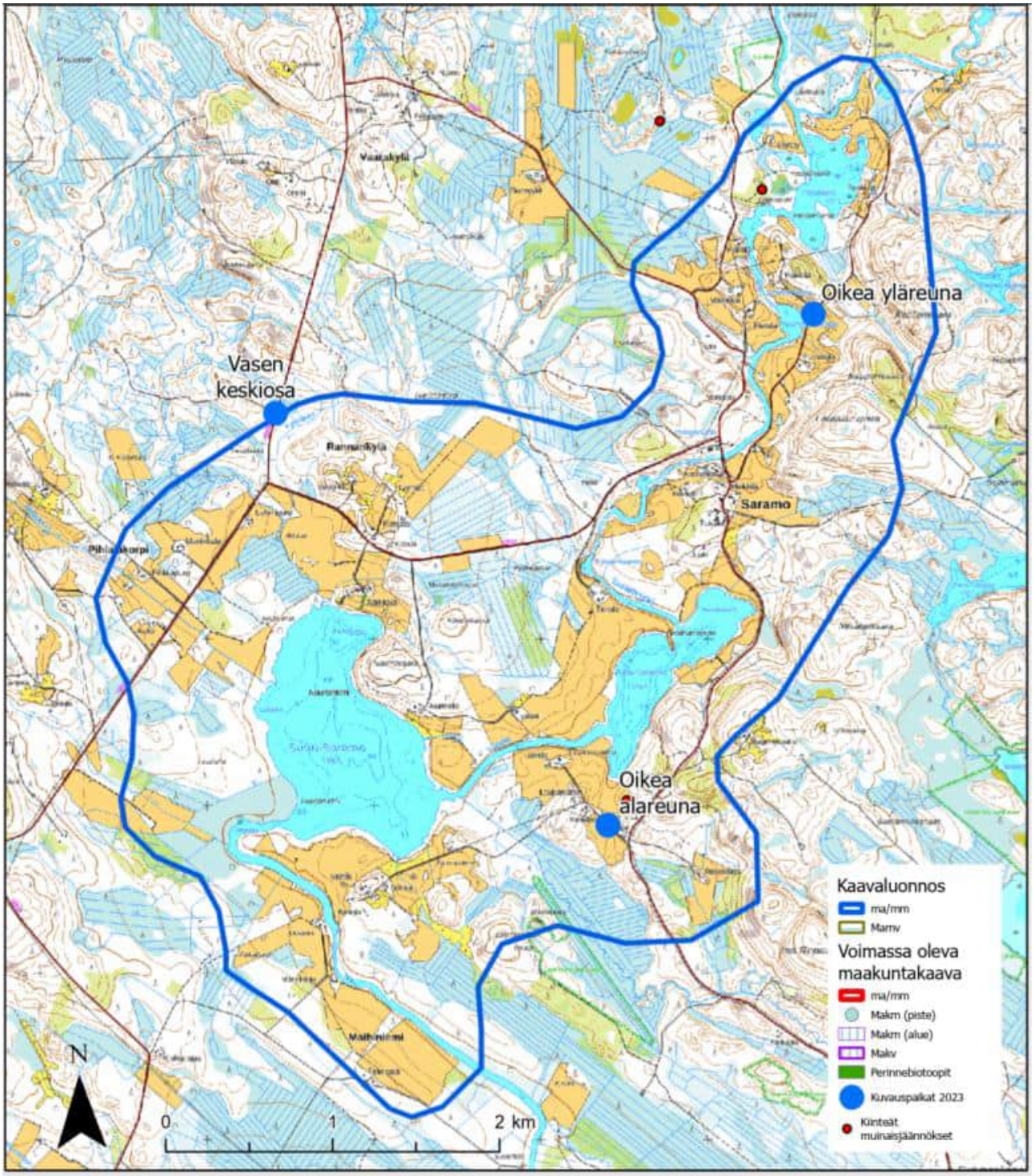

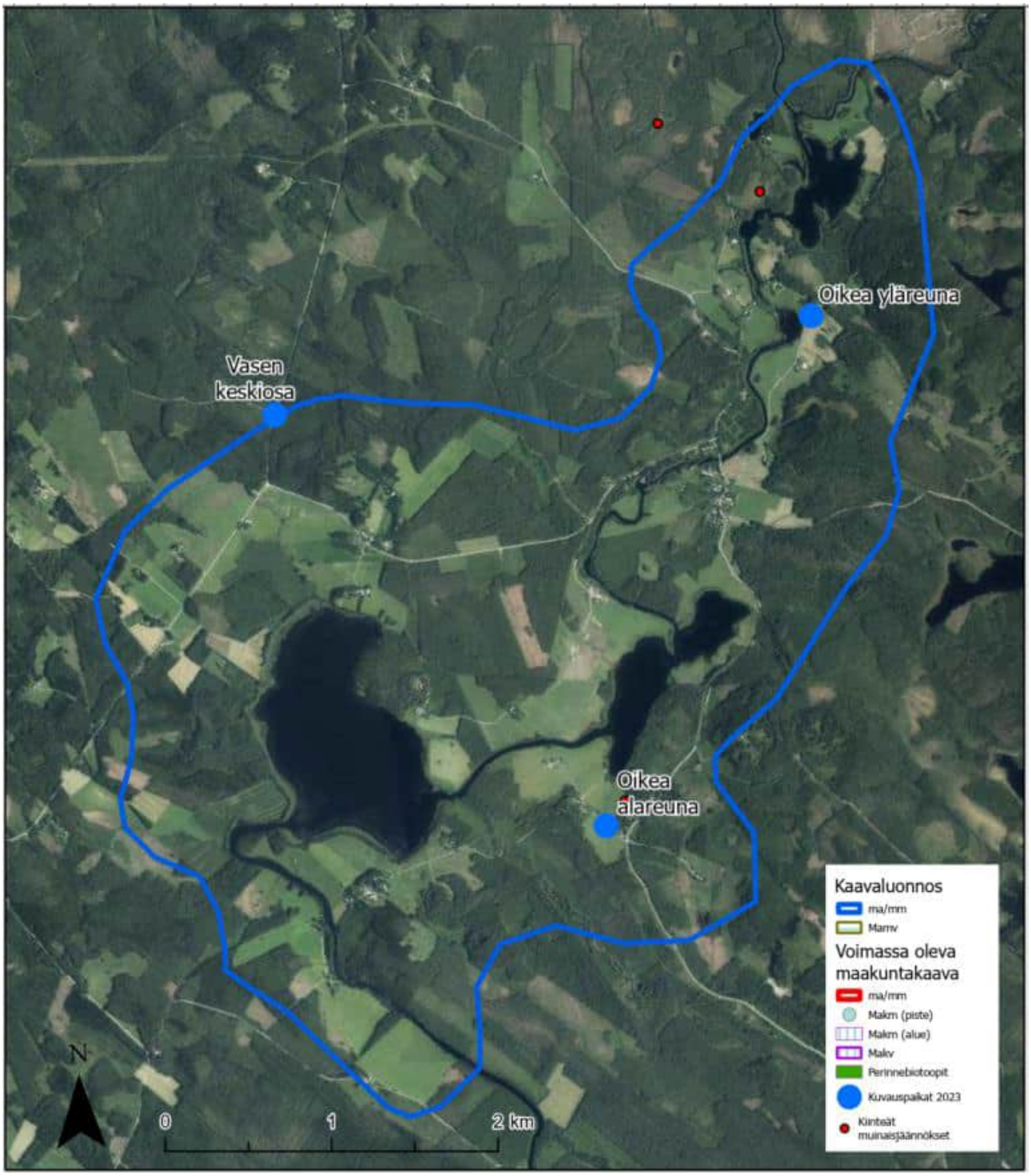
Oikea ylareuna
Vasen keskiosa
Oikea alareuna
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 132. Nurmes, Saramo, oikea alareuna, pohjoiseen, 80 m korkeus.

Kuva 133. Nurmes, Saramo, oikea yläreuna, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 134. Saramo, oikea alareuna, peltomaisemaa (2023).

33. Puukarin kylämaisema, Nurmes

Maisema-alueen kuvaus

Puukarin kylämaisema on maisemallisesti edustava esimerkki Vaara-Karjalasta ja Ylä-Karjalan jokilaaksot -maisematyypistä. Puukarin kylämaiseman keskeisimmät kulttuuriympäristöarvot liittyvät sekä vanhalta Kajaanintieltä aukeaviin vaihteleviin näkymiin alas Valtimon reitin laaksomaisemaan että viime sotien jälkeisen kylärakenteeseen. Jokireitin varsia seurailee entinen päätie, Puukarintie. Puukari on yksi Kajaanin maantien varrelle muodostuneista pienistä kyläkeskuksista, jotka olivat elinvoimaisimmillaan 1950- ja 1960-luvuilla. Alueella liikuttaessa pellot vaihtuvat välillä lammiksi ja pieniksi järviksi reittivesistön ympärillä. Maisematilaa rajaavat jyrkkäpiirteiset vaarat ja kaakosta luoteeseen vesireitin kanssa kulkeva harjujakso. Maanviljely keskittyy laaksojen pohjille ja alarinteiden moreenimaille.

Valtimon reitin vesistö sijaitsee Vuoksen vesistön latvoilla Maanselän vedenjakaja-alueen ja Pielisen välissä. Reitti on toiminut aikoinaan liikenneväylänä Karjalasta Pohjanlahdelle. Maaliikenneyhteys Kajaaniin on ollut olemassa jo 1700-luvulla. Nuolikoskelta Tuupanjokena Nuolijärveen ja Välijoen kautta Puukarijärveen kulkevaa reittiä on käytetty myös tervankuljetukseen Ouluun 1900-luvun alussa. Joensuu–Kontiomäki rautatie valmistui 1930-luvulla. Radalla on Puukarin asema. Henkilöliikenne osuudella Nurmes–Kontiomäki lakkautettiin vuonna 1993.

Elomäen hirsirakenteinen kansakoulu on arvotettu maakunnallisesti arvokkaaksi rakennusperintökohteeksi. Kansakoulu on edustava esimerkki maaseudun 1920-luvun klassistisesta kouluarkkitehtuurista. Puukarin maamiesseurantalo ja Pyykölä ovat seudullisesti arvokasta rakennuskantaa. Puukarissa karjatalouteen perustuva maatalous on elinvoimaista. Kylämaisema on edustavaa ja monipuolista vaarakarjalaista maisemaa.

Voimassa oleva maakuntakaava

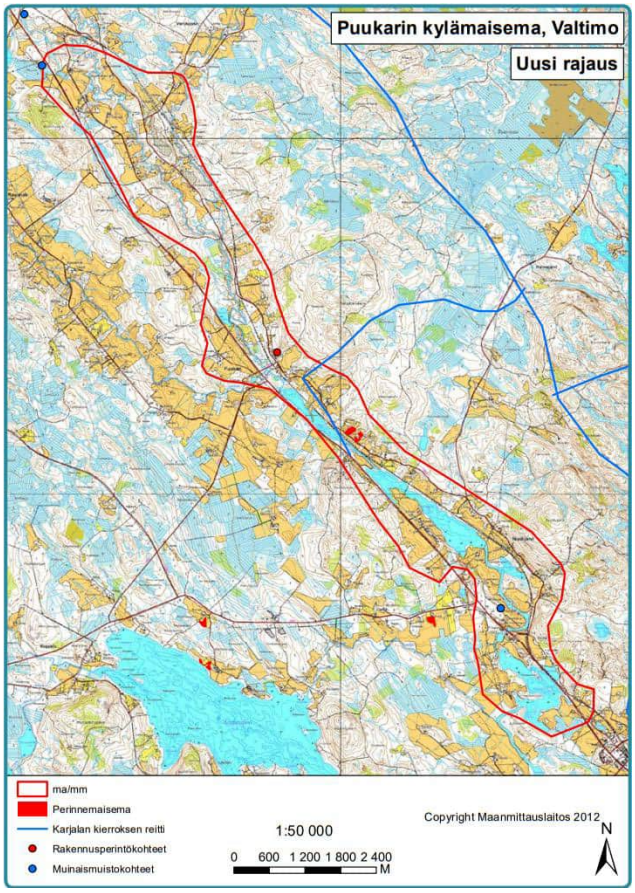

Kuva 135. Puukarinkylän edustavin osa on Nuoli- ja Puukarinjärven ympäröivät peltoaukeat (2013).

Maisema-alueen päivitys

Puukarin maisema-alue tuo maakunnallisen huomion Rasimäen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema- ja rakennetun kulttuuriympäristön kohteiden rinnalle lisäten pakettiin myös vesistömaiseman arvoja. Maisema-alueen arvot ovat säilyneet ja rajaus jätettiin ennalleen.

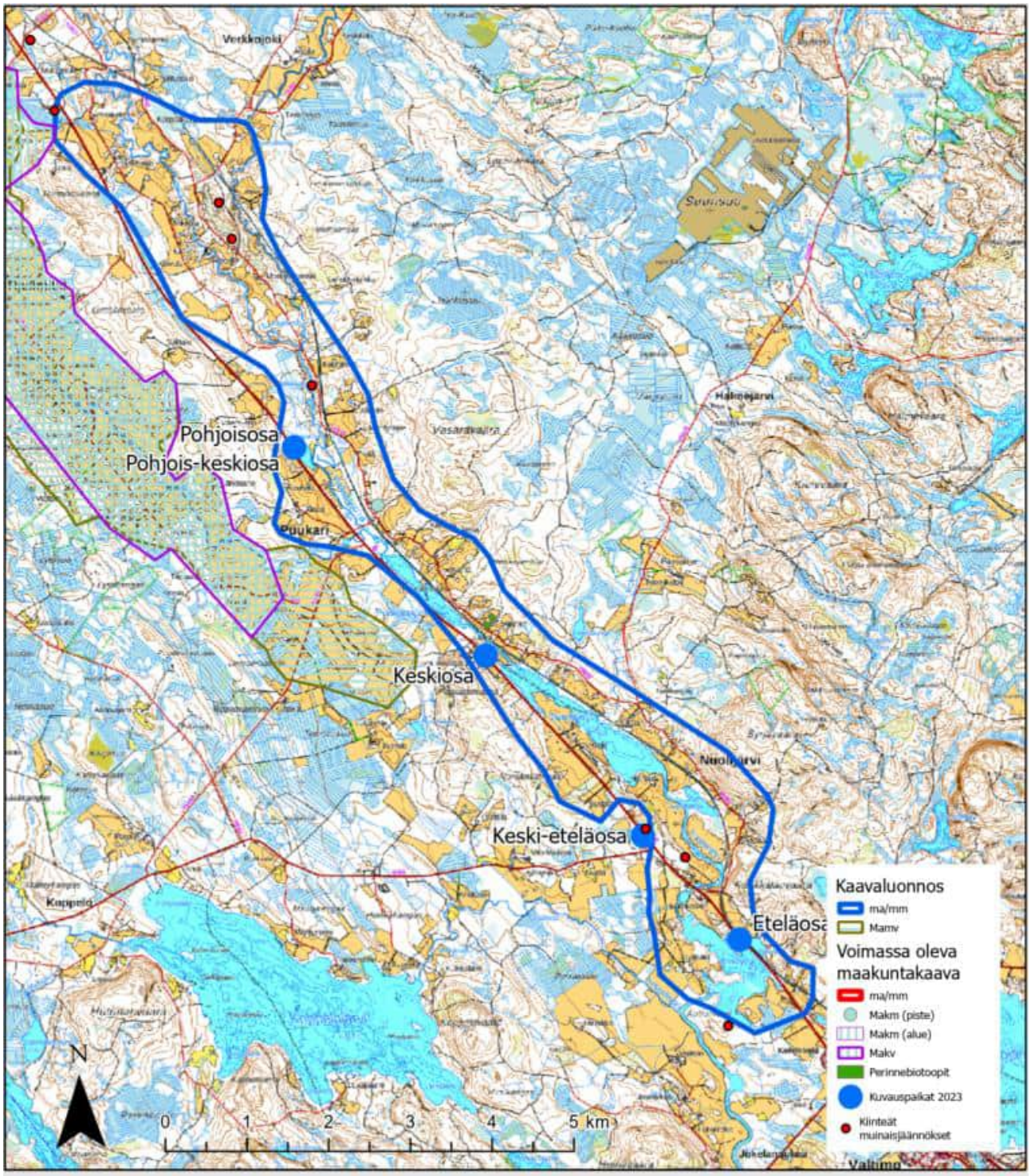

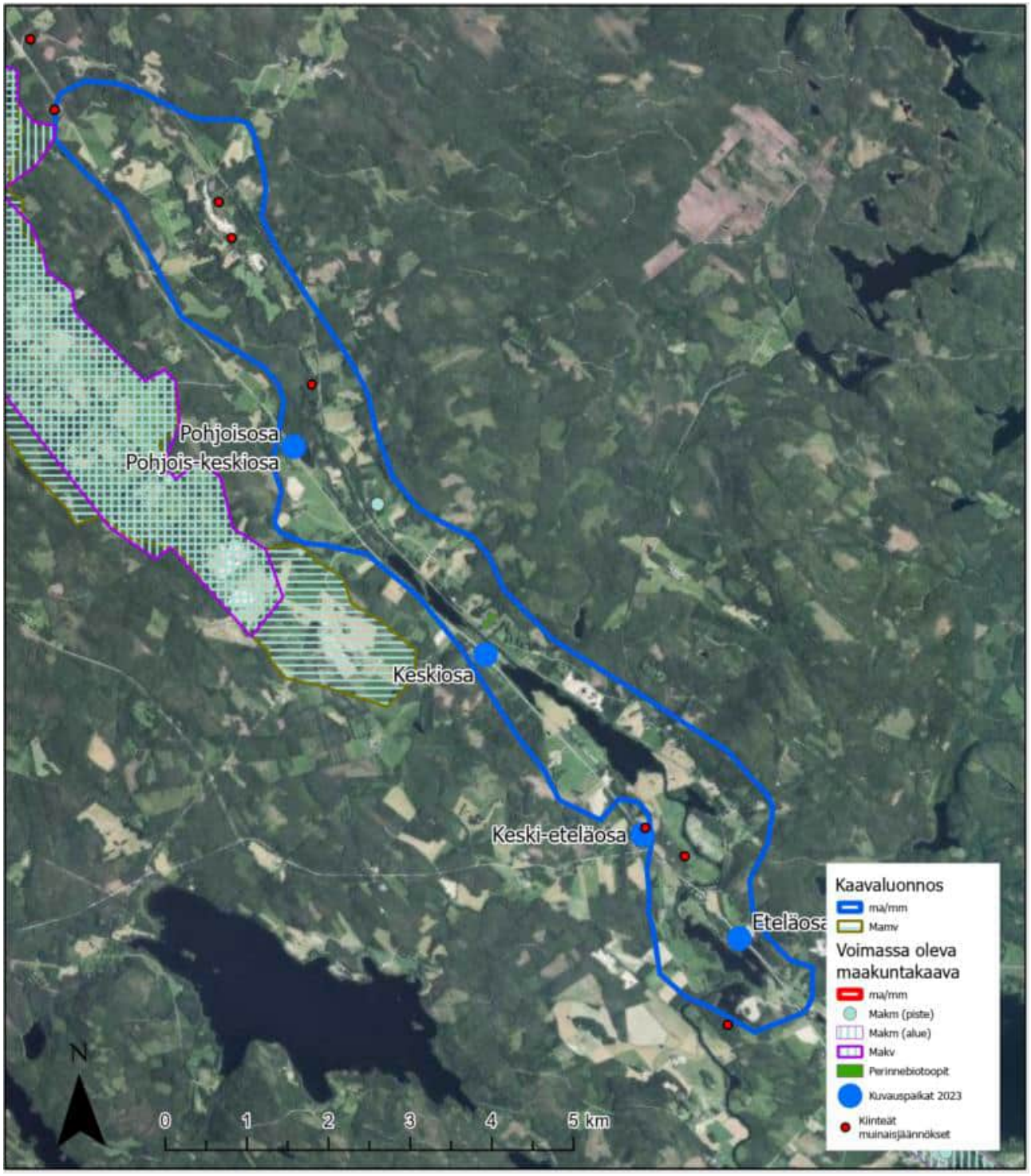
Pohjoisosa
Pohjois-keskiosa
Keskiosa
Keski-eteläosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2
3
4
5 km

Kuva 136. Nurmes, Puukari, pohjoisosa, itään, 80 m korkeus.

Kuva 137. Nurmes, Puukari, eteläosa, länteen, 80 m korkeus.

Kuva 138. Nurmes, Puukari, keskieteläosa, pohjoiseen, 120 m korkeus.

34. Sysmän-Lappalan kylämaisema, Outokumpu

Maisema-alueen kuvaus

Kylä edustaa Pohjois-Karjalan järviseutu -maisemaseutua ja Liperin–Höytiäisen viljelytasanko -maisematyyppiä. Kylä on pienialainen edustava rantakylämaisema. Maisema-alue sijaitsee Sysmäjärven valtakunnallisesti merkittävän lintuveden ja geologisesti erittäin merkittävän, maisemallisesti ja virkistyskäytön kannalta merkittävän Iso-Juurikan ja Leveävaaran harjualueen välisellä loivasti viettävällä rantakaistaleella. Lappalan asutus sijaitsee nauhana pellon ja kangasselänteen reunavyöhykkeessä. Kylänosa muodostuu yhdestä selkeästi rajautuvasta peltoaukeasta, jolta avautuu kaukonäkymä yli Sysmäjärven. Asutus sijaitsee nauhana pellon ja kangasselänteen reunavyöhykkeessä.

Sysmän kylän synty ajoittuu 1600-luvulle. Se on sijainnut oletettavasti Sysmäjärven pohjoispuolella, ja siitä on myöhemmin eriytyneet Lappalan ja Alavin kylät. Sysmän kautta on kulkenut Kuopioon johtanut kruununtie. Lappalan vanhasta asutuksesta kertoo kyläalueeseen liittyvä merkittävä kivikautisten asuinpaikkojen keskittymä Saimaan ja Viinijärven muinaisten rantaviivojen äärellä. Alavissa on ollut vesi-, mutta myös tuulimyllyjä. Esimerkiksi Sysmäjärveen laskevassa joessa oli useita myllyjä, jossa pyörivät myös Alavin meijerin myllyn rattaat.

Outokummun kaivoksen edeltäjäksi voidaan nostaa rautapitoisen mullan huuhtominen Sysmäjärvestä. Malmia huuhdottiin lautoilta tonkimalla ns. malmimultaa järven pohjasta ja nostamalla se malmiseulalla ylös. Järvimalmi kuljetettiin myöhemmin talvella Pitkäsaaren rannasta reellä muualla jalostettavaksi.

Voimassa oleva maakuntakaava

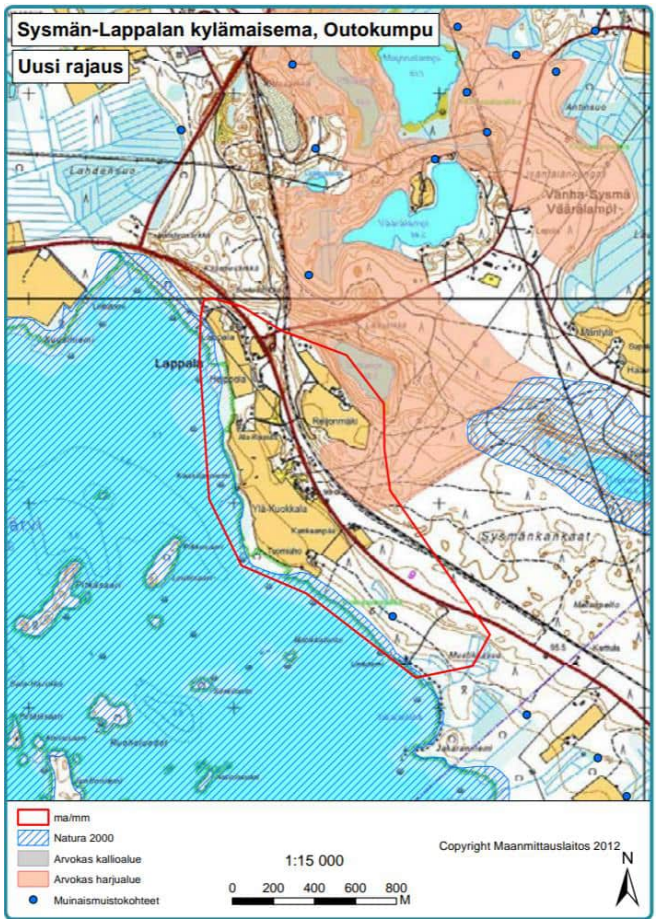

Maakuntakaavan päivitys

Maisema-alueeseen huomioidaan koko Sysmäjärvi, kun aiemmin mukana olivat lähinnä Lappalan rannat. Sysmäjärvi on monen Outokummulle tärkeän muutoksen vesistö: järvi on maatalouden kehittämiseksi laskettu ja kaivostoiminta on sitä rehevöittänyt, mutta toisaalta se on tällä hetkellä maakunnan parhaita lintujärviä. Alavin lainajyvästö ja Muurajan kartano eli Kuusjärven kunnan entinen kunnalliskoti sisältyvät maisemarajaukseen.

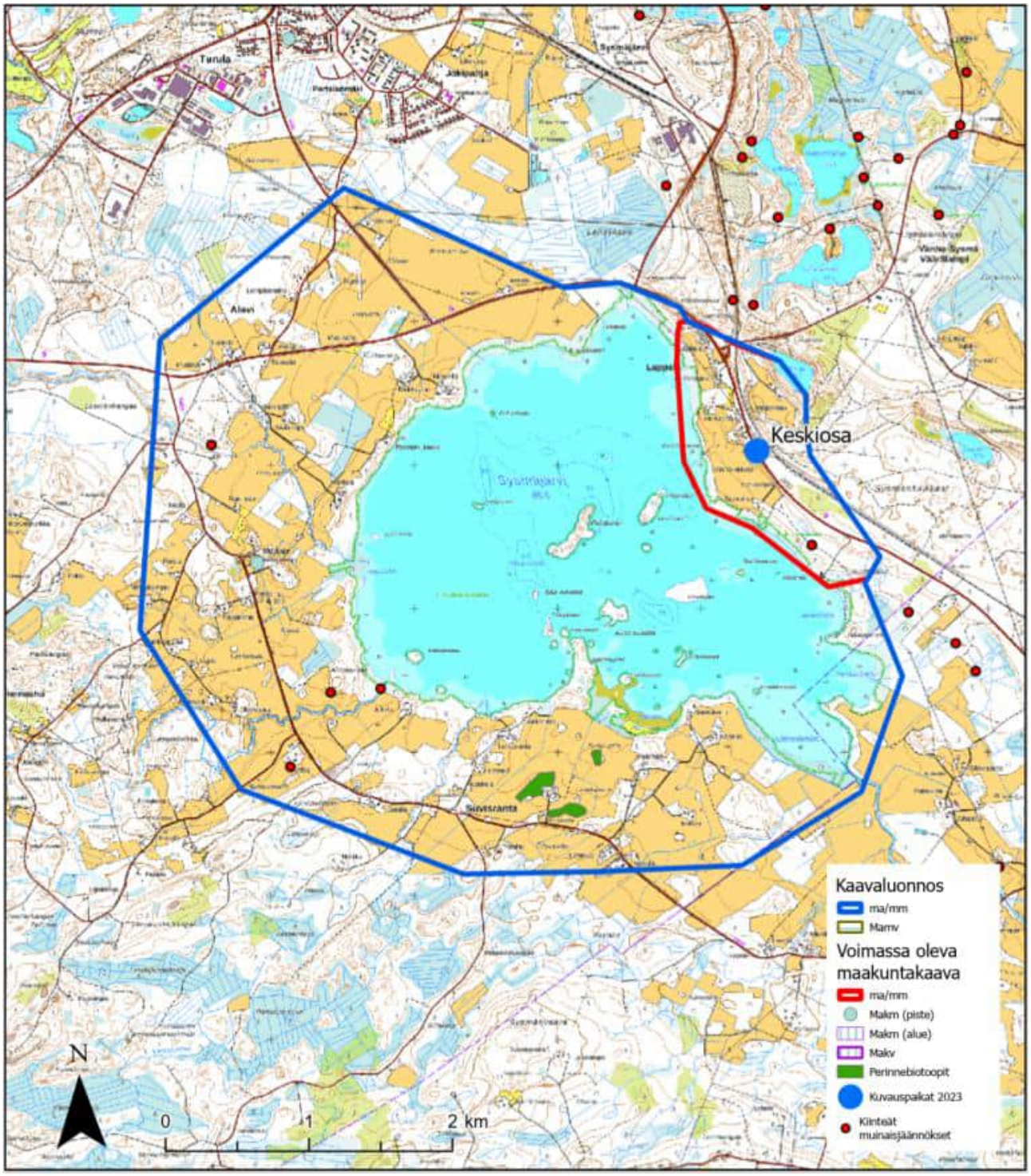

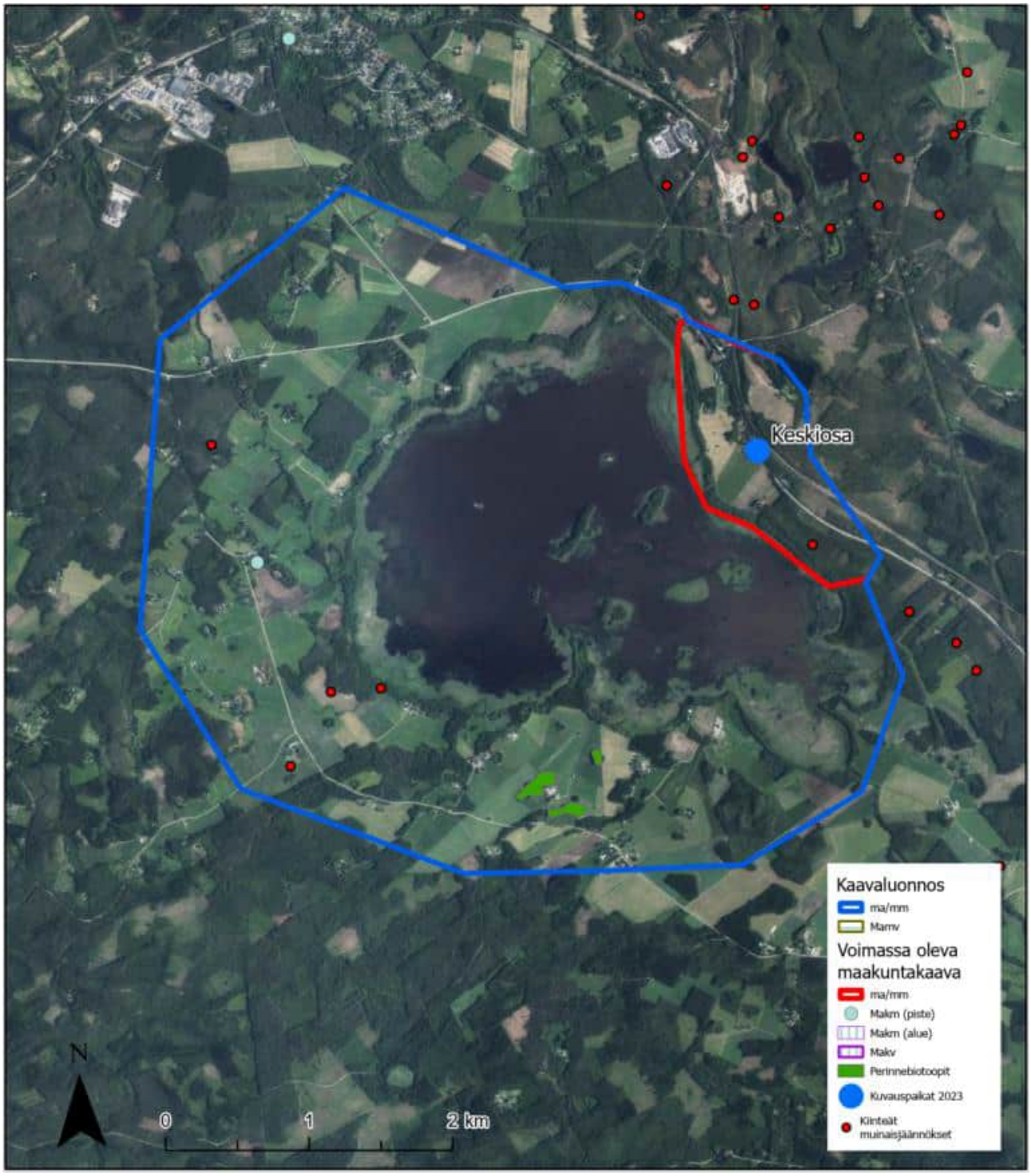
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 139. Outokumpu, Sysmä, itään, 80 m korkeus.

Kuva 140. Outokumpu, Sysmä, etelään, 80 m korkeus.

Kuva 141. Näkymä Sysmäjärven lintutornista etelään (Heikki Viinikka 2024).

35. Huutokosken-Lahtolahden maisema-alue, Polvijärvi

Maisema-alueen kuvaus

Huutokosken-Lahtolahden maisema-alueen arvot perustuvat Höytiäisen järvenlaskun maatalousmaisemiin. Entiset vesijättömaat on otettu tehokkaasti viljelykäyttöön likimain vanhan rantaviivan mukaisesti. Aluetta halkoo hienoaineksisessa maaperässä loivasti mutkitteleva Kiskonjoki. Peltoalueella on useita perinteisiä maatilojen pihapiirejä. Parhaita maisemallisia näkymiä löytyy aluetta halkovan tiestön varsilta. Kiskonjoki ei tyypillisesti erotu maisemassa, sillä jokivartta reunustaa suojaava pusikko valtaosaltaan. Alueen pohjoisosassa on Nisäjärven ja Veihtisuon luonnonsuojelualueet, jotka ovat etenkin linnuston suosiossa.

Voimassa oleva maakuntakaava

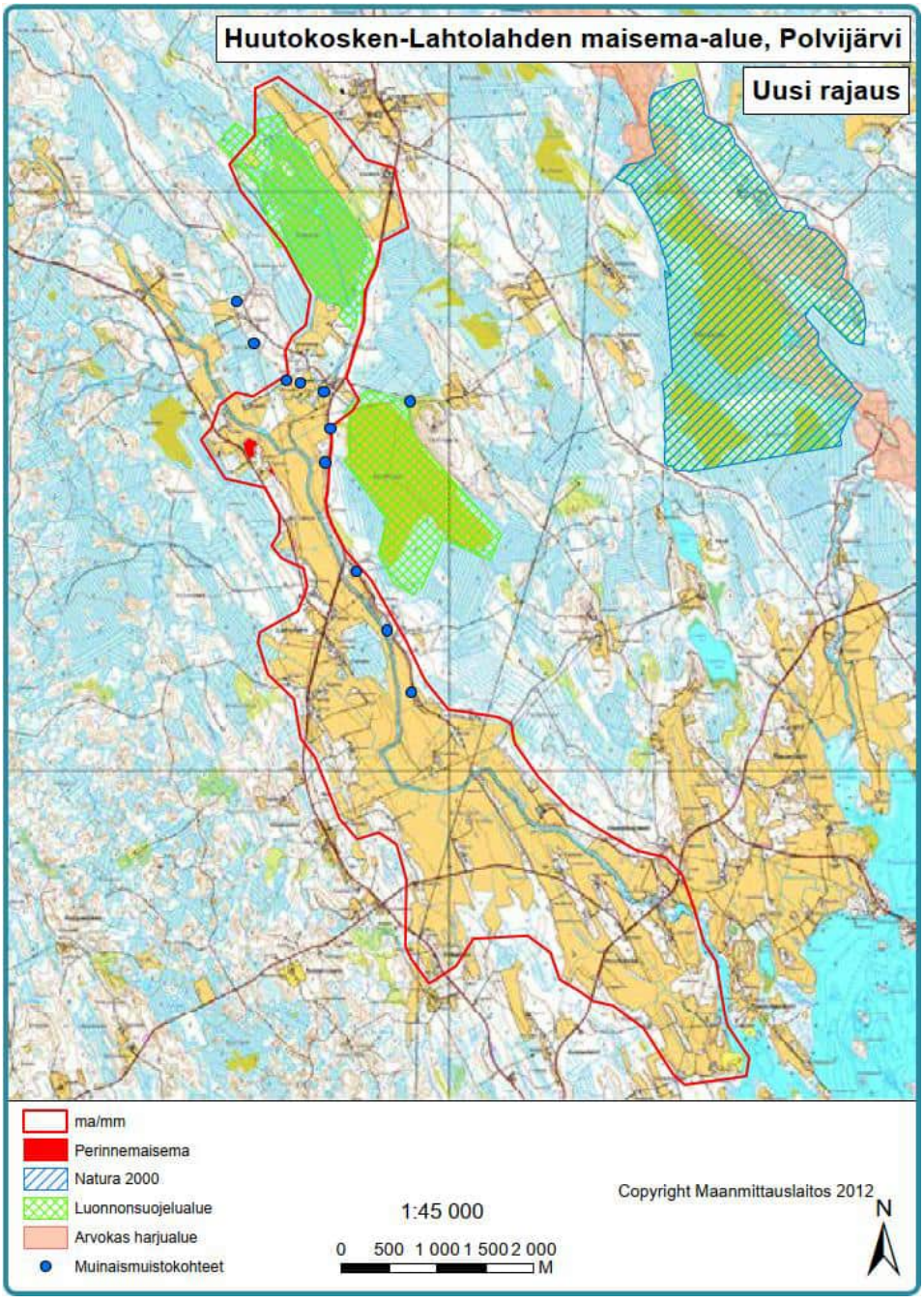

Maakuntakaava päivitys

Edustaa Höytiäisen vesijättömaille muodostunutta maatalouskulttuuria ja Kiskonjoen jokimaisemaa. Lähellä sijaitsee samankaltainen Ruvaslahden alue. Alue jätetään maakuntakaavaan ennalleen.

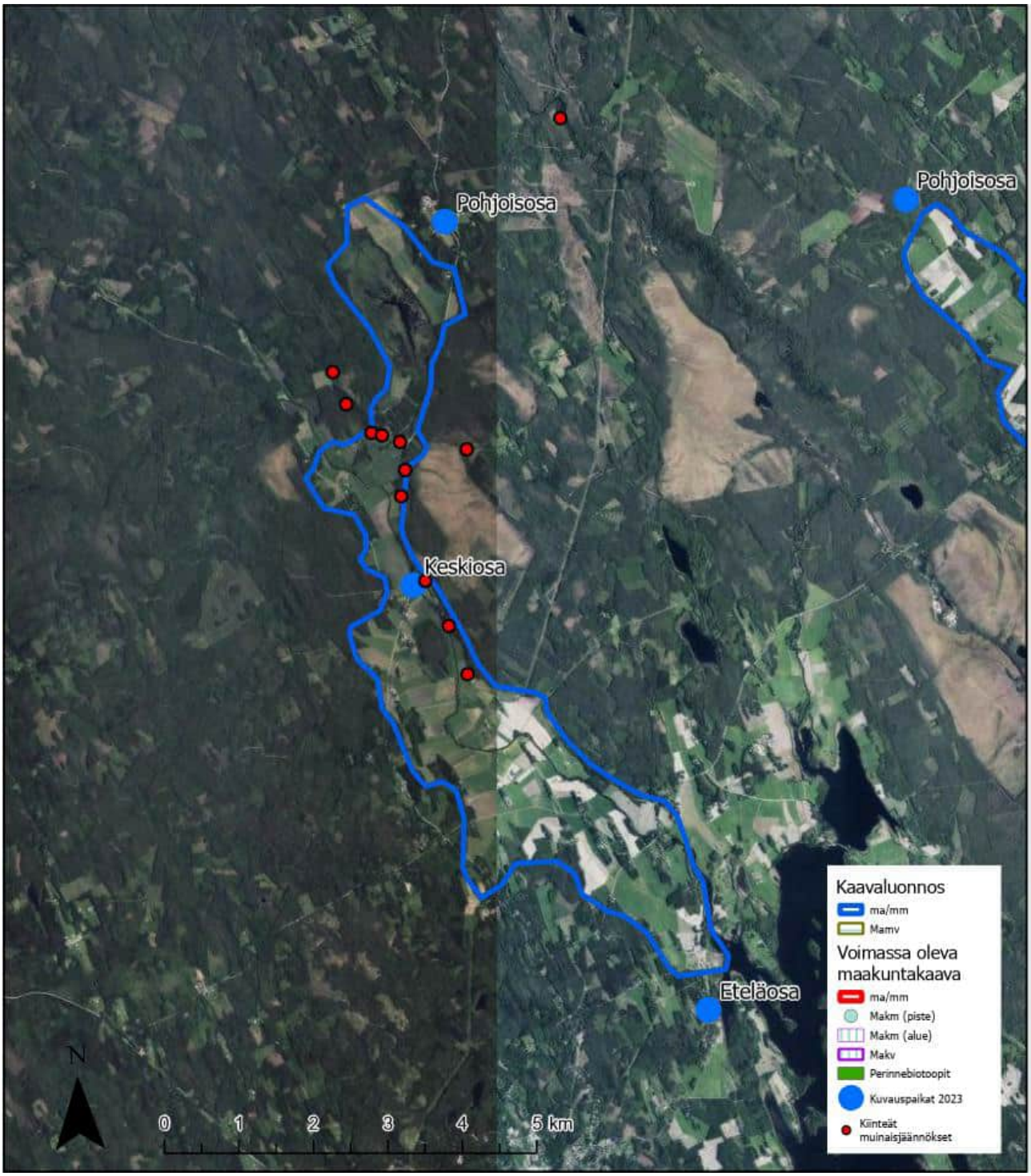
Pohjoisosa
Pohjoisosa
Keskiosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2
3
4
5 km

Kuva 142. Polvijärvi, Huutokoski ym., keskiosa, etelään, 80 m korkeus.

Kuva 143. Polvijärvi, Huutokoski ym., eteläosa, luoteeseen 80 m korkeus.

Kuva 144. Polvijärvi. Huutokoski ym., pohjoisosa, länteen, 80 m korkeus.

Kuva 145. Huutokoski-Lahtolahden peltomaisemaa (Pekka Piiparinen2024)

36. Ruvaslahden-Oriniemen tuotantomaisema, Polvijärvi

Maisema-alueen kuvaus

Ruvaslahden-Oriniemen tuotantomaiseman arvot perustuvat Höytiäisen järvenlaskun tuotantomaisemiin. Entiset vesijättömaat on otettu tehokkaasti viljelykäyttöön likimain vanhan rantaviivan mukaisesti. Oriniemessä maisema-alueen itäpuolella on Raatosaari, mihin liittyy tarina venäläisten sissien oppaakseen vangitseman Laurikaisen, mahdollisesti Juuan Ahmovaarasta kotoisin olleen Lauri Heiskasen neuvokkuudesta. Kerrotaan, että hän pakeni veneellä saaresta ja jätti rosvojoukon saarelle kuolemaan nälkään (Vesajoki, H. Tarunhohtoinen Höytiäinen, Otava 2019).

Ruvaslahden pohjoisosa on matalaa ja tärkeä linnustonsuojelualue. Alueelle on rakennettu lintutorni. Myös Oriniemen Myhkynlampien ympäristössä on pienempi luonnonsuojelualue. Maatalous alueella on elinvoimaista. Myös rannat on otettu joko viljelyyn tai rakentamiseen.

Voimassa oleva maakuntakaava

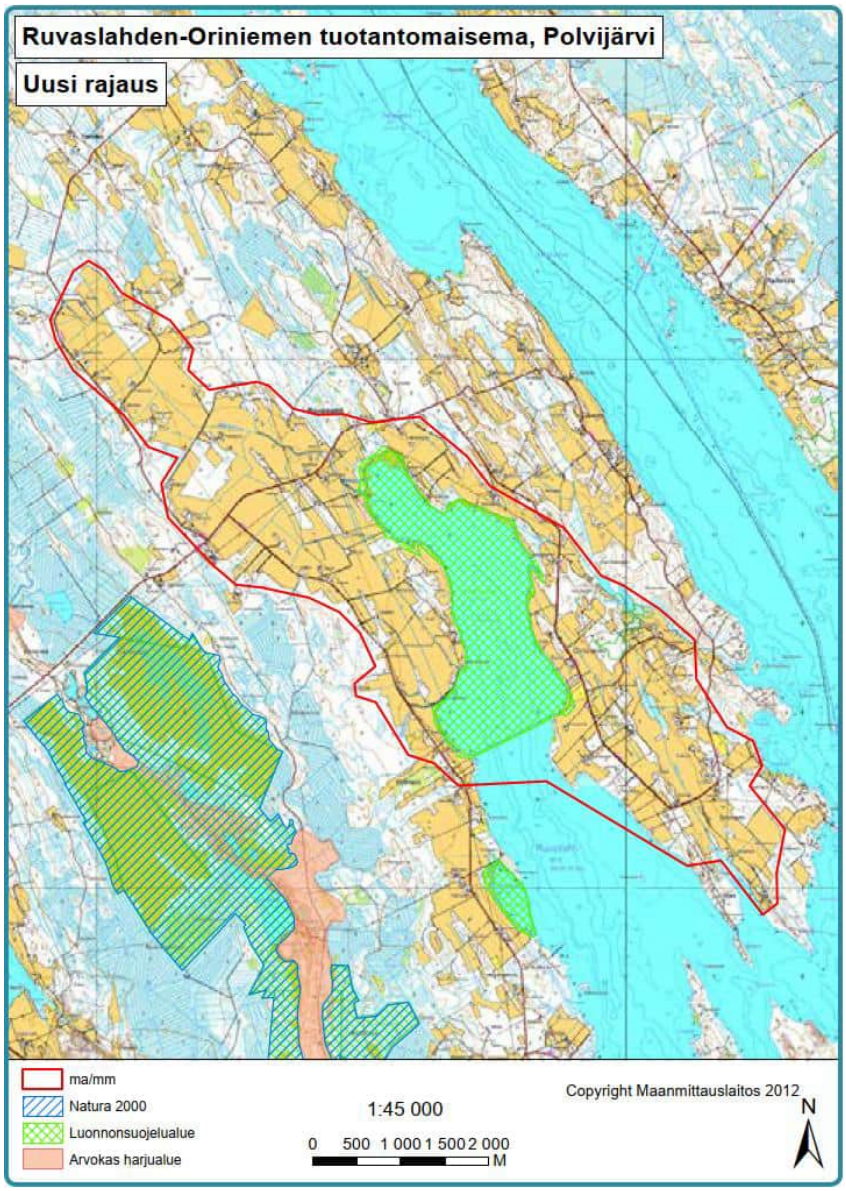

Maisema-alueen päivitys

Arvot ovat säilyneet aktiivisen maanviljelyksen ansiosta. Maisema-alue päätettiin jättää voimaan entisellä rajauksella.

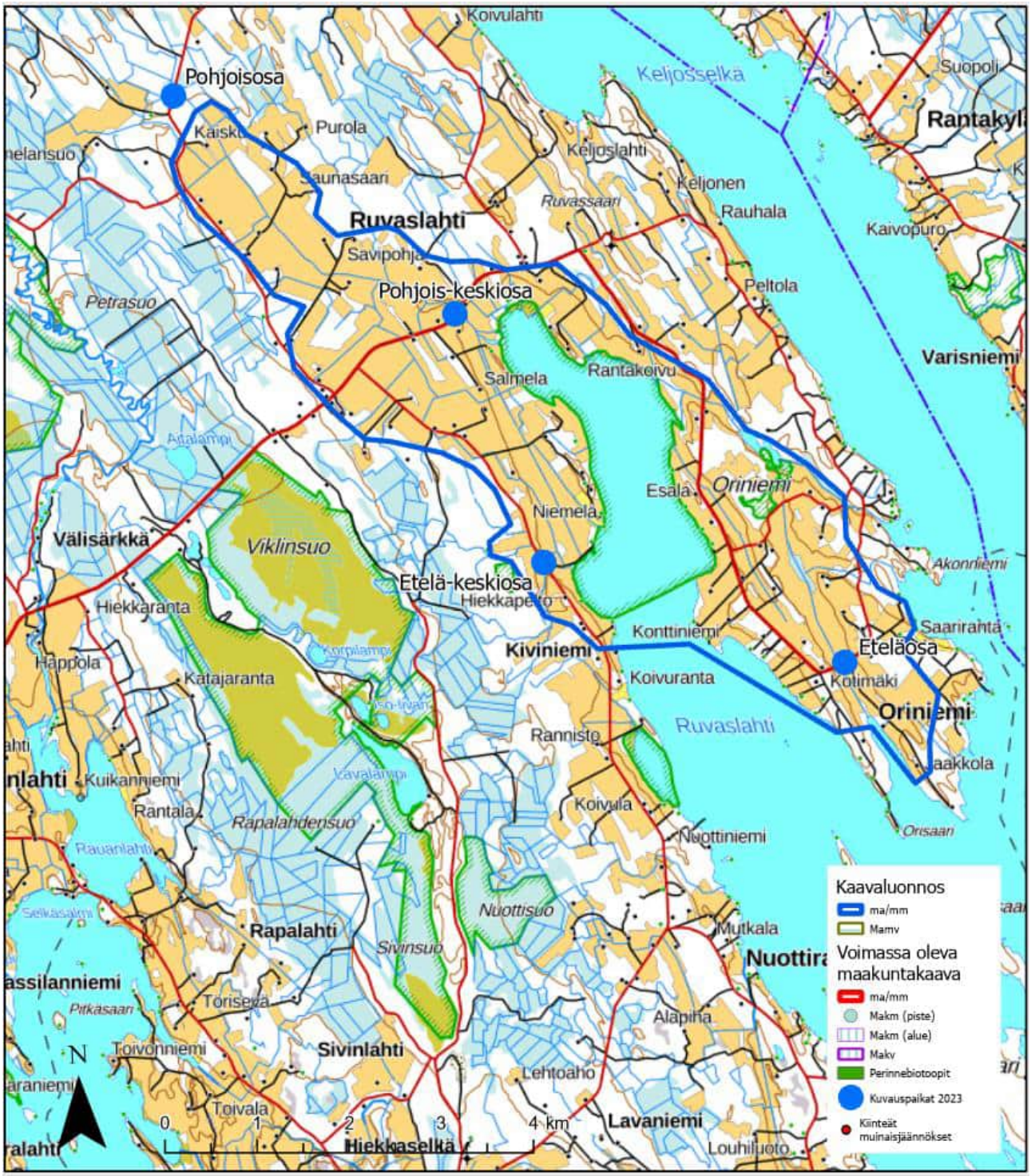

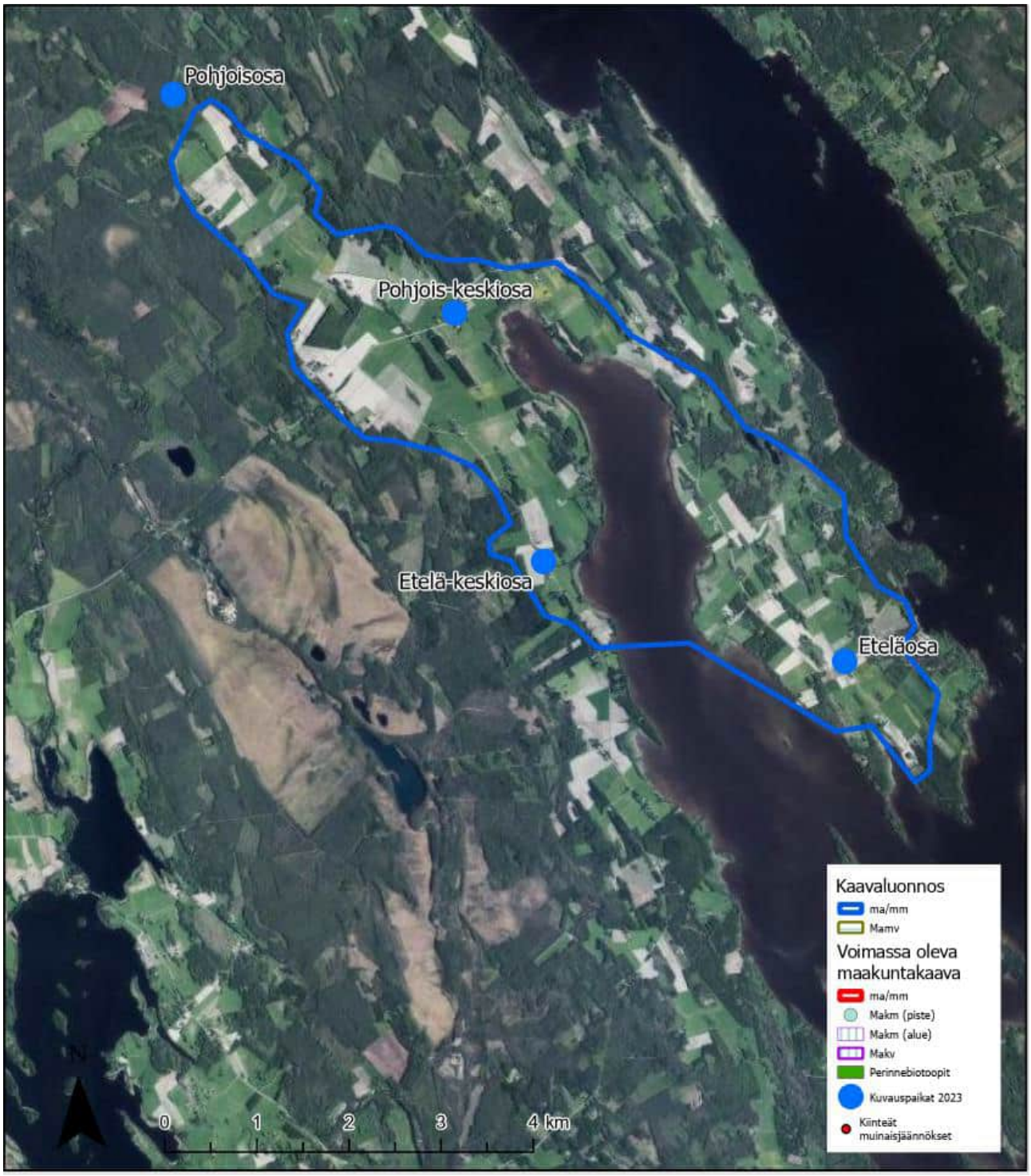
Pohjoisosa
Pohjois-keskiosa
Etelä-keskiosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2
3
4 km

Kuva 146. Polvijärvi, Ruvaslahti ym., pohjois-keskiosa, pohjoiseen, 80 m korkeus.

Kuva 147. Polvijärvi, Ruvaslahti ym., pohjois-keskiosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 148. Polvijärvi, Ruvaslahti ym., eteläosa, pohjoiseen, 120 m korkeus.

37. Sotkuman kylämaisema, Polvijärvi

Maisema-alueen kuvaus

Sotkuma edustaa Pohjois-Karjalan järviseutu -maisemaseutua. Kylä sijoittuu Liperin–Höytiäisen viljelytasanko -maisematyypin alueelle. Sotkuman kylä sijaitsee Höytiäisen ja Pyhäselän välisen viljavan alangon sisään tunkeutuvan Sotkuman graniittigneissikupolin reunalla. Kylän itäpuolisella alueella kallioperä on jyrkkäpiirteistä, minkä vuoksi maisemakuva on Vaara-Karjalalle tyypillistä. Maisemarakenteelle antaa oman leimansa myös luode-kaakkosuuntainen harjujakso, joka kohtaa Viinijärven pohjukan. Sotkuman kylämaisema on rikasta veden, harjumaaston ja ympäröivien kallioytimisten, jyrkkärinteisten moreenimäkien mosaiikkia.

Sotkuma on maakunnan vanhimpia asutusalueita. Sotkuman kulttuuriympäristöarvot perustuvat kallioperästä johtuvaan maisematiloiltaan vaihtelevaan maisemakuvaan ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen rakennuskantaan. Sotkumassa on säilynyt viitteitä vanhasta ortodoksikulttuurista, jota ilmentää tsasounan paikka Lamminniemessä. Nykyinen vuonna 1914 rakennettu tsasouna sijaitsee kyläkeskustassa. Arvokasta rakennuskantaa edustavat Saharilan ortodoksinen rukoushuone, Niemen vuoden 1929 asuinrakennus, joka on aumattu mansardikattoinen jugend-rakennus, Tuomaalan vuoden 1926 kaksikerroksinen mansardikattoinen asuinrakennus, Kaurolahden vuoden 1908 asuinrakennus ja 1800-luvun riihi ja vilja-aitta sekä Heimolan funkistyylinen huvila vuodelta 1959.

Viljelymaisema on taantunut, ja kylämaisema on muuttunut taajamatyyppiseksi. Myös maa-ainesten otto on vähentänyt kulttuuriarvoa. Kylän reuna-alueilla löytyy edelleen perinteisessä asussa säilynyttä kulttuurimaisemaa. Kylä on kasvanut väestöltään ja omaa vanhat ortodoksisen asutuksen juuret. Alueelle on rakennettu päiväkoti ja koulu, joten lapsiperheet suosivat aluetta.

Voimassa oleva maakuntakaava

Maisema-alueen päivitys

Taajamaa ja uudehkoa rakennuskantaa jää alueen sisälle, mutta muuten rajaus on toimiva. Kylä on kasvanut väestöltään ja omaa vanhat ortodoksisen asutuksen juuret. Alueelle on rakennettu päiväkoti ja koulu, joten lapsiperheet suosivat aluetta. Alue jätetään ennalleen.

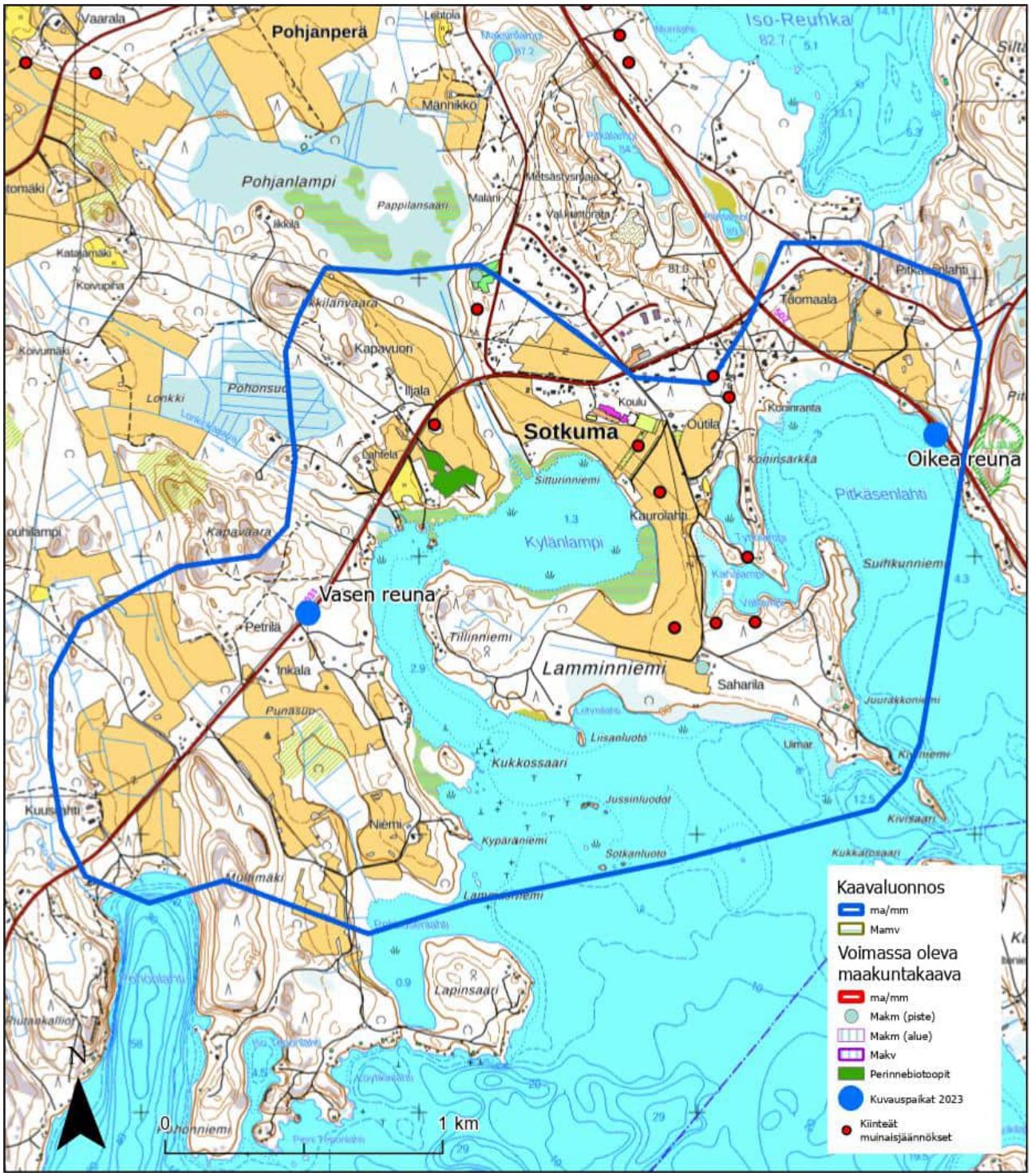

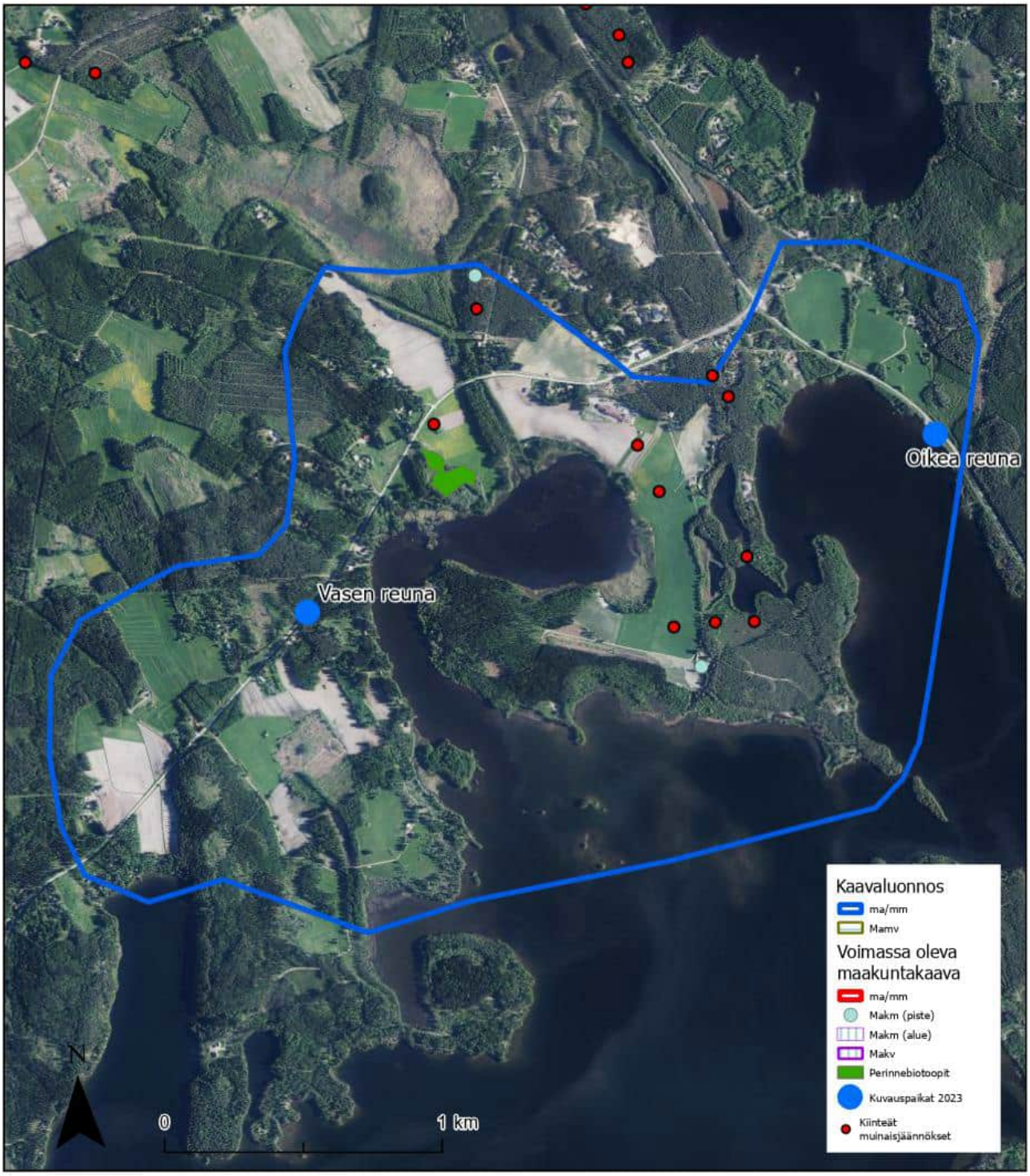
Oikea reuna
Vasen reuna
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 149. Polvijärvi, Sotkuma, vasen reuna, etelään, 80 m korkeus.

Kuva 150. Polvijärvi, Sotkuma, vasen reuna, itään, 120 m korkeus.

Kuva 151. Polvijärvi, Sotkuma. Näkymä koulun länsipuolelta etelään kohti Kylänlampea (Heikki Viinikka 2024).

38. Tuopanjoen-Kuhnustan maisema-alue, Polvijärvi, Juuka

Maisema-alueen kuvaus

Tuopanjoen-Kuhnustan maisema-alueen arvot perustuvat Höytiäisen järvenlaskun maatalousmaisemiin. Entiset vesijättömaat on otettu tehokkaasti viljelykäyttöön likimain vanhan rantaviivan mukaisesti. Alueen pohjoisosassa Höytiäiseen laskee Kuhnustanjoki ja kaakkoisosassa Tuopanjoki. Muutamia korkeampia alueita on ollut saarina maisemassa. Sirnihtä-saareen liittyy tarina pyhästä miehestä, mahdollisesti munkista, jonka jalanjäljet ovat painuneet kallioon ja ovat edelleen nähtävissä (Vesajoki, H. Tarunhohtoinen Höytiäinen, Otava 2019).

Alueella on laajoja peltomaisemia, jotka avautuvat tienvarsilta hyvin. Pellot, joet, muutama pieni lampi sekä Höytiäinen muodostavat vaihtelevat ja maatalouden kannalta elinvoimaisen ympäristön.

Kuva 152. Tuopanjoen tuotantomaisemaa (2013).

Kuva 153. Kuhnustan peltomaisemaa (2013).

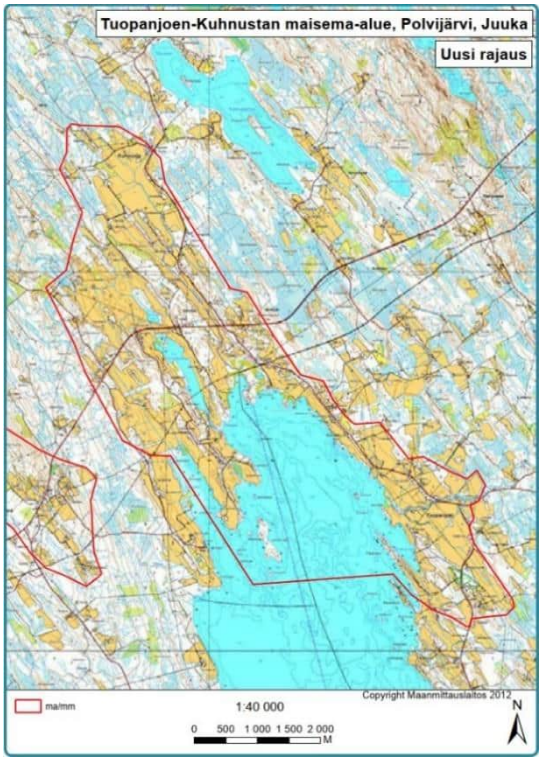

Voimassa oleva maakuntakaava

Maisema-alueen päivitys

Edustava Höytiäisen purkauksen luoma peltomaisema. Maanviljelys ja kylätoiminta on alueella aktiivista. Maisema-alueen rajaus säilytetään ennallaan.

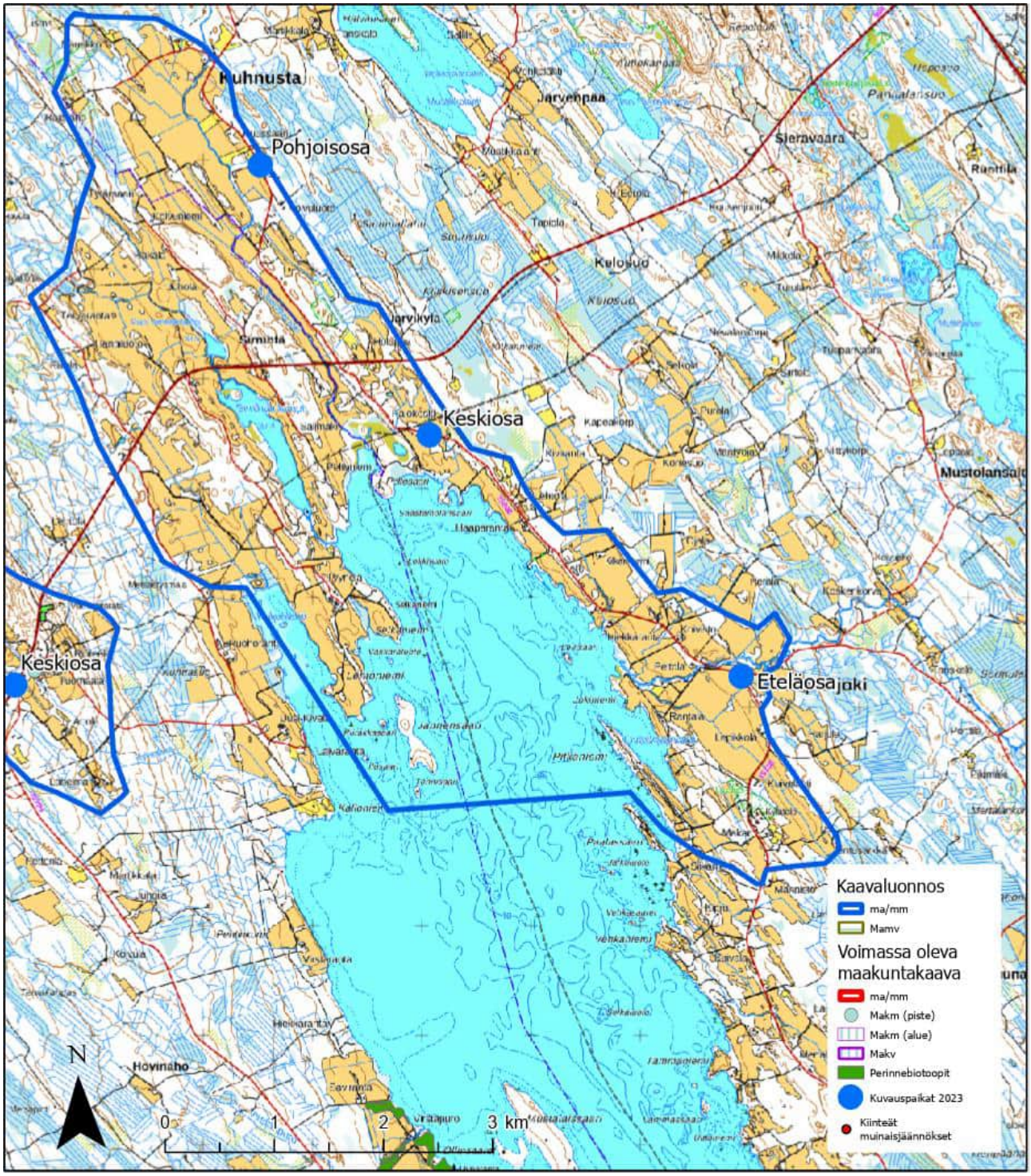

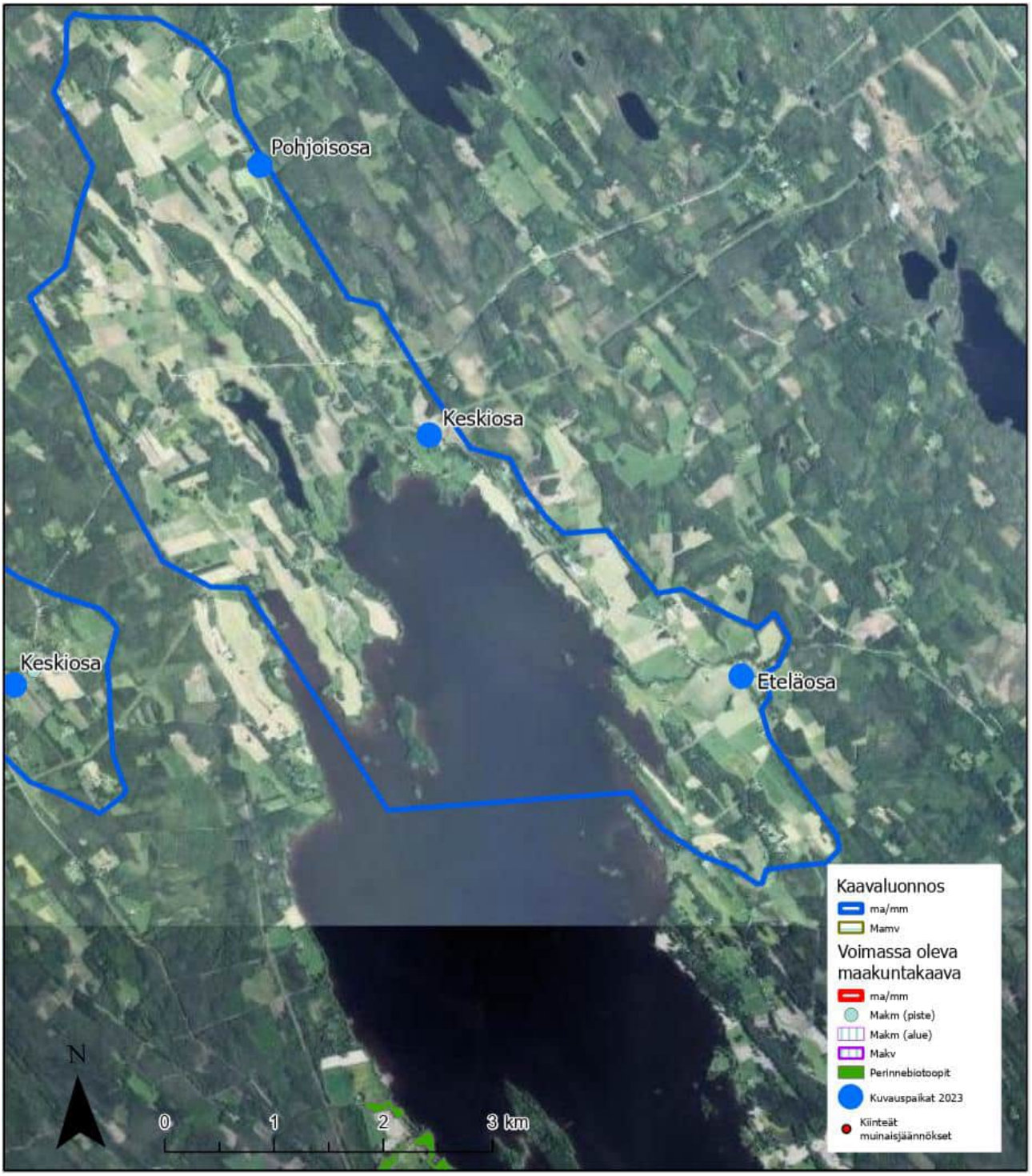
Pohjoisosa
Keskiosa
Keskiosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2
3 km

Kuva 154. Järvikylä, Polvijärvi/Kontiolahti, pohjoisosa, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 155. Järvikylä, Polvijärvi/Juuka, eteläosa, länteen, 80 m korkeus.

Kuva 156. Järvikylä, Polvijärvi/Juuka, keskiosa, länteen, 80 m korkeus (rajaus).

39. Jouhkola-Akkalan kulttuurimaisema, Tohmajärvi

Maisema-alueen kuvaus

Jouhkolan ja Akkalan kylät edustavat Eteläistä Vaara-Karjalaa sekä eteläboreaalista ja Laatokan karjalan lehtovyöhykettä. Laatokalta Suomeen ulottuvan lehtovyöhykkeen ansiosta Jouhkolan ja Akkalan alueella tavataan lukuisia vaativia ja harvinaisia lehtokasveja. Tohmajärven etelärannalla, vastapäätä kirkkoa avarassa ja kumpuilevassa maanviljelysmaisemassa oleva Jouhkolan hovi on ollut Pohjois-Karjalan merkittävin säätyläistila. Kruununvouti Gabriel Wallenius perusti sen vuonna 1769 ja hallitsi sieltä käsin Pohjois-Karjalaa. Karjalan kuninkaan lisänimen saanut Wallenius kehitti voimakkaasti sotien runtelemaa rajaseutua. Tohmajärven lasku loi pohjaa maanviljelykselle myös Jouhkolassa ja Akkalassa. Suomen sodassa 1808–1809 Suomi siirtyi Venäjän vallan alle, mutta Jouhkolan Hovi säilyi silti hallintopaikkana. Hovin nykyinen jugendtyylinen päärakennus on vuodelta 1908. Jouhkolan hovi on valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö (RKY).

Tohmajärven ensimmäiset vakituiset asukkaat olivat ortodokseja Karjalasta. Akkalan kylän asutus on peräisin 1500-luvulta, ja kylän merkitystä on lisännyt Tohmajärveltä Akkalan kautta Kiteelle rakennettu maantie. Vuoteen 1637 saakka Akkalan kylä mainitaan asiakirjoissa Siikajärvenä.

Voimassa oleva maakuntakaava

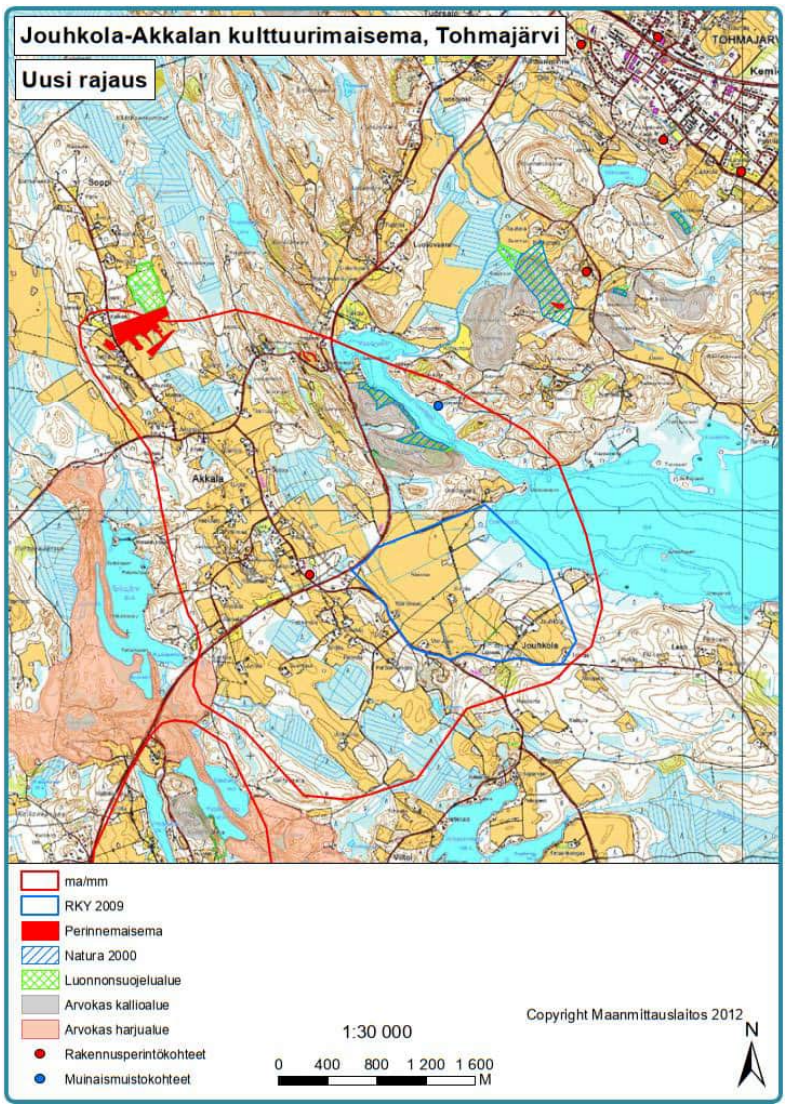

Maisema-alueen päivitys

Noin 1/5 alueesta kuuluu RKY-kohteeseen (Pohjois-Karjalan hovit: Jouhkolan hovi), jota maakunnallisesti arvokas maisema-alue täydentää. Rajaus kattaa yhtenäiset peltoalueet ja mm. Leviäjoen länsipuolella olevat luontoarvoiltaan merkittävät jyrkät kalliomäet. Rajaus päätettiin jättää ennalleen.

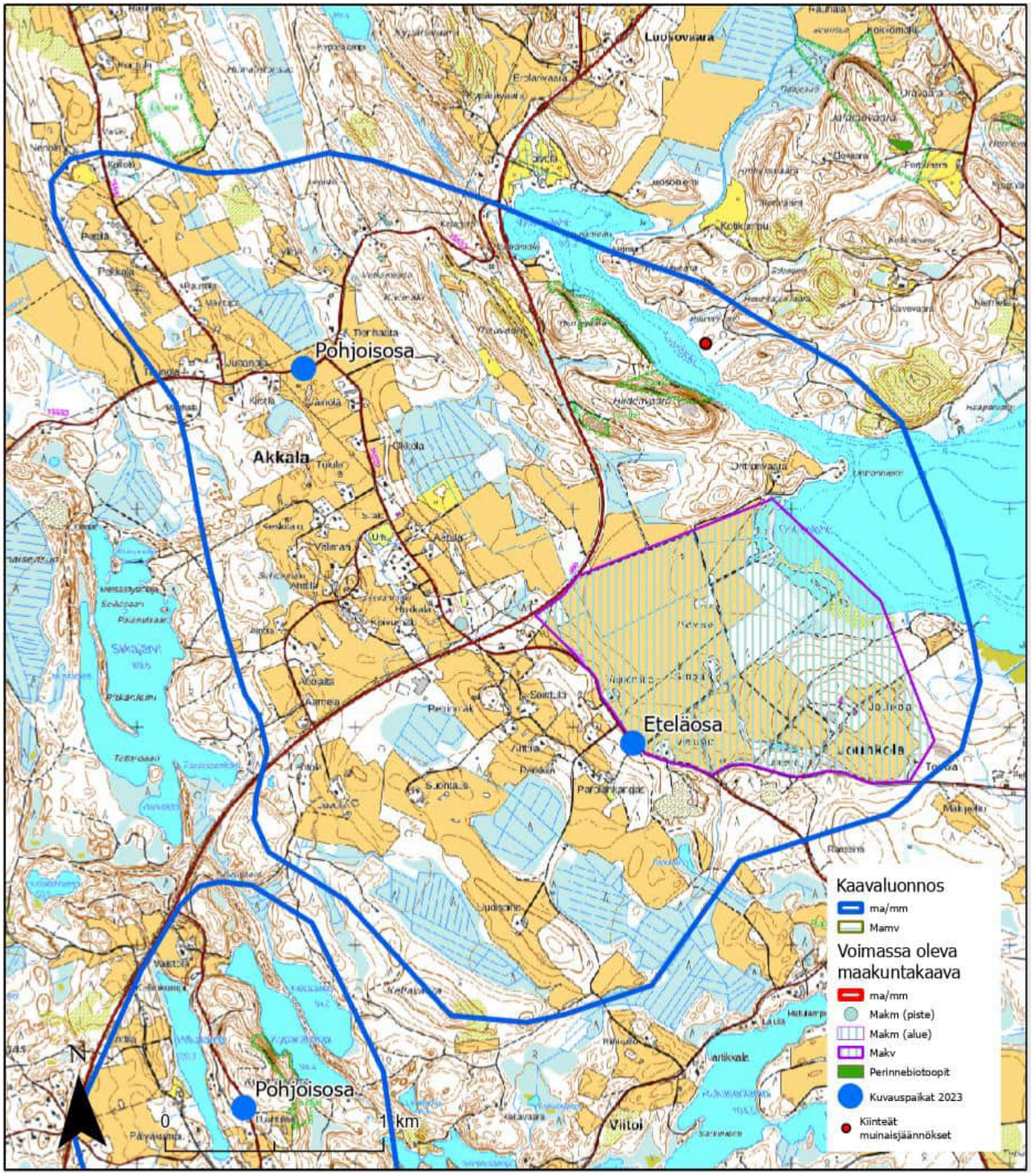

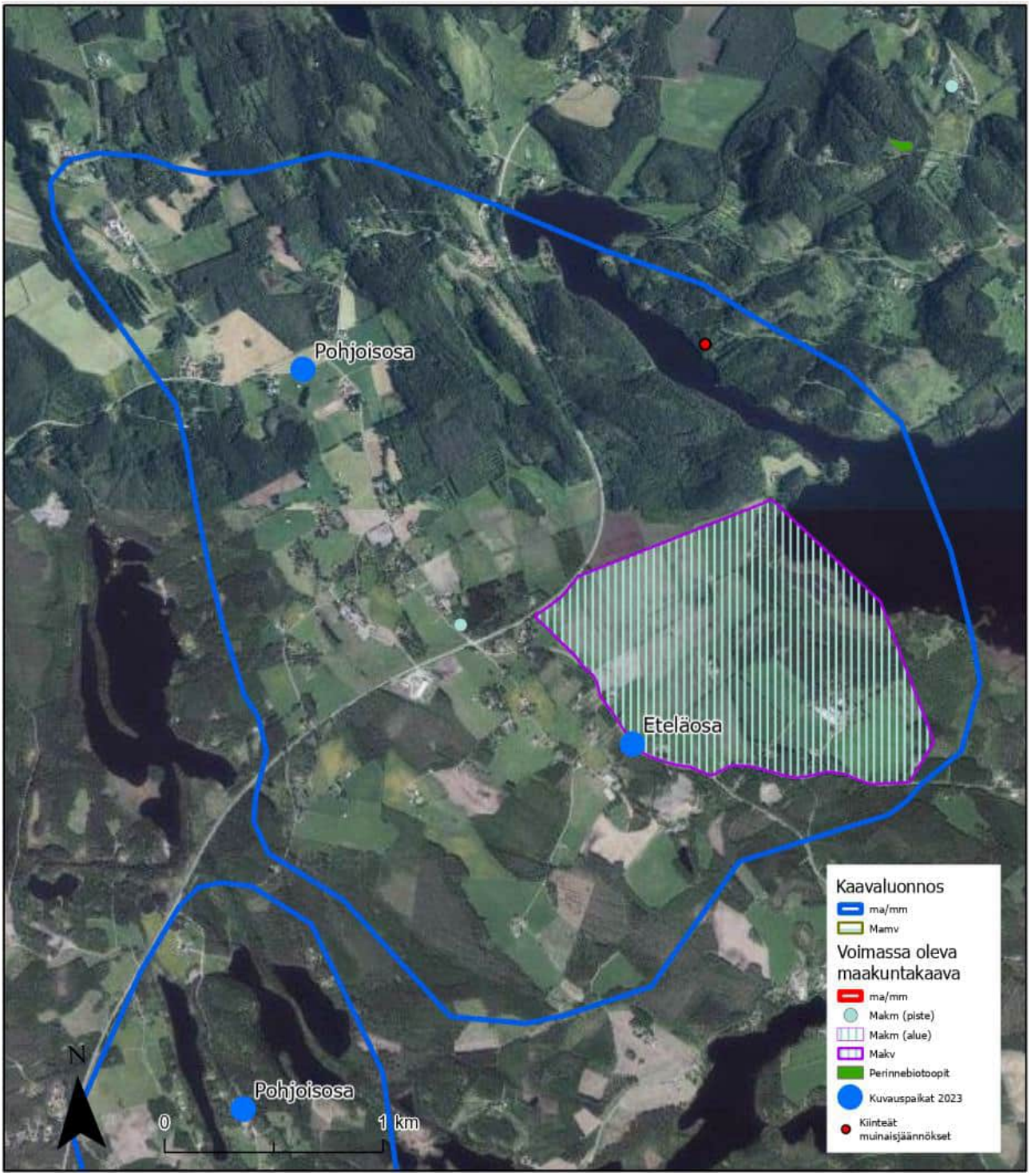
Pohjoisosa
Eteläosa
Pohjoisosa
N
0
1 km
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset

Kuva 157. Tohmajärvi, Jouhkola-Akkala, pohjoisosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 158. Tohmajärvi, Jouhkola-Akkala, eteläosa, pohjoiseen, 120 m. korkeus.

Kuva 159. Tohmajärvi, Jouhkola-Akkala, eteläosa, itään, 80 m korkeus.

40. Patsolan Selkäkylä, Tohmajärvi

Maisema-alueen kuvaus

Patsolan Selkäkylä sijaitsee Vaara-Karjalan maisemaseudulla ja Laatokan Karjalan seutu -maisematyypin alueella. Selkäkylän kylämaisema muodostuu kangasmaiden ympäröimästä voimakkaasti kumpuilevista laajoista peltoalueista. Selkäkylä edustaa Salpausselän asutus- ja viljelymaisemaa. Korkea vaara ja joki ympäröivät kylämaisemaa ja antavat kylämaisemalle vaihtelevuutta. Maisemassa on nähtävillä myös Eteläisen Vaara-Karjalan maisemapiirteitä.

Patsola sai alkunsa 1500-luvulla. Vuonna 1651 kylässä oli kahdeksan taloa. Nämä talot keskittyivät kaikki Selkäkylälle lähelle Jänisjokea. Selkäkylän ytimenä on muutamien Jänisjoen läheisille kumpareille noussut avoin viljelymaisema. Rakennuskanta on vaihtelevaa. Joukossa on muutama arvokas ja näkyvällä paikalla sijaitseva pihapiiri korkeine pihakuusineen. Selkäkylän ortodoksinen kalmisto sijaitsee Patsolankosken ja Selkäkylän peltoaukeiden välissä.

Melko hyvin säilyneet pihapiirit sijaitsevat kumpareiden lailla. Osa pelloista on poistunut viljelyksestä kylän laidoilla, mutta keskusalueet ovat vielä aktiivikäytössä laitumina tai nurmiviljelyssä. Vanhat tilustiet ja kookkaat pihakuuset jäsentävät polveilevaa maisemakuvaa.

Voimassa oleva maakuntakaava

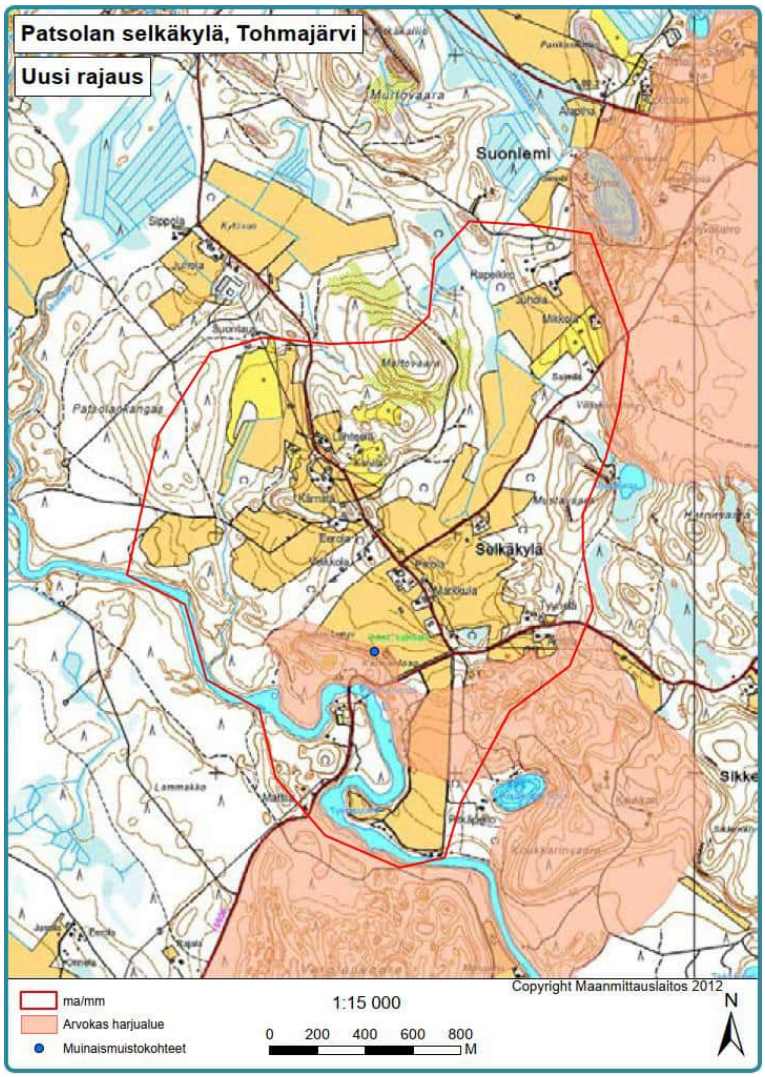

Maisema-alueen päivitys

Moni-ilmeistä, näyttävää maaseutua, jossa korkeuserot lisäävät maisemaan tilan tuntua. Alueen maisemien monenkirjavuus, kuten vaaroilla sijaitsevien peltojen ja Jänisjoen Patsolankosken muodostama kontrasti sekä pitkä ortodoksisen kulttuurin historia puolsivat päätöstä jättää alue ennalleen.

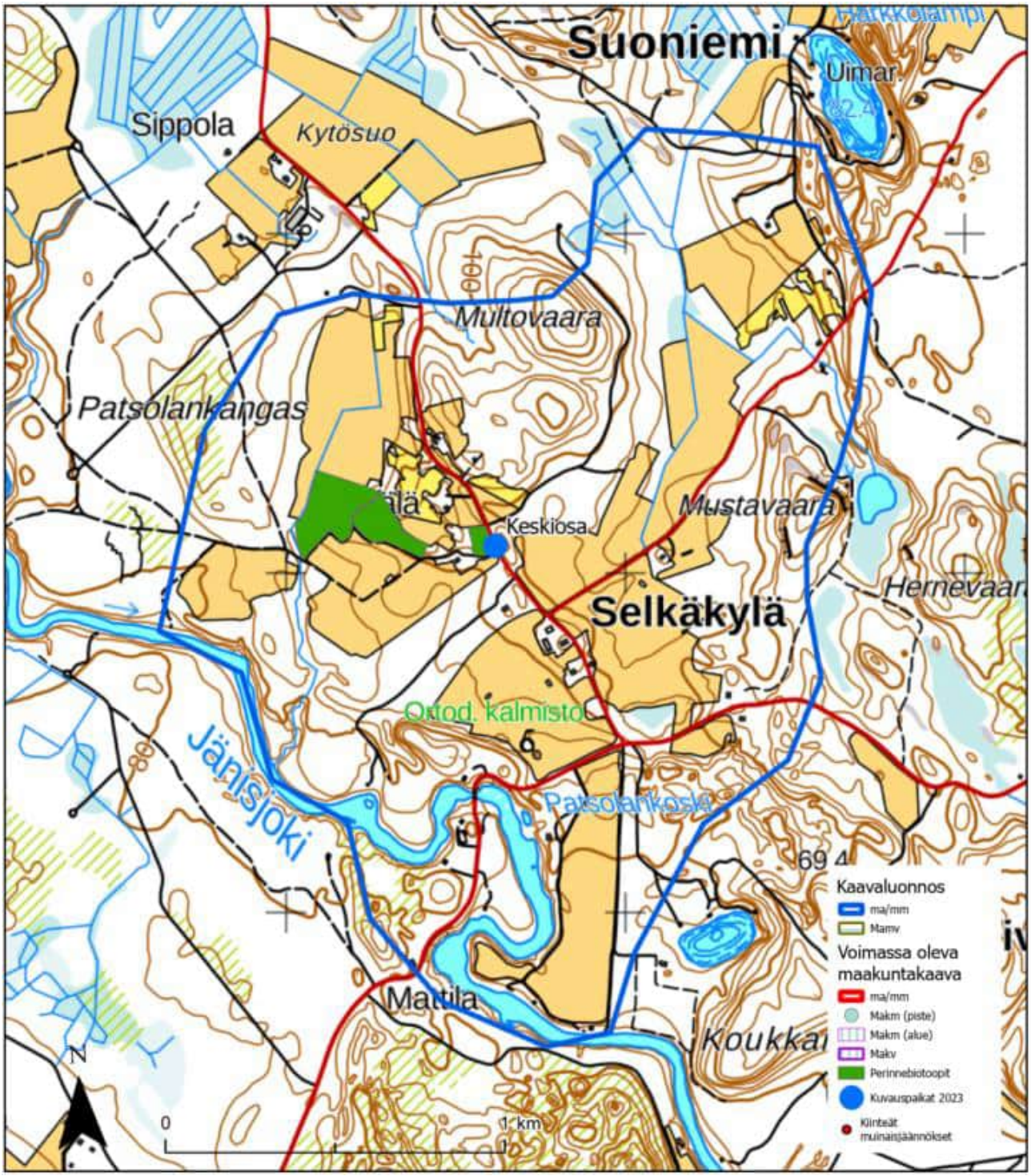

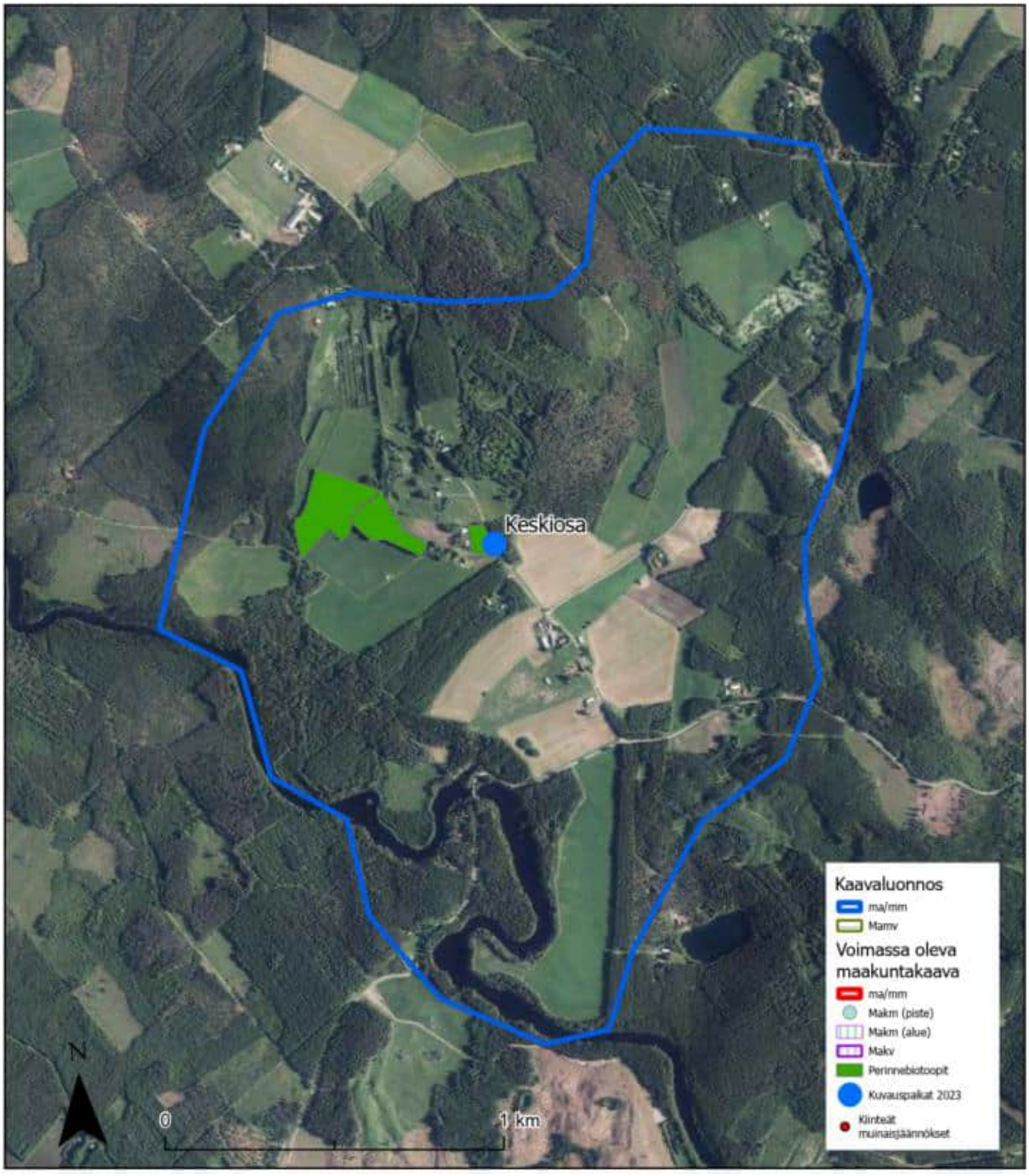
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 160. Tohmajärvi, Patsola, etelä, pohjoiseen, 80 m korkeus.

Kuva 161. Tohmajärvi, Patsola, pohjoinen, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 162. Tohmajärvi, Patsola, maalaismaisemaa viistoilmakuvauspisteen kohdalta.

41. Peijonniemen kylämaisema, Tohmajärvi

Maisema-alueen kuvaus

Peijonniemen maisemallisesti ja historiallisesti merkittävä kylämaisema kuuluu Laatokan Karjalan seutuun. Peijonniemessä on säilynyt hyvin kumparekylän rakenne. Peijonniemen kylärakenne perustuu harjuaineksisen kumpareen päällä kulkevan tien molemmin puolin parveksi sijoittuneisiin tilakeskuksiin. Näyttävät koivukujanteet yhdistävät pihapiirejä kylänraittiin, joka on osa entistä Sortavalantietä. Kylätie kiemurtelee suppakuoppaisessa harjumaastossa ylös ja alas. Alueen topografia on muutoinkin pienipiirteisesti polveilevaa, mikä mahdollistaa kiinnostavat ja vaihtelevat näkymät. Harjumuodostumat ovat paikoin hyvin jyrkkäpiirteisiä, mikä nostaa Peijonniemen maisemallisia arvoja.

Peijonniemen asutus periytyy 1500-luvun alusta. Suurin osa pihapiireistä on rakennuskannaltaan ajallisesti kerrostuneita. Arvokkainta rakennuskantaa ovat entinen kappalaisen pappila, Niemelän talo ja Hukkalan tilakeskus, jossa on komea mansardikattoinen navetta. Vuonna 1846 valmistunut pappilarakennus on nykyään yksityisasuntona.

Kirjailija Maiju Lassilan / Algot Untolan syntymäpaikka on kylämaiseman lähellä ja Peijonniemen kylämaiseman vaikutus näkyykin hänen tuotantonsa maisemakuvauksissa.

Voimassa oleva maakuntakaava

Kuva 163. Peijonniemen kumpareikkoa (2013).

Maisema-alueen päivitys

Näyttävä, pieni maisema-alue valtakunnallisesti arvokkaan Kirkkoniemen (RKY-kohde) itäpuolella. Maatalous säilyy alueella elinvoimaisena.

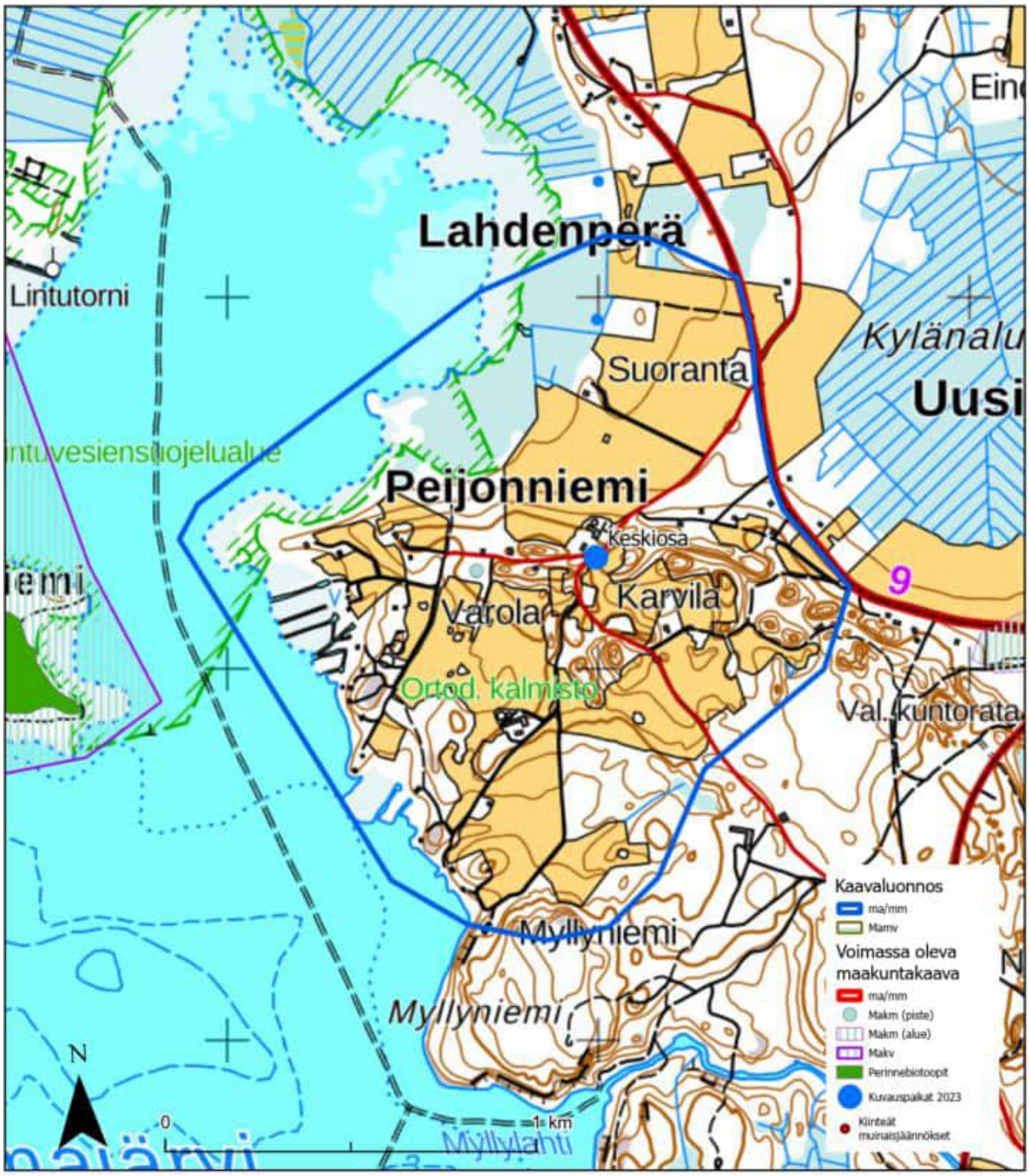

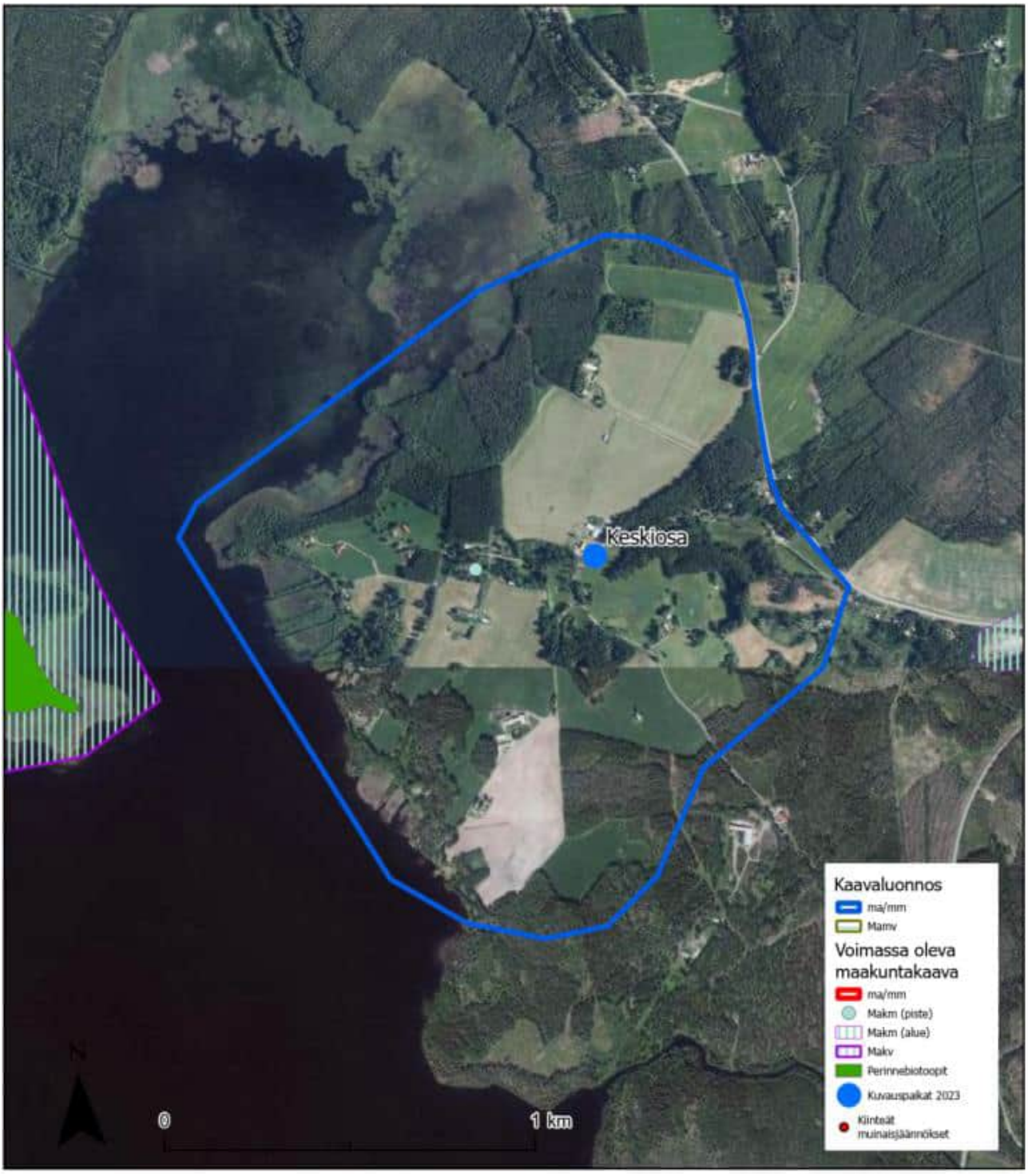
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 164. Tohmajärvi, Peijonniemi, pohjoiseen, 80 m korkeus.

Kuva 165. Peijonniemi, etelään, 80 m korkeus.

Kuva 166. Peijonniemen kumparekylän niittyä viistoilmakuvauspaikalta kuvattuna.

42. Riikolan kylämaisema, Tohmajärvi

Maisema-alueen kuvaus

Jouhkola-Akkalan naapurikylä Riikola sijoittuu tyypilliseen Laatokan Karjalan seudun voimakaspiirteiseen maisemakuvaan. Kylä sijaitsee perättäisten kumpareitten ja vaarojen lakialueilla. Kylämaiseman monipuolisuutta lisää alueen pohjoisosan kautta kaakosta luoteeseen suuntautuva harjujakso suppalampineen. Kylän talot ovat sijoittuneet kylätien varteen helminauhamaisesti. Ensimmäiset talot mainitaan vuonna 1618. Kylän vanhin keskus on ollut parvena Mattilan vaiheilla. Maisema-arvoiltaan alue on melko tavanomaista. Alueella on useita eläintiloja, ja laiduneläimet elävöittävät kylämaisemaa.

Voimassa oleva maakuntakaava

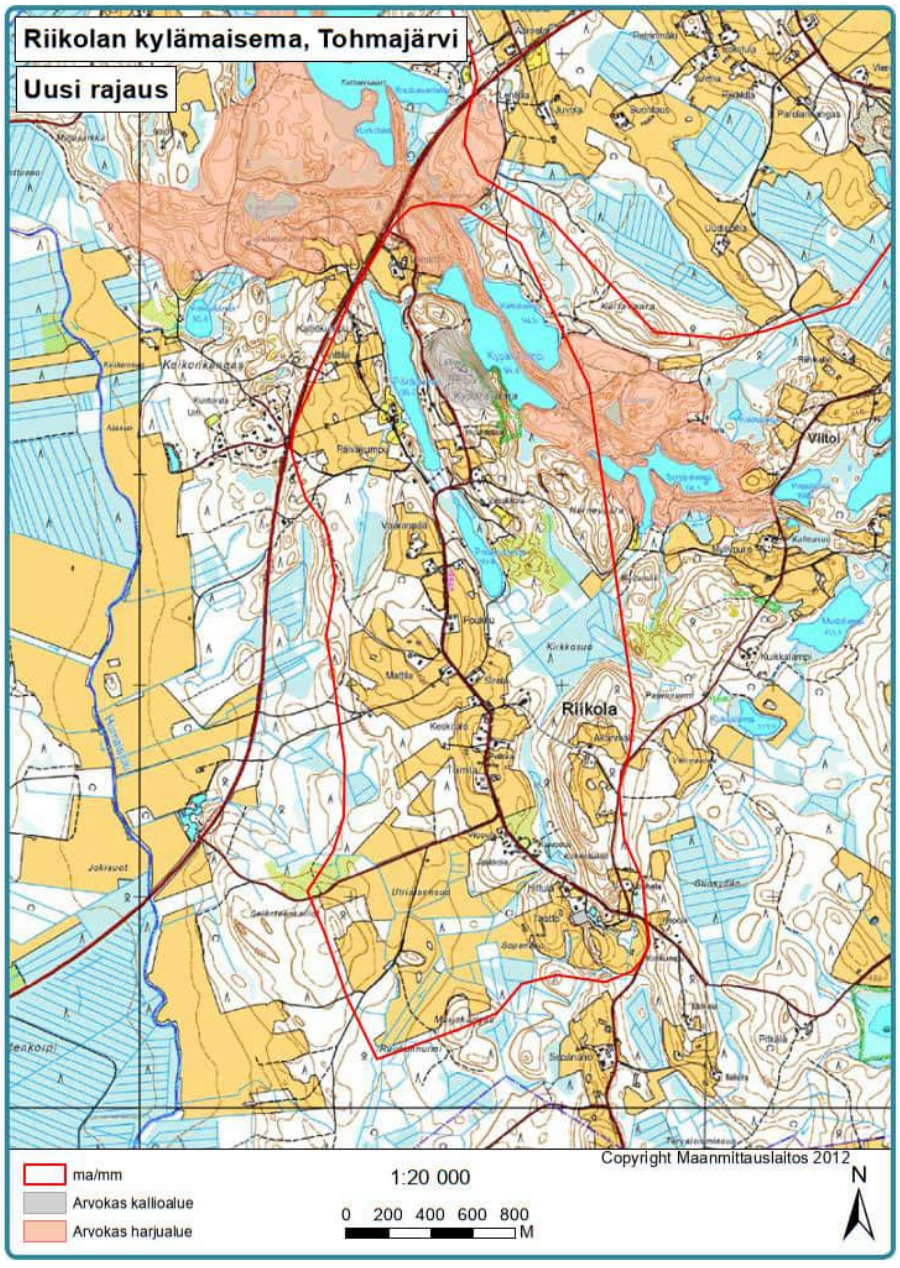

Maisema-alueen päivitys

Lähellä on useita maisema-alueita ja ryhmä pohti mm. yhdistämisen mahdollisuuksia. Kokonaisuutena Riikolan todettiin kuitenkin olevan tärkeä lisä alueen maisema-alueiden kokonaisuudessa ja rajaus säilytettiin ennallaan.

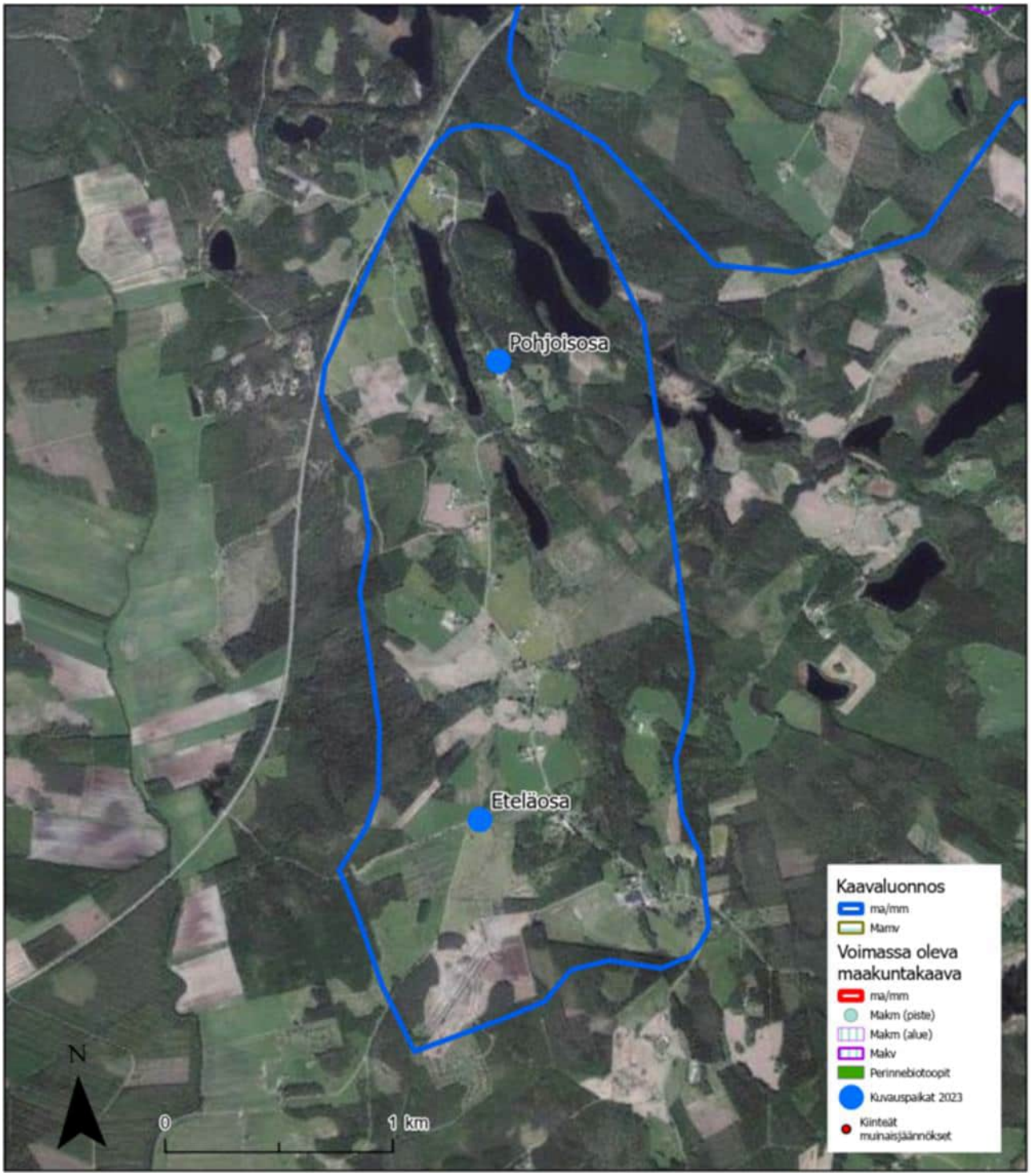
Pohjoisosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 167. Riikola, pohjoisosa, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 168. Riikola, eteläosa, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 169. Riikola, eteläosa, itään, 80 m korkeus.

43. Värtsilän Jänisjokilaakso, Tohmajärvi

Maisema-alueen kuvaus

Värtsilä kuuluu Pohjois-Karjalan järviseutuun ja Laatokan Karjalan seutuun. Värtsilän Jänisjokilaakson maisema-alueeseen sisältyvä Uusikylän–Sääperinrannan jokilaaksokylä on tyyppiesimerkki Laatokan Karjalan seudun kylämaisemista. Värtsilän olemassaolon kaksi syytä ovat Jänisjoki ja Värtsilän viime sotien jälkeen menetetty rautasulatto. Jänisjoki on ollut tärkeä liikkumisväylä ja Uusikylä sen lastauspaikka koskien alapuolella. Niiralan ja Patsolan välisellä osuudella Jänisjokilaakso muodostaa hienon jyrkkärinteisten vaarojen rajaaman maisematilan, johon tasainen peltoala kontrastoituu. Viime sotien jälkeen rajalinja vedettiin maisematilan halki, joten toiminnallisesti kyseessä on ”puolikas kulttuurimaisema”. Maisema-alueen arvot perustuvat elinkeino- ja asutushistoriaan sekä laajoihin peltomaisemiin, joita rajaavat jyrkät vaarat.

Elinkeino- ja asutushistoriallisesti arvokkaat Savikon kylämaisema ja Sääperinrannan asutusmaisema ovat peräisin 1600-luvulta. Savikon kylä on maisemallisesti huomattava alue. Jylhien vaarojen reunustamat laajat peltoaukeat ja toisaalta kylään rajautuva arvokas lintujärvi muodostavat komean ympäristön. Kylän nykyinen asutus on sijoittunut pääosin vaaran suojaan, rinteen ja peltoaukeiden reunaan. Tilat sijaitsevat nauhamaisesti Savikon tien molemmin puolin. Toivolan vuonna 1926 rakennettu päärakennus on erikoinen. Rapattu mansardikattoinen talo edustaa Amerikasta tuotua mallia, joka oli kylällä aiemmin yleinen, mutta kymmenkunnasta talosta ainoastaan Toivola on säilynyt. Uudenkylän rivikylän maisema on Jänisjoen koskien alapuolisena kylänä liikenne- ja asutushistoriallisesti merkittävä. Se oli rajan yli kulkeneen viljakaupan varastopaikka 1700-luvulla. Maisema-alueella sijaitsee neljä rakennusperintökohdetta, jotka ovat Niiralan hovi, Valkoinen talo, Myllymuseo ja kirjastotalo.

Voimassa oleva maakuntakaava

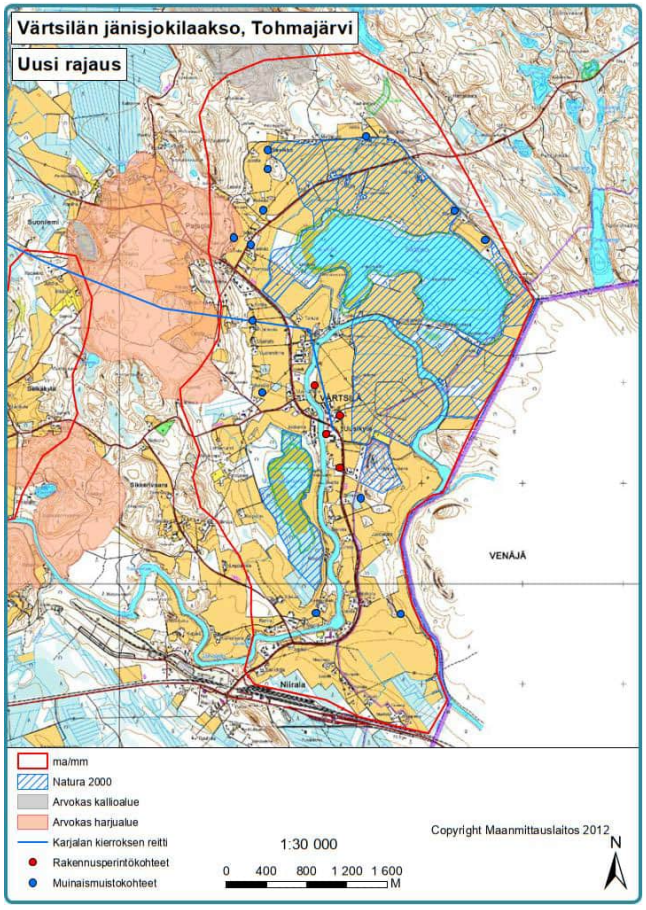

Maisema-alueen päivitys

Hyvä esimerkki jylhän vaaramaiseman ja peltojen täyttämän jokilaakson kontrastista. Teknisenä rajauksena rajavyöhyke rajataan pois, vaikka se kuuluukin liki yhtenäisenä peltoaukeana oleellisena osana maisemaan.

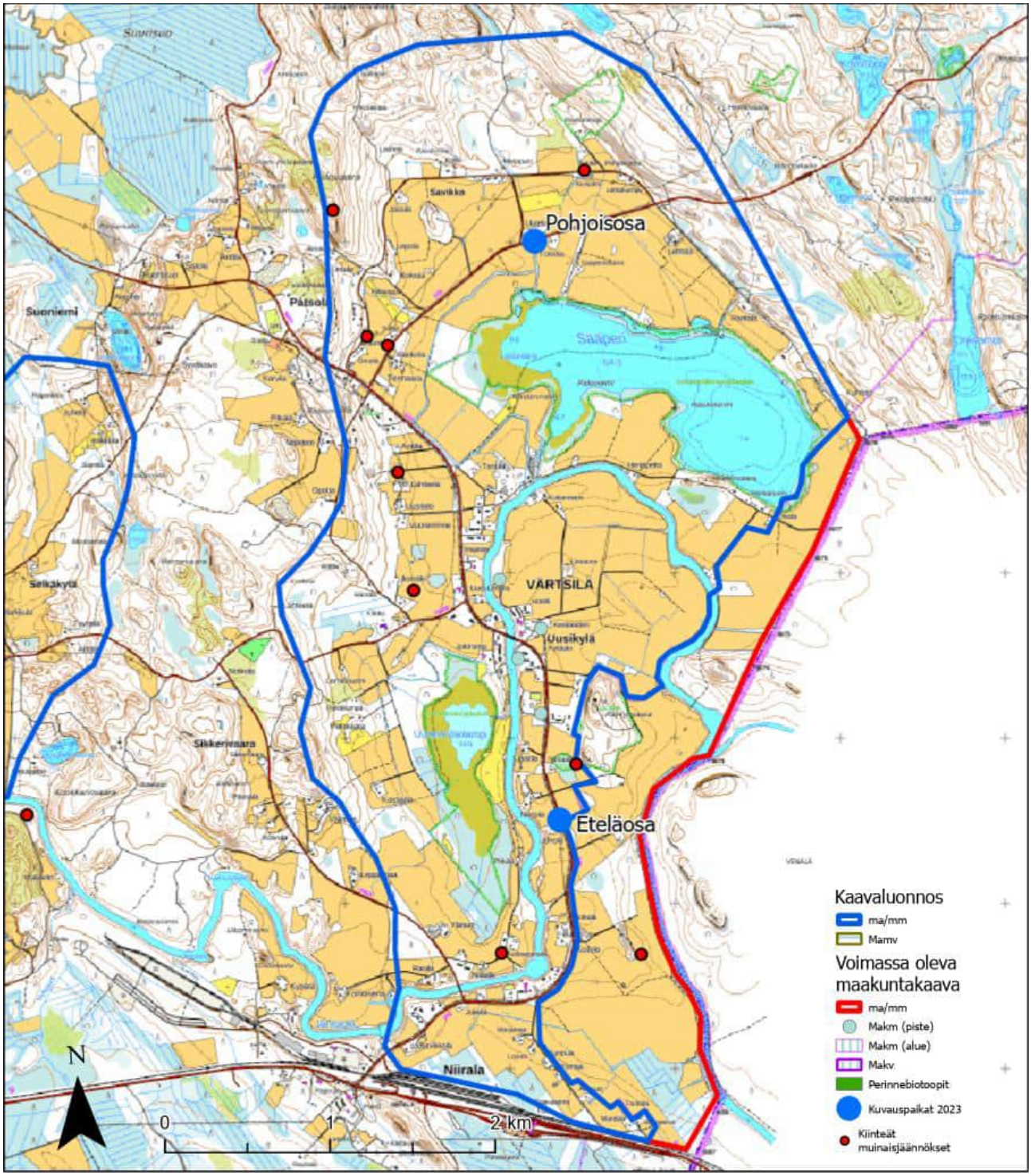

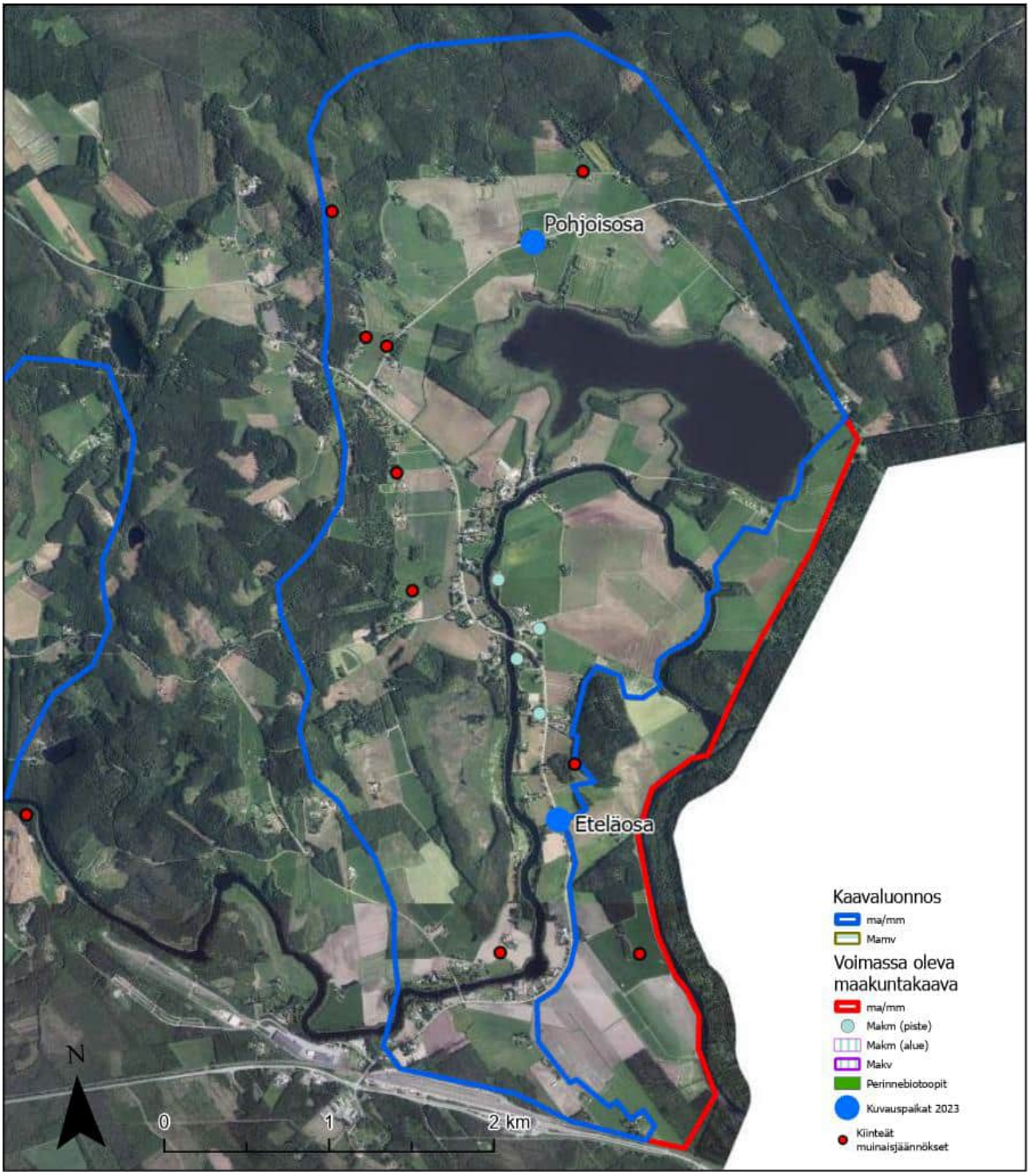
Pohjoisosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 170. Värtsilän Jänisjokilaakso, pohjoisosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 171. Värtsilä, eteläosa, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 172. Värtsilä, pohjoisosa, näkymä Sääperille (2023).

Uudet maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

44. Viiniranta-Taipaleenjoki, Liperi

Maisema-alueen kuvaus

Viinijärven ympäristö on Pohjois-Karjalan vanhimpia asutettuja alueita. Muinais-Saimaan rantaterassi on ollut arkeologisten löytöjen valossa suosittu asuinpaikka. Alueen tasaiset saviset maat otettiin jo varhain maanviljelyyn. Viinijärven kylistä Viiniranta on vanhin ja se lienee perustettu jo 1400-luvulla; lähistöltä on lammen pohjasedimenteistä löydetty viljan siitepölyä vuodelta 1299. Viiniranta oli Liperin ensimmäinen keskus.

Taipaleenjoki jakaa Viinijärven etelärannan vanhimman asutuksen kahteen kylään. Länsipuolinen Viiniranta on maakunnan tyyppipuhtain rantanauhakylä. Itärannalla sijaitsee Taipaleen ortodoksinen kirkonkylä, joka muodostui 1500–1600-luvuilla. Taipaleen asuintalot sijaitsevat parvena Taipaleenjoen ja Pyttylammen välillä. Taipaleesta kehittyi nopeasti taloluvultaan Viinirantaa suurempi ja hallinnollisesti merkittävämpi, mitä edesauttoi myös kylärajan siirto Taipaleenjokeen, jolloin ortodoksinen kirkko ja pappila sijoittuivat sen alueelle. Viinijärven ortodoksinen kirkko on jugend-vaikutteinen ristikirkko ja valmistunut vuonna 1906. Muista maakunnallisesti merkittävistä rakennusperintökohteista mainittakoon kirkkoherran virasto ja Piirolan tilan rakennukset.

Viinijärveä on laskettu puolitoista metriä perkaamalla Taipaleenjokea 1830-luvulla. Taipaleenjokilaaksossa on Liperin tasankojen viljelymaisema edustavimmillaan. Alueella sijaitsee Siikakosken vesivoiman ääreen kehittynyt vanha teollisuusmiljöö. 1800-luvulla Siikakosken myllyn ympäristö oli maakunnallisestikin merkittävä teollisuustaajama ja alueelle perustettiin saha ja kutomo. Kutomo valmisti mm. sarkavaatteita Venäjän armeijalle sekä loimia armeijan hevosille. Siikakosken saha perustettiin 1837. Höytiäisen laskun 1859 myötä sen vedet alkoivat virrata Höytiäisen kanavaa pitkin Pyhäselkään, ja Taipaleenjoki entisenä lasku-uomana menetti arvonsa vesivoiman tuottajana. (Lähde: Komperon kotiseutumuseon verkkosivut, luettu 5/24).

Kuva 173. Viinirannan viljelymaisemaa. Taustalla siintää Viinijärvi. (Pekka Piiparinen 2024).

Maisema-alueen määritys

Huomioidaan alueen vahva kulttuurihistoriallinen tausta eli maakunnan asutushistorian, ortodoksisen kulttuurin ja teollisen kehittymisen merkit Viinirannan-Taipaleenjoen maisemissa. Alue edustaa myös Liperin keskeisiä maanviljelysseutuja.

Viistoilmakuvat droonilla hankitaan myöhemmin.

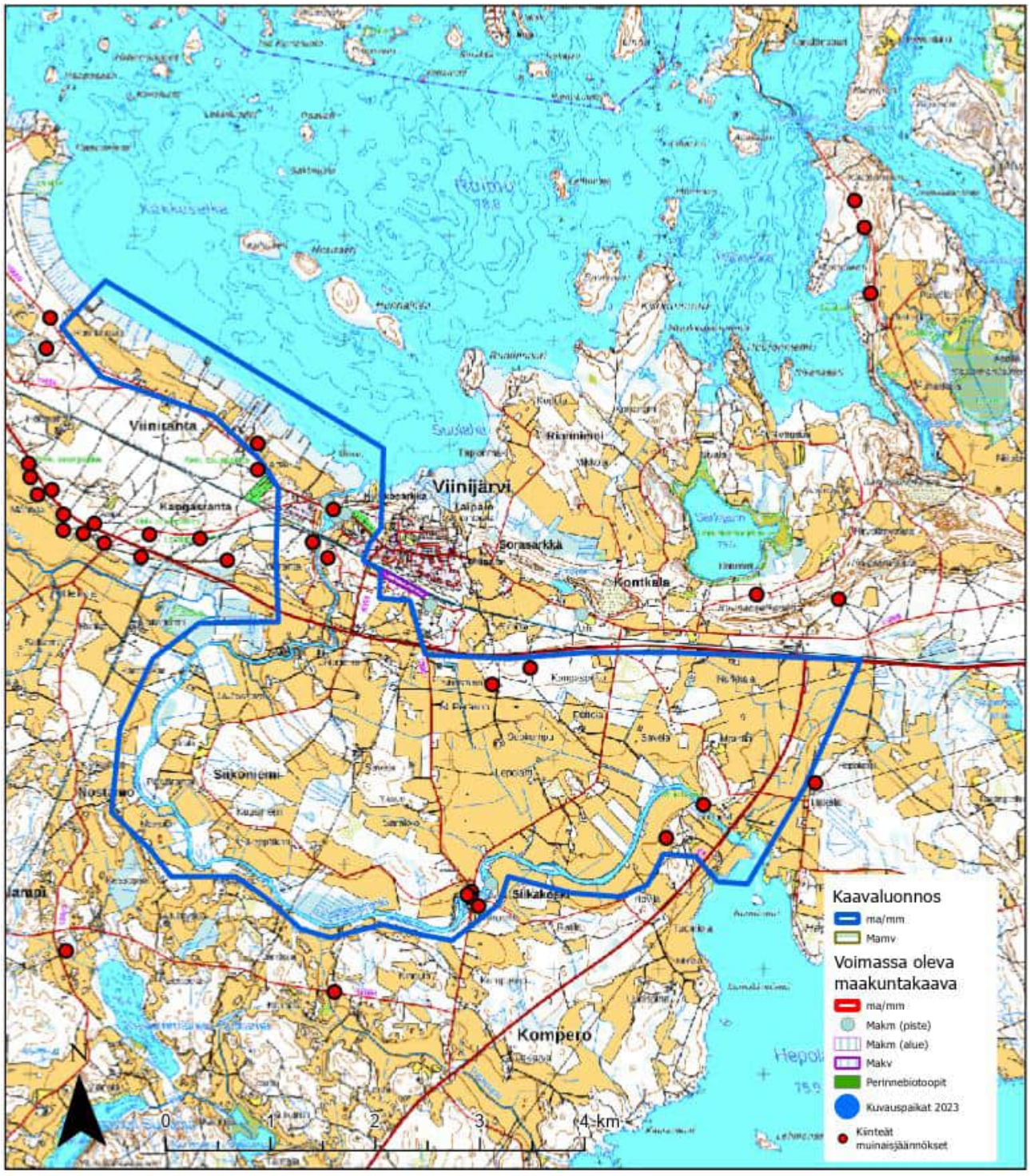

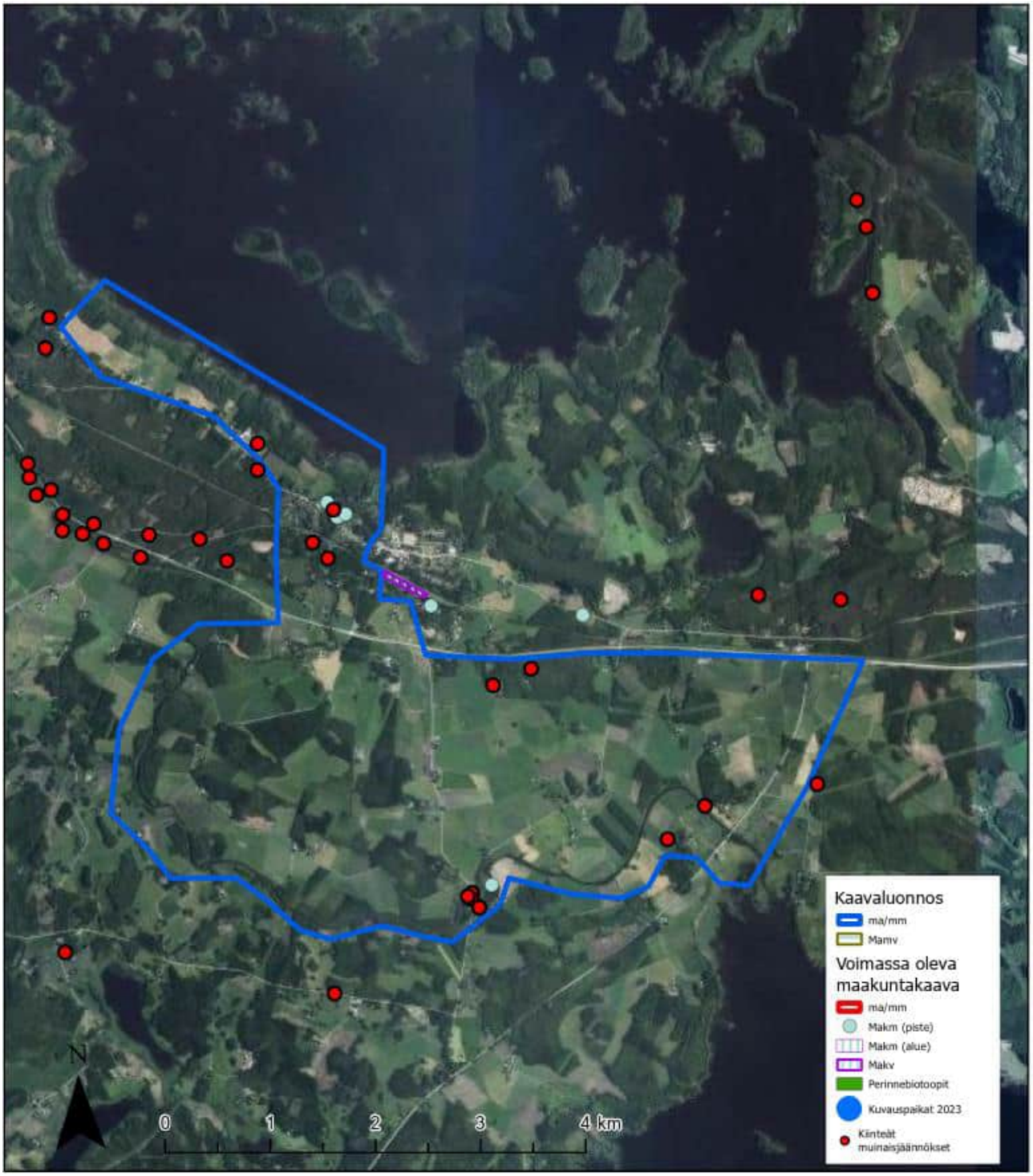
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2
3
4 km

45. Oravilahvi, Rääkkylä

Maisema-alueen kuvaus

Oravilahti kuuluu Järvi-Suomen maisemamaakuntaan sijaiten Oriveden ja Jänisselän välissä samalla niemellä Rääkkylän taajaman kanssa. Nimensä mukaisesti kyseessä on entinen järvenlahti, joka pengerryksin on kuivatettu laajaksi ja yhtenäiseksi peltoaukeaksi. Oravilahden peltojen suurin pituus liki yhtenäisenä on noin 8,5 kilometriä ja leveys liki 1,5 kilometriä. Koko kuivatusalueen pituus on noin yhdeksän kilometriä. Aluetta kiertää tiet, joista eteläinen on rakennettu vahvaksi patotieksi. Kuivatusalueen keskellä virtaa Keikonjoki, joka kylläkin on peltojen kohdalla lähinnä viivoittimella piirretty vesiränni. Myös peltosarkoja erottavat ojat erottuvat selkeästi.

Oravilahden kuivattamisesta haaveiltiin jo 1860-luvulla. Usean kariutuneen suunnitelman jälkeen toimeksi päästiin 1960-luvun alussa edistäjänään Pohjois-Karjalan Maanviljelysinsinööripiirin johtaja Veikko Tipuri. Kuivatussuunnitelman laati pro gradu -työnään tekn. yo. Seppo Surakka, josta valmistuttuaan tuli myöhemmin Joensuun apulaiskaupunginjohtaja. Kuivatuksen toteutti vuonna 1965 saadun luvan jälkeen Pohjois-Karjalan Vesipiiri. Kahdessa vuodessa pengerrysten ja vedenpumppausten myötä noin 950 hehtaarin alue oli kuivilla ja se otettiin liki täysin viljelyyn. Kuivatusalue tehtiin vesijättömaista ja entisistä niityistä talvisin työttömyystöinä ja pääosin ihan lapiotyönä. Samalla kaivettiin kaksi lampea. Ensimmäinen viljasato puitiin jo syksyllä 1969, mutta kokonaisuudessaan hanke oli monien viivästysten jälkeen valmis vasta 1978. Kuivatus synnytti hedelmällistä peltoa, jonka myötä alueen maanviljelys ja koko Rääkkylän kunnan kehitys vauhdittui. ”Rääkkylä ei olisi Rääkkylä, ellei täällä olisi Oravilahden kuivatusalueen peltoja”, toteisi taannoin kuivatushankkeen vastaavana toiminut Osmo Hirvonen.

Lähde: Tuominen, Vesa (toim.): Ukko-Elias ja Kauppalan kolme kunnallisneuvosta. Kopijyvä 2010.

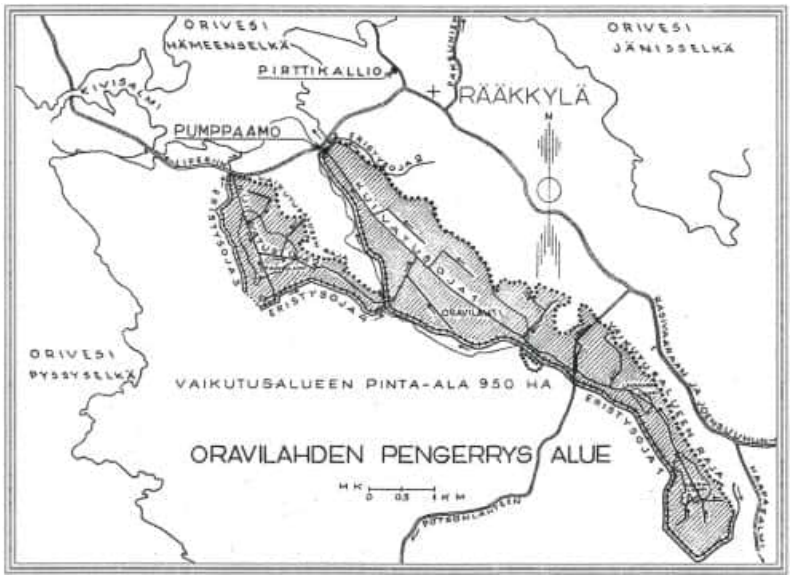

Kuva 174. Oravilahden pengerrysalueen kartta ja kuvia kuivatuspadosta (Tuominen Vesa (toim.)2010)

Maisema-alueen määritys

Rajaukseen huomioidaan Oravilahden suurin yhtenäinen peltoalue. Maanviljelyn elinvoimaisuus alueella tulee säilymään. Alue on edustava esimerkki Suomen toiseksi suurimman kuivatushankkeen tuloksista ja se täyttää kulttuurimaisema-arvonsa, historiansa ja Rääkkylän kunnalle tuoman merkityksensä myötä maakunnallisen maisema-alueen kriteerit.

Viistoilmakuvat droonilla hankitaan myöhemmin.

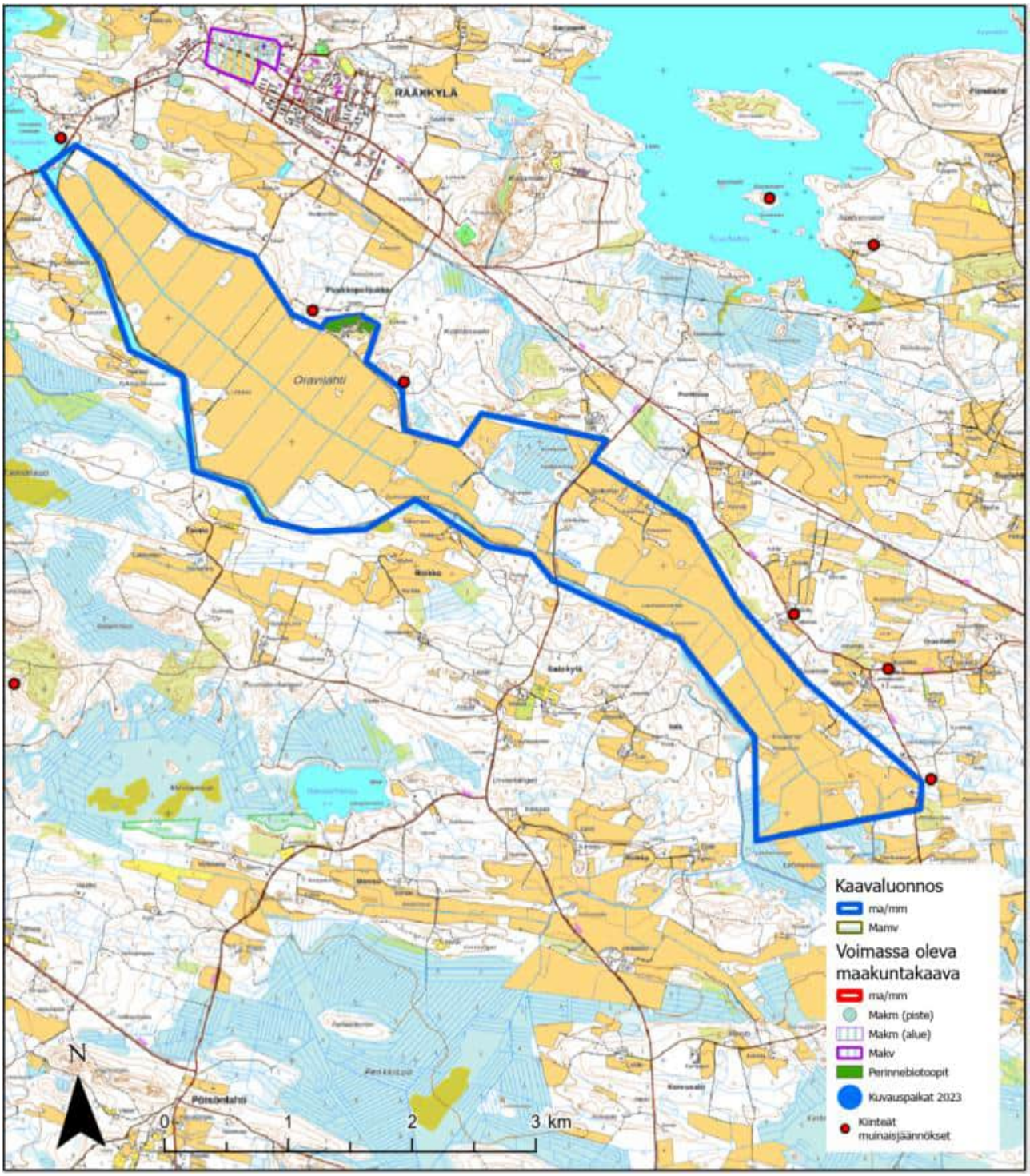

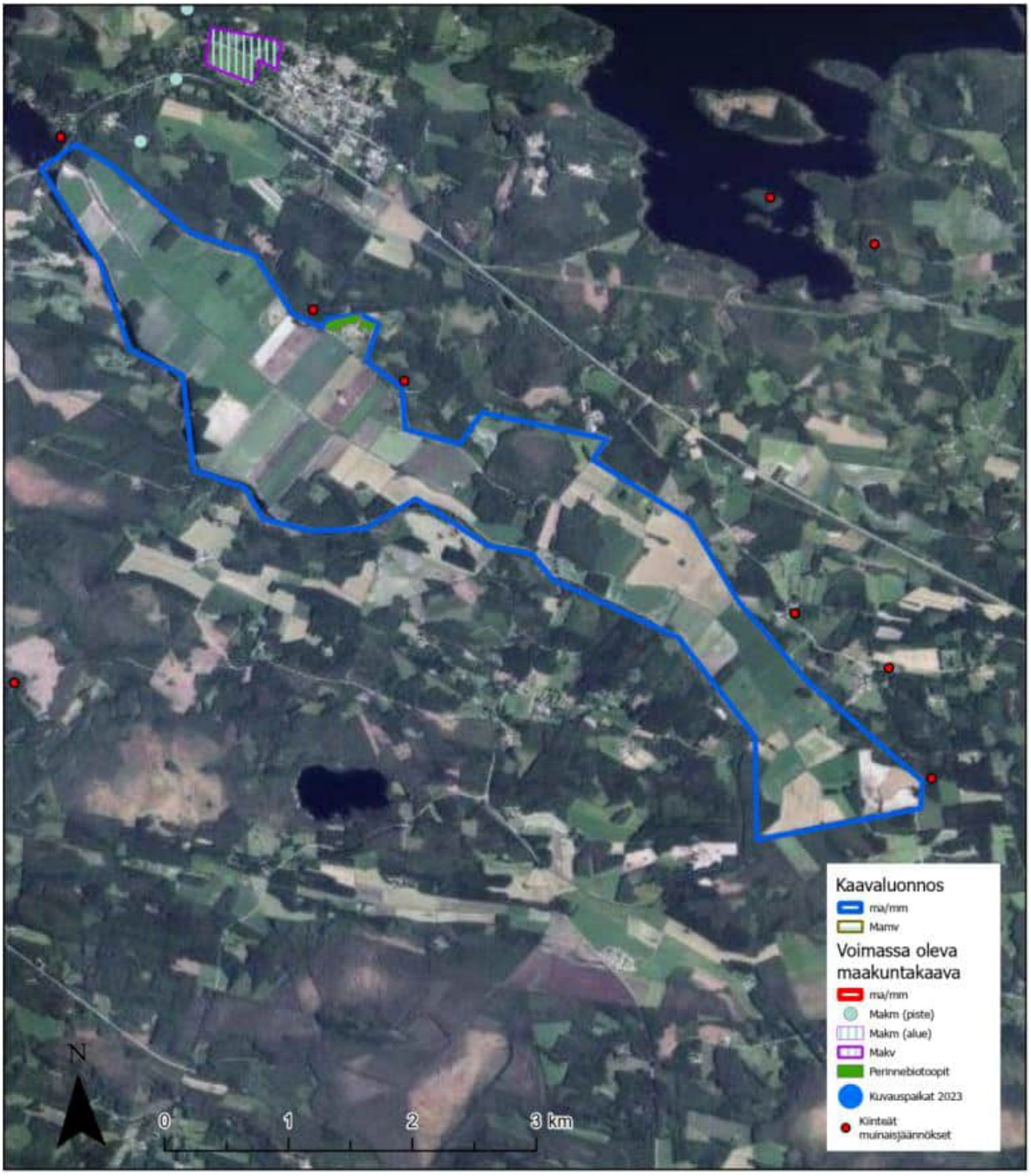
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2
3 km

Maisema-alueiden poistot

Hoilolan-Saaroisten kylämaisema, Joensuu

Maisema-alueen kuvaus

Hoilolan-Saaroisten kylämaisema edustaa Tuupovaaran rajakarjalaisia ja ortodoksisia kulttuuripiirteitä. Maisemakuvaltaan kylä on vaihteleva, ja siinä yhdistyvät niin kulttuuriympäristön kuin luonnonympäristön järvi- ja jokimaisema. Kylän halki virtaa Öllölänjärvestä Korpijärveen laskeva Onnenvirta. Onnenvirran itärannalla sijaitsevan jyrkkäseinäisen Puassunkallion seinämä luo vahvan kontrastin kulttuurimaisemaan. Hoilolan halki kulkee Värtsilästä Ilomantsiin johtava seututie 500, joka on osa Runon ja Rajan tie -nimistä matkailutietä.

Hoilolan-Saaroisten kylämaiseman tila on taantuva. Alueen maaseudun kulttuurimaisema ei ole enää elinvoimaista, mutta alueen vanha kulttuuriperintö ja vielä toistaiseksi alueella toiminnassa olevat maatilat puoltavat maakunnallisen maisema-aluearvon säilyttämistä. Kylien tulevaisuus ei kuitenkaan näytä kovin lupaavalta.

Voimassa oleva maakuntakaava

Maisema-alueen päivitys

Maisema-alueen arvot taantuneet. Maisemaryhmä totesi, että maisemakuva on sirpaleinen ja näkymät ovat pienialaisia. Maisema-alue poistetaan maakuntakaavasta.

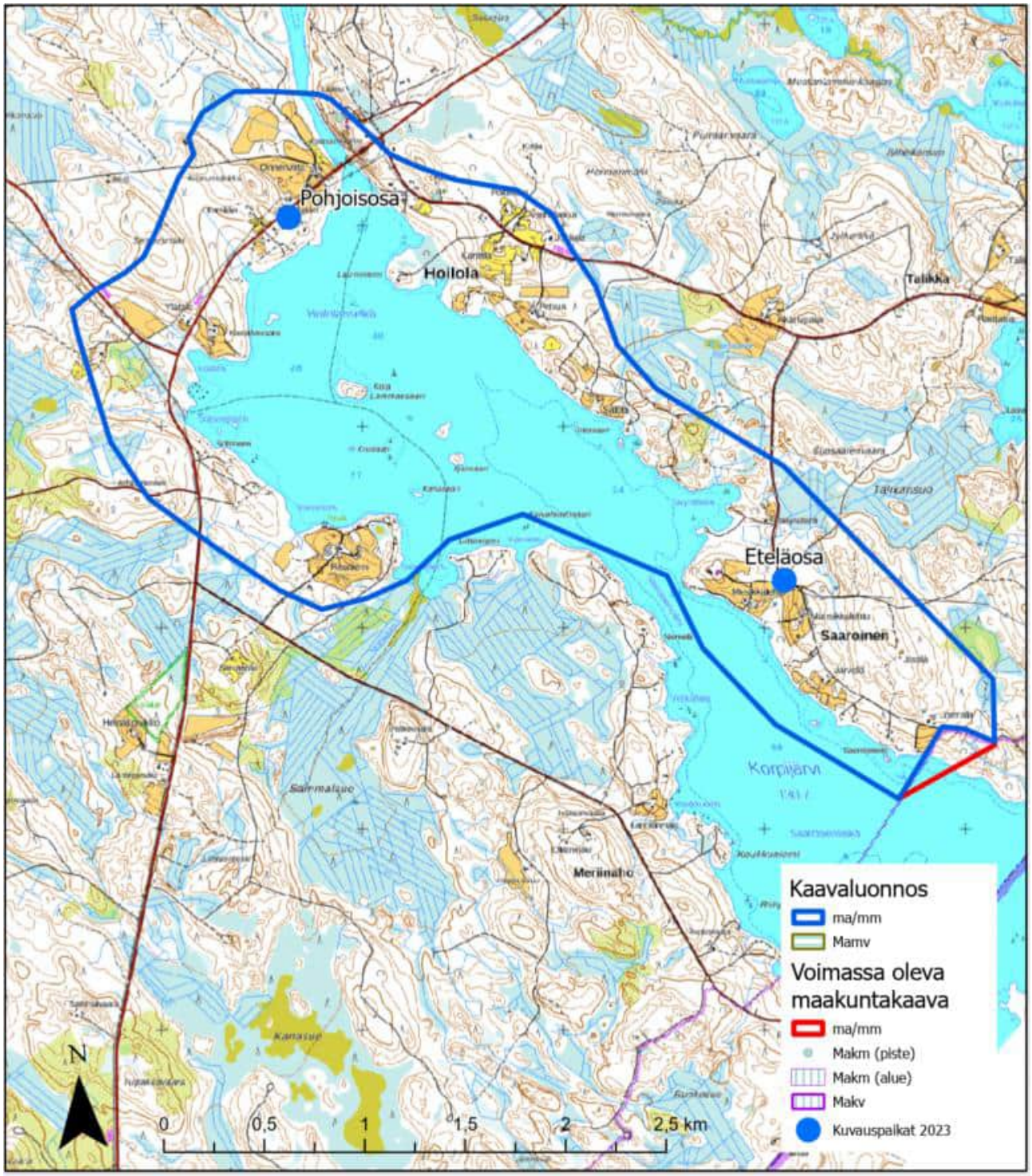

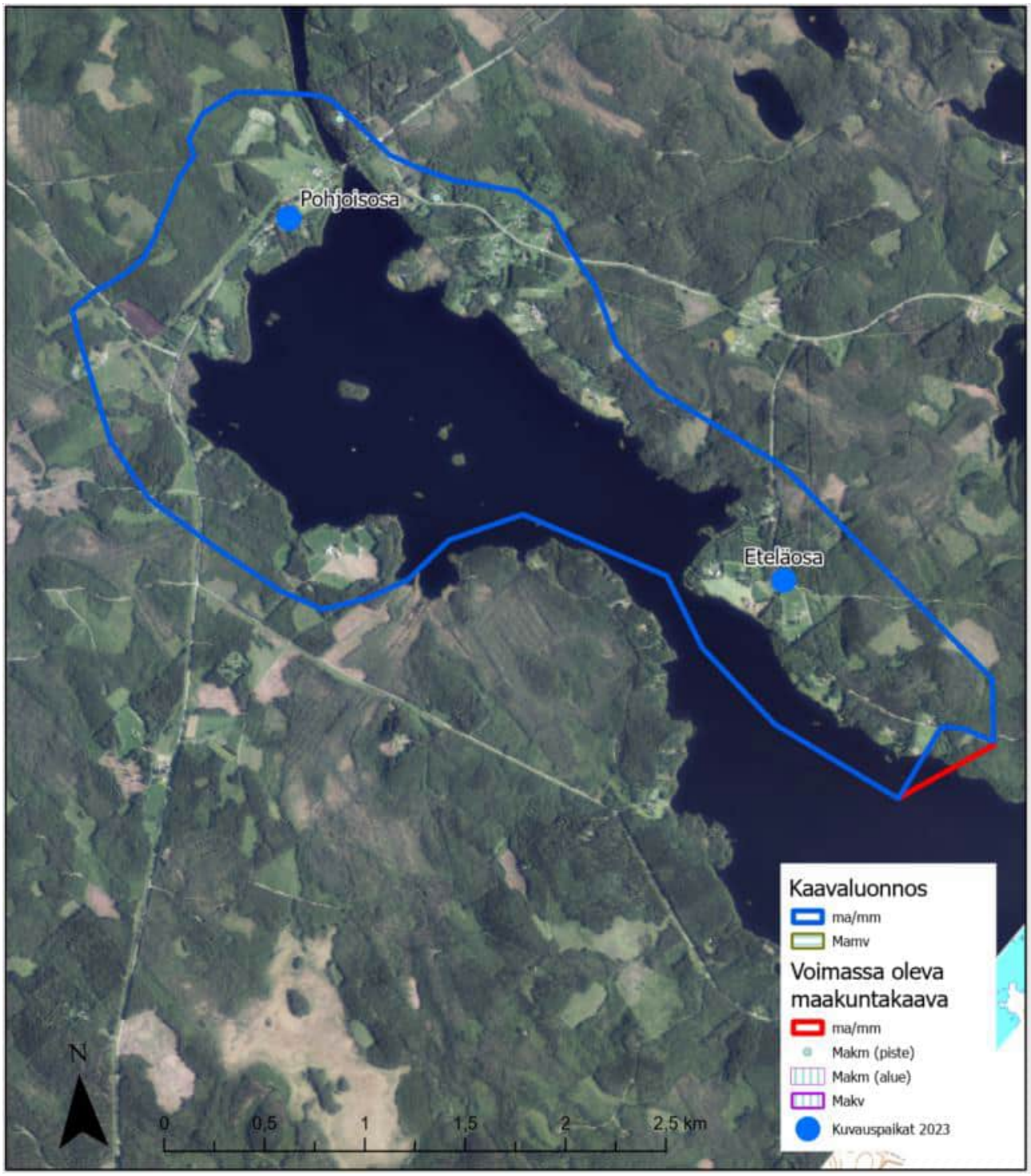
Pohjoisosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Kuvauspaikat 2023
N
0
0,5
1
1,5
2
2,5 km

Kuva 175. Eteläosa, etelään, 80 m korkeus

Kuva 176. Pohjoisosa, itään, 120 m korkeus

Kuva 177. Eteläosa, umpeutuvaa viljelymaisemaa (2023)

Nivan kylämaisema, Joensuu

Maisema-alueen kuvaus

Kylämaisemaa leimaavat vesistöjen läheisyyden lisäksi viljelyksessä olevat peltoaukeat. Nivan kylä edustaa tyypillisintä Järvi-Suomen maisemaa ja Keski-Karjalan kumparemaa -maisematyyppiä. Maisemakuvaltaan kylä on tasapainoinen, loivasti kumpuileva kylämaisema. Nivan varsinainen ja pysyvä asutus on peräisin 1600-luvulta. Nivan teollisuustoiminta on alkanut 1700-luvun puolessa välissä, kun kruununvouti Wallenius perusti Nivankoskeen vuonna 1769 maakunnan ensimmäisen hienoteräisen vesisahan. Samalla paikalla toimi aina 1930-luvulle asti mylly. Nivankoskessa on säilynyt entisen sahan ja myllyn paikalla olevat vanhan sillan kiviset rakenteet.

Nivan kylällä toimi karjatalouskoulu vuosina 1925–1972. Koulu toimi sota-aikana myös sotilassairaalana. Koulu siirtyi Kiteelle vuonna 1972. Alueella vaikutti myös Lotokanhovi, joka toimi 1900-luvun alkuvuosina karjatalouskouluna. John Cederberg osti Lotokan vuonna 1920, ja hän alkoi kehittää tilaa ostamalla lisämaata sekä rakennuttamalla 74 paikkaisen navetan. Hovi toimi myös karjatalouskoululaisten harjoittelutilana. Hovista on jäljellä navetan rauniot ja kartanorakennus. Nivan kylällä seudullisesti arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita ovat Nivan tila, joka on toiminut karjanhoitokoulun harjoittelutilana, Karjamäen entinen karjatalouskoulu vuodelta 1925 ja Nivan koulu, jonka funkistyylinen koulurakennus on vuodelta 1957. Niva on luonnoltaan ja kulttuuriperinnöltään elinvoimainen kylä.

Voimassa oleva maakuntakaava

Maisema-alueen päivitys

Maisema-alue todettiin lähinnä enää seudullisesti arvokkaaksi, joten se poistetaan maakuntakaavasta.

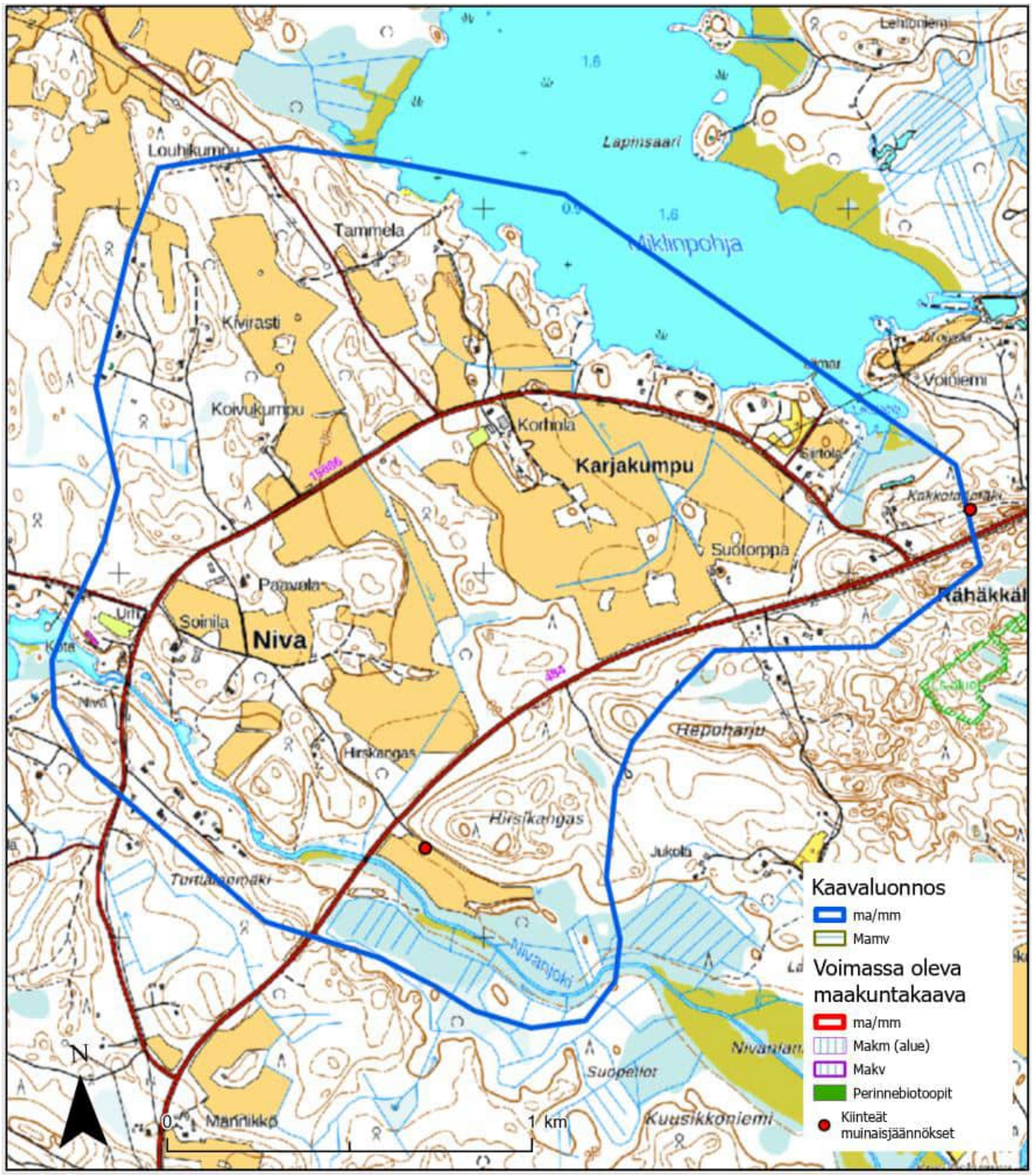

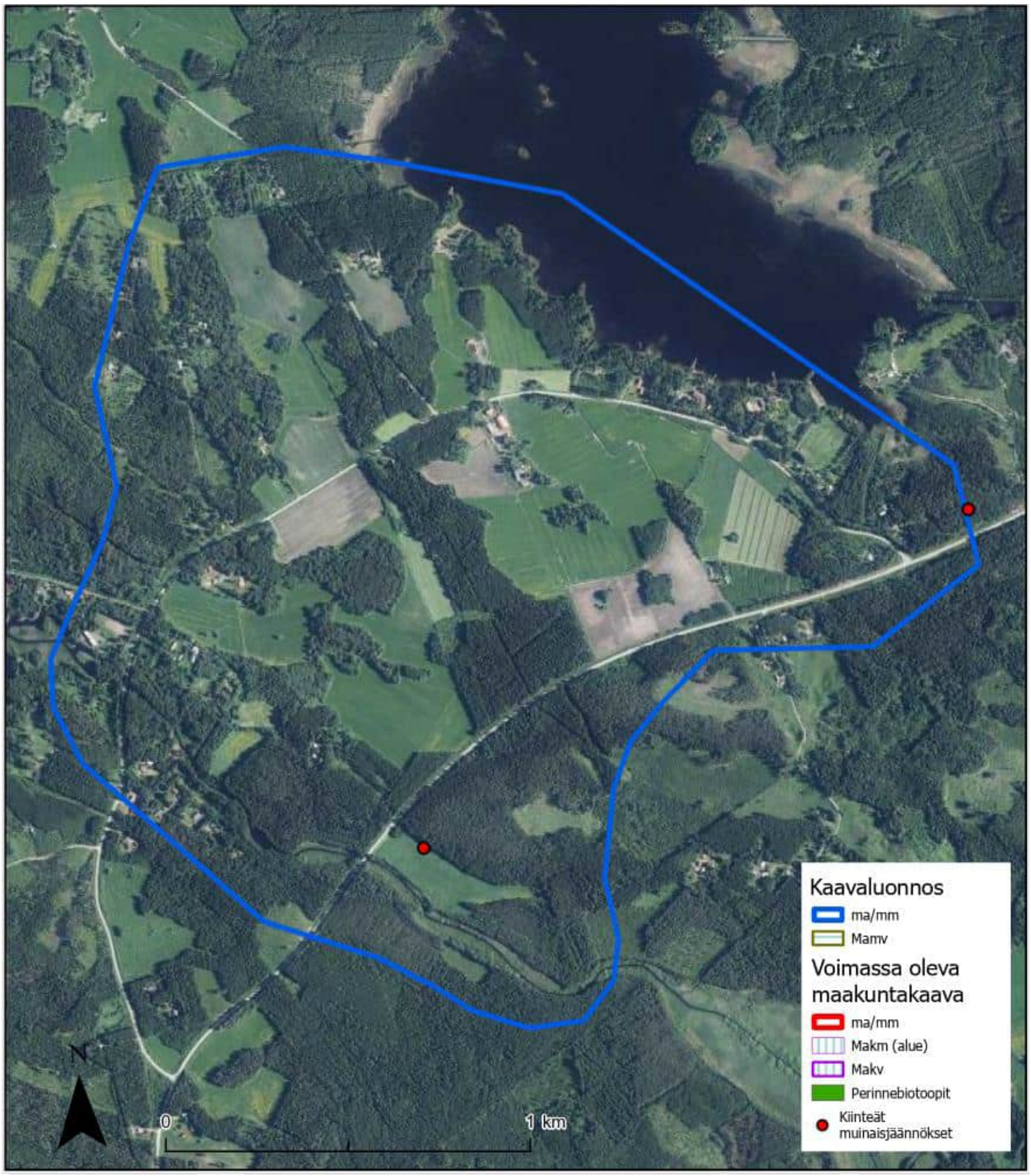
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 178. Pohjoisosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 179. Pohjoisosa, itään, 120 m korkeus.

Kuva 180. Eteläosa, Nivajoki (2023)

Puhoksen tuotantomaisema, Kitee

Maisema-alueen kuvaus

Puhoksen tuotantomaisema sijaitsee Oriveden ja Ätäskön välillä. Puhos kuuluu Pohjois-Karjalan järviseutuun ja Keski-Karjalan kumparemaa -maisematyyppiin. Puhoksen alue on asutettu Stolbovan rauhan jälkeen, kun rajasodat päättyivät. Vuonna 1631 Puhoksen alueelta mainitaan kaksi luterilaista asukasta. Maisema-alue muodostuu Koivikon hovin avoimista viljelymaisemista ja sen länsipuolella sijaitsevista lehtikuusimetsistä.

Puhoksen teollinen perinne ulottuu vuoteen 1774, jolloin kruununvouti Gabriel Walleniuksen perustama Puhoksen saha aloitti toimintansa. Puhos on ollut 1800-luvun alussa Nils Ludvig Arppen omistuksessa. Telakkatoiminta käynnistyi alueella 1829. Esimerkiksi Suomen ensimmäinen höyrylaiva Ilmarinen valmistui kyseisellä telakalla vuonna 1833. Myös Koivikonkankaan lehtikuusimetsä on peräisin tältä ajalta. Metsä istutettiin laivanrakennustarpeiksi vuosina 1842–1844. Itäsuomalainen suurliikemies, monien ruukkien ja sahojen omistaja, Antti Juhana Mustonen, jatkoi toimintaa sahoineen ja konepajoineen. Hän rakennutti Kiteen Puhoksenkosken rannalle konepajan, valimon ja telakan vuonna 1875.

Koivikon hovin viljelymaisema sijaitsee valtatie kuuden itäpuolella, Ätäskön rannalla. Koivikon hovin kaksikerroksinen päärakennus on valmistunut 1850-luvulla. Rakennusta on jatkettu vuosina 1899 ja 1914. Tilan vanhoja rakennuksia ovat lisäksi aitta 1800-luvulta ja sauna 1930-luvulta. Entinen maatalousoppilaitos ja koulutila ovat suojeltuja rakennuksia. Hoviin johtaa maisemallisesti merkittävä tie.

Voimassa oleva maakuntakaava

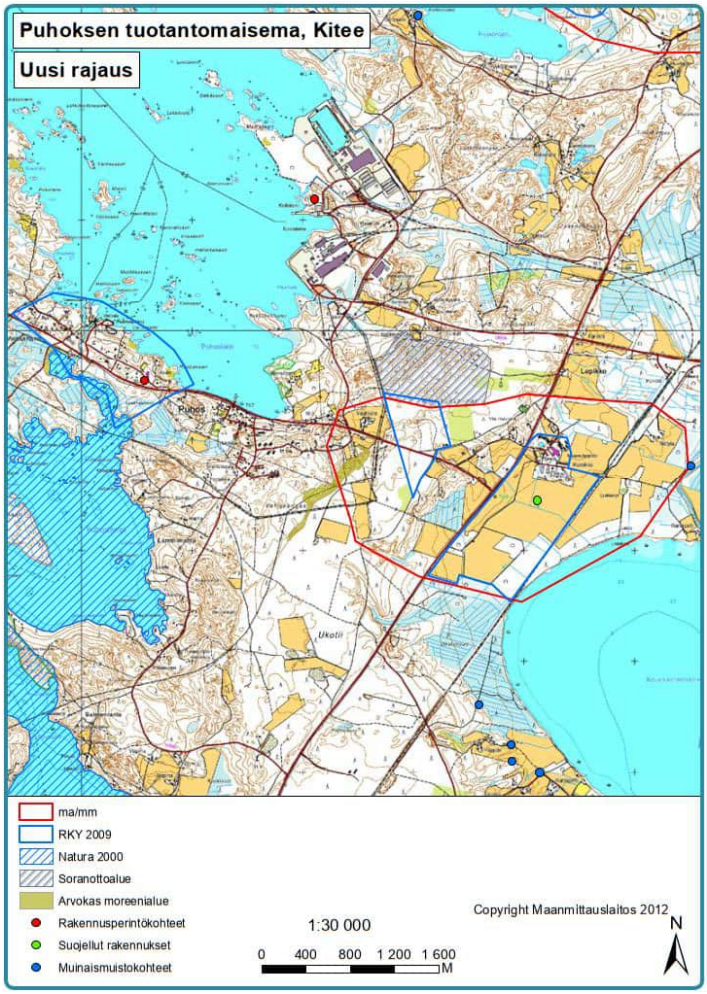

Kuva 181. Koivikon hovin viljelymaisemaa (2013).

Maakuntakaavan päivitys

Maisema-alueella sijaitsee jo kaksi RKY-aluetta ja lähellä Puhoksen kylällä on kolmas teollisuushistoriaa vaaliva. Etenkin Koivikon kartanon alueella sijaitseva RKY-kohde huomioi myös läheiset pellot maisemaelementtinä. Maakunnallinen maisema-alue ei tuo kokonaisuuteen juurikaan mitään lisää. Alue poistetaan maisema-alueiden joukosta

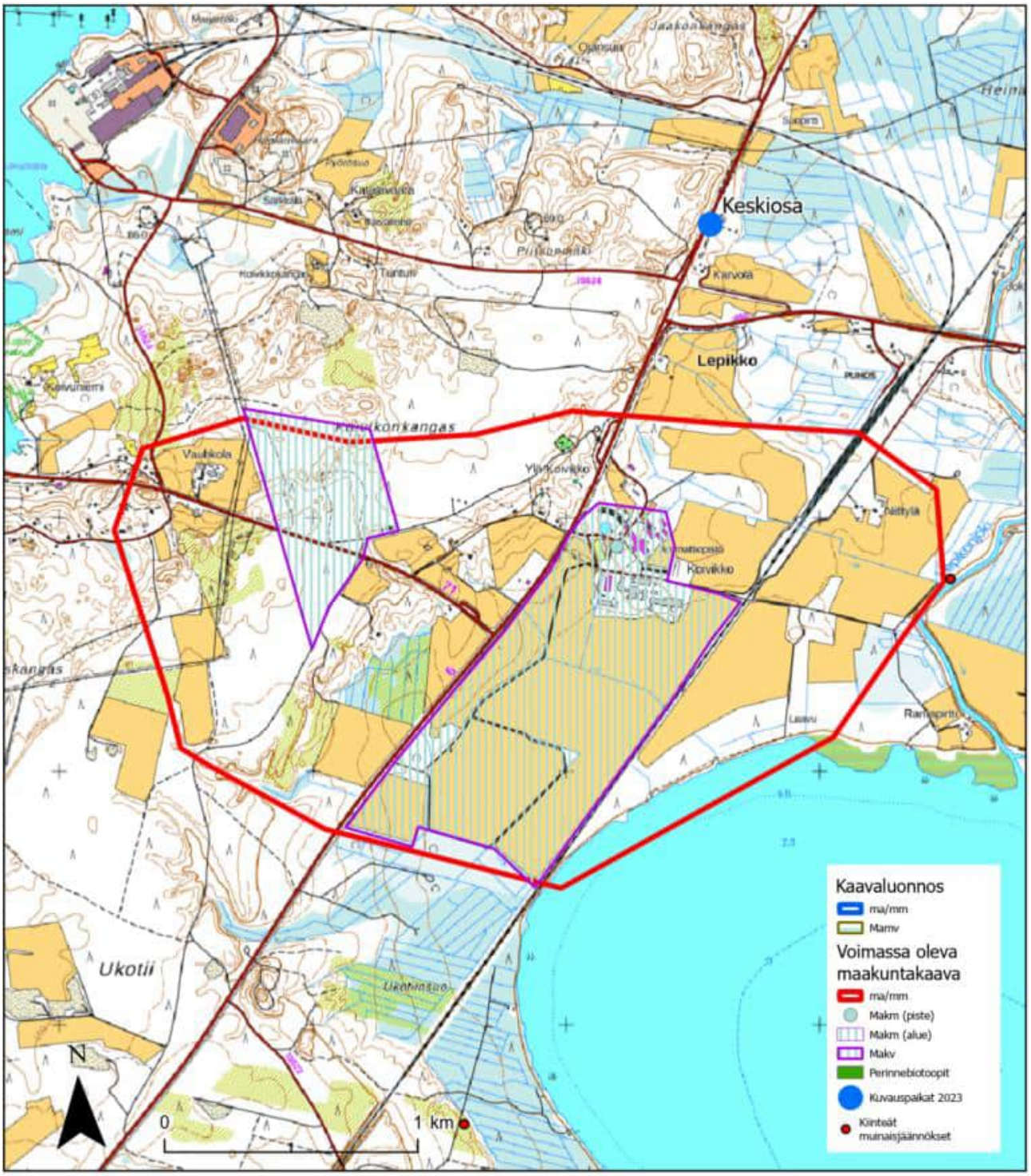

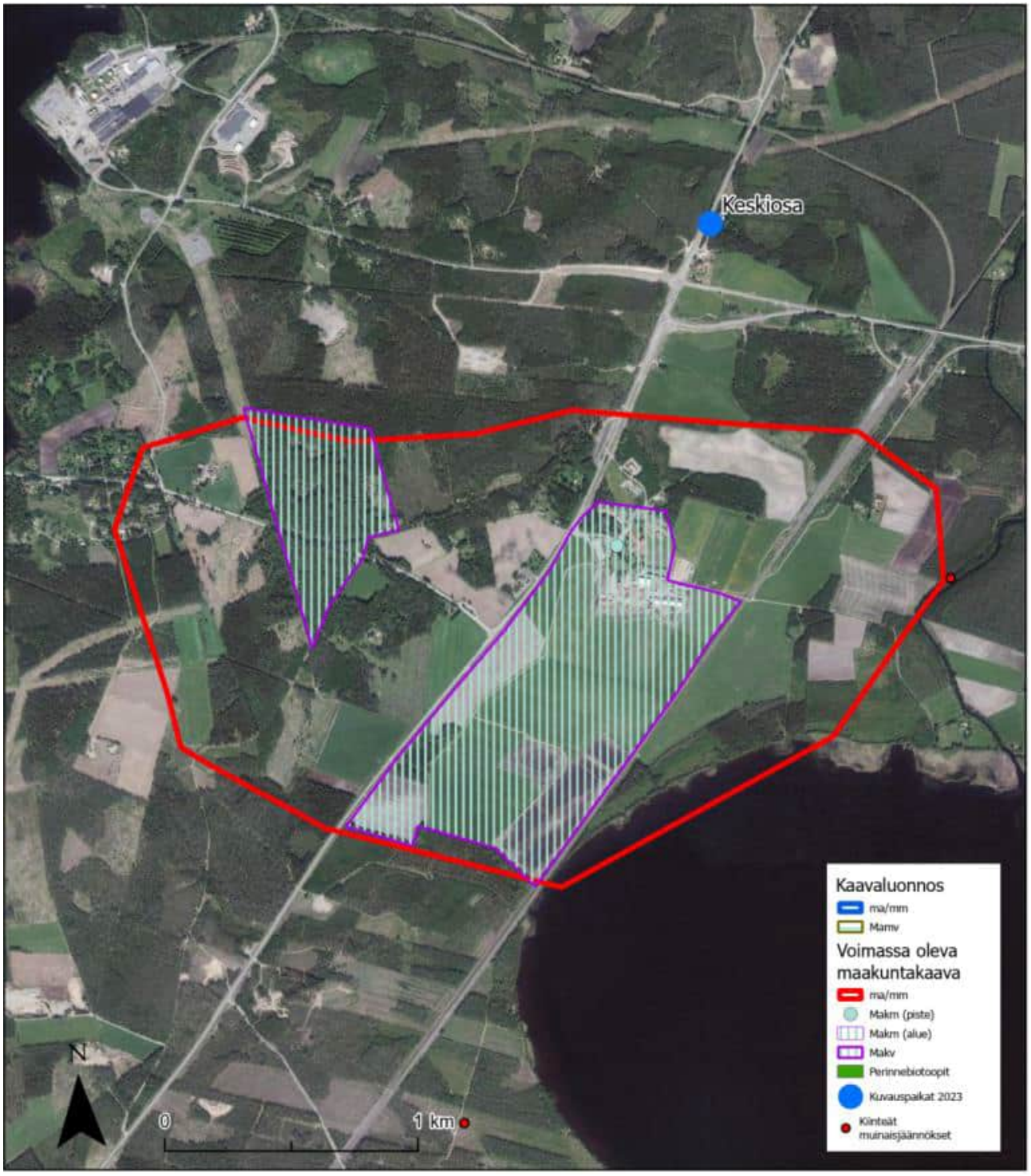
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 182. Puhos, keskiosa, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 183. Puhos, keskiosa, etelään, suurennos, 80 m korkeus.

Suorlahden kylämaisema, Kitee

Maisema-alueen kuvaus

Suorlahti sijaitsee Pohjois-Karjalan järviseudun maisemaseudulla ja Keski-Karjalan kumparemaa -maisematyypin alueella. Maisemakuvaltaan kylä on loivasti kumpuilevaa ja pienipiirteistä, Toisen Salpausselän selännettä. Alueeseen sisältyvä Suorlahden hovi ja Orpolan tila ovat valtakunnallisesti merkittäviä rakennetun kulttuuriympäristön kohteita (RKY 2009). Kiteen Suorlahdessa Suorlahden hovi edustaa historiallisesti merkittäviä kruunun virkamiesten hallinto- ja asuinpaikkoja. Suorlahden hovi perustettiin 1600-luvulla Flemingin voutien virkataloksi. Paikka oli aiemmin vanhin luterilainen kirkkoherran virkatalo. Ison reduktion jälkeen hovia hallitsi joukko verovuokraajia, viimeksi Simon Affleck (1722–1725). Arppet asustivat hovia 1800-luvulla. Päärakennuksen vanha osa on 1600–1700-luvulta ja tupaosa vuodelta 1888. Toinen rakennetun kulttuuriympäristön vuoden 2009 aluerajaukseen sisältyvä kohde on Orpola, joka on Nils Ludvig Arppen syntymäkoti. Suorlahdessa sijaitseva Saihon tila edustaa maakunnallisesti merkittävää rakennusperintöä, jolla on huomattavaa kulttuurihistoriallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alueella on myös merkittävää huvilakantaa.

Kylämaiseman ja kylän kulttuurihistorialliset arvot perustuvat erityisesti pitkään kulttuurivaikutukseen, vanhaan rakennuskantaan ja historialliseen jatkuvuuteen. Kylä on merkittävä osa itäsuomalaista vuosisadan vaihteen huvilaperinnettä sekä pohjoiskarjalaista asumis- ja hallintokulttuuria (hovit).

Voimassa oleva maakuntakaava

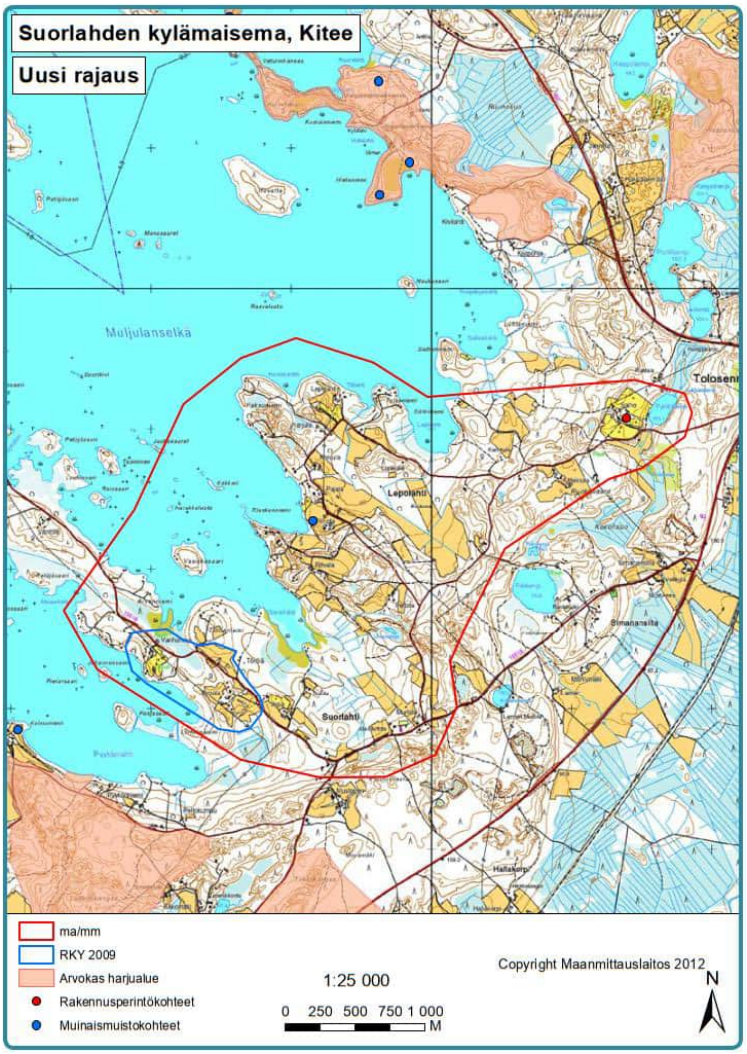

Kuva 184. Saihon tila edustaa maakunnallisesti merkittävää rakennusperintöä, jolla on huomattavaa kulttuurihistoriallista ja rakennushistoriallista arvoa.

Maisema-alueen päivitys

Järvenrantaa, kumpareita ja peltomosaiikkia. Rakennusperintöä on painotettu edellisessä inventoinnissa paljon. Pellot ovat muutamin paikoin jääneet pois käytöstä. Alueen RKY-alue ja Saihon tilan pihapiiri ovat jo huomioitu. Alue poistetaan maisema-alueiden joukosta.

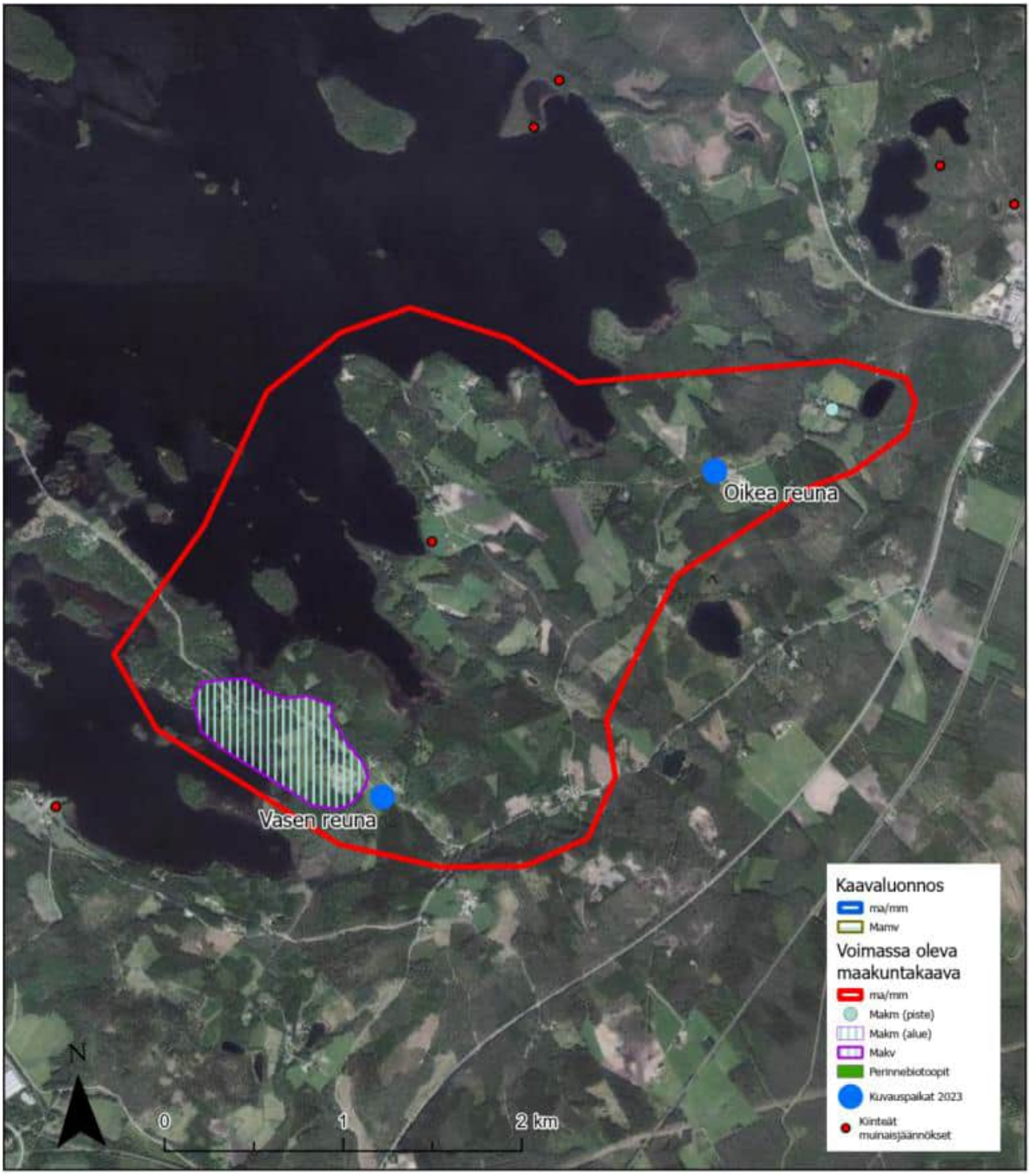
Oikea reuna
Vasen reuna
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 185. Suorlahti, vasen reuna, länteen, 80 m korkeus.

Kuva 186. Suorlahti, oikea reuna, länteen, 120 m korkeus.

Kuva 187. Suorlahti, vasen reuna, talon pihapiiri.

Pyytivaaran vaarakylä, Kontiolahti

Maisema-alueen kuvaus

Pyytivaara sijaitsee Kontiolahden ja Pitkälammen itäpuolella. Vaaran korkein laki nousee Pitkälammen pinnantasosta noin 120 metriä. Pyytivaara on edustava esimerkki Vaara-Karjalan maisema-aluetta ja tarkemmin Koli-Kaltimovaara -maisematyyppiä. Kylän maisemalliset arvot ovat merkittävät. Vaaran laelta avautuvat vaikuttavat kaukonäkymät.

Pyytivaaralla on ollut asutusta ainakin 1700-luvulta alkaen. Pyytivaaran vaara-asutus on syntynyt Kontiolahden kyläasutuksen levittäytyessä rannoilta vaaroille. Kylä on ollut maatalousvaltainen vielä 1970-luvulle asti, mutta maataloudesta luopuminen 1970-luvun jälkeen on ollut varsin jyrkkää. Vuosituhannen vaihteesta lähtien pyytivaaralaisia peltoja ovat viljelleet vain naapurikylien vuokraviljelijät. Pyytivaaran alueella on säilynyt vaaraviljelyksiä, joihin liittyy yli 50-vuotiasta rakennuskantaa. Sen sijaan vaaran reunaosien pellot ovat suurelta osin metsitetty tai luontaisesti metsittymässä. Oma koulu on toiminut kylällä vuosina 1949–1966.

Aktiivisen ja maisemallisesti eheän kokonaisuuden tunnusmerkit ovat kärsineet. Viljelysmaisema ei ole vielä kokonaan sulkeutunut, vaan sitä pidetään niittämällä avoimena. Maisemakuvassa on siinä määrin jäljellä maisema-alueelle tyypillisiä piirteitä, että alue voidaan luokitella vielä maakunnallisesti arvokkaaksi. Myös alueen kulttuuriympäristön aktiivinen hoito puoltaa maakunnallisen maisema-alueen statuksen säilyttämistä.

Voimassa oleva maakuntakaava

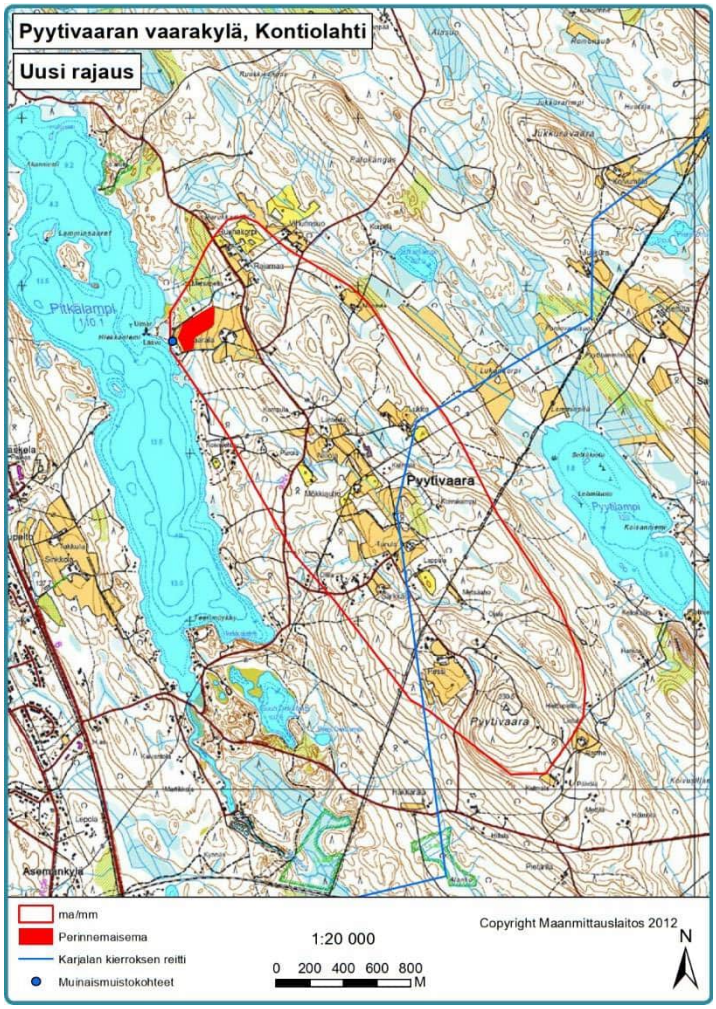

Maisema-alueen päivitys

Peltoalat ovat aika pieniä, joten suurimmaksi maisematekijäksi jää suhteellinen korkeus. Kaukonäkymiä on vähän. Kohde tulkittiin seudullisesti merkittäväksi maisema-alueeksi, joten se poistuu maakuntakaavasta.

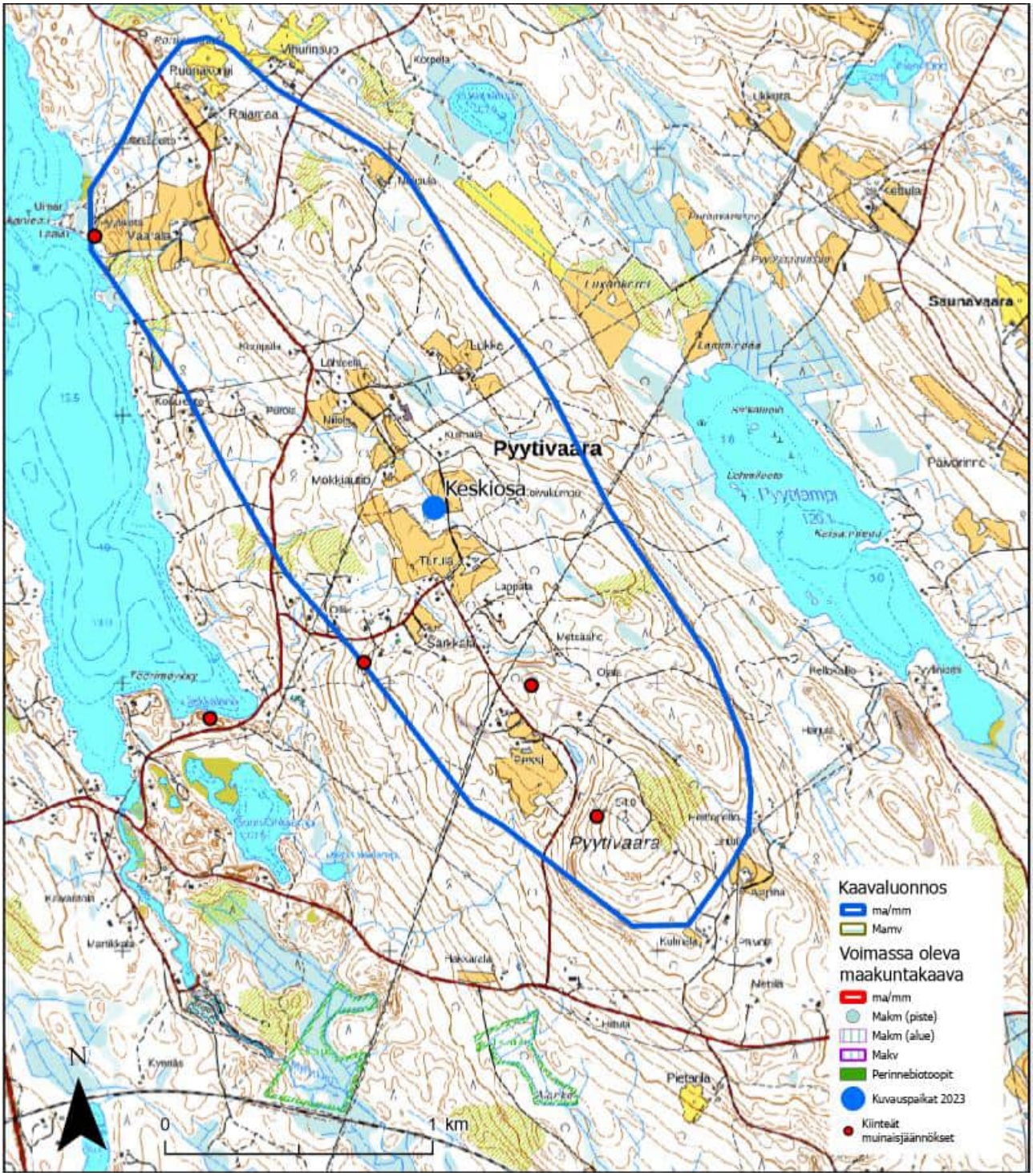

Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 188. Pyytivaara, länteen, 80 m korkeus.

Kuva 189. Pyytivaara, itään, 80 m korkeus (2023).

Kuva 190. Pyytivaaran Turulan pihapiiri (2023).

Martonvaaran vaaramaisema, Polvijärvi

Maisema-alueen kuvaus

Martonvaaran vaaramaisema on osa Pohjois-Karjalan järviseutu / Pyhäselän–Höytiäisen viljelytasanko- ja Vaara-Karjala/Läntinen erämaa -maisema-alue/maisematyyppien solmukohtaa. Pohjois-Karjalan kulttuuriympäristöselvityksen mukaan kylän merkittävimmät arvot perustuvat sijaintiin suurmaiseman solmukohdassa. Kylä edustaa aluetta, jossa kaksi hyvin erilaista maisemaelementtiä kohtaavat toisensa. Alueella kohtaavat Höytiäisen laskun jäljiltä paljastuneet alavat ja viljavat rantapellot sekä jylhät, kuusikkoiset vaarat. Itse kyläkeskus sijoittuu Polvijärven–Kolin tien varteen.

Martonvaaran kylän ensimmäiset asukkaat ovat 1600-luvulta. Kylällä on ollut 1650-luvulla neljä tilaa. Höytiäisen laskun seurauksena Martonvaaran peltopinta-ala lisääntyi. Isojako ja Höytiäisen lasku yhdessä mahdollistivat maatalouden kehittämisen. Asukasluku on ollut huipussaan 1950-luvun alussa, minkä jälkeen asukasluku on ollut laskeva. Martonvaaran keskusta-alue on ilmeeltään sekava, mutta Laivarantaan lähtevän tien alkupäässä avautuu hieno kaukonäkymä Höytiäiselle. Maisemallisesti arvokkain kylänosa on aikaisemmin ollut Pohjoispään alue vaaran laella. Tällä hetkellä metsittämisen ja luontaisen peltojen metsittymisen seurauksena avoin vaaramaisema on menetetty, vaikka paikka paikoin vaaran rinteitä niitetään ja laidunnetaan. Maanviljely on tässä osaa kylää loppunut. Tällä hetkellä laivarantaan johtavan tienvarressa sijaitsevat peltoaukeat ja kaukomaisema ovat maisemallisesti arvokkainta kylän osaa.

Voimassa oleva maakuntakaava

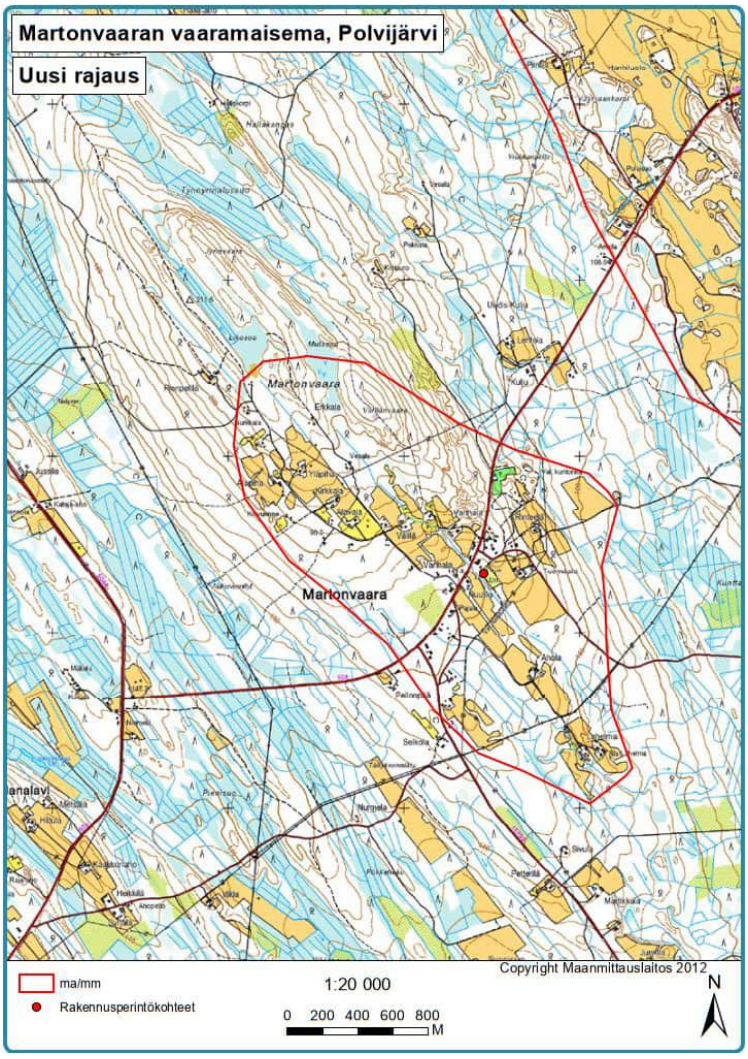

Maisema-alueen päivitys

Peltoalue on pienentynyt huomattavasti erityisesti Välilän ympäristössä Martonvaarantien pohjoispuolella. Kontiolahden Pyytivaaran kaltainen pienialainen vaarakylä. Peltoja on metsitetty ja kaukomaisemaa on näkyvissä enää hyvin pieni kaistale. Arvojen menetyksen myötä alue poistetaan maakuntakaavasta.

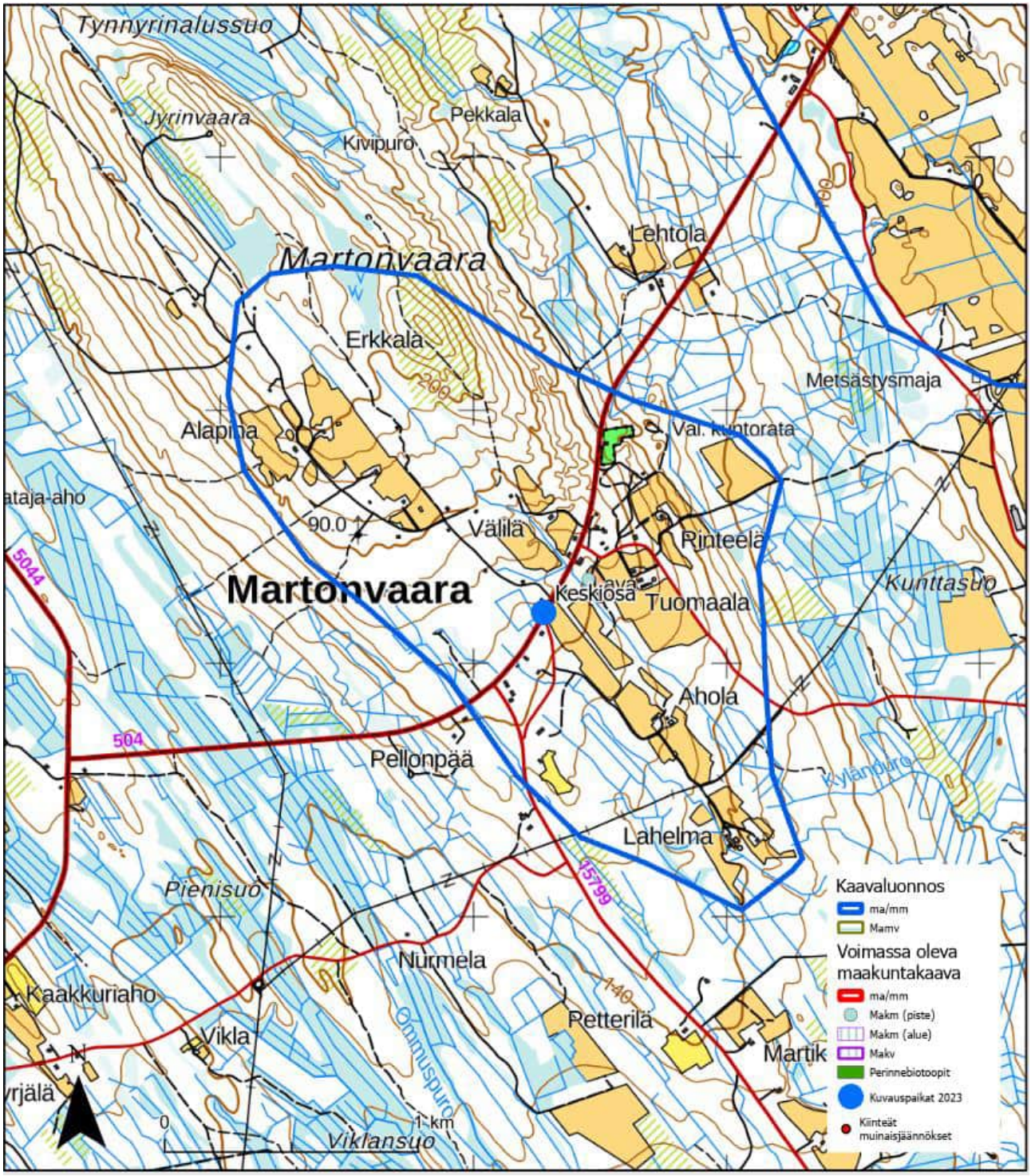

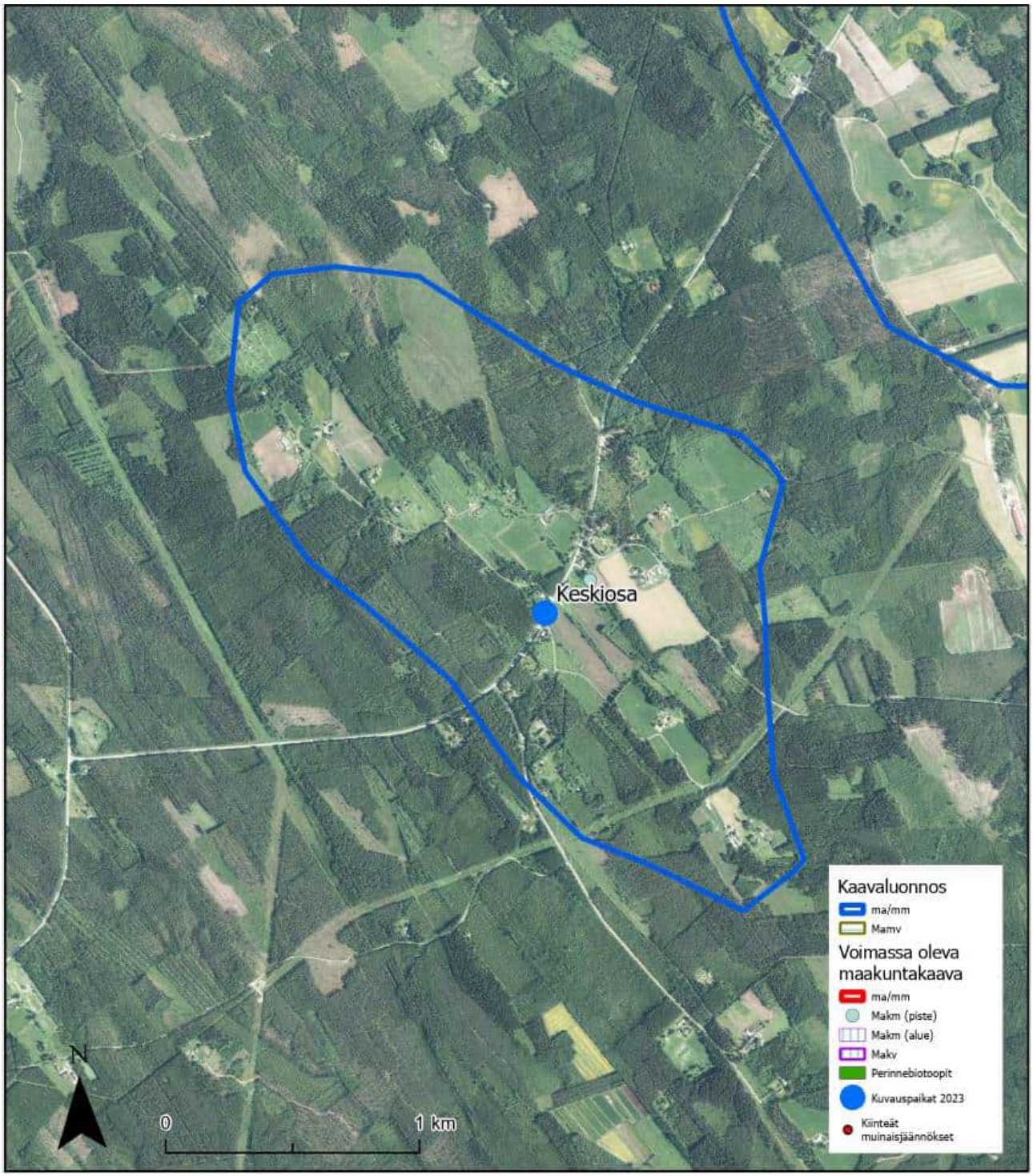
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 191. Polvijärvi, Martonvaara, itään, 80 m korkeus.

Kuva 192. Polvijärvi, Martonvaara, itään, 80 m korkeus, osasuurennus.

Kuva 193. Polvijärvi, Martonvaara (Pekka Piiparinen 2024).

Solan kylämaisema, Polvijärvi

Maisema-alueen kuvaus

Sola edustaa Pohjois-Karjalan järviseutu -maisemaseutua. Kylä sijoittuu Liperin–Höytiäisen viljelytasanko -maisematyypin alueelle. Maisemakuvaltaan kylä on huomattavasti Sotkumaa tasaisempaa. Kylä on perinteistä maatalousmaisemaa. Pellot ja metsäsaarekkeet vuorottelevat tienvarsimaisemassa. Maisemallisesti monipuolisin ja mielenkiintoisin alue on Rukkonivan–Solansaaren ympäristö. Solanlampi on lintuvesiensuojeluohjelman kohde, jolla pesii noin 60 lintulajia, joista esimerkkeinä kaulus- ja harmaahaikara sekä nokikana. Varhaisin asutus on kivikaudelta. Myöhempi asutus on sijoittunut Viinijärven rannan tuntumaan, koska kalastus on tuonut huomattavan lisän kaskiviljelystä ja karjanhoidosta saatuun elantoon. Kylän rakennushistoriallisesti arvokkaimmat rakennukset sijoittuvat maisema-aluerajauksen pohjoispuolelle.

Ojien ja rantojen vesoittuminen, metsäsaarekkeet ja maaston kumpuilu katkaisevat näkymät melko lyhyiksi. Topografia tasaantuu kohti Solan kyläkeskusta, jolloin näkymät muodostuvat hieman pidemmiksi. Solan kylämaisema edustaa tavanomaista maaseutumaisemaa, eikä kylältä löydy yksittäistä merkittävää kulttuurikohdetta. Vaikka Solan kyläalue on kulttuuriarvoiltaan tavanomainen, arvokkaat luontokohteet, suhteellisen ehyesti maisemarakenteeseen sijoitettu rakennuskanta sekä viljelystoiminnan ja topografian vuorovaikutuksen luoma maisematilojen rytmikäs vaihtelu muodostavat kyläalueesta huomionarvoisen tie- ja kylämaisemakohteen.

Voimassa oleva maakuntakaava

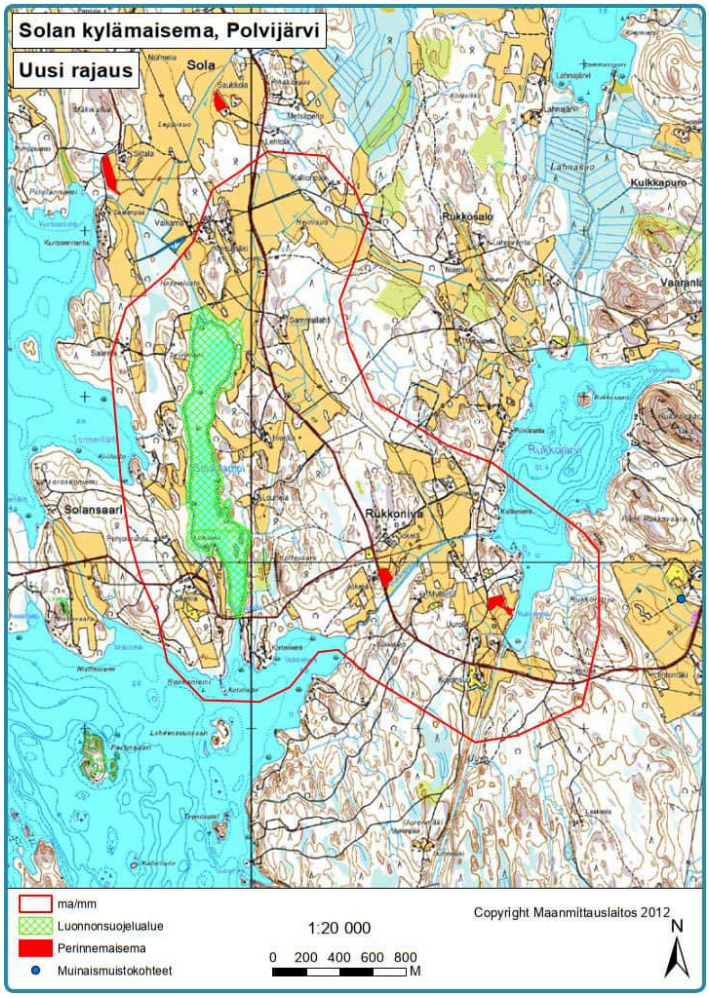

Maisema-alueen päivitys

Pieni, rajaukseltaan epämääräinen maisemakylä. Suuria yhtenäisiä peltoaukeita ei ole kuin pohjoisosassa. Keskustelun myötä alue päätettiin poistaa maakuntakaavasta ja tulkita sitä lähinnä seudullisesti arvokkaana maisema-alueena.

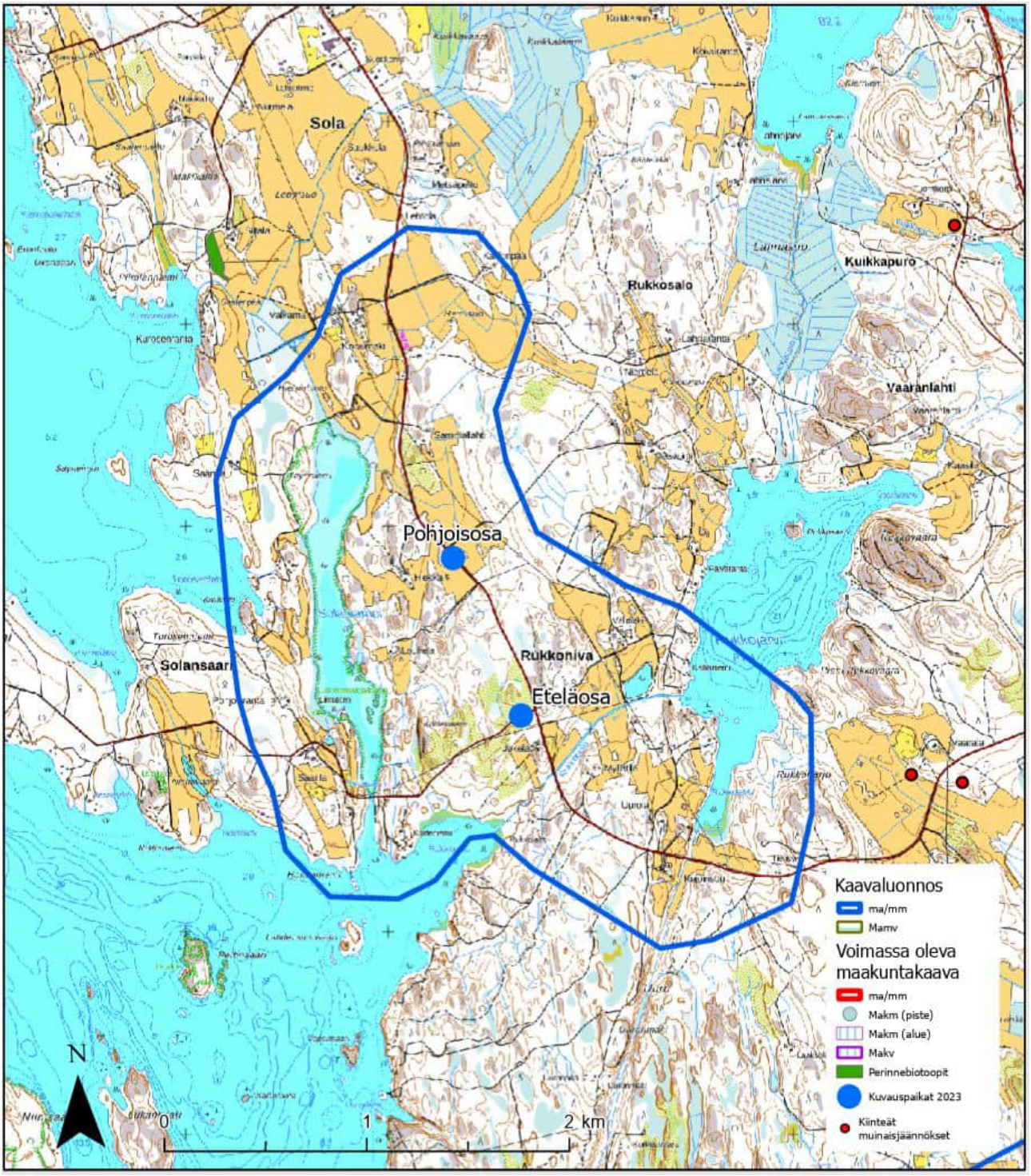

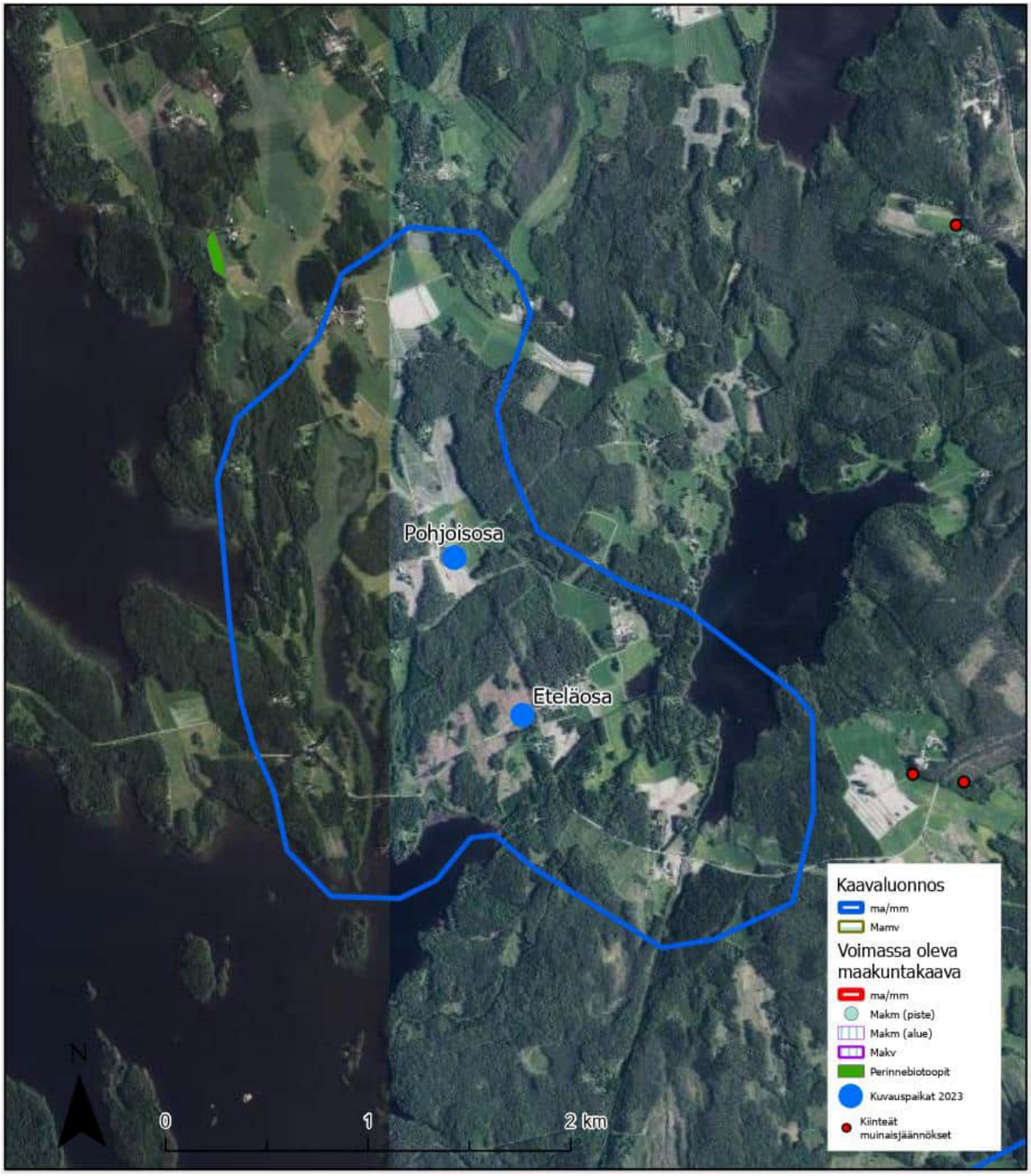
Pohjoisosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Kuva 194. Polvijärvi, Sola, pohjoisosa, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 195. Polvijärvi, Sola, eteläosa, itään, 80 m korkeus.

Kuva 196. Polvijärvi, Sola, pohjoisosa, länteen, 80 m korkeus.

Petravaaran kylämaisema, Tohmajärvi

Maisema-alueen kuvaus

Tohmajärven itäosassa Laatokan Karjala vaihettuu Vaara-Karjalan maisemiin, kun taas koko kunnan länsiosa kuuluu Pohjois-Karjalan järviseutuun. Petravaaran maakunnallisesti arvokas maisema-alue sijaitsee Vaara-Karjalan maisemaseudulla ja Eteläisellä Vaara-Karjalan maisematyypin alueella. Kylä sijoittuu laajojen suoalueiden väliselle I Salpausselän kumpuilevan vaarajakson ylätasanteelle. Kylän kulttuurimaiseman perustan muodostaa yhtenäinen, pehmeästi kumpuileva peltoaukea. Kylän eteläosan pellot Hernevaaralla ovat loivapiirteisesti kumpuilevia, kun taas pohjoisempi Perävaara on jyrkkäpiirteisempi.

Kylän rakennuskanta on hyvin tavanomaista. Pyhän apostolin Andreaksen tsasouna ja hautausmaa ilmentävät Ortodoksista kulttuuriperinnettä. Tsasounan on suunnitellut arkkitehti Vilho Suonmaa, ja se on rakennettu vuonna 1966. Myllytila Ameriikka edustaa seudullista rakennettua kulttuuriympäristöä, joka on vanha Immosen myllyn paikka. Rakennukset on kunnostettu edustavaksi kokonaisuudeksi. Päärakennukseen on tehty pärevuoraus.

Petravaaran kulttuuriympäristöarvot ovat pääosin säilyneet maisematilassa. Perävaaran ja Hernevaaran välinen Pesulammen ympäristö on voimakkaasti metsittynyt, mutta myös tuoreita peltojen metsittämisiä on tehty. Maanviljely jatkuu kylällä aktiivisena, vaikka jonkinasteista viljelymaiseman taantumista on tapahtunut.

Voimassa oleva maakuntakaava

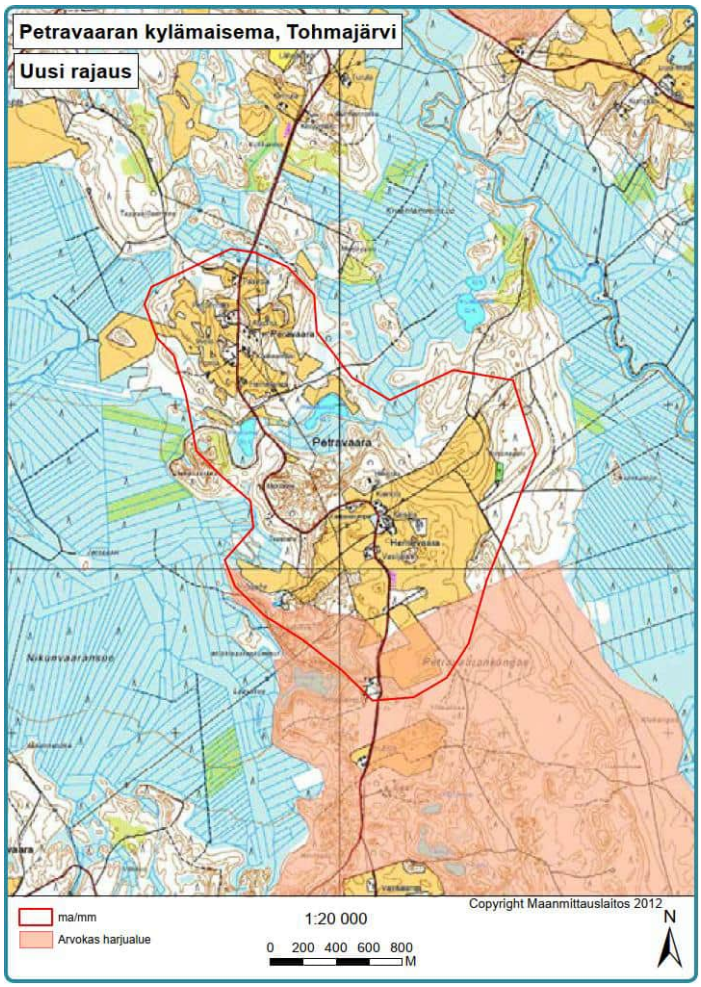

Maakuntakaavan päivitys

Metsitykset ja maanviljelyn taantuminen on nähtävissä alueen epävarmana tulevaisuuskuvana. Petravaara on pieni ja tässä inventoinnissa paikallisesti arvokkaaksi tulkittu maisema-alue, joka poistetaan maakuntakaavasta.

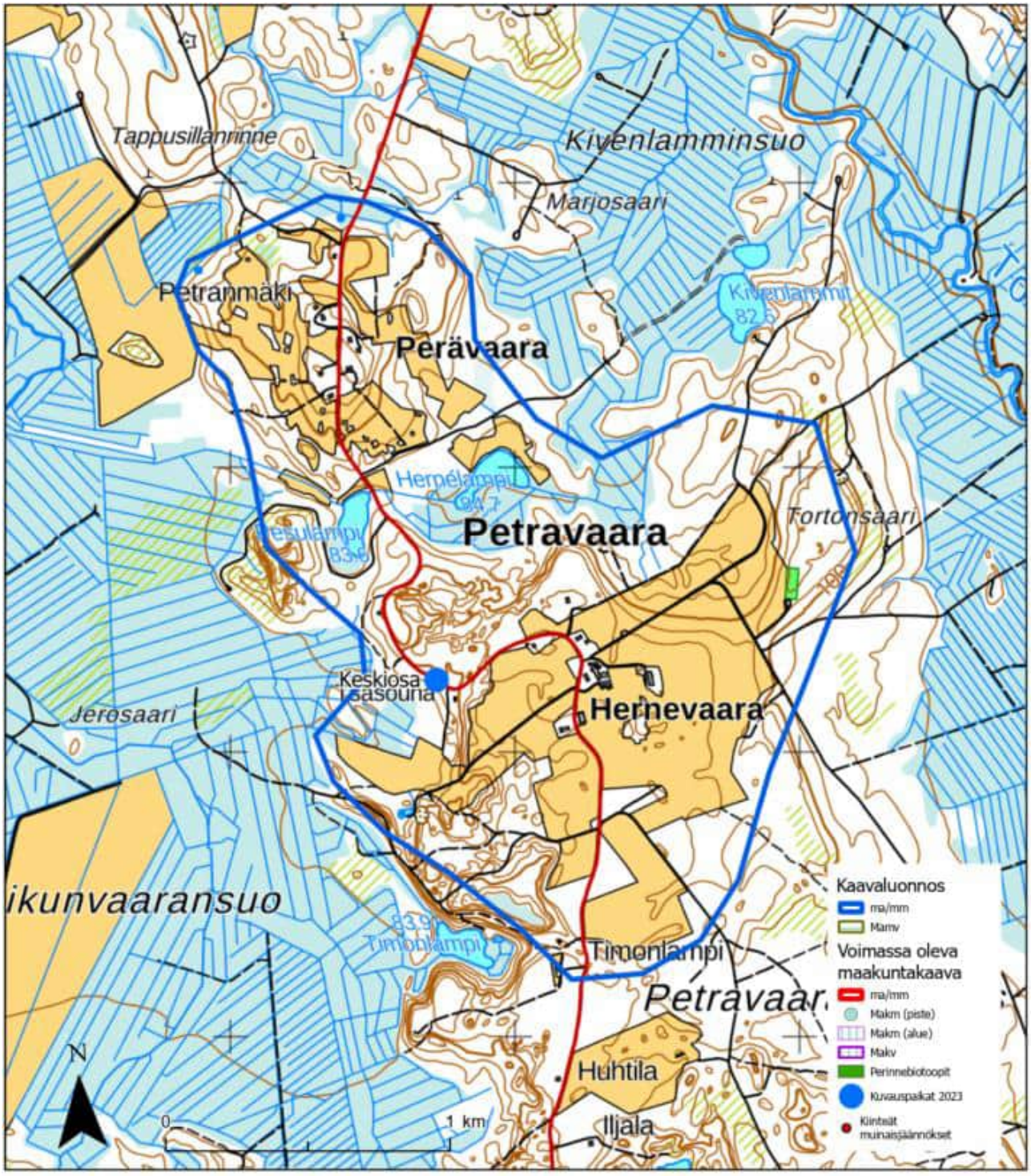

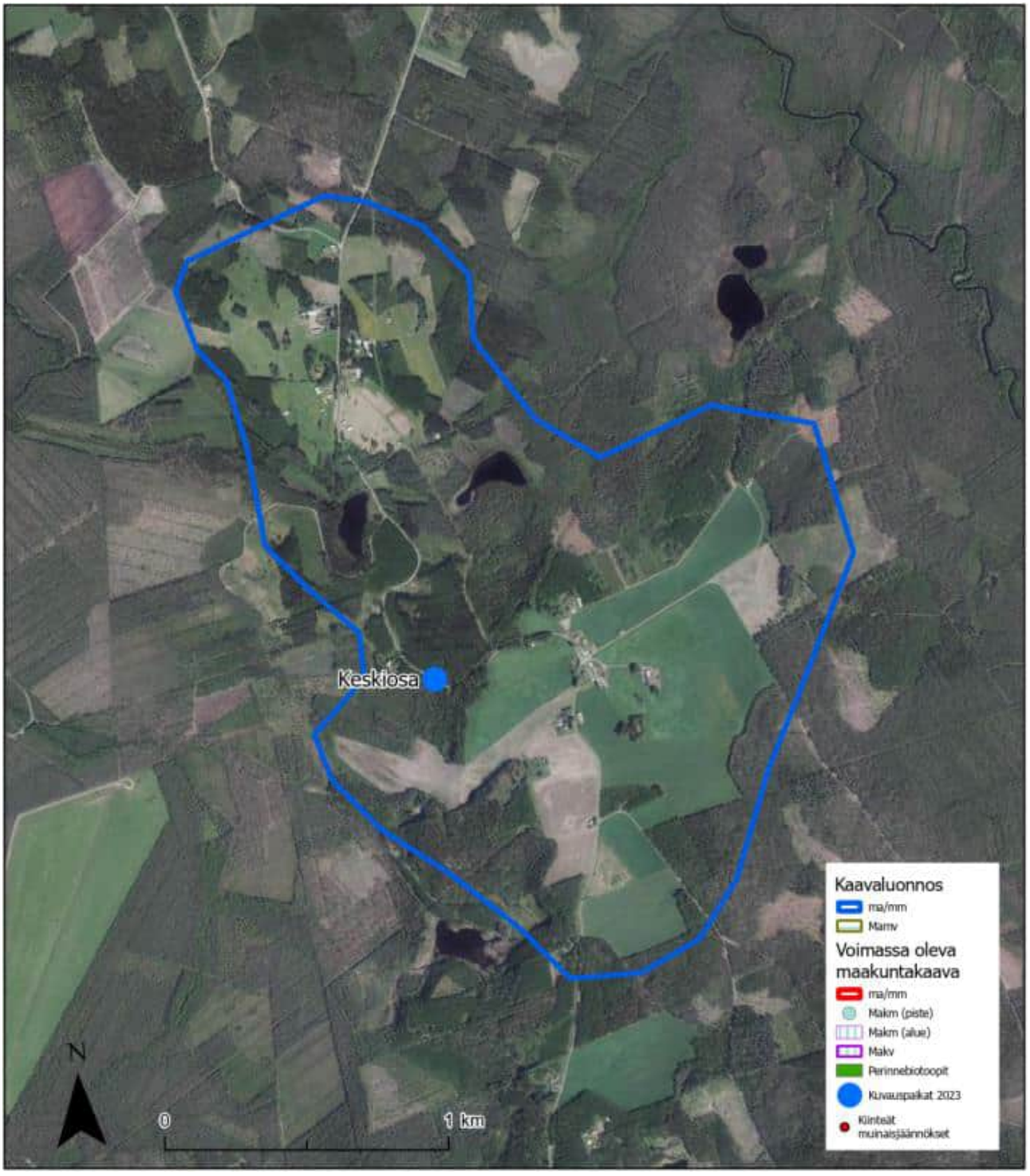
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 197. Petravaara, pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 198. Petravaara, etelään, 120 m korkeus.

Kuva 199. Petravaaran niittyä läheltä tsasounaa (2023).

Tikkalan kylämaisema, Tohmajärvi

Maisema-alueen kuvaus

Tikkala kuuluu Pohjois-Karjalan järviseutuun ja Keski-Karjalan kumparemaa -maisematyyppiin. Kylässä on ollut asutusta jo esihistoriallisella ajalla. Tikkala on alun perin ollut osa Onkamon suurkylää. Vuosien 1618–1631 verokirjoissa mainittu Särkijärvi tarkoittaa Tikkalaa. Järven pohjoispuolitse itäkaakosta Rääkkylän Vuoniemen suuntaan kulkeva jyrkkärinteinen harjujakso rajaa kyläkeskustaa pohjoisesta. Tikkalan kylämaisema näyttäytyy ohikulkijoille valtatien molemmin puolin aukeavana peltoaukeana. Parhaimmillaan kylämaisema tunnetaan punkaharjumaisista maisemistaan ja kauniista vesistään: Särkijärvestä, Pien- ja Suur-Onkamosta ja lukuisista pikkulammista. Maisema-arvoiltaan kyläkeskusta ei ole arvokas.

Kylän vanhimmat talot sijaitsevat tästä etelään muutaman perättäisen rantakumpareen laella. Edullisen sijaintinsa ansiosta kylällä on liikennehistoriallista merkitystä. Harju on ollut merkittävä kulkureitti. Gabriel Walleniuksen aloitteesta rakennettu Karjalan emätie Tohmajärveltä Kuopioon, joka valmistui Kaaville vuonna 1792, linjattiin Tikkalan kautta Pielisensuuhun. Liikenteellistä merkitystä kylään toi myös Karjalan radan valmistuminen vuonna 1894, jolloin Tikkalaan rakennettiin laiturivaihde. Kylän läpi 1800-luvun lopulla vedetyn rautatien myötä kylästä kasvoi liikekeskus rautatieasemineen ja monine kauppoineen.

Tikkalassa on säilynyt useita 1900-luvun alussa rakennettuja julkisia rakennuksia, joista myöhemmin on tullut kyläläisten koteja. Merkittävä kulttuurihistoriallinen alue on aseman miljöö. Seudullisia rakennetun kulttuuriympäristön kohteita ovat Tikkalan asema, joka on rakennettu vuonna 1926 sekä Tornitorppa, joka on rakennettu vuonna 1921. Tikkalan seurojentalo on nykyisin vuoden 1929 asussaan.

Voimassa oleva maakuntakaava

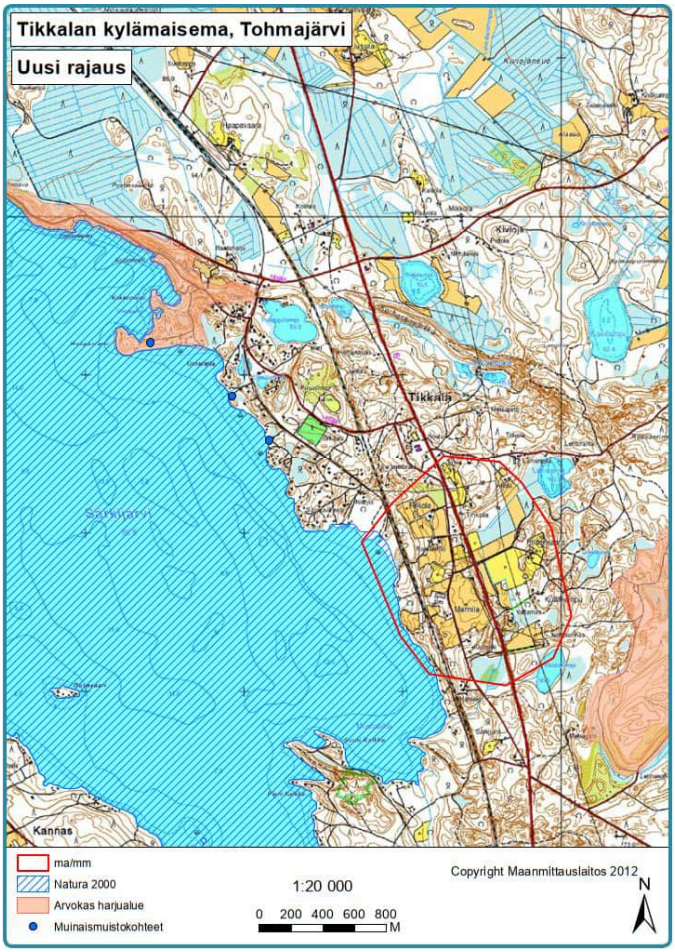

Kuva 200. Tikkalan eteläosan peltoja (2013).

Maisema-alueen päivitys

Kilometri kanttiinsa oleva pieni alue, jota ei voi typistää, eikä maisemia ajatellen oikein laajentaakaan. Arvot jäävät paikallisiksi. Kuutostien itäpuolella on istutettua metsää. Parhaimmat näkymät ovat vanhalta kylätieltä. Alue poistetaan maakuntakaavasta.

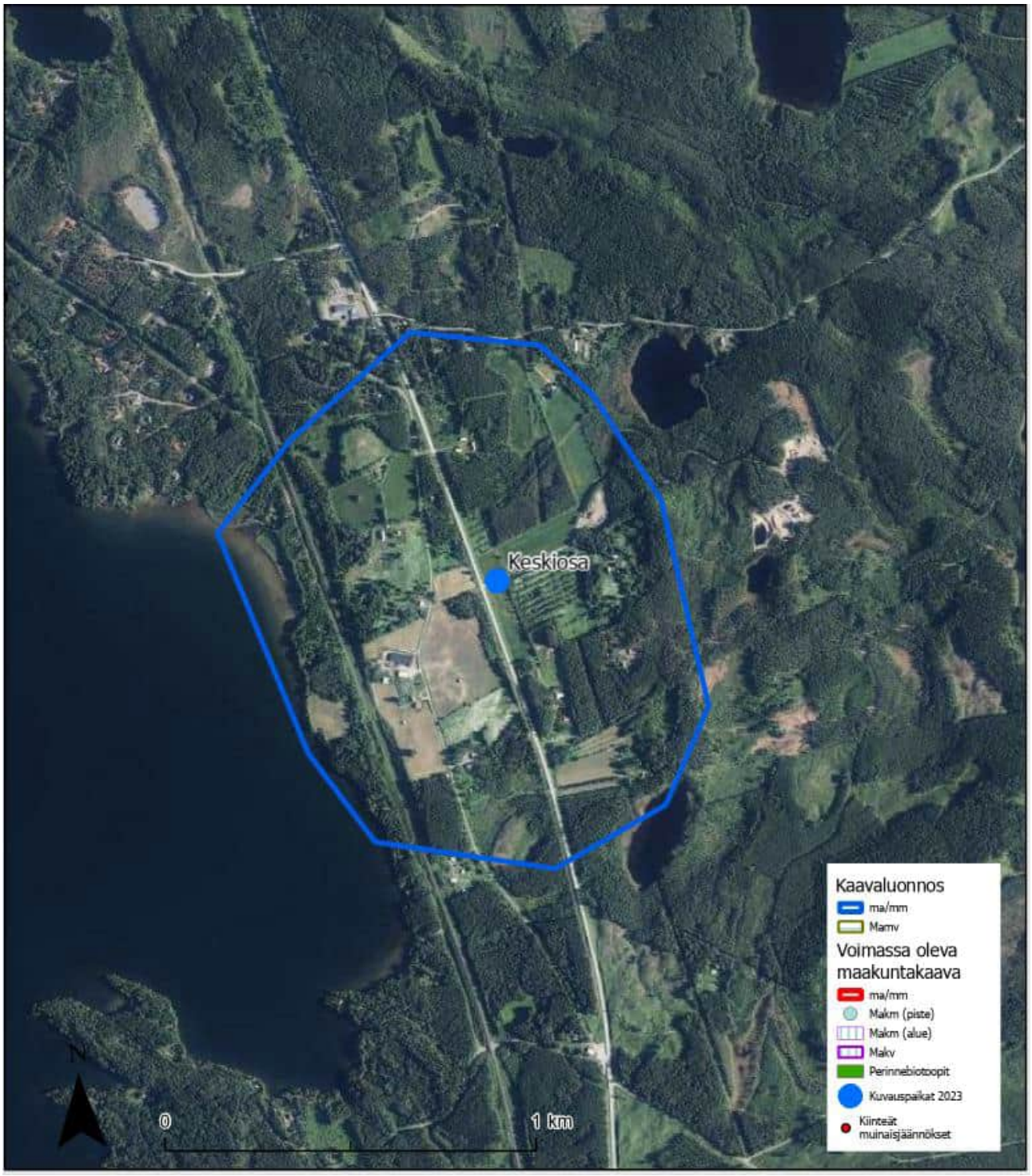
Keskiosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1 km

Kuva 201. Tohmajärvi, Tikkala, länteen, 80 m korkeus.

Kuva 202. Tohmajärvi, Tikkala, itään, 80 m korkeus.

Kuva 203. TIkkala, etelään, 80 m korkeus.

Ehdokkaat, jotka eivät nousseet maisema-alueiksi

Onkamon kannaksenkylän kylämaisema, Tohmajärvi

Maisema-alueen kuvaus

Maisema-alue kuuluu Itäisen Järvi-Suomen maisemamaakuntaan ja Pohjois-Karjalan järviseutuun, tarkemmin Keski-Karjalan kumparemaa -maisematyyppiin. Onkamon kannaksen kylämaisema sijaitsee Salpausselkien reunamuodostuma-alueen harjuvyöhykkeellä Särkijärven ja Suuri-Onkamon välisellä kannaksella. Onkamon kylä on perustettu 1500-luvun loppupuolella. Onkamon alue on käsittänyt kaiken kaikkiaan 16 tilaa, joista yhdeksän sijaitsi nykyisellä Onkamon kannaksella. Talot ovat sijainneet pääasiassa rinteellä muodostaen parvikyliä. Onkamon maisema-alue edustaa Pohjois-Karjalan järviseudun rantakylää, jonka arvot pohjautuvat talonpoikaiseen rakentamiseen ja perinnemaisemiin.

Onkamon maisema-alueen arvot ovat pohjautuneet hyvin säilyneeseen, kulttuuriperinteitä heijastavaan rakennuskantaan ja mahtaviin lähi- ja kaukomaisemanäkymiin. Arvokkaimmat lähimaisemat ovat aikaisemmin muodostuneet kaskikoivikoista ja avoimesta peltomaisemasta. Nykyisin Onkamon kannaksen alue on voimakkaasti umpeutumassa olevaa aluetta. Onkamon maisema-alueen merkittävimmät maisemalliset arvot ovat liittyneet alueella sijaitsevaan valtakunnallisesti arvokkaaseen perinnemaisemaan, Nousialan kaskikoivikkoon. Nousialan kaskikoivikko on menettänyt merkityksensä, koska se on kaadettu. Rakennusperintöön liittyvät arvot ovat laskemassa, koska monia vanhoja rakennuksia ei ole kunnostettu.

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointien myötä Onkamon maisema-alue on pudonnut pois valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden joukosta (VAMA 2021), joten nyt tarkastellaan, täyttääkö kohde maakunnalliset arvot.

Voimassa oleva maakuntakaava

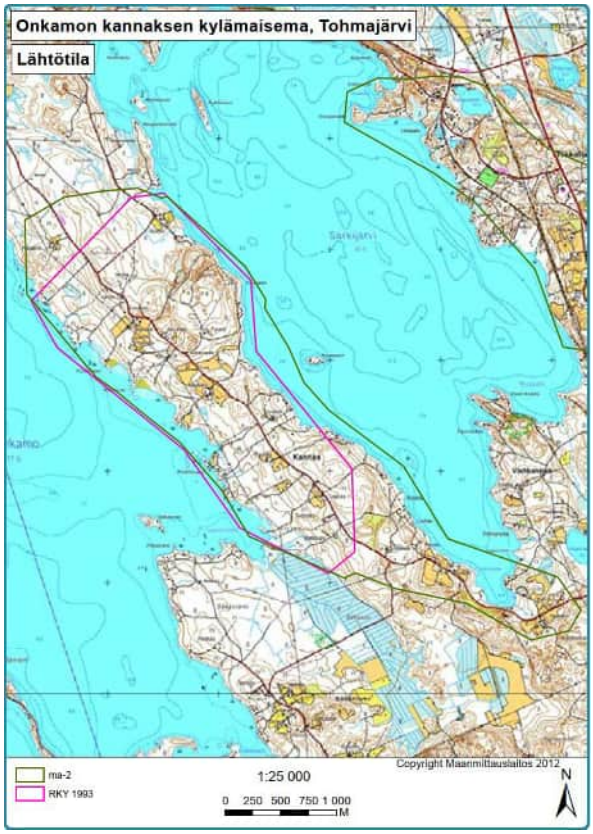

Maisema-alueen määritys

Alue tippui valtakunnallisesti arvokkaiden joukosta. Tätä jo ennakoinut maakunnallinen inventointi vuonna 2013 luokitteli kohteen paikallisesti arvokkaaksi. Pellot ovat pieniä ja näkymäalueita on vähän. Kohde ei täytä maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen kriteerejä ja säilyy paikallisesti arvokkaana.

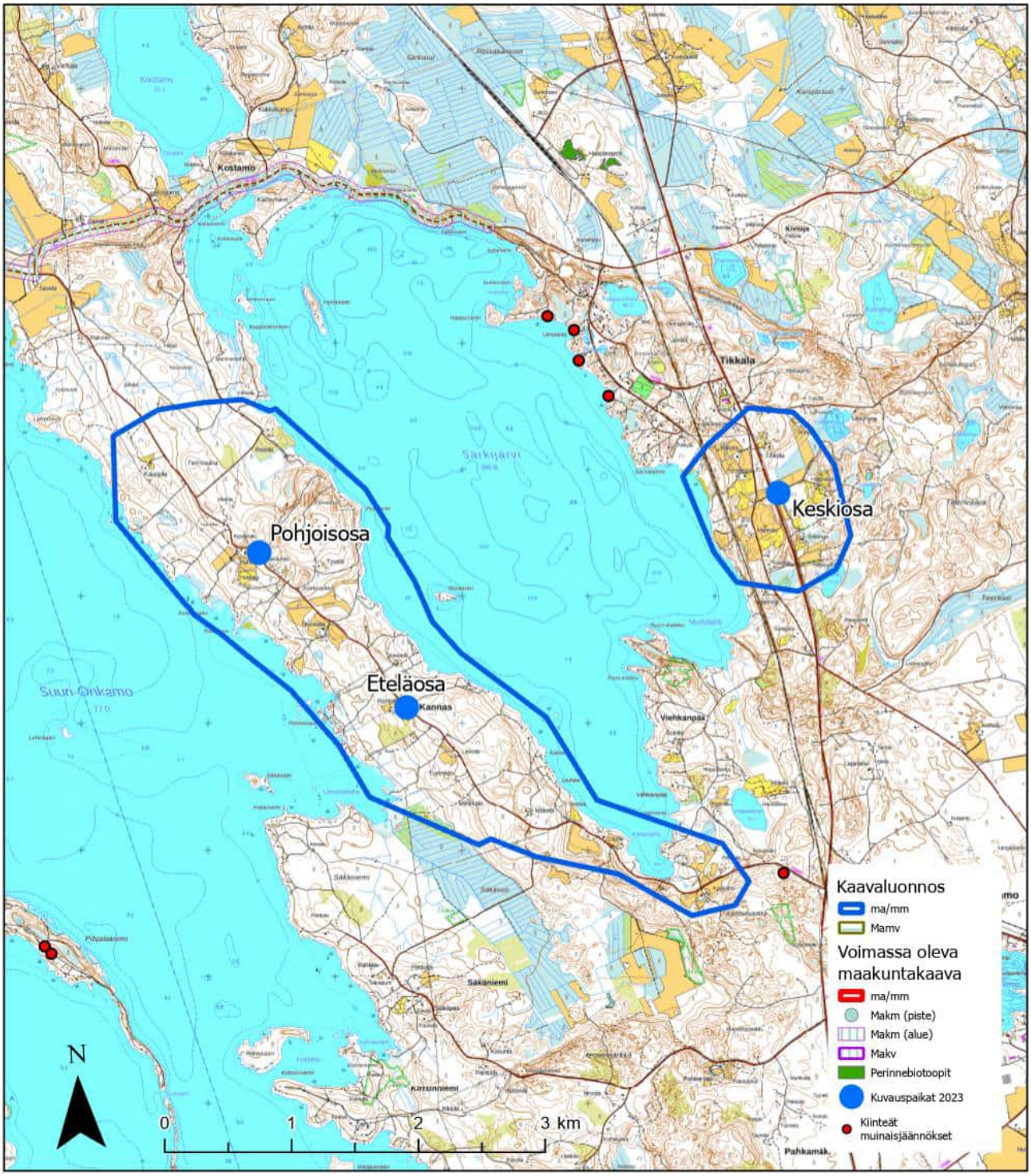

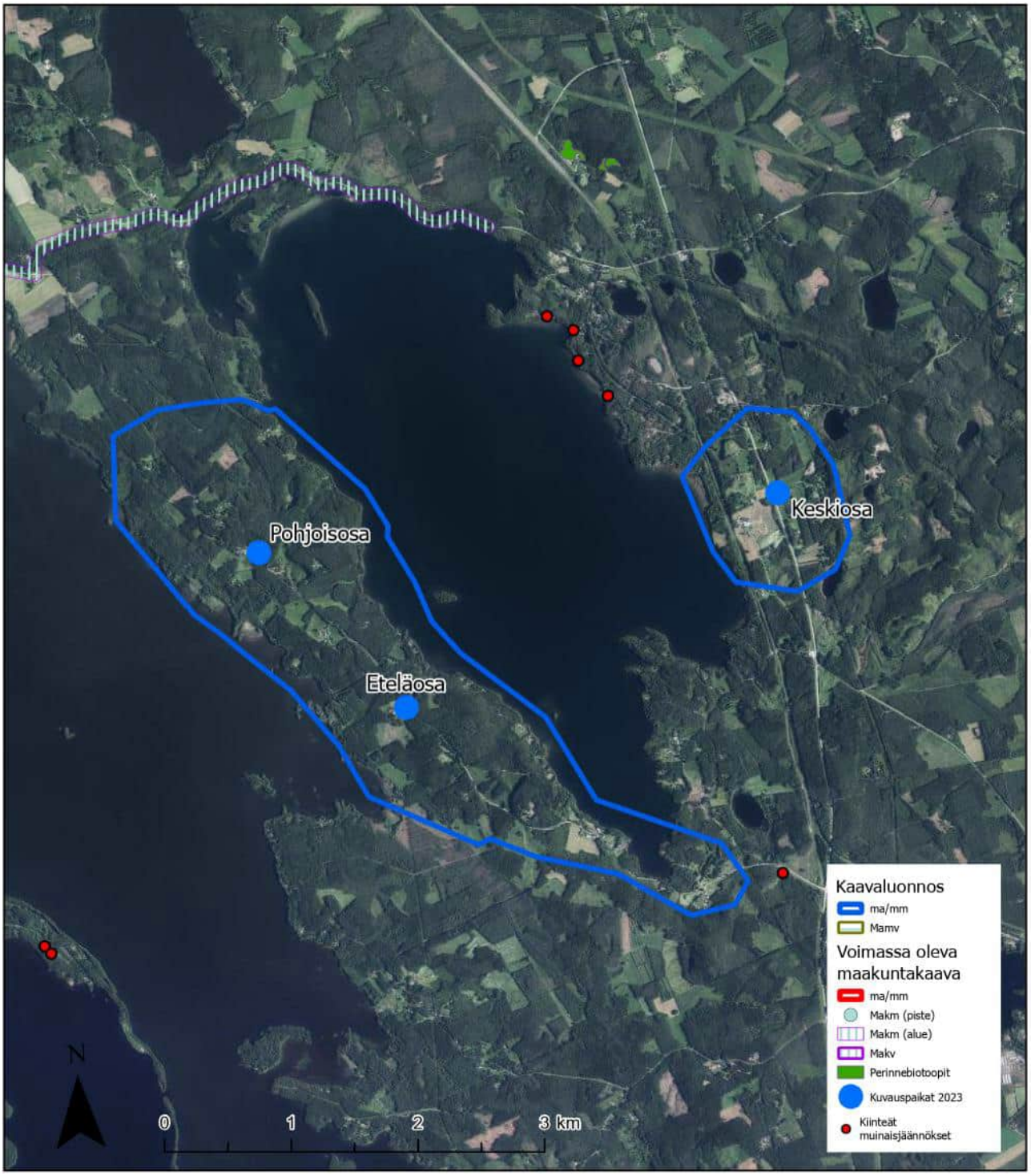
Pohjoisosa
Keskiosa
Eteläosa
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2
3 km

Kuva 204. Onkamon kannaksenkylä, pohjoinen, kuvattu etelään, 120 m korkeus.

Kuva 205. Onkamon kannaksenkylä, etelä, kuvattu pohjoiseen, 120 m korkeus.

Kuva 206. Onkamon kannaksenkylä, pohjoinen, kuvattu länteen, osasuurennos.

Kotalahti, Kontiolahti

Maisema-alueen kuvaus

Kuurna-Kulhontieltä avautuu miellyttävät näkymät Kotalahden laajoille peltoalueille. Alueella mm. vanhoja maatiloja pihapiireineen sekä jälleenrakennuskauden päärakennuksia. Alueen koillisosassa peltojen takana kohoaa Pöllönvaara-Leveävaara, joka kehystää viljelysaluetta luonnonmaisemalla. Pohjoisosassa vaihtelua maisemaan tuo näkymä Pöllönlammelle. Laaja yhtenäinen maatalousmaisema (n. 650 ha), jossa uudisrakentaminen on sijoittunut mm. puiden suojaan.

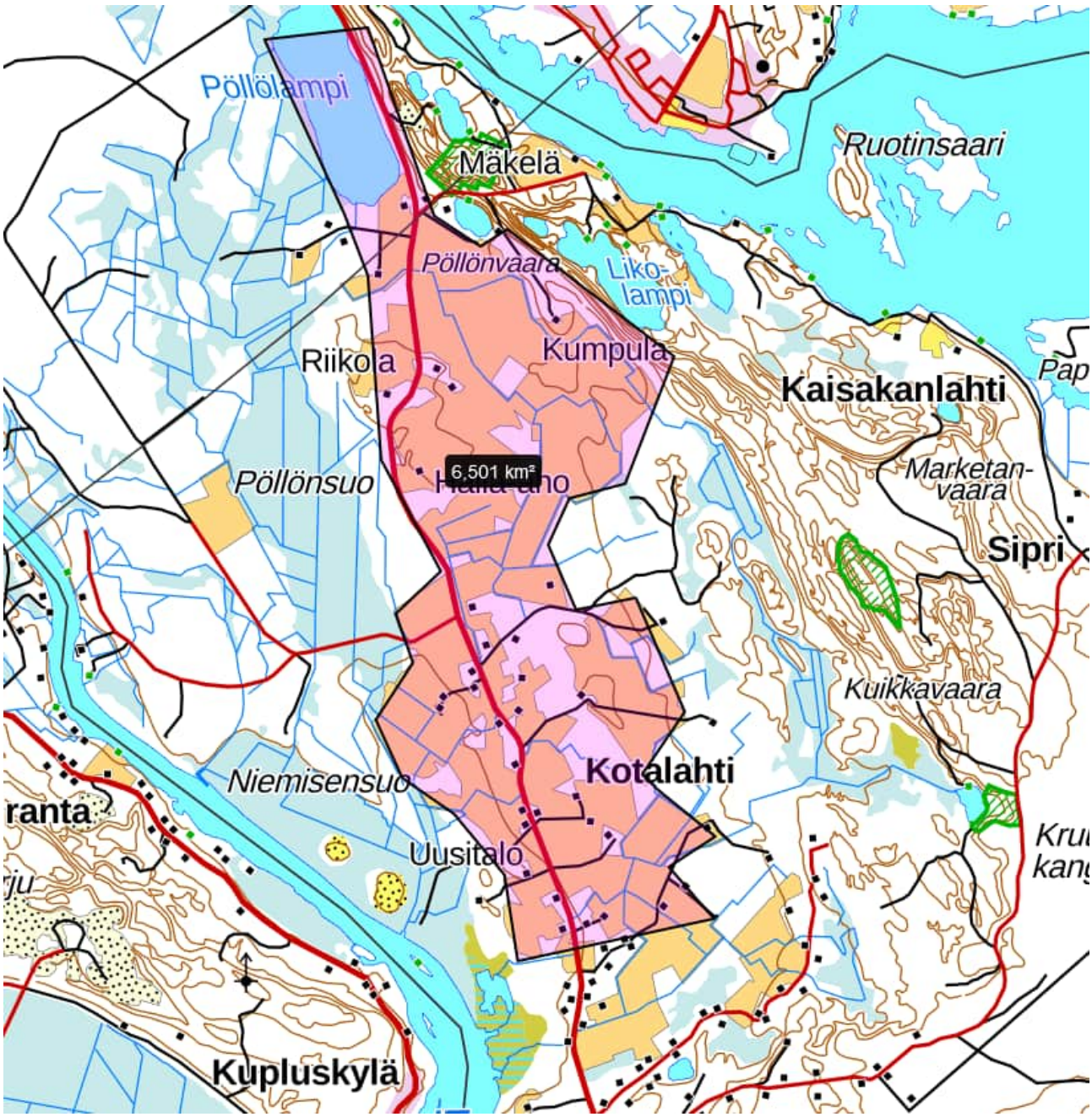

Maisema-alueen määritys

Kulhon-Kuurnan väliset peltoaukeat muodostavat laajan yhtenäisen peltoalueen. Maisemaryhmä piti aluetta peltojen osalta edustavana, mutta muita puoltavia arvoja ei havaittu. Kohdetta ei hyväksytty maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi, joten alueen arvot tulkitaan paikallisesti arvokkaina.

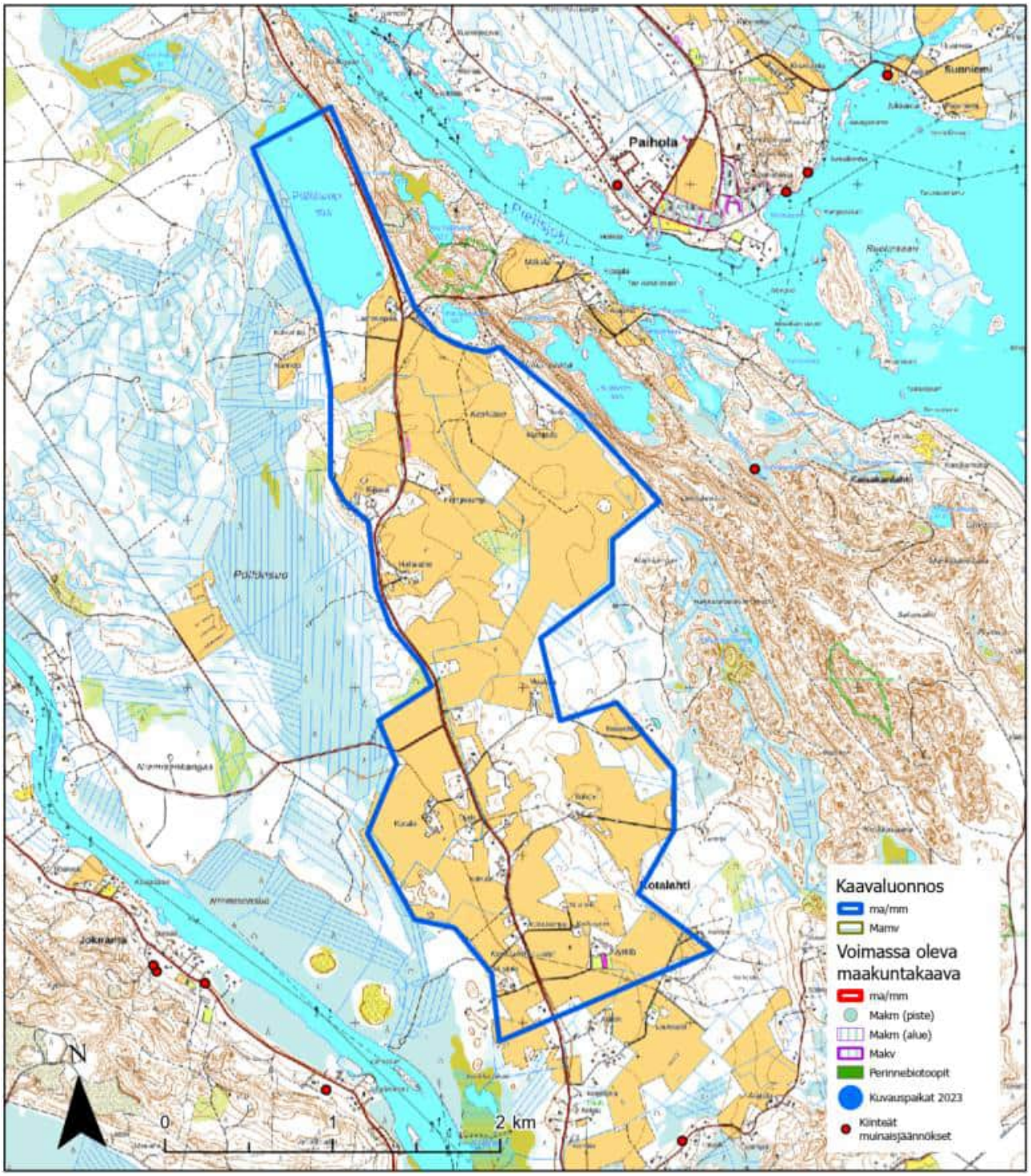

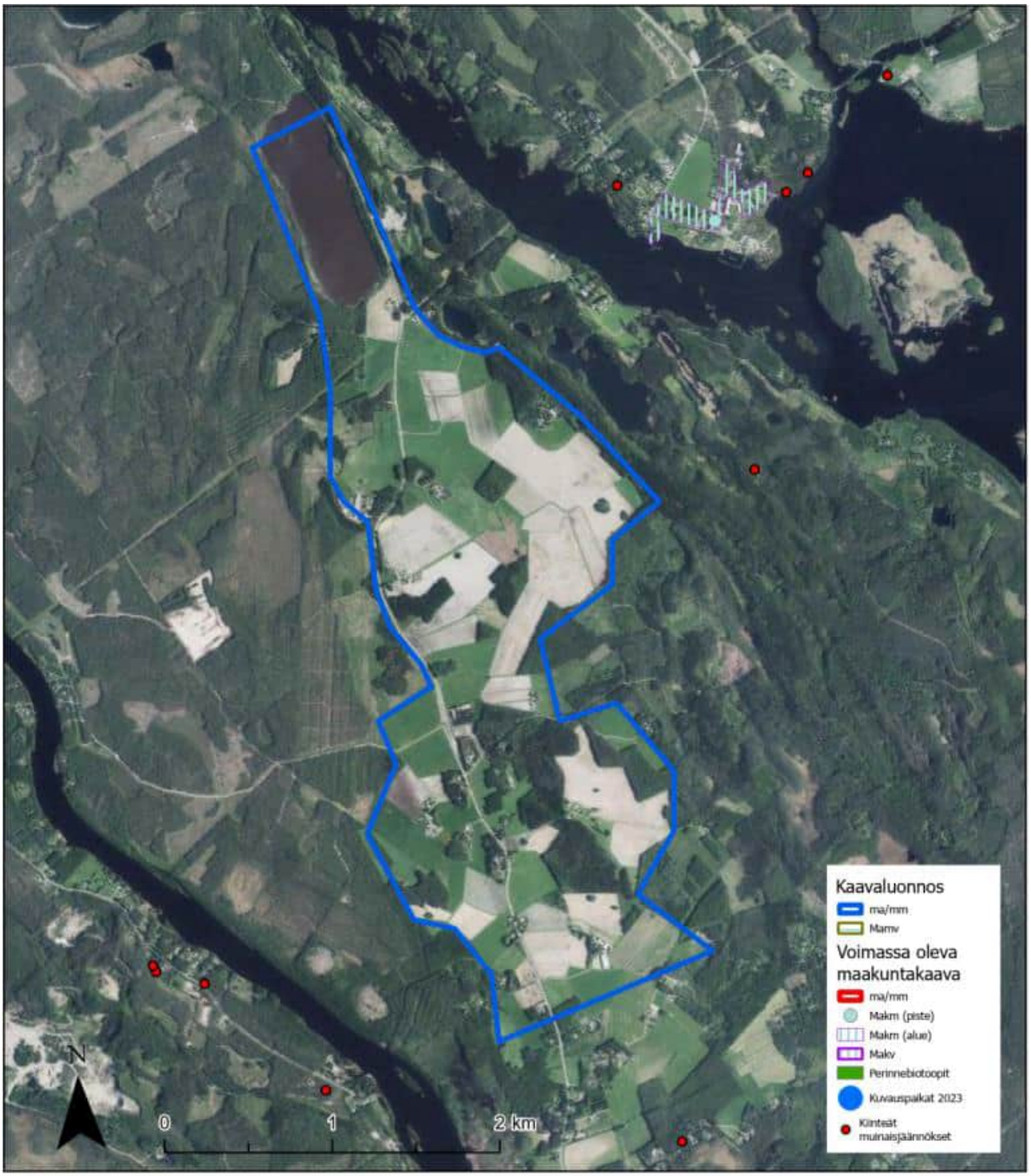
Kaavaluonnos
ma/mm
Mamv
Voimassa oleva maakuntakaava
ma/mm
Makm (piste)
Makm (alue)
Makv
Perinnebiotoopit
Kuvauspaikat 2023
Kiinteät muinaisjäännökset
N
0
1
2 km

Savikylän ja Jokikylän maisema-alue Nurmeksessa (2023)